

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Rijksbegroting 2019

VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Van ons allemaal **Voor ons allemaal**

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2019

Nr. 1

VOORSTEL VAN WET

18 september 2018

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld en dat in artikel 2.1 van de Comptabiliteitswet 2016 bepaalt welke begrotingen tot de riksbegrotingen behoren;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende begrotingsstaat voor het jaar 2019 wordt vastgesteld.

Artikel 2

De bij deze wet behorende begrotingsstaat inzake de agentschappen voor het jaar 2019 wordt vastgesteld.

Artikel 3

De vaststelling van de begrotingsstaten geschiedt in duizenden euro's.

Artikel 4

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

De Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media,

**Vastgestelde departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2019
(Bedragen x € 1.000)**

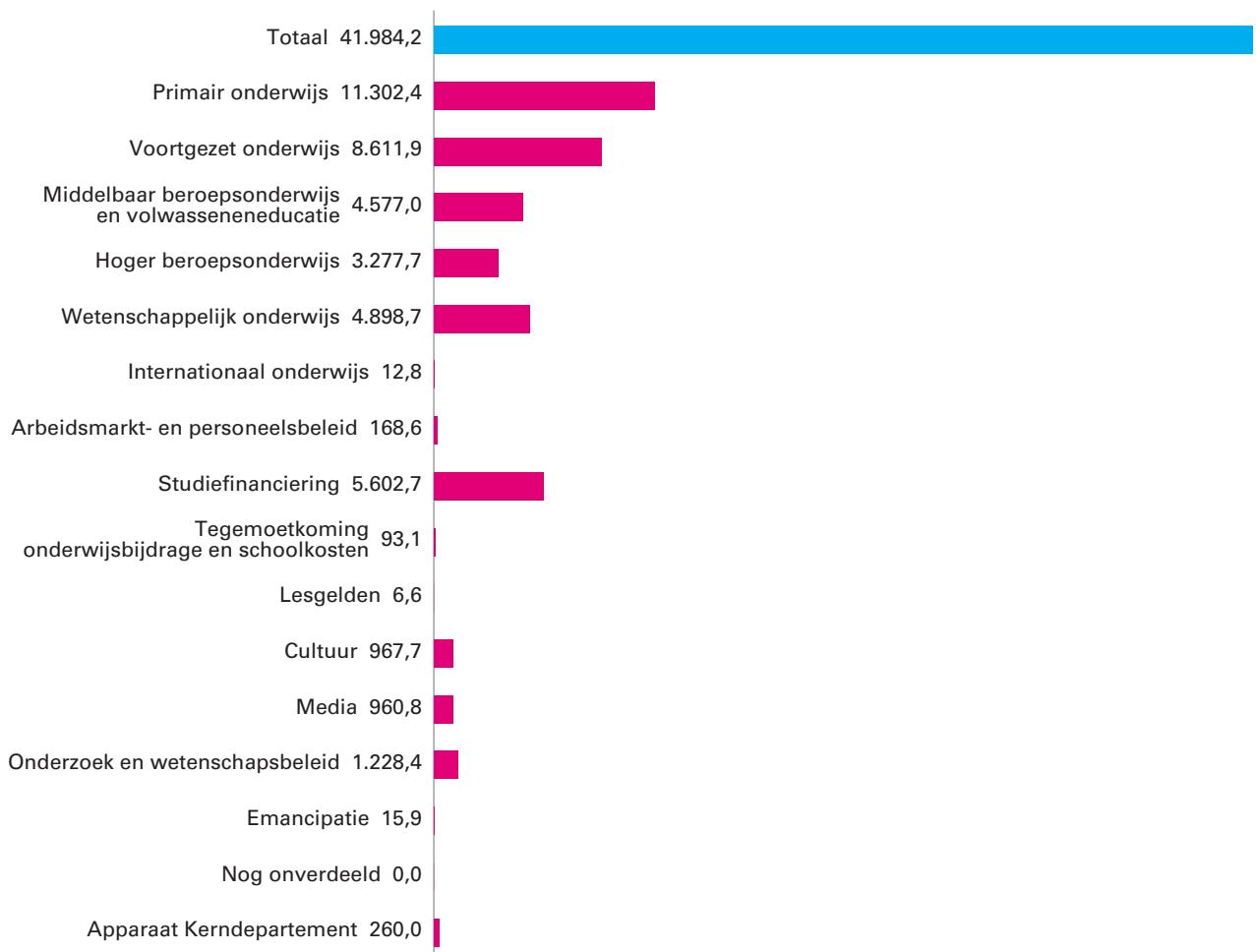
Omschrijving	Vastgestelde begroting		
	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
TOTAAL	41.571.603	41.984.208	1.329.157
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	20.458.168	20.940.607	1.141.105
04 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	4.519.526	4.576.976	3.000
06 Hoger beroepsonderwijs	3.258.567	3.277.742	1.213
07 Wetenschappelijk onderwijs	4.928.814	4.898.729	16
08 Internationaal beleid	12.785	12.785	99
11 Studiefinanciering	5.602.726	5.602.726	893.224
12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	93.071	93.071	3.657
13 Lesgelden	6.649	6.649	238.734
14 Cultuur	589.734	967.703	494
16 Onderzoek en wetenschapsbeleid	1.179.678	1.228.371	101
25 Emancipatie	6.643	15.880	0
91 Nog onverdeeld	0	0	0
95 Apparaatsuitgaven	259.975	259.975	567
Basis- en Voortgezet onderwijs en Media	21.113.435	21.043.601	188.052
01 Primair onderwijs	11.302.400	11.302.361	8.661
03 Voortgezet onderwijs	8.681.647	8.611.856	7.391
09 Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	168.559	168.555	9.000
15 Media	960.829	960.829	163.000

Vastgestelde begrotingsstaat inzake de agentschappen voor het jaar 2019 (Bedragen x € 1.000)

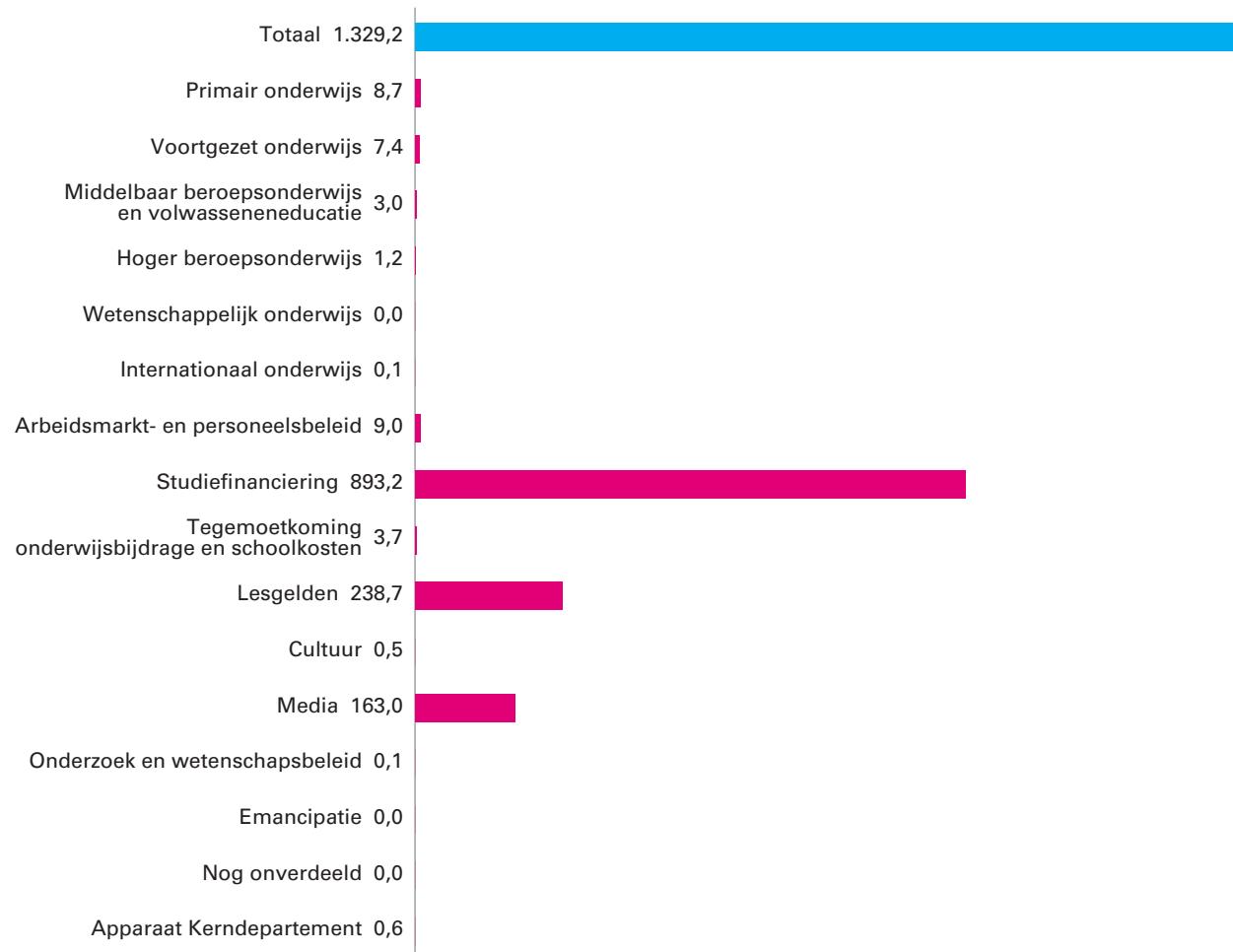
Naam baten- lastenagentschap	Baten	Lasten	Saldo baten en lasten
Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)	281.363	281.363	0
Nationaal Archief (NA)	39.662	39.662	0
Totaal	321.025	321.025	0

Naam baten-lastenagentschap	Totaal kapitaal-uitgaven	Totaal kapitaalontvangsten
Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)	– 10.794	1.248
Nationaal Archief (NA)	– 7.751	0
Totaal	– 18.545	1.248

Geraamde uitgaven verdeeld over de beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (in miljoen euro)

Geraamde ontvangsten verdeeld over de beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (in miljoen euro)

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2019

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING	3
B.	BEGROTINGSTOEPLICHTING	4
1.	LEESWIJZER	4
2.	BELEIDSAGENDA	8
2.1	Beleidsprioriteiten	8
2.2	Belangrijkste beleidmatige mutaties	21
2.3	Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven	26
2.4	Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen	28
2.5	Overzicht risicoregelingen	29
3.	BELEIDSARTIKELEN	30
3.1	Art.nr. 1 Primair onderwijs	30
3.2	Art.nr. 3 Voortgezet onderwijs	38
3.3	Art.nr. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	46
3.4	Art.nr. 6 en 7 Hoger onderwijs	57
3.5	Art.nr. 8 Internationaal beleid	67
3.6	Art.nr. 9 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	72
3.7	Art.nr. 11 Studiefinanciering	76
3.8	Art.nr. 12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	87
3.9	Art.nr. 13 Lesgelden	90
3.10	Art.nr. 14 Cultuur	92
3.11	Art.nr. 15 Media	102
3.12	Art.nr. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid	107
3.13	Art.nr. 25 Emancipatie	113
4.	NIET-BELEIDSARTIKELEN	117
4.1	Art.nr. 91 Nog onverdeeld	117
4.2	Art.nr. 95 Apparaat Kerndeptement	118

5.	BEGROTING AGENTSCHAPPEN	121
5.1	Dienst Uitvoering Onderwijs	121
5.2	Nationaal Archief	127
6.	BIJLAGEN	134
	Bijlage 1: Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak	134
	Bijlage 2: Verdiepingsbijlage	141
	Bijlage 3: Moties en toezeggingen	156
	Bijlage 4: Subsidieoverzicht	205
	Bijlage 5: Evaluatie- en overig onderzoek	212

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en lasten, het saldo van de baten en de lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van de in de staat opgenomen baten-lastenagentschappen voor het onderhavige jaar vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (Begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake de agentschappen.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

I.K. van Engelshoven

De Minister van Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media,

A. Slob

B. BEGROTINGSTOEPLICHTING

1. DE LEESWIJZER

De begroting 2019 bevat de volgende onderdelen:

- a. Beleidsagenda;
- b. Beleidsartikelen;
- c. Niet-beleidsartikelen;
- d. Agentschappen die een baten-lasten stelsel voeren;
- e. Verdiepingshoofdstuk;
- f. Bijlagen.

De Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media is verantwoordelijk voor artikel 1 Primair onderwijs, Artikel 3 Voortgezet onderwijs, Artikel 9 Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid en Artikel 15 Media. De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is verantwoordelijk voor de overige artikelen. De verdeling van de beleidsterreinen is vastgelegd in de portefeuilleverdeling van Kabinet [Rutte III](#).

Groeiparagraaf

Ten opzichte van de begroting 2018 zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd:

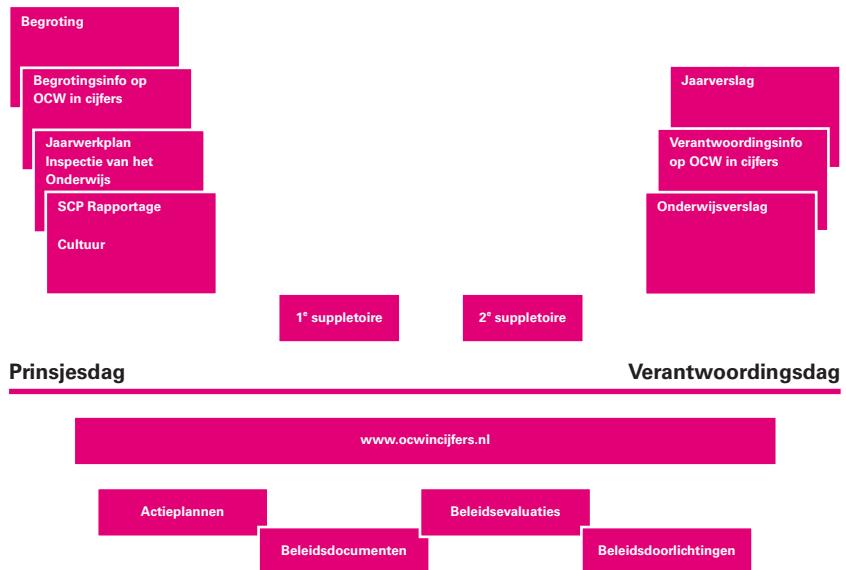
- Er is een nieuwe set indicatoren en kengetallen opgenomen in deze begroting. In de beleidsagenda zijn zeven thema's geformuleerd die onze prioriteiten weergeven. Voor ieder thema zijn bijpassende indicatoren inclusief streefwaarden opgenomen. Op basis van deze indicatoren leggen wij de komende jaren verantwoording af over de door ons gestelde doelen.
- Relevante kengetallen over de sector staan in de beleidsartikelen. De tabellen die hiervoor opgenomen zijn, lopen van 2015 tot 2022. Voor zover bekend zijn de realisatiewaarden van 2015 tot en met 2018 ingevuld. De overige, lege kolommen geven aan welke waarden nog ingevuld zullen worden zodra realisatiewaarden beschikbaar zijn.
- Met de nieuwe indicatoren en kengetallen hebben we ook een dashboard ontwikkeld. Dit [dashboard](#) geeft de indicatoren en kengetallen op verschillende manier weer en maakt trends inzichtelijk.
- Bij artikel 11 Studiefinanciering is in tabel 11.2 «Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit» gekozen voor een verhelderende opzet. Het betreft vier wijzigingen die allen te maken hebben met de reisvoorziening. In de toelichting op deze tabel wordt deze wijzigingen nader toegelicht.
- Op verzoek van de Tweede Kamer zijn in het onderdeel «Beleidsagenda» zes nieuwe tabellen opgenomen. Deze tabellen geven inzicht in de intensivering en ombuigingen in deze kabinetsperiode, zowel op totaalniveau, per saldo en per onderwissector.

Informatie in de begroting en andere relevante publicaties

De begroting is een compact document en toegespitst op de financiële informatie. De beleidsagenda presenteert de doelstellingen van de Minister en de beleidsartikelen beschrijven de werking en financiering van de verschillende stelsels met bijbehorende prestatie-indicatoren. Voor een bredere kwantitatieve onderbouwing van de doelen en ambities uit de begroting verwijzen we naar de openbare website [OCW in cijfers](#). Op deze website worden resultaten, de stand van zaken en ontwikkelingen in het OCW-veld met een kwantitatieve toelichting en onderbouwing in beeld gebracht.

Onderstaand schema geeft grafisch een totaalbeeld van welke informatie en verantwoording van het OCW-beleid gedurende een begrotingscyclus aan de Tweede Kamer wordt gestuurd.

Schematische weergave van de informatie aan de Tweede Kamer gedurende de begrotingscyclus

Hieronder volgt een nadere toelichting bij het schema.

- Op Prinsjesdag ontvangt de Tweede Kamer de begroting van OCW. Op de website van [OCW in cijfers](#) monitort de Minister van OCW onder andere de doelen uit de beleidsagenda en verschillende ingezette beleidsinstrumenten, waaronder de Lerarenagenda en de sectorakoorden in het po en vo. Ook wordt de internationale positie van het Nederlandse onderwijs- en wetenschapsstelsel gevolgd en zijn de belangrijkste onderzoeksresultaten van «Education at a Glance» opgenomen, de jaarlijkse publicatie van de OESO. Daarnaast geeft deze website met de infographic «Onderwijsmonitor» inzicht in de prestaties van het onderwijs. Voor cultuur & media, wetenschap en emancipatie wordt met een beknopte set indicatoren een beeld van de kwaliteit en prestaties gegeven.
- Eind november brengt het Sociaal Cultureel Planbureau een «rapportage cultuur» uit die de publicatie Cultuur in Beeld vervangt. In deze publicatie wordt ingegaan op trends en ontwikkelingen in de cultuursector. Daarbij is er onder andere aandacht voor ontwikkelingen in het cultuuraanbod, deelname aan cultuur, de arbeidsmarkt, en de financiële verhoudingen tussen subsidieverstrekkers.
- De Inspectie van het Onderwijs heeft een belangrijke rol in het onderwijsstelsel als toezichthouder, maar ook als leverancier van beleidsinformatie. Jaarlijks verschijnt het Onderwijsverslag, waarin beschreven wordt wat goed gaat en wat er beter kan in het onderwijs. In de [Financiële Staat van het Onderwijs](#) wordt verslag gedaan van de financiële staat van de onderwijsinstellingen.
- Gedurende het jaar wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de begrotingsuitvoering door middel van de 1e suppletoire begroting (Voorjaarsnota) en de 2e suppletoire begroting (Najaarsnota).
- Ook worden gedurende het jaar allerlei beleidsdocumenten zoals actieplannen, beleidsdocumenten, beleidsevaluaties, beleidsdoorlichtingen naar de Tweede Kamer gestuurd. Wetsvoorstellen worden ter

behandeling aangeboden en AMvB's worden voorgehangen. Over verschillende beleidsterreinen worden brieven naar de Tweede Kamer gestuurd, onder andere ter nadere uitwerking van de beleidsagenda en de begroting. Hierover vindt vaak separaat overleg met het parlement plaats. De actieplannen geven voor de verschillende beleidsterreinen een beeld van het beleid. Beleidsdoorlichtingen en andere evaluaties verschaffen inzicht in de effectiviteit en efficiency van beleid. Daarnaast wordt jaarlijks in de Voortgangsrapportages van de Sectorakoorden en de Lerarenagenda informatie verschaft over de voortgang op enkele belangrijke prestatie-indicatoren.

- De derde woensdag in mei is verantwoordingsdag. De Tweede Kamer ontvangt dan het jaarverslag van OCW, en de laatste stand van de voortgang op de begrotingsdoelen en ambities wordt gepresenteerd op de website van OCW in cijfers. Ook wordt het Onderwijsverslag aan de Tweede Kamer toegestuurd.

Onderdelen begroting

a. Beleidsagenda

In de beleidsagenda wordt per beleidsprioriteit geschatst welke stappen wij willen zetten. Ieder thema dat ingaat op een prioriteit bevat een tabel met indicatoren en streefwaarden. Daarnaast bevat de beleidsagenda een overzichtstabel waarin de belangrijkste budgettaire veranderingen op de OCW-begroting worden weergegeven, een tabel met de geplande beleidsdoorlichtingen, de tabellen met intensivering en ombuigingen, een overzicht van de risicoregelingen en een tabel met niet-juridische verplichte uitgaven en bestemming.

b. Beleidsartikelen

De beleidsartikelen bestaan uit de volgende onderdelen:

- Algemene doelstelling met een toelichting daarop, met bijbehorende kentallen.
- Rol en verantwoordelijkheid van de Minister.
- Tabel met kentallen die informatie over de sector bevatten.
- Beleidswijzigingen. Hierin wordt weergegeven welke belangrijke beleidswijzigingen zich komend jaar zullen voordoen. Ook wordt, indien van toepassing, ingegaan op beleidswijzigingen als gevolg van beleidsdoorlichtingen, voor zover de doorlichtingen zijn afgerond.
- Tabel budgettaire gevolgen van beleid. Deze tabel bevat een vaste indeling in financiële instrumenten volgens de Rijksbegrotingsvoorschriften. In de tabel budgettaire gevolgen van beleid wordt de budgetflexibiliteit van het begrotingsjaar in percentages weergegeven.
- Toelichting op de instrumenten en budgetflexibiliteit.

c. Niet-beleidsartikelen

Er zijn twee zogenaamde niet-beleidsartikelen:

- Op artikel 91 (Nog onverdeeld) wordt een overzicht gegeven van de verdelening van tijdelijk geparkeerde middelen, zoals de loon- en prijsbijstelling;
- Op artikel 95 (Apparaat Kerndepartement) zijn de apparaatsuitgaven van het kerndepartement, de apparaatskosten van de inspecties en adviesraden, baten-lastenagentschappen en een aantal ZBO's en RWT's opgenomen.

d. Agentschappen die een baten-lasten stelsel voeren

Dit onderdeel bevat de cijfermatige overzichten van de baten-lastenagentschappen «Dienst Uitvoering Onderwijs» en het «Nationaal Archief».

e. Verdiepingshoofdstuk (zie bijlagen)

In dit onderdeel worden per beleidsartikel de mutaties getoond tussen de stand ontwerpbegroting 2018 en de ontwerpbegroting 2019. De onder-grens voor het toelichten van mutaties wordt bepaald door een zogenoemde staffel. Een aantal mutaties is centraal toegelicht (loonbij-stelling, prijsbijstelling, intensivering, ombuigingen).

f. Bijlagen

De volgende bijlagen zijn in de begroting opgenomen:

- Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak;
- Verdiepingshoofdstuk;
- Moties en toezeggingen;
- Subsidieoverzicht: hier wordt een overzicht weergegeven van alle subsidieregelingen van het ministerie;
- Evaluatie- en overig onderzoek: het overzicht met onderzoeken is opgenomen in één centrale bijlage.

2. BELEIDSAGENDA

2.1 Beleidsprioriteiten

Inleiding

Deze beleidsagenda is de eerste van dit kabinet. Het Regeerakkoord «[Vertrouwen in de toekomst](#)» gaat uit van individuele vrijheden en een hecht collectief. Dit kabinet investeert in ieders kansen en versterkt dat collectief, onder andere door extra middelen voor onderwijs. Goed onderwijs helpt kinderen en jongeren om hun gaven en talenten te ontwikkelen. Daarmee draagt het op een cruciale manier bij aan de bloei en toekomst van onze samenleving. Onze ambities liggen in de bestrijding van kansenongelijkheid en de stimulering van talent, voldoende en goede docenten met een sterke positie, toponderzoek en krachtig beroepsonderwijs. Maar ook cultuur en het publieke en private mediabestel verrijken het individu en verbinden de samenleving. Schrijvers, theatermakers, filmers, ontwerpers en beeldend kunstenaars dagen onze verbeeldingskracht uit; dankzij hun beelden en verhalen kunnen we onze eigen voorstelling van de wereld kritisch toetsen en ontwikkelen. Erfgoed, zoals monumenten en musea, laat zien waar we vandaan komen, wat ons heden is en hoe we ons ontwikkelen. Daarom investeert dit kabinet flink in cultuur en erfgoed.

Dit kabinet is nu bijna een jaar aan de slag. In de afgelopen periode hebben we al veel punten van het Regeerakkoord uitgewerkt. In deze beleidsagenda gaan we nader in op een aantal belangrijke beleidontwikkelingen voor het komende jaar. Zoals in de leeswijzer al uiteen is gezet, doen we dat aan de hand van nieuwe thema's en (deels) nieuwe indicatoren. We beginnen met het onderwijs en gaan daarna in op wetenschap, cultuur, media en emancipatie.

1. Gelijke kansen creëren en talenten tot bloei brengen

Tabel: Gelijke kansen creëren en talenten tot bloei brengen

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
% gemeenten dat doelgroeppeuters 640 uur voorschoolse educatie per jaar aanbiedt ¹					2020
	PO				100%
Percentage voorschoolse educatie groepen waar hbo geschoold beroepskrachten wordt ingezet ²					2020
	PO				100%
Sociale inclusie van laaggeletterden	MBO				2020
					_3
Kwalificatiewinst ⁴		2012–2013	2015–2016	2016–2017	2020
	MBO	82,7%	85,6%	87,0%	Hoger
Succes eerstejaars mbo ⁵		2012–2013	2014–2015	2015–2016	2020
	MBO	82,9%	84,5%	84,5%	Hoger
Succes doorstromers in eerste jaar hbo ⁶		2012–2013	2014–2015	2015–2016	2020
	MBO	78%	80%	81%	Hoger

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
		2008-2009	2015-2016	2016-2017	2019-2020
Aantal nieuwe vsv'ers ⁷	VO & MBO	41.800	22.953	23.793	20.000

¹ In het najaar van 2018 zal het kabinet de Tweede Kamer informeren over de precieze uitwerking van de uitbreiding van het aantal uren voorschoolse educatie. Op basis daarvan kan de indicator nog worden aangepast.

² Zie voetnoot 1

³ In het voorjaar van 2019 zal het kabinet de Tweede Kamer informeren over de vervolgaanpak van laaggeletterdheid. Op basis van de vervolgaanpak zullen in het voorjaar van 2019 ook de streefwaarden worden vastgesteld.

⁴ Bron: [MBO Raad sectorrapportage studiesucces 2015-2016](#)

⁵ Zie voetnoot 4

⁶ Bron: DUO. Het betreft mbo-4 gediplomeerden die doorstromen naar het hbo en in het eerste jaar niet uitvallen. De definitie is voorlopig.

⁷ Bron: DUO

Het onderwijs is in Nederland op een unieke manier georganiseerd, namelijk van onderop. Basis daarbij is de vrijheid van onderwijs, die we koesteren. De autonomie van scholen is van grote waarde. Scholen zijn in de eerste plaats van de gemeenschap: van kinderen en jongeren, hun ouders, leraren en schoolleiders die gezamenlijk iedere dag werken aan de toekomst van kinderen. We vergroten de vrijheid van onderwijs door het vergemakkelijken van het stichten van scholen op basis van de belangstelling van ouders. Ook verduidelijken we wat we van scholen verwachten. Nieuwe scholen worden vooraf getoetst op wettelijke deugdelijkheidseisen. Het burgerschapsonderwijs wordt versterkt door de wettelijke opdracht te verduidelijken zodat alle leerlingen respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat wordt bijgebracht en iedere school in al haar uitingen hiermee in lijn handelt. Daarnaast bevorderen we een pluriform scholenaanbod en thuisnabij onderwijs via de kleine scholentoeslag door het verhogen van de extra bekostiging die kleine basisscholen ontvangen.

Juist vanwege het maatschappelijk belang van onderwijs, verwacht de samenleving ook veel van het onderwijs. Dat is terecht, maar tegelijkertijd kan het onderwijs niet alle maatschappelijke problemen oplossen. Zijn primaire taak is kinderen en jongeren tot bloei te laten komen en voor te bereiden op de verantwoordelijkheden die ze in de toekomst zullen dragen. Goed toegankelijk onderwijs voor iedereen is cruciaal voor de toekomst van de Nederlandse kennissamenleving. Het is belangrijk dat ieder kind tot zijn recht komt en zijn gaven en talenten kan ontwikkelen. In het primair en voortgezet onderwijs zetten we in op gelijke onderwijskansen met de volgende vijf maatregelen. Ten eerste door te investeren in [vroeg- en voorschoolse educatie](#), waardoor het aantal uren voorschoolse educatie aan kinderen die risico lopen op onderwijsachterstanden uitgebreid kan worden van 10 naar 16 uur per week en de kwaliteit kan worden verhoogd door inzet van hbo'ers (zie indicatoren tabel). Ten tweede door het [budget voor onderwijsachterstanden](#) beter over het land te verdelen. Op basis van een [door het CBS ontwikkeld model](#) kunnen de risico's op achterstanden nauwkeuriger worden voorspeld en de middelen gerichter ingezet. De nieuwe verdeelsystematiek gaat in per 1 januari 2019 voor gemeenten en per schooljaar 2019-2020 voor scholen. Ten derde door [ontwikkeling van talenten te stimuleren](#), onder andere door de introductie van een subsidieregeling (hoog)begaafheid in 2019, waarmee we samenwerkingsverbanden passend onderwijs en scholen stimuleren om in de regio een dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen in te richten. Wij richten een onderzoeks- en evaluatieprogramma in om zicht te krijgen op de effectiviteit en opbrengsten van de interventies. Al eerder hebben we het mogelijk gemaakt in het vo vakken op een hoger niveau te volgen. In 2019

evalueren we de pilot «recht op maatwerk» waarin 30 scholen de uitdaging zijn aangegaan om meer ervaring op te doen met maatwerktrajecten zoals het aanbieden van extra vakken, vakken op een hoger niveau en versnelde examens. De bevindingen gebruiken we om een recht op maatwerk eventueel wettelijk te verankeren. Ten vierde bevorderen we de lokale inzet op kansengelijkheid. Anderhalf jaar geleden is gestart met lokale en regionale coalities van partijen binnen en buiten het onderwijs, de zogenaamde [Gelijke Kansen Alliantie](#) (GKA). In 28 gemeenten zijn lokale allianties met cofinanciering van OCW vanuit de eigen context aan de slag met kansengelijkheid. Wij zetten in op een verdieping in de huidige netwerken en op een toename van het aantal lokale allianties omdat ze mooie resultaten opleveren. We streven naar een brede dekking in zowel steden als in landelijke gebieden. Met de lokale overheden gaan wij op zoek naar maatschappelijke partners en effectieve interventies. Het is aan hen om ambities te formuleren en actiegerichte programma's op te zetten. Gemeenten, besturen van scholen en kinderopvangorganisaties zijn verplicht minstens één keer per jaar te overleggen over hoe ze segregatie in het onderwijs voorkomen, integratie bevorderen en onderwijsachterstanden bestrijden. Daarnaast hebben we een [openbare database](#) met meer dan 50 bewezen effectieve interventies op kansengelijkheid. Integraal onderdeel van de GKA is om nog meer inzicht te krijgen in wat wel en eventueel niet werkt. De insteek van de GKA is een lerende aanpak. Ten vijfde wordt het curriculum voor het po en vo herijkt om te komen tot een toekomstgericht, samenhangend en scherp afgebakend curriculum. Dit biedt scholen duidelijkheid over wat leerlingen moeten kennen en kunnen en biedt hen ruimte om hierbinnen eigen keuzes te maken in lijn met hun onderwijsvisie. De herijking bevindt zich nu in de ontwikkelingsfase. In 2019 wordt deze ontwikkelfase afgerond, en worden de bouwstenen opgeleverd, waarna politieke besluitvorming plaatsvindt over het vervolg. Tot slot investeren we extra in de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs, waar met name kansarme leerlingen kwetsbaar zijn en niet altijd op de juiste plek in het voortgezet onderwijs terecht komen. Het komende schooljaar geven we een tweede groep van scholen ruimte voor het starten van initiatieven van 10–14 onderwijs. Binnen zogenaamde «10–14 scholen» worden leerlingen tussen de 10 en 14 jaar door een team van po- en vo-docenten in een doorlopende leerlijn begeleid naar de overstap naar het vo.

Het is van belang dat het eigenaarschap voor passend onderwijs wordt gevoeld door leraren en scholen en dat middelen echt in de klas terecht komen. Wij zetten [stappen](#) om het beleid gericht op passend onderwijs te verbeteren. Ouders worden ondersteund in het gesprek met scholen, er komt onafhankelijk toezicht op samenwerkingsverbanden en de combinatie van onderwijs en (zware) zorg wordt gemakkelijker. Verder geven we ook in het vo de Inspectie van het Onderwijs de discretionaire bevoegdheid rekening te houden met aanwezigheid van bovenmatig veel zorgleerlingen. In het po is die bevoegdheid het afgelopen jaar al uitgebreid.

Ook in het mbo wordt gewerkt aan gelijke onderwijskansen (indicatoren Kwalificatiewinst en Succes eerstejaars mbo). Het stimuleren daarvan is dan ook een van de landelijke speerpunten waar mbo-instellingen aandacht aan moeten besteden in de nieuwe kwaliteitsagenda's. Per 2019 schaffen we de cascade in de mbo-bekostiging af, waardoor stapeLEN van diploma's beter mogelijk wordt. We introduceren een [vakcertificaat](#), zodat studenten die uitvallen toch een bewijs meekrijgen waar op de arbeidsmarkt waarde aan wordt gehecht. Ook voor laaggeletterden willen we

kansen creëren. Door middel van het programma [Tel mee met taal](#) stimuleren we de inclusie van laaggeletterden (indicator Sociale inclusie laaggeletterden). De [wetswijziging](#) van de wet educatie en beroepsonderwijs om bestrijding van voortijdig schoolverlaters (vsv) aan te pakken is door de Tweede Kamer aangenomen en aan de Eerste Kamer aangeboden (indicator Aandeel vsv'ers). Verder bereiden wij een wetswijziging voor om een gelijke kansenfonds (voor studievertraging en schoolkosten) en zwangerschapsverlof voor mbo-studenten te introduceren. Met het [programma sterk beroepsonderwijs](#) werken we samen met de MBO Raad, de VO-raad en de Stichting Platforms VMBO (SPV) aan een betere aansluiting tussen vmbo en mbo. Tot slot komt er dit najaar een derde aanvraagperiode voor de subsidieregeling doorstroom mbo-hbo (indicator Succes doorstromers in eerste jaar hbo) waarbij de focus komt te liggen op de doorstroom tussen economische mbo- en hbo-opleidingen, omdat de uitval hier het grootst is.

In het hoger onderwijs (ho) zetten we in op een toegankelijk stelsel, waarin studenten die aan de gestelde eisen voldoen en die naar het ho willen, kunnen instromen ongeacht hun afkomst en achtergrond. Dat betekent dat het hoger onderwijsstelsel zo min mogelijk vormen van selectie kent. Bij selectie is het belangrijk om onbedoelde neveneffecten te voorkomen, zoals ongewenste zelfselectie en vooroordeelen. Met ingang van het studiejaar 2018–2019 wordt het wettelijk collegegeld voor studenten die nieuw zijn in het bekostigd ho voor het eerste jaar gehalveerd. Voor studenten aan een lerarenopleiding geldt een extra jaar halvering.

Een toegankelijk stelsel van hoger onderwijs garandeert nog geen gelijke kansen op studiesucces, omdat niet alle studenten (van huis uit) dezelfde startpositie hebben. Daarom zetten we in op adequate ondersteuning en begeleiding van studenten, ook voor studenten die extra ondersteuning en begeleiding nodig hebben vanwege bijvoorbeeld een functiebeperking, chronische ziekte, psychische problemen of bijzondere persoonlijke omstandigheden. Universiteiten en hogescholen werken nauw samen met vo- en mbo-instellingen om (aspirant)studenten voor te bereiden op de doorstroom naar het hoger onderwijs en hen goed op te vangen en wegwijs te maken. Dit thema maakt onderdeel uit van de afspraken in het [Sectorakkoord wetenschappelijk onderwijs 2018](#) en het [Sectorakkoord hoger beroepsonderwijs 2018](#).

2. Sterke docenten

Tabel: Sterke docenten

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
Percentage van besturen dat aangeeft dat er binnen het schoolteam een gesprek is gevoerd over de besteding van de werkdrukmiddelen ¹	PO			2020	nvt ²
Percentage van besturen dat aangeeft dat de P-MR ingestemd heeft met het voorstel voor de besteding van de werkdrukmiddelen ³	PO			2020	nvt ⁴
Strategisch personeelsbeleid (PM) ⁵	PO			2020	PM
Strategisch personeelsbeleid (PM) ⁶	VO			2020	PM

¹ De eerste uitvraag van deze indicator vindt plaats in augustus 2019. Dit betreft de cijfers over 2018.

² Er is afgesproken met het PO-Front dat hierbij het uitgangspunt comply or explain geldt, een kwalitatieve toelichting op het antwoord kan aangegeven worden. Daarnaast wordt de voortgang rond het thema werkdruk gemonitord in de tussenevaluatie (Q1 2021).

³ Zie voetnoot 1.

⁴ Zie voetnoot 2.

⁵ Indicator wordt in de loop van 2019 ontwikkeld in samenspraak met de sector; over de voortgang wordt gerapporteerd in het kader van de tussen- en eindevaluatie van de sectorakkoorden.

⁶ Indicator wordt in de loop van 2019 ontwikkeld in samenspraak met de sector in voortgangsrapportage 2019.

In de vorige paragraaf schreven we dat de primaire taak van het onderwijs is kinderen en jongeren tot bloei te laten komen en hen voor te bereiden op de verantwoordelijkheden die ze in de toekomst zullen dragen.

Daarvoor zijn goede en sterke docenten van groot belang. Dat is ook de reden dat dit kabinet zoveel in hen investeert. Samen met het harde werk van dienstbare bestuurders, schoolleiders, onderwijsondersteuners en conciërges maken zij goed onderwijs mogelijk. Goede en betrokken docenten zijn de sleutel tot kwalitatief hoogwaardig onderwijs. Het lerarentekort vormt hierbij een grote uitdaging. Via de Aanpak Lerarentekort werken wij op volle kracht om het lerarentekort in het po, vo en mbo tegen te gaan. Dat doen we samen met werkgevers, vakbonden, lerarenopleidingen, gemeenten, transfercentra en vele anderen. We werken aan het verhogen van de in-, door- en uitstroom van de lerarenopleidingen, het bevorderen van zijinstroom, het behouden van leraren, het activeren van stille reserve, het verbeteren van de beloning en het carrièreperspectief, én het anders organiseren en innovatieve ideeën stimuleren. Het kabinet heeft bovendien € 270 miljoen geïnvesteerd in het primair onderwijs in verbetering van de arbeidsvooraarden voor docenten in combinatie met het normaliseren van de bovenwettelijke regelingen. De sociale partners hebben op 2 juli 2018 een nieuwe cao po getekend. De totale loonstijging voor een leraar in het primair onderwijs bedraagt vanaf september 2018 gemiddeld 8,5 procent (oplopend tot 9,5 procent in 2019) en leraren krijgen in oktober een eenmalige uitkering van circa € 2.000 gemiddeld bij voltijdsaanstelling. Daardoor wordt het beroep van leraar aantrekkelijker.

In het po en vo hebben wij in de geactualiseerde sectorakkoorden afspraken gemaakt over scholen als lerende organisaties, waarbij schoolbesturen zorgen voor begeleiding van startende docenten en schoolleiders. Verder zijn er afspraken over (strategisch) personeelsbeleid en voor het po verlaging van de werkdruk en een verbetering van de

beloning en carrièreperspectief. Ten behoeve van de versterking van het strategisch personeelsbeleid wordt in het po een onderzoek uitgevoerd naar de stand van zaken van het strategisch personeelsbeleid in de sector. Tevens zullen we in de loop van 2019 hiervoor een indicator ontwikkelen. Goed strategisch personeelsbeleid komt de kwaliteit van docenten ten goede en is nodig om lerarentekorten te ondervangen en werkdruk tegen te gaan. Op verschillende terreinen werken we aan het vergroten van het eigenaarschap van docenten, zoals passend onderwijs, aanpak van werkdruk en groepsgrootte. Zo wordt in de wet opgenomen dat de medezeggenschapsraad adviesrecht krijgt over beleid met betrekking tot de groepsgrootte. Ook de invloed van leraren op de vormgeving van passend onderwijs wordt uitgebreid. Leraren krijgen meer inzicht en inspraak in de verdeling van middelen van het samenwerkingsverband. Ook wordt de medezeggenschap op het schoolondersteuningsprofiel en het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband versterkt.

Om de positie van de docenten te versterken, **investeren** we in de verlaging van de werkdruk in het po. Voor schooljaar 2018–2019 is € 237 miljoen beschikbaar om de werkdruk tegen te gaan. Op scholen wordt het gesprek gevoerd met het team hoe dit geld ingezet wordt. In de cao voor het po wordt vastgelegd dat de personeelsgeleding van de medezeggenschapsraad hier instemmingsrecht op heeft. Wij doen onderzoek op scholen naar de wijze waarop het gesprek over de werkdrukmiddelen is verlopen en waar het geld aan wordt uitgegeven. In het voorjaar van 2021 wordt op basis van meerdere onderzoeken de tussenevaluatie van de werkdrukmaatregelen opgesteld.

Sectoroverstijgend verkennen we hoe we het beste uitvoering kunnen geven aan de afspraak uit het Regeerakkoord over lesgeven in het beroepsonderwijs en willen we bestuurlijke afspraken maken over het traject Opleiden in de school. In een dekkend regionaal netwerk zal samengewerkt worden tussen lerarenopleidingen en onderwijsinstellingen. Doel is dat leraren meer in de praktijk van de onderwijsinstellingen worden opgeleid en startende docenten beter begeleid worden.

Op 9 april 2018 hebben we met de Vereniging Hogescholen, de VSNU, het ISO en de LSVb afspraken gemaakt over de vormgeving van de **kwaliteitsafspraken** hoger onderwijs 2019–2024. De kwaliteitsafspraken zijn gekoppeld aan de middelen van het studievoorschot. Met deze middelen willen de betrokken partijen een zichtbare kwaliteitsverbetering van het onderwijs realiseren. Uitgangspunt bij de vormgeving van de kwaliteitsafspraken is het bieden van ruimte aan en vertrouwen in de instellingen. Bestuurders, docenten, studenten en andere belanghebbenden kunnen met elkaar het gesprek aangaan om te bepalen met welke investeringen de onderwijskwaliteit van de instelling het best kan worden verbeterd.

Bij de **kwaliteitsafspraken** voor hbo en wo is «intensiever en kleinschalig onderwijs» één van de zes inhoudelijke thema's waarin hogescholen en universiteiten hun extra middelen vanuit het studievoorschot kunnen investeren. Een ander thema is «verdere professionalisering van docenten». Op landelijk niveau is eind 2016 het Comeniusprogramma (door NRO) en begin 2018 het Comeniusnetwerk (door KNAW) geïntroduceerd waarbij docenten een Teaching-, Senior- of Leadershipbeurs kunnen aanvragen voor de innovatie van hun onderwijs. Dit beurzenprogramma voor docenten en onderwijsleiders dient bij te dragen aan het vergroten

van het innovatievermogen van het hoger onderwijs en aan meer gevarieerde carrièrepaden voor docenten.

3. Opleiden voor de samenleving van de toekomst

Tabel: Opleiden voor de samenleving van de toekomst

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
Verhogen kwaliteit technisch vmbo ¹					2020
	VO				PM
Dekkend aanbod technisch vmbo ²					2020
	VO				PM
Aandeel afgestudeerden bèta-techniek ³		2012	2016	2017	2020
	HBO	18%	19%	20%	Hoger
	WO	21%	25%	26%	Hoger
Aandeel mbo techniek ³		2011	2016–2017	2017–2018	2020
	MBO	28%	27%	27%	Hoger
Arbeidsmarktrendement, per opleidingsniveau ⁴		Cohort 2012–2013	Cohort 2013–2014	Cohort 2014–2015	2020
	MBO				
	Entree	66%	69%	60%	Hoger
	Niv. 2	77%	79%	79%	
	Niv. 3	85%	88%	90%	
	Niv. 4	83%	87%	88%	
Percentage gediplomeerden dat aangaf dat de aansluiting van de opleiding met huidige functie voldoende/goed was ⁵		2012	2014	2016	2020
	MBO	79%	75%	77%	Hoger
Percentage leerbedrijven dat over vakkennis oordeel (zeer) goed geeft ⁶		2016	2018		2020
	MBO	77%	77%		Vasthouden
Percentage leerbedrijven dat over beroepsvaardigheden oordeel (zeer) goed geeft ⁷		2016	2018		2020
	MBO	76%	80%		Vasthouden
Percentage 25–64 jarigen dat deelneemt aan leeractiviteit (LLL) ⁸		2010	2016	2017	2020
	MBO	17%	18,8%	19,1%	20%
Aansluiting onderwijs op de arbeidsmarkt in het hbo ⁹					
	HO				
Aansluiting onderwijs op de arbeidsmarkt in het wo ¹⁰					
	HO				

¹ Met NRO in gesprek over de monitoring van de inzet van de € 100 miljoen technisch vmbo. Cijfers zullen begin 2019 beschikbaar komen.

² Zie voetnoot 1.

³ Bron: DUO

⁴ Bron: CBS maatwerk. Het gaat om het aandeel werkenden (min. 12 uur per week) van gediplomeerde mbo-uitstromers ruim een jaar na diplomering (uitstroom en arbeidsmarktpositie gemeten op 1 oktober).

⁵ Bron: ROA, BVE-Monitor

⁶ Bron: Onderzoek SBB. De onderzoekspopulatie leerbedrijven in 2016 en 2018 verschillen licht van elkaar.

⁷ Bron: zie voetnoot 6

⁸ Bron: Eurostat, Labour Force survey (LFS)

⁹ In verband met onderzoek naar daling indicator aansluiting arbeidsmarkt hbo & wo schrappen we deze indicator uit de begroting. Een nieuwe indicator voor zowel hbo als wo wordt ontwikkeld. Zie ook [Kamerbrief](#) over het onderzoek naar daling indicator aansluiting arbeidsmarkt.

¹⁰ Zie voetnoot 9.

Eerder benoemden we als primaire taak van het onderwijs het tot bloei laten komen van kinderen en jongeren, en het voorbereiden van hen op de verantwoordelijkheden die ze in de toekomst zullen dragen. In paragraaf 1 gaven we aan hoe we het opleiden voor de samenleving van de toekomst versterken door de herijking van het curriculum en door verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen. In deze paragraaf willen we aandacht besteden aan de leerlingen van nu die ook de werk nemers en ondernemers van de toekomst zijn. Om de waarde van opleidingen voor het individu en de maatschappij te vergroten dienen opleidingen aan te sluiten op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. We versterken het beroepsonderwijs (vmbo-mbo) door regionale afspraken om de aansluiting tussen het vmbo en mbo te verbeteren, extra te investeren in de realisatie van kwalitatief hoogstaand dekkend aanbod van vmbo techniek onderwijs, doorlopende leeroutes vmbo-mbo te ontwikkelen en we bereiden de samenvoeging van de gemengde en theoretische leer wegen voor.

Naast een betere doorstroom van vmbo naar mbo werken we aan het verbeteren van de aansluiting van het mbo op de arbeidsmarkt (indicatoren Percentage gediplomeerden dat aangaf dat de aansluiting van de opleiding met huidige functie voldoende/goed was, Percentage leerbedrijven dat over vakkennis oordeel (zeer) goed geeft en Percentage leerbedrijven dat over beroepsvaardigheden oordeel (zeer) goed geeft). Dit is een van de speerpunten van de nieuwe Kwaliteitsafspraken mbo. Met deze afspraken wordt het opleidingsaanbod sterker dan nu verbonden met de kenmerken en ontwikkelingen van het werkgebied. We vragen de scholen om expliciet aandacht te besteden aan verbetering van het arbeidsmarktrendement van opleidingen en hun opleidingenportfolio hierop nog beter af te stemmen. Mochten er toch opleidingen worden aangeboden met gebrekig arbeidsmarktrendement dan hebben wij mogelijkheden om in te grijpen (indicator Arbeidsmarktrendement). Om de aansluiting van het mbo op de arbeidsmarkt te verbeteren stimuleren wij vormen van praktijkleren en hybride onderwijs, waarbij werken en leren met elkaar verweven zijn. Ook komt er een experiment met regionale ruimte in de kwalificatiestructuur waardoor scholen ruimte krijgen om een deel van hun onderwijs in de regio te ontwikkelen en zo dus regionaal in te kleuren; zo sluit het mbo goed aan op de behoeften van het regionaal bedrijfsleven. De experimenteer-AMvB die hiertoe de benodigde ruimte biedt, zal januari 2019 in werking te treden. In 2019 start daarnaast een [nieuwe periode \(2019–2022\)](#) voor het Regionaal Investeringsfonds. Hiervoor ontwikkelen we een nieuwe regeling en beoordelingskader.

In de [sectorakkoorden hbo en wo](#) wordt gewerkt aan een goede aansluiting van het opleidingsaanbod in het hoger onderwijs op de arbeidsmarkt (macrodoelmatigheid). Deze aansluiting wordt periodiek geanalyseerd. Op basis van deze analyse kan worden beoordeeld welke indicatoren de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt het beste weergeven en welke in de begroting kunnen worden opgenomen. Bij knelpunten ten aanzien van macrodoelmatigheid komt de sector met voorstellen voor verbetering. In de [Regeling macrodoelmatigheid hoger onderwijs](#) is meer ruimte gecreëerd voor vernieuwing en responsiviteit. Daarmee kunnen instellingen beter inspelen op de snel veranderende arbeidsmarkt en kunnen ze studenten voorbereiden op beroepen die nog niet bestaan maar wel duidelijk in ontwikkeling zijn.

Om studenten internationale competenties en een wereldwijze blik mee te geven, zetten we in op evenwichtige internationalisering. Internationale ervaring kan worden opgedaan in het buitenland, maar ook door *internationalisation at home*. In 2018 starten we een interdepartementaal beleidsonderzoek (IBO) internationale studenten om te onderzoeken welke kansen en risico's er zitten aan de internationalisering van de studentenpopulatie, welke positieve en negatieve effecten er werkelijk optreden en welk beleid geschikt is om de positieve effecten te vergroten en de negatieve effecten te beperken.

Met grote uitdagingen zoals de energietransitie is het van belang dat meer studenten voor een technische opleiding kiezen (indicatoren over techniek). We hebben samen met de Ministeries van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) de contouren geschatst van het nieuwe [Techniekpact](#). Het komende jaar zullen we hiermee aan de slag gaan. In 2019 wordt ook verder onderzoek gedaan naar de herziening van de bekostigingssystematiek in het hoger onderwijs, met daarbij specifieke aandacht voor technische opleidingen. Maar het gaat niet alleen om het opleiden van jongeren, we zetten ook in op leven lang leren (indicator Percentage 25–64 jarigen dat deelneemt aan leeractiviteit). Door verschuiving van middelen van 2020 naar 2019 zijn eerder middelen beschikbaar gekomen voor een actieprogramma met onder meer een programma flexibilisering in het mbo en een digitaal overzicht van scholingsmogelijkheden. In het h o wordt al geëxperimenteerd met flexibeler vormen van onderwijs, afgestemd op de wensen van volwassen studenten, onder meer in de sector Techniek & ICT. We blijven ons samen met de Minister van SZW inzetten voor het stimuleren van de Nederlandse leercultuur met een [brede aanpak](#). Daarbij maken we onder andere afspraken met sociale partners over hun inzet in bijvoorbeeld arbeidsvoorraarden en O&O fondsen en met andere belanghebbenden. Om meer maatwerk voor volwassenen te creëren zal de SBB (stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven) in het najaar van 2018 starten met 15 pilots met certificaten voor beroepsgerichte onderdelen van kwalificaties. Laaggeletterde werknemers ondersteunen we vanuit het programma [Tel mee met taal](#). Dat programma is een jaar [verlengd](#) tot en met eind 2019. Vanuit het Regeerakkoord zijn extra middelen beschikbaar gesteld en extra aanvraagperiodes mogelijk gemaakt. We zullen de Tweede Kamer in het voorjaar van 2019 informeren over de vervolgaanpak van laaggeletterdheid, waarbij we kijken hoe het bereik en de effectiviteit van de aanpak kunnen worden vergroot.

4. Onderzoek van wereldformaat

Tabel: Onderzoek van wereldformaat

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
Percentage open-access gepubliceerde artikelen ¹		2016			2020
	OWB	42%			100%

¹ Bron: VSNU

Het Regeerakkoord zet in op een modernere Europese begroting die onder andere meer is gericht op onderzoek en innovatie. Excellentie en impact zijn onze uitgangspunten bij de onderhandelingen over Horizon Europe, het volgende EU-financieringsprogramma voor onderzoek en innovatie. Open science en open access zijn de norm in wetenschappelijk onderzoek. Zoals beschreven in het [Nationaal Plan Open Science](#) streven we naar

100% open access van publicaties in 2020 en het optimaal hergebruik van data. Daarnaast zal het komende jaar meer duidelijkheid komen over de ontwikkeling van de European Open Science Cloud (EOSC).

Nederlandse onderzoekers behoren tot de wereldtop. Op basis van de mondiale citatiescores staan we in de top 5. De internationale concurrentie is hevig en dus is het zaak onze positie te behouden. Een van de instrumenten hiervoor is de [Nationale Wetenschapsagenda](#) (NWA). Een belangrijk kenmerk van de NWA is dat de gehele kennisketen met elkaar wordt verbonden en versterkt. Het gaat om universiteiten, universitaire medische centra, hogescholen, Toegepast Onderzoek Organisaties (TO2-instellingen), Rijkskennisinstellingen en het bedrijfsleven. De NWA is ontstaan uit een grote hoeveelheid vragen uit de samenleving en daarom willen we de resultaten teruggeven. In 2019 zullen de eerste toekenningen aan onderzoeksvoorstellen een feit zijn en zal ook een nieuwe ronde starten.

Daarnaast willen we de basis versterken. Speciale [aandacht](#) besteden we aan bèta en technische wetenschappen en onderzoeksgroepen via sectorplannen. Met deze plannen wordt de samenwerking tussen de instellingen op onderzoek, onderwijs en maatschappelijke doelen vergroot. We versterken de basis ook door te investeren in digitale onderzoeksinfrastructuur. NWO komt samen met onder andere SURF, de Vereniging Hogescholen, de VSNU en de NFU in februari 2019 met plannen. Prioriteit ligt bij de nieuwe supercomputer.

Om het praktijkgericht onderzoek te stimuleren, geven we een [impuls](#) aan de kennisbasis in het hbo. Door extra investeringen kunnen hogescholen het praktijkgericht onderzoek verder uitbouwen en daarmee maatschappelijke impact vergroten en het onderwijs versterken. Zoals afgesproken in het [Sectorakkoord hoger beroepsonderwijs 2018](#) starten we met de Vereniging Hogescholen een verkenning naar de uitdagingen en prioriteiten voor het praktijkgericht onderzoek in de toekomst en werken de hogescholen aan de ontwikkeling van Centres of Expertise in het hbo.

5. Cultuur

Tabel: Cultuur

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
Percentage scholen dat deelneemt aan het programma CMK ¹		2017			2020
	Cultuur	42%			>50%
Percentage gebouwde rijksmonumenten in redelijke tot goede staat ²		2013			2020
	Cultuur	87%			88%

¹ Bron: Cultuureducatie met Kwaliteit

² Bron: Erfgoedmonitor

Cultuur is van en voor iedereen. We investeren in de waarde van cultuur en een brede bereikbaarheid van het kunst- en cultuuraanbod. In de kabinetsbrief [Cultuur in een open samenleving](#) heeft het kabinet de vijf thema's voor het cultuurbeleid beschreven: 1) cultuur maakt nieuwsgierig, 2) ruimte voor nieuwe makers en cultuur, 3) een leefomgeving met karakter, 4) cultuur is grenzeloos en 5) een sterke culturele sector. In 2019 worden deze thema's uitgewerkt in concrete plannen.

Deze kabinetsperiode investeren we in de restauratie van monumenten zoals kerken. Met de extra investering kunnen circa 1%, ruim 600, meer monumenten gerestaureerd worden bovenop het budget waaruit het reguliere onderhoud en de jaarlijkse terugval van circa 2% gefinancierd wordt (indicator Percentage gebouwde riksmonumenten in redelijke tot goede staat). Voor de aanpak van de gevolgen van de aardbevingen in Groningen zijn extra middelen beschikbaar voor monumenten in deze regio. Het Nationaal Aankoopfonds, dat na de aankoop van de twee Rembrandt-portretten van Marten en Oopjen vrijwel leeg is, wordt aangevuld. In het Regeerakkoord hebben we afgesproken meer ruimte te maken in de cultuurfondsen voor vernieuwing en ontwikkeling. We gaan daarvoor een impuls geven aan een nieuwe generatie en eigentijdse cultuurvormen, zoals digitale kunst, *virtual Reality* en *spoken word*. Voor nieuwe cultuur en makers zijn extra middelen beschikbaar. Het cultuурonderwijs is een belangrijk speerpunt. We willen de positieve ontwikkeling, meer scholen met goed cultuuronderwijs, die in gang is gezet met het programma Cultuureducatie met Kwaliteit voortzetten en we reserveren middelen voor continuering van het programma (indicator Cultuureducatie). Daarnaast stellen we extra middelen beschikbaar voor scholen in het primair onderwijs om musea en historische plaatsen te bezoeken, via de prestatiebox. Scholen kunnen zelf een keuze maken. De verwachting is dat veel scholen ervoor kiezen het Rijksmuseum in Amsterdam te bezoeken. Daarom stellen we aan het Rijksmuseum extra middelen beschikbaar om meer scholieren uit het basisonderwijs te ontvangen. Verder ondersteunen we de verdere uitwerking van de arbeidsmarkt-agenda. Ook voor de cultuursector geldt het motto van het kabinet «eerlijk werk».

In 2019 zetten wij het stimuleringsbeleid voor de Creatieve Industrie voort. Dit beleid bestaat uit cultuursubsidies via het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, ondersteuning van Het Nieuwe Instituut en het Topsectorenbeleid dat gezamenlijk met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het Ministerie van Binnenlandse Zaken wordt uitgevoerd. In de [brief](#) van 11 juni 2018 is de modernisering van de Archiefwet 1995 aangekondigd, mede naar aanleiding van de [motie Segers](#) om de Archiefwet aan te passen aan de digitale ontwikkelingen en eisen van transparantie. In 2019 zijn voorstellen te verwachten die gereed zijn voor consultatie.

6. Media

Tabel: Media

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
Alle afspraken uit prestatie-overeenkomst worden door NPO nagekomen ¹		2017			2020
	Media	33/34 ²			34/34

¹ Bron: Terugblik NPO; Verificatie Commissariaat voor de Media

² De niet-behaalde afspraak is ten dele gerealiseerd

Media zijn van grote publieke waarde. De mediasector is volop in transitie. De komende jaren zijn bepalend voor de toekomst van de journalistiek en audiovisuele media in Nederland. Het aantal mensen dat televisie kijkt en abonnee is van een krant neemt nog steeds gestaag af, en dat heeft steeds grotere financiële gevolgen voor het traditionele advertentiegedreven verdienmodel van kranten en omroepen. Tegelijkertijd ontstaat er ook een volwassen online mediasector, met een groeiend belang van

podcasts, nieuwsapps en online journalistieke media. Dat is een goede ontwikkeling, omdat er zo een groter aanbod ontstaat. Het belang van goede onderzoeksjournalistiek is immers onverminderd groot, de media vervullen een onontbeerlijke rol in de democratie. Zeker ook in de regio, waar de gemeenten door decentralisatie meer verantwoordelijkheid hebben gekregen en het belang van journalistieke controle daardoor urgenter is.

We zetten daarom in 2019 in op de versterking van (onderzoeks)journalistiek, met de nadruk op de regionale en lokale journalistiek. Het accent ligt op het stimuleren van (onderzoeks)journalistieke producties, investeringen in professionalisering en talentontwikkeling en innovatie van de journalistieke infrastructuur in Nederland. In samenwerking met het Ministerie van BZK en de VNG werken we aan verdere vorming van streekomroepen en professionalisering van lokale omroepen. Ook werken de Nederlandse Publieke Omroep (NPO) en de Regionale Publieke Omroep (RPO) aan een plan voor een pilot vensterprogrammering (regionale uitzendingen op landelijke zenders), waarmee samenwerking tussen regionale en landelijke omroepen vorm krijgt.

Net als andere partijen staat de landelijke publieke omroep voor de uitdaging om de teruglopende reclame-inkomsten op te vangen. De NPO zal het komende jaar verdere invulling geven aan de [Prestatieovereenkomst 2017–2020](#) (indicator Alle afspraken uit prestatieovereenkomst worden door NPO nagekomen). De NPO heeft de opdracht om een financieel bestendig plan te maken voor 2019. We gaan in gesprek met de NPO over de keuzes die gemaakt worden, omdat die van grote invloed kunnen zijn op de maatschappelijke relevantie van de landelijke publieke omroep. De ontwikkeling van reclame-inkomsten zullen we nauwgezet volgen. De komende periode zetten we tot slot in op het vormen van een strategische toekomstagenda samen met de mediasector zelf. De ambitie is om met de sector samen te komen tot een plan om ervoor te zorgen dat we sterke Nederlandstalige producties en nieuwsvoorzieningen behouden.

7. Emancipatie

Tabel: Emancipatie

Doelstelling/indicator	Sector	Basiswaarde	Realisatie	Realisatie	Streefwaarde
		2010	2016		2020
Acceptatie LHBTI ¹	Emancipatie	90%	93%		≥ 90%
Arbeidsmarktpositie van vrouwen in hoge functies ²	Emancipatie	2017	RvB: 11,7% RvT: 16,2%		2020 ≥ 30%

¹ Bron: LHBT monitor (SCP)

² Bron: Bedrijvenmonitor topvrouwen 2017

Zoals in het Regeerakkoord staat beschreven: in Nederland is iedereen gelijkwaardig en heeft iedereen de vrijheid om te houden van wie zij willen en heeft iedereen de vrijheid om zichtbaar zichzelf te kunnen zijn. Emancipatie en het beschermen van onze waarden hebben continu onze aandacht nodig. In de [Emancipatiенota](#) hebben we hieraan verdere uitwerking gegeven. Voor ons is het principe leidend dat alle burgers hun leven moeten kunnen inrichten zoals zij dat willen. Daarmee kwamen we tot drie samenhangende thema's: arbeidsmarkt, sociale veiligheid en

acceptatie, én genderdiverseiteit en gelijke behandeling. Dit jaar komen maatregelen voortkomend uit de regenboogafspraken uit het Regeerakkoord gereed op het terrein van lerarenopleidingen in het onderwijs, suïcidepreventie onder lhbtijongeren, modernisering transgenderwet, de internetconsultatie verhoging stafmaximum voor haatzaaien. De overige maatregelen op het terrein van meerouderschap, regionale lhbtinetwerkversterking en aanpak onnodige geslachtsregistratie volgen later, zoals gepland.

Op de arbeidsmarkt streven we naar gelijkheid tussen mannen en vrouwen op het gebied van arbeid en inkomen. 2019 is een belangrijk jaar voor de doelstelling om het aantal vrouwen in hoge functies te laten toenemen (indicator Arbeidsmarktpositie van vrouwen in hoge functies groter of gelijk aan 30%), omdat we dan de balans zullen opmaken. Een andere prioriteit is de economische en financiële zelfstandigheid van vrouwen. Samen met de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid werken wij aan het verhogen van het aantal vrouwen dat werkt en van het aantal uren dat zij werken. Voor meer sociale veiligheid en acceptatie van lhbtij-personen (indicator Acceptatie LHBTI groter dan of gelijk aan 90%) gaan we de lokale aanpak versterken. We breiden het aantal regenboogsteden uit en starten een pilot voor «Veilige Steden». Daarbij zetten we in het bijzonder in op de preventie van geweld tegen vrouwen.

Om meer genderdiverseiteit te bereiken, willen we het bewustzijn van professionals en organisaties vergroten. Dat doen we bijvoorbeeld door het vergroten van diversiteit in lesmaterialen en door mediabedrijven te stimuleren zich aan te sluiten bij de media-alliantie. Internationaal zetten we in op meer gendergelijkheid door naleving van het [CEDAW-verdrag](#) (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*). Met ons emancipatiebeleid dragen we bij aan de uitvoering van internationale afspraken, zoals de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) en het VN-Vrouwenrechtenverdrag.

2.2 Belangrijkste beleidmatige mutaties

Deze financiële paragraaf presenteert conform de riksbegrotingsvoorschriften de belangrijkste budgettaire veranderingen op de OCW-begroting, zowel voor de uitgaven (tabel 1) als de ontvangsten (tabel 2).

Ook bevat deze paragraaf tabellen die een overzicht geven van alle intensivering en ombuigingen (tabellen 3 t/m 8).

Tabel 1 Belangrijkste beleidmatige mutaties (p. 21)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		40.383,8	40.650,0	40.573,5	40.631,6	40.679,1	40.679,1
Belangrijkste mutaties:							
1) Leerlingen- en studentenontwikkeling	diverse	191,7	211,1	161,4	189,3	212,7	
2) Specifieke dekking tegenvaller Leerlingen- en studentenontwikkeling	diverse	- 125,3	- 211,1	- 44,6	- 45,7	- 45,9	
3) Taakstelling OCW-brede problematiek	91	0,0	0,0	- 114,4	- 140,3	- 156,2	
4) Eindejaarsmarge	91	96,2	0,0	0,0	0,0	0,0	
5) Kasschuiven	diverse	819,9	138,3	- 417,0	- 432,7	- 224,9	
6) Loonbijstelling	diverse	703,3	705,9	704,0	703,8	700,7	
7) Prijsbijstelling	diverse	149,7	155,3	156,5	157,4	156,7	
8) Regeerakkoordmaatregelen	diverse	356,5	524,7	543,1	509,1	462,1	
9) Scholingsaftrek	4	0,0	- 218,0	0,0	0,0	0,0	
10) Niet-kader relevante mutaties	11,12	27,6	67,1	74,7	67,5	59,9	
11) Daling STER-inkomsten	15	- 28,4	- 36,0	- 39,6	- 54,7	- 53,8	
13) Overige mutaties	diverse	- 14,2	- 3,1	- 3,0	- 2,9	- 2,8	
Stand ontwerpbegroting 2019		42.560,8	41.984,2	41.594,6	41.582,4	41.787,6	42.115,0

Tabel 2 Belangrijkste beleidmatige mutaties t.o.v. vorig jaar (ontvangsten) (Bedragen x € 1 miljoen)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		1.380,6	1.414,7	1.487,6	1.554,3	1.633,2	
Belangrijkste mutaties:							
1) Leerlingen- en studentenontwikkeling	12,13	0,4	- 1,0	- 0,5	0,2	0,6	
3) Niet kaderrelevante mutaties	11	- 35,3	- 38,5	- 47,9	- 57,2	- 70,1	
4) Rente studiefinanciering	11	- 11,1	- 12,4	- 11,8	- 8,5	- 3,5	
5) Lagere reclame opbrengsten en STER-raming	15	- 28,4	- 36,0	- 39,6	- 54,7	- 53,8	
6) Overige mutaties	diverse	11,1	2,4	2,4	2,6	9,5	
Stand ontwerpbegroting 2019		1.317,3	1.329,2	1.390,2	1.436,7	1.515,9	1.555,2

Toelichting:

Leerling- en studentenontwikkeling

In de begroting is de actuele raming van de leerlingen- en studentenaantallen, alsmede van de kaderrelevante uitgaven aan de studiefinanciering verwerkt. Uit de ramingen in 2018 blijkt dat zowel de leerlingen- en studentenaantallen als de uitgaven aan de studiefinanciering hoger uitvallen dan de in de OCW-begroting 2018 verwerkte aantallen. Hierachter gaan verschillende bewegingen schuil, zoals bijvoorbeeld een stijging in de omzettingen van prestatiebeurs in gift. Dit hangt samen met het zogenaamde boeggolfeffect van de invoering van het Studievoorschot; studenten die in 2013 vervroegd zijn ingestroomd om nog voor de basisbeurs in aanmerking te komen leiden nu tot extra uitstroom en omzettingen.

Specifieke dekking tegenvaller leerlingen- studentenontwikkeling en raming studiefinanciering

De tegenvaller op de leerlingen en studentontwikkeling en raming studiefinanciering wordt in 2019 gedeckt door inzet van loon- en prijsbijstelling tranche 2018 (€ 149 miljoen, deels door middel van een kasschuif), meevallers en bijstellingen (€ 25 miljoen, waaronder € 15 miljoen onderuitputting lerarenbeurs in 2018), een korting op de subsidieregeling praktijkleren (€ 19 miljoen) en een lumpsumkorting hoger onderwijs (€ 19 miljoen).

Taakstelling OCW-brede problematiek

Om de begroting meerjarig sluitend te maken, is er vanaf 2020 een taakstelling op de OCW-begroting geplaatst.

Eindejaarsmarge

In 2017 zijn enkele budgetten niet volledig tot besteding gekomen. De eindejaarsmarge wordt ingezet voor overlopende verplichtingen die alsnog in 2018 tot betaling zijn gekomen en ter dekking van de tegenvaller op de leerlingen- en studentenontwikkeling en de raming van de studiefinanciering.

Kasschuiven

Op diverse budgetten vinden kasschuiven plaats. Conform het Bestuursakkoord mbo 2018-2-22 is het resultaatafhankelijke budget van € 200 miljoen doorgeschoven van 2022 naar 2023. Ter optimalisatie van het kasritme van de staat wordt de verplichting aan de vervoersbedrijven voor de OV-studentenkaart in 2018 vooruitbetaald via een kasschuif.

Loon- en prijsbijstelling

De loon- en prijsbijstelling tranche 2018 is uitgekeerd aan de departementen. Zie het algemene deel van het verdiepingshoofdstuk voor de verdeling over de begrotingsartikelen.

Regeerakkoordmaatregelen

Er zijn diverse Regeerakkoordmiddelen aan de OCW-begroting toegevoegd. Een deel van de Regeerakkoordmiddelen was via nota's van wijziging al aan de vorige begroting toegevoegd.

Bijdrage scholingsaftrek

Dit betreft een overboeking naar het Ministerie van Financiën. In 2019 blijft namelijk de fiscale scholingsaftrek nog behouden.

Niet kader-relevante mutaties

De raming voor studiefinanciering laat hogere niet-kaderrelevante uitgaven zien voor 2018 en verder, ten opzichte van de raming die in de OCW-begroting 2018 verwerkt is.

Daling STER-inkomsten

Er is sprake van een structureel dalende trend van de reclameontvangsten bij de landelijke publieke omroep.

Overige mutaties

Dit betreft desalderingen van uitgaven en ontvangsten en overboekingen van en naar andere departementen.

Rente studiefinanciering

De raming voor studiefinanciering laat lagere renteontvangsten zien dan de in de OCW-begroting 2018 verwerkte raming. Conform de begrotingsregels worden mutaties in de renteontvangsten generaal verwerkt.

Tabel 3 hieronder geeft een overzicht van alle intensivering op de OCW-begroting, sinds de start van het kabinet Rutte III en tabel 4 doet dat voor de ombuigingen. Tabel 5 geeft een saldo van tabel 3 en 4 weer.

In tabellen 6 t/m 8 worden de investeringen, ombuigingen en het saldo ervan uitgesplitst per sector weergegeven. Daarbij dient er rekening mee gehouden te worden dat een deel van de middelen per sector op begrotingsartikel 95 (apparaatsuitgaven) belanden.

Tabel 3 Intensivering (Bedragen x € 1.000)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
G32 Voor- en vroegschoolse educatie	1	40.000	130.000	170.000	170.000	170.000	170.000
G33 Aanpak werkdruk primair onderwijs (incl. € 20 miljoen kleine scholen)	1	108.000	257.000	257.000	257.000	257.000	257.000
G34 Modernisering CAO primair onderwijs	1	270.000	270.000	270.000	270.000	270.000	270.000
G35 Kwaliteit technisch onderwijs vmbo	3	40.000	70.000	120.000	120.000	100.000	100.000
G36 Fundamenteel onderzoek	16	95.000	155.000	200.000	200.000	200.000	200.000
G37 Toegepast onderzoek innovatie	6, 16	25.000	38.000	50.000	50.000	50.000	50.000
G38 Onderzoeksinfrastructuur	16	45.000	55.000	0	0	0	0
G40 Cultuur (en historisch democratisch bewustzijn)	14	25.000	48.270	52.145	52.120	51.120	51.160
G41 Nederlandse scholen in het buitenland	1	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
G42 Media/onderzoeksjournalistiek	15	5.000	0	0	0	0	0
G43 Intensivering erfgoed en monumenten (met name Nationaal Restauratiefonds)	14	98.500	101.400	60.000	25.000	0	0
G44 Aanpak laaggeletterdheid	4	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
G45 Onderwijsachterstanden-beleid en aandacht voor hoogbegaafde kinderen	1, 3	15.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
G47 Terugdraaien taakstelling OCW		244.000	415.000	410.000	338.000	183.000	183.000
G48 Terugdraaien taakstelling groen onderwijs	diverse	0	9.000	13.000	14.000	13.000	12.000
G49 Halvering collegegeld eerstejaars HO (incl. Pabo voor 2 jaar en intensivering profileringsfondsen)	6, 7	70.000	165.000	165.000	170.000	170.000	175.000
Totaal		1.088.500	1.751.670	1.805.145	1.704.120	1.502.120	1.506.160

Tabel 4 Ombuigingen (Bedragen x € 1.000)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
G46 Doelmatiger onderwijs	diverse	- 20.000	- 92.000	- 137.000	- 183.000	- 183.000	- 183.000
Korting regeling praktijkleren	4		- 19.452				
Korting lumpsum ho	6, 7		- 19.452				
Subsidieverlaging	diverse	- 34.261	0	0	0	0	0
Totaal		- 54.261	- 130.904	- 137.000	- 183.000	- 183.000	- 183.000

Tabel 5 Saldo intensivering en ombuigingen (Bedragen x € 1.000)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Intensivering	diverse	1.088.500	1.751.670	1.805.145	1.704.120	1.502.120	1.506.160
Ombuigingen	diverse	- 54.261	- 130.904	- 137.000	- 183.000	- 183.000	- 183.000
Totaal		1.034.239	1.620.766	1.668.145	1.521.120	1.319.120	1.323.160

Tabel 6 Intensivering per sector (Bedragen x € 1.000)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Primair onderwijs	1	431.000	676.500	716.500	716.500	716.500	716.500
Voortgezet onderwijs	3	45.000	87.106	138.575	138.826	118.405	118.001
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	4	5.000	6.993	7.834	7.989	7.672	7.387
Hoger beroepsonderwijs	6	65.602	134.188	138.914	141.393	139.868	141.516
Wetenschappelijk onderwijs	7	19.398	54.213	56.177	59.292	60.555	63.596
Cultuur	14	123.500	149.670	112.145	77.120	51.120	51.160
Media	15	5.000	0	0	0	0	0
Onderzoek en wetenschapsbeleid	16	150.000	228.000	225.000	225.000	225.000	225.000
Overig	diverse	244.000	415.000	410.000	338.000	183.000	183.000
Totaal		1.088.500	1.751.670	1.805.145	1.704.120	1.502.120	1.506.160

Tabel 7 Ombuigingen per sector (Bedragen x € 1.000)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Primair onderwijs	1	- 19.916	- 30.664	- 45.663	- 60.996	- 60.996	- 60.996
Voortgezet onderwijs	3	- 10.771	- 23.786	- 35.420	- 47.313	- 47.313	- 47.313
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	4	- 17.065	- 32.118	- 18.862	- 25.195	- 25.195	- 25.195
Hoger beroepsonderwijs	6	- 2.513	- 16.581	- 13.104	- 17.503	- 17.503	- 17.503
Wetenschappelijk onderwijs	7	- 3.354	- 24.800	- 19.551	- 26.116	- 26.116	- 26.116
Onderzoek en wetenschapsbeleid	16	- 642	- 2.955	- 4.400	- 5.877	- 5.877	- 5.877
Totaal		- 54.261	- 130.904	- 137.000	- 183.000	- 183.000	- 183.000

Tabel 8 Saldo intensivering en ombuigingen per sector (Bedragen x € 1.000)

	Art.	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Primair onderwijs	1	411.084	645.836	670.837	655.504	655.504	655.504
Voortgezet onderwijs	3	34.229	63.320	103.155	91.513	71.092	70.688
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	4	- 12.065	- 25.125	- 11.028	- 17.206	- 17.523	- 17.808
Hoger beroepsonderwijs	6	63.089	117.604	125.810	123.890	122.365	124.013
Wetenschappelijk onderwijs	7	16.044	29.413	36.626	33.176	34.439	37.480
Cultuur	14	123.500	149.670	112.145	77.120	51.120	51.160
Media	15	5.000	0	0	0	0	0
Onderzoek en wetenschapsbeleid	16	149.358	225.045	220.600	219.123	219.123	219.123
Overig	diverse	244.000	415.000	410.000	338.000	183.000	183.000
Totaal		1.034.239	1.620.766	1.668.145	1.521.120	1.319.120	1.323.160

2.3 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven

Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven en bestemming (Bedragen x € 1.000)

Art.nr.	Naam artikel + totale uitgaven	Juridisch verplicht (totale uitgaven +%)	Niet-juridisch verplicht (totale uitgaven + %)	Bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
1	Primair onderwijs € 11.302.361	€ 11.270.715 99,72%	€ 31.646 0,28%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 27.901) • Opdrachten (€ 3.745)
3	Voortgezet onderwijs € 8.611.856	€ 8.545.090 99,23%	€ 66.766 0,77%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen bekostiging (€ 400) • subsidies (€ 60.461) • bijdragen aan (inter)nationale organisaties (€ 195) • Opdrachten (€ 5.710)
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie € 4.576.976	€ 4.563.520 99,69%	€ 13.456 0,31%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 11.050) • Opdrachten (€ 1.091) • Bijdrage aan medeoverheden (€ 1.316)
6	Hoger onderwijs € 3.277.742	€ 3.277.589 99,99%	€ 153 0,01%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 153)
7	Wetenschappelijk onderwijs € 4.898.729	€ 4.897.077 99,97%	€ 1.652 0,03%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 478) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 1.174)
8	Internationaal beleid € 12.785	€ 12.316 96,3%	€ 469 3,7%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 207) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 207) • Nog nader in te vullen internationale organisatie (€ 55)
9	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid € 168.555	€ 92.746 54,8%	€ 75.809 44,7%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 73.441) en • Opdrachten (€ 2.368)
14	Cultuur € 967.703	€ 899.849 93%	€ 67.854 7%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 56.790) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 10.117) • Nog nader in te vullen bijdragen aan (inter)nationale organisaties (€ 947)
15	Media € 960.829	€ 959.125 99,8%	€ 1.704 0,2%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen Bekostiging (€ 320) • Nog nader in te vullen subsidies (€ 894) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 430) • Internationale contributies (€ 60)

Art.nr.	Naam artikel + totale uitgaven	Juridisch verplicht (totale uitgaven +%)	Niet-juridisch verplicht (totale uitgaven + %)	Bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
16	Onderzoek en Wetenschapsbeleid € 1.224.686 € 1.228.371	99,7%	€ 3.685 0,3%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen subsidies (€ 3.585) • Nog nader in te vullen opdrachten (€ 0,1)
25	Emancipatie € 11.493 € 15.880	72,4%	€ 4.387 27,6%	<ul style="list-style-type: none"> • Nog nader in te vullen Subsidies (€ 542) • Opdrachten (€ 845) • Bijdrage aan medeoverheden (€ 3.000)
Totaal aan niet verplichte uitgaven			€ 267.581	

2.4 Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen

Tabel planning beleidsdoorlichtingen

Artikel	Realisatie							Planning Geheel artikel?
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
1. Primair onderwijs						✓		✓
3. Voortgezet onderwijs						✓		✓
4. Beroeps en volwasseneneducatie			✓					✓
6. Hoger beroepsonderwijs		✓						✓
7. Wetenschappelijk onderwijs			✓					✓
8. Internationaal beleid ¹								
9. Arbeidsmarkt- en Personeelsbeleid					✓			✓
11. Studiefinanciering				✓				✓
12. Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	✓							✓
13. Lesgelden ²								
14. Cultuur					✓			✓
15. Media				✓				✓
16. Onderzoek en wetenschapsbeleid					✓			✓
25. Emancipatie	✓							✓
Afgeronde en eerder toegezegde beleidsdoorlichtingen								

¹ Internationaal beleid is een restartikel en geen beleidsartikel. Er is dus geen beleidsdoorlichting gepland. Internationaal beleid draagt bij aan de beleidsdoelstellingen op andere artikelen.

² Lesgelden: het doel van het heffen van lesgeld is het genereren van inkomsten voor de financiering van het onderwijs. Dit is een financieel doel. Omdat het hier geen beleidsmatig doel betreft ligt een beleidsdoorlichting niet in de rede.

Zie ook de bijlage «Overzicht evaluaties- en overig onderzoek».

Zie ook de [Tabel realisatie beleidsdoorlichtingen](#).

2.5 Overzicht risicoregelingen

Tabel Overzicht verstrekte garanties (Bedragen x € 1.000)							
Art.	Omschrijving	Uitstaande garanties 2017	Geraamd te vervallen 2018	Uitstaande garanties 2018	Geraamd te vervallen 2019	Geraamd te vervallen 2019	Uitstaande garanties 2019
14	Indemniteitsregeling	284.298	119.560	156.535	247.323	0	247.323
14	Achterborg overeenkomst NRF	341.603	16.178	43.717	314.064	0	314.064
	Bouwleningen aan Academische Ziekenhuizen	176.631	0	12.709	163.922	0	163.922
							-

Toelichting:

De Indemniteitsregeling heeft tot doel een bijdrage te leveren aan het realiseren van tentoonstellingen van bijzonder belang of het tentoonstellen van bijzondere bruiklenen in Nederland door het beperken van de verzekerkosten van musea. De garantstelling van het Rijk voor schade of verlies tot de eerste 30 procent van de verzekerde waarde (indemniteitsgarantie) van kunstwerken, verlaagt de verzekerkosten van musea. Het risico is ook te verzekeren op de markt, maar de kosten zijn dan hoger, waardoor er minder budget voor tentoonstellingen overblijft. Daarnaast blijkt dat een indemniteitsgarantie ook als internationaal keurmerk fungert: buitenlandse publieke en private eigenaren van museale objecten hechten aan de garantstelling vanuit het Rijk. Risicobeheersende maatregelen betreffen ondermeer dat alleen erkende musea een aanvraag mogen doen op de indemniteitsregeling bij de Rijksdienst Cultureel Erfgoed die deze aanvraag, mede op basis van een risico-inventarisatie en -analyse, toest.

Het NRF verstrekkt hypothecaire leningen aan monumenteigenaren van rijksmonumenten om restauraties uit te voeren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen laagrentende hypothecaire leningen uit het revolving fund en aanvullende financieringen om de gehele restauratieopgave gefinancierd te krijgen. De Achterborgovereenkomst NRF, en de garantie van het Ministerie van OCW, zien alleen toe op de aanvullende financiering. Door deze garantie kan het NRF financiering tegen een lagere rente aantrekken. Deze lagere rente wordt doorgerekend aan de monumenteigenaren zodat deze eigenaren gestimuleerd worden hun monument te restaureren.

Aangezien er een algemeen belang is (gebouwen van nationaal belang) waar een individu lasten van ervaart (hoge onderhoudskosten, beperkte mogelijkheden tot modernisering, dure oplossingen voor bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen), wordt gebruik gemaakt van ondersteunende maatregelen. Door middel van deze regeling wordt cultureel erfgoed in stand gehouden en wordt tegelijkertijd minder gebruik gemaakt van de subsidie die het NRF ook uitbetaalt.

De Achterborg kan in werking treden en tot daadwerkelijke kasverplichtingen komen, wanneer de eigenaren van rijksmonumenten op grote schaal niet meer in staat zijn aan de rente- en aflossingsverplichtingen te voldoen en het eigen vermogen van het Nationaal Restauratiefonds is uitgeput. Dit eigen vermogen (voornamelijk vanuit Revolverende Fondsen) is momenteel beduidend hoger dan de uitstaande leningen onder de Achterborg.

Voor de Academische Ziekenhuizen is sinds 1991 de garantieregeling niet meer van kracht, met uitzondering van enkele op dat moment in gang gezette bouwprojecten. Sinds 1996 zijn geen garanties meer verstrekt. Deze leningen hebben gemiddeld een looptijd van 40 jaar. Expiratie van deze leningen zal omstreeks het jaar 2035 volledig hebben plaatsgevonden.

3. BELEIDSARTIKELEN

3.1 Art.nr. 1 Primair onderwijs

A. Algemene doelstelling

Het primair onderwijs zorgt dat leerlingen in de eerste fase van de doorlopende leerlijn hun talenten maximaal kunnen ontplooien en vervolgonderwijs kunnen volgen dat het beste past bij hun talenten. Het legt bovendien de basis voor de huidige en toekomstige deelname van deze leerlingen aan de samenleving.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van primair onderwijs dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten van individuele leerlingen en bij de behoeftes van de maatschappij.

Financieren: De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het onderwijs door lumpsumbekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen door het verstrekken van (aanvullende) bekostiging, subsidies en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, (prestatie)afspraken en wet- en regelgeving.

Regisseren: De Minister vult zijn verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs in via een regisserende rol. De normeisen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.

Kengetallen

Tabel 1.1 Kengetallen

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Aandeel thuiszittende leerlingen dat drie of meer maanden thuis zit zonder passend onderwijs-aanbod ¹	%	0,07%	0,08%	0,09%				
		Aantallen	1.161	1.197	1.396				
2	Aandeel leerlingen dat de referentie niveaus lezen, taal en rekenen haalt ²	Lezen	1F	98%	98%				
			2F	76%	66%				
		Taalverzorging	1F	96%	96%				
			2F	56%	57%				
		Rekenen	1F	92%	93%				
			1S	44%	48%				

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
3 Aandeel startende leraren dat een begeleidingsprogramma heeft gevolgd ³				83%				
4 Aandeel leerlingen dat zich veilig voelt ⁴				97%				

¹ Bron: Leerplichttellingen; de cijfers betreffen schooljaar 2014–2015 tot en met 2016–2017.

² Bron: College voor Toetsen en Examens; de cijfers betreffen het aandeel basisschoolleerlingen in schooljaar 2015–2016 (het eerste schooljaar met verplichte rapportage) en 2016–2017. Voor schooljaar 2015–2016 zijn de cijfers opgenomen zoals aangepast in de rapportage 2016–2017.

³ De cijfers over 2017 worden in het najaar in de loopbaanmonitor bekend gemaakt.

⁴ Bron: ITS monitor naar Sociale Veiligheid; dit kengetal wordt tweejaarlijks gemeten.

Tabel 1.2 Leerlingen primair onderwijs (Aantallen x 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Leerlingen basisonderwijs ¹							
• geen gewicht	1.295,4	1.294,4	1.395,9	1.384,6	1370,4	1.357,8	1.347,4
• gewicht 0,3	60,7	57,1					
• gewicht 1,2	58,2	53,3					
Subtotaal	1414,3	1.404,7	1.395,9	1.384,6	1.370,4	1.357,8	1.347,4
Leerlingen trekkende bevolking ²	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Totaal	1414,7	1.405,1	1.396,3	1.385,0	1.370,8	1.358,2	1.347,8
Leerlingen in het speciaal basisonderwijs	34,0	34,3	34,6	35,0	35,1	35,0	34,9
Leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs	67,3	66,8	66,0	65,7	65,4	65,3	65,4
Totaal PO ³	1.516,0	1.506,2	1.496,9	1.485,7	1.471,3	1.485,5	1.448,1

¹ In verband met de nieuwe bekostigingssystematiek onderwijsachterstanden, is de onderverdeling naar gewichtenleerlingen met ingang van teldatum 01-10-2019 vervallen.

² Dit zijn leerlingen van de rijdende scholen en van de school voor varende kleuters.

³ (Sub)totalen geven een kleine afwijking door het afronden van de aantallen.

Tabel 1.3 Uitgaven per leerling, excl. uitvoeringskosten (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Primair onderwijs ¹	6,9	7,4	7,5	7,6	7,6	7,5	7,6
Bekostiging ²	6,6	7,1	7,1	7,1	7,1	7,0	7,2
Exclusief ondersteuningsmiddelen ³	5,4	5,9	5,9	5,9	5,9	5,8	5,9

¹ De totale uitgaven uit tabel 1.4, exclusief de bijdragen aan agentschappen en ZBO's/RWT's, gedeeld door het aantal leerlingen in hetzelfde jaar, zoals opgenomen in tabel 1.2.

² De bekostiging uit tabel 1.4, gedeeld door het aantal leerlingen in hetzelfde jaar, zoals opgenomen in tabel 1.2.

³ De bekostiging uit tabel 1.4, minus de ondersteuningsmiddelen zoals opgenomen in tabel 1.5, gedeeld door het aantal leerlingen in hetzelfde jaar, zoals opgenomen in tabel 1.2.

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste beleidswijzigingen op het terrein van primair onderwijs, zoals de investeringen in werkdruk en salaris worden beschreven in de beleidsagenda. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de actualisatie

bestuursakkoorden PO en de aanpassingen van de verdeling van de middelen voor onderwijsachterstanden.

Het bestuursakkoord PO is in 2017 geëvalueerd. Daarnaast is in het Regeerakkoord »Vertrouwen in de toekomst» opgenomen dat de afspraken uit het bestuursakkoord worden gehandhaafd, met uitzondering van de landelijke norm om zittenblijven bij kleuters terug te dringen. Op basis hiervan is het bestuursakkoord PO geactualiseerd. In **het geactualiseerde bestuursakkoord** – dat doorloopt tot en met 2020 – blijven we inzetten op vier hoofdlijnen: talentontwikkeling door uitdagend onderwijs, het ontwikkelen van een brede aanpak voor duurzame onderwijsverbetering, «professionele scholen» en doorgaande ontwikkellijnen. De Tweede Kamer ontvangt in het voorjaar van 2019 de laatste voortgangsrapportage en in 2020 de evaluatie.

In het Regeerakkoord is aangekondigd dat de regering vanaf 2019 structureel € 170 miljoen per jaar investeert in het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid voor een verruiming van het aanbod van voorschoolse educatie. In 2018 is alvast een deel (€ 40 miljoen) van de investering van 2019 uitgekeerd waardoor in 2019 een investering van € 130 miljoen resteert. Ook is in het Regeerakkoord vastgelegd dat de verdeling van middelen voor het onderwijsachterstandenbeleid wordt geactualiseerd. Door het Centraal Bureau voor de Statistiek is een nieuwe indicator ontwikkeld die het risico op een onderwijsachterstand bij kinderen beter in beeld brengt. Deze indicator wordt vanaf 2019 gebruikt voor de verdeling van de middelen van het onderwijsachterstandenbeleid over basisscholen en gemeenten. De nieuwe verdeelsystematiek gaat in per 1 januari 2019 voor gemeenten en per schooljaar 2019–2020 voor basisscholen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 1.4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	10.632.968	11.144.612	11.302.400	11.241.779	11.178.741	11.113.401	11.053.470
Waarvan garantieverplichtingen	19.065	502					
Totale uitgaven	10.494.756	11.144.065	11.302.361	11.241.744	11.178.741	11.113.401	11.053.470
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,7%				
Bekostiging	9.986.309	10.646.197	10.675.549	10.580.309	10.519.228	10.445.292	10.385.391
• Hoofdbekostiging	9.742.879	10.346.763	10.375.315	10.286.075	10.224.994	10.159.058	10.099.157
– Bekostiging Primair Onderwijs	9.725.580	10.332.433	10.360.985	10.271.745	10.211.046	10.145.110	10.085.209
– Bekostiging Caribisch Nederland	17.299	14.330	14.330	14.330	13.948	13.948	13.948
• Prestatiebox	228.085	282.234	272.234	272.234	272.234	272.234	272.234
• Aanvullende bekostiging	15.345	17.200	28.000	22.000	22.000	14.000	14.000
– Overig	15.345	17.200	28.000	22.000	22.000	14.000	14.000
Subsidies	88.877	90.434	99.704	106.427	109.041	117.541	117.541
– Regeling Onderwijsvoorziening jonggehandicapten	23.191	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
- Nederlands onderwijs buitenland	10.724	13.394	13.394	13.394	13.394	13.394	13.394
- Basis voor Presteren (School aan Zet en Bèta Techniek)	1.519	0	0	0	0	0	0
- Humanistisch vormend en godsdienstonderwijs	11.510	11.630	12.130	12.630	13.130	13.630	13.630
- Overig	41.933	42.410	51.180	57.403	59.517	67.517	67.517
Opdrachten	6.915	6.199	14.511	15.215	14.559	14.655	14.625
Bijdrage aan agentschappen	26.207	26.942	30.852	27.985	24.108	24.108	24.108
- Dienst Uitvoering Onderwijs	26.207	26.942	30.852	27.985	24.108	24.108	24.108
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	19.997	7.734	7.734	7.734	7.731	7.731	7.731
- Stichting Vervangingsfonds en Participatiefonds ¹	18.412	5.231	5.231	5.231	5.228	5.228	5.228
- UWV	1.585	2.503	2.503	2.503	2.503	2.503	2.503
Bijdrage aan medeoverheden	366.451	366.451	462.328	492.391	492.391	492.391	492.391
- Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid	266.750	277.403	462.328	492.391	492.391	492.391	492.391
- Aanvulling GOA convenant G37	95.000	84.348	0	0	0	0	0
- Verhoging taalniveau pedagogisch medewerkers kleine gemeenten ²	4.701	4.700	0	0	0	0	0
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	0	107	11.387	11.387	11.387	11.387	11.387
- Brede scholen	0	107	11.387	11.387	11.387	11.387	11.387
Bijdragen aan sociale fondsen	0	1	296	296	296	296	296
- Brede scholen	0	1	296	296	296	296	296
Ontvangsten	23.358	17.661	8.661	8.661	8.661	8.708	8.708

¹ In 2017 is dit bedrag inclusief het deel dat is teruggestort vanwege ten onrechte gedeclareerde kosten voor wachtgelden bij het Participatiefonds.

² Voor 2016 waren deze middelen beschikbaar gesteld voor de G-86. Voor 2017 en 2018 zijn de middelen bestemd voor de kleine gemeenten.

Budgetflexibiliteit

Het beschikbare budget op artikel 1 voor 2019 is voor 99,7 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget in 2019 is voor 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de lumpsumbekostiging aan de schoolbesturen en de samenwerkingsverbanden. Hieraan ten grondslag liggen de regelingen personele bekostiging en materiële instandhouding.

Het moment waarop de juridische verplichting wordt aangegaan vindt plaats voorafgaand aan het (school)jaar waarop de bekostiging betrekking heeft.

Subsidies

Het beschikbare budget in 2019 is voor 62,0 procent juridisch verplicht. Dit verplichte deel betreft de subsidies die voorafgaand aan het jaar van verstrekking worden vastgelegd. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht en wordt ingezet voor beleidsprioriteiten van het kabinet. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht. Voor nadere toelichting wordt verwiesen naar de subsidiebijlage.

Opdrachten

Het beschikbare budget in 2019 is voor 74,2 procent juridisch verplicht. Het gaat hierbij onder andere om de uitvoering van de bovenwettelijke werkloosheidsregeling voor onderwijspersoneel. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht en betreft beleidsprioriteiten van het kabinet. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget in 2019 is voor 100 procent juridisch verplicht. Op basis van de managementafspraken tussen het bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

Het budget in 2019 is voor 100 procent juridisch verplicht. Het gaat hier om bijdragen aan het Vervangings- en Participatiefonds en het UWV. Op basis van een beheersovereenkomst worden de middelen voorafgaand aan het jaar waarop de bijdragen betrekking hebben verplicht.

Bijdrage aan medeoverheden

Het budget in 2019 is voor 100 procent juridisch verplicht. Het moment waarop de juridische verplichting wordt aangegaan vindt plaats voorafgaand aan het kalenderjaar waarop de specifieke uitkering betrekking heeft.

Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken

Het beschikbare budget in 2019 is nog niet juridisch verplicht. Het betreft een bijdrage aan het gemeentefonds voor het realiseren van combinatiefuncties op basis van de bestuurlijke afspraken tussen OCW, VWS en de VNG.

Bijdrage aan sociale fondsen

Het beschikbare budget in 2019 is nog niet juridisch verplicht. Het betreft de loonbijstelling over de bijdrage aan het gemeentefonds voor het realiseren van combinatiefuncties op basis van de bestuurlijke afspraken tussen OCW, VWS en de VNG.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Het Rijk verstrekt schoolbesturen lumpsumbekostiging voor de personele kosten en materiële instandhouding. Deze bekostiging is grotendeels gebaseerd op het aantal leerlingen en de gemiddelde leeftijd van leraren. Daarnaast wordt via de groeibekostiging en de directie- en de kleinescho-

lentoeslag rekening gehouden met de groei en grootte van de school. Met de groeibekostiging is circa € 60 miljoen gemoeid, met de directietoeslag (basisscholen, speciale scholen voor basisonderwijs en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs) circa € 240 miljoen en met de kleinescholentoeslag circa € 130 miljoen. Dat laatste bedrag is inclusief de kleinescholentoeslag die onderdeel is van het budget voor personeels- en arbeidsmarktbeleid; deze is met ingang van 1 augustus 2018 met € 20 miljoen verhoogd om kleine scholen extra armslag te geven om goed onderwijs te verzorgen. Tot slot wordt in de bekostiging rekening gehouden met een aantal specifieke kenmerken van leerlingen in het kader van het onderwijsachterstandenbeleid waar in totaal structureel circa € 285 miljoen voor wordt geraamde. Dit betreft het budget voor de nieuwe regeling ter verdeling van de aan de basisscholen te verstrekken middelen voor de bestrijding van onderwijsachterstanden, die vanaf 1 augustus 2019 zal gelden. Deze regeling vervangt de huidige gewichten- en impulsregeling.

In onderstaande tabel zijn de ondersteuningsmiddelen opgenomen die naast de basisbekostiging beschikbaar zijn voor de lichte en zware ondersteuning. Lichte ondersteuning betreft grotendeels middelen die naar de samenwerkingsverbanden gaan en deels middelen die rechtstreeks naar de speciale scholen voor basisonderwijs gaan (sba). Bijdragen voor de zware ondersteuning zijn voor de samenwerkingsverbanden po en vo en het (voortgezet) speciaal onderwijs ((v)so), waaronder de clusters 1 en 2. Sinds de invoering van «passend onderwijs» besluiten de samenwerkingsverbanden (clusters 3 en 4) over de plaatsing van leerlingen in het (v)so.

Onderstaande tabel laat zien hoe de ondersteuningsmiddelen worden verdeeld.

Tabel 1.5 Ondersteuningsmiddelen (Bedragen x € 1 miljoen)

	2019	2020	2021	2022	2023
Lichte ondersteuning – Samenwerkingsverbanden primair onderwijs	385	385	380	375	375
Zware ondersteuning – Clusters 1 en 2	265	265	265	265	265
Zware ondersteuning – Samenwerkingsverbanden primair onderwijs	560	560	555	555	555
Zware ondersteuning – Samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs ¹	595	585	580	580	580
Lichte en zware ondersteuning – Totaal artikel 1	1.805	1.795	1.780	1.775	1.775

¹ Samenwerkingsverbanden vo betreft alleen de middelen die op artikel 1 staan, en is inclusief een gedeelte dat rechtstreeks naar de WEC scholen gaat onder andere bestemd voor onderwijs in instellingen voor gesloten jeugdzorg en justitiële jeugdinrichtingen.

Bekostiging Caribisch Nederland

Het Rijk verstrekkt bekostiging aan de schoolbesturen in Caribisch Nederland. Het betreft de schoolbesturen op de eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba.

Prestatiebox

Voor het realiseren van de afspraken in het bestuursakkoord met de PO-Raad ontvangen de schoolbesturen extra middelen via de prestatiebox. Deze middelen zijn bedoeld om een impuls te geven aan het realiseren van de doelstellingen op het gebied van uitdagend onderwijs, vernieuwing en digitalisering, de brede aanpak onderwijsverbetering,

professionalisering van scholen en de doorgaande ontwikkellijnen. Deze middelen komen daarnaast ook ten goede aan de afspraken die zijn gemaakt in het «Techniekpact 2020» en het «Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs».

Aanvullende bekostiging

Naast de reguliere bekostiging ontvangen de schoolbesturen middelen voor specifieke doeleinden. De aanvullende bekostiging voor 2019 bestaat uit de kosten voor tweetalig onderwijs, de regeling teambeurs voor professionalisering van teams van leerkrachten, de regeling tegemoetkoming vervangingskosten voor schoolleiders die een opleiding volgen, kosten voor het leraar ontwikkelfonds, de regeling voor hoogbegaafden.

Subsidies

Om verschillende beleidsdoelstellingen te behalen, worden subsidies verstrekt (zie de subsidiebijlage voor het totaaloverzicht). De belangrijkste subsidies zijn de Regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten, de Regeling Nederlands onderwijs in het buitenland en de subsidies voor het «Techniekpact». De Regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten voorziet in diverse hulpmiddelen zodat deze leerlingen met goed gevolg onderwijs (van basisonderwijs tot en met hoger onderwijs) kunnen volgen. Voor de implementatie van het bestuursakkoord worden middelen verstrekt ten behoeve van een brede aanpak voor duurzame onderwijsverbetering en voor het project «Beter en slimmer leren met ict». Daarnaast worden er onder andere subsidies verstrekt voor humanistisch vormend en godsdienstonderwijs, onderwijs aan zieke leerlingen, het aanpassen van lesmateriaal ten behoeve van visueel gehandicapte en dyslectische leerlingen en het ontwikkelen van de (adaptieve) eindtoets.

Opdrachten

Dit betreft de middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en evaluatie- en beleidsonderzoeken, onder andere voor passend onderwijs, voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Verder betreft het uitgaven voor de uitvoeringskosten van de bovenwettelijke werkloosheidsregeling voor onderwijspersoneel en kosten van uitvoeringsorganisaties.

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van de bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft hier het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor begrotingsartikel 1.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

De stichtingen Vervangingsfonds en Participatiefonds ontvangen middelen voor het beheren van de vervangings- en werkloosheidsuitgaven in het primair onderwijs. De kosten die het Vervangings- en Participatiefonds vergoeden worden gedekt uit de premies die schoolbesturen afdragen. Het UWV ontvangt middelen voor de uitvoering van de Regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten.

Bijdrage aan medeoverheden

Gemeenten ontvangen middelen voor onderwijsachterstandenbeleid. Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid bestaat uit meerdere instrumenten, waaronder voorschoolse educatie, schakelklassen en zomerscholen.

Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken

Jaarlijks worden aan het Gemeentefonds middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van de «Brede impuls combinatiefuncties».

Bijdrage aan sociale fondsen

Deze reeks betreft de loonbijstelling 2017 over de middelen «Brede impuls combinatiefuncties».

Tabel 1.6 Overzicht Specifieke Uitkering (Bedragen in miljoen euro's)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1 Ontvangende partij(en)						
Diverse gemeenten¹						
Korte omschrijving uitkering						
Het betreft de specifieke uitkeringen op onderwijsachterstandenbeleid (voor 2018 inclusief de aanvulling covenant G37, budget voor verhoging taalniveau pedagogisch medewerkers kleine gemeenten en budget voor middelgrote en kleine gemeenten om tenminste één groep te realiseren).	366,5	462,0	492,1	492,1	492,1	492,1

¹ Kalenderjaar 2018: gemeenten waarbij de som schoolgewichten op 1-10-2009 groter is dan 0:
Kalenderjaren 2019 en volgende: gemeenten met ten minste één achterstandskind dat binnen de 15% doelgroep onderwijsachterstandenbeleid valt:

3.2 Art.nr. 3 Voortgezet onderwijs

A. Algemene doelstelling

Het voortgezet onderwijs zorgt dat leerlingen in deze fase van de doorlopende leerlijn hun talenten maximaal kunnen ontplooien en vervolgonderwijs kunnen volgen dat het beste past bij hun talenten. Het bereidt hen voor op volwaardige deelname aan de samenleving en een bij hun talenten passende (toekomstige) positie op de arbeidsmarkt.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een voortgezet onderwijsstelsel dat zodanig functioneert, dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele leerlingen en bij de behoeftes van de maatschappij.

Financieren:

De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het voortgezet onderwijs door lumpsumbekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren:

De Minister stimuleert specifieke onderwerpen door het verstrekken van (aanvullende) bekostiging, subsidies en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, (prestatie)afspraken en wet- en regelgeving.

Regisseren:

De Minister vult zijn verantwoordelijkheid voor de onderwijskwaliteit van het onderwijs in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.

Kengetallen

Tabel 3.1 Kengetallen

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	Aandeel thuiszittende leerlingen dat drie of meer maanden thuis zit zonder passend onderwijsaanbod ¹	%	0,17%	0,19%	0,19% ²				
		Aantallen	1.605	1.873	1.853 ²				
2	Aandeel zitten-blijvers ³		5,5%	5,7%	5,7% ²				
3	Aandeel lessen dat gegeven wordt door bevoegde en benoembare leraren ⁴		94,8%	95,2%	n.n.b.				
4	Aandeel startende leraren dat een begeleidingsprogramma heeft gevuld ⁵		–	85%	–				
5	Aandeel leerlingen dat zich veilig voelt ^{6,7}		–	95%	–				
6	Aantal vsv'ers ³	24.353	22.953	23.793 ²					
7	Meer studenten volgen vakken op hoger niveau ³	0,96%	0,96%	1,20% ²					

¹ Bron: leerplichttellingen

² Dit is gemeten over schooljaar 2016–2017

³ Bron: DUO

⁴ Bron: IPTO en CenterData

⁵ De cijfers over 2017 worden in het najaar in de loopbaanmonitor bekend gemaakt.

⁶ Bron: ITS Monitor naar Sociale Veiligheid

⁷ Dit kengetal wordt twee jaarlijks gemeten

Tabel 3.2 Leerlingen voortgezet onderwijs

	2017 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Totaal aantal ingeschreven leerlingen ²							
Nader te verdelen in:	961.200	976.200	960.000	949.700	943.800	939.100	936.500
• Vmbo (incl. lwoo)	378.100	393.400	379.900	371.500	367.600	365.500	364.500
• Havo	261.300	262.200	261.300	260.200	259.000	257.800	257.200
• Vwo	286.000	285.100	284.100	284.000	283.500	282.400	281.300
• Pro	29.200	28.800	28.000	27.300	27.000	26.800	27.000
• Vavo	6.600	6.700	6.700	6.700	6.700	6.600	6.500
2. Totaal aantal scholen	644	652	652	652	652	652	652
3. Gemiddeld aantal leerlingen per school	1.492	1.497	1.472	1.457	1.448	1.440	1.436

¹ De cijfers over 2017 zijn gebaseerd op het DJV 2017 (exclusief groen onderwijs).

² Ten behoeve van de nadere verdeling in de diverse schoolsoorten zijn de leerlingen uit de brugklassen toebedeeld.

Bron: DUO

Tabel 3.3 Uitgaven per leerling

	2017 ¹	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Voortgezet onderwijs ²	8.360	8.746	8.791	8.852	8.869	8.859	8.872
2. Bekostiging ³		8.609	8.644	8.711	8.726	8.715	8.727
3. Bekostiging exclusief ondersteuningsmiddelen ⁴		7.898	7.929	7.995	8.010	7.995	8.004

¹ Het cijfer over 2017 is gebaseerd op het DJV 2017 (excl. groen onderwijs).

² De totale uitgaven uit tabel 3.4, exclusief de bijdragen aan agentschappen (DUO), gedeeld door het aantal ingeschreven leerlingen op 1 oktober van het voorgaand jaar, zoals opgenomen in tabel 3.2.

³ De bekostiging uit tabel 3.4, gedeeld door het aantal ingeschreven leerlingen op 1 oktober van het voorgaand jaar, zoals opgenomen in tabel 3.2.

⁴ De bekostiging uit tabel 3.4, minus de ondersteuningsmiddelen zoals opgenomen in tabel 3.5, gedeeld door het aantal leerlingen van het voorgaand jaar, zoals opgenomen in tabel 3.2.

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het terrein van voortgezet onderwijs worden beschreven in de beleidsagenda.

Het sectorakkoord VO is in 2017 geëvalueerd. Daarnaast is in het Regeerakkoord »Vertrouwen in de toekomst» opgenomen dat de afspraken uit het sectorakkoord worden gehandhaafd. Op basis van de evaluatie is het sectorakkoord geactualiseerd. **Het akkoord** – dat doorloopt tot en met 2020 – bevat doelstellingen voor uitdagend onderwijs voor de leerlingen, de brede vormende taak van het onderwijs, regionale samenwerking, scholen als lerende organisaties, strategisch personeelsbeleid en verantwoording. De Tweede Kamer ontvangt in het voorjaar van 2019 de laatste voortgangsrapportage en in 2020 de evaluatie. Daarnaast investeren wij vanaf 2022 structureel € 100 miljoen per jaar in een kwalitatief hoogstaand en dekkend aanbod van technisch vmbo. In 2019 is € 70 miljoen beschikbaar, grotendeels voor scholen met de technische profielen PIE (produceren, installeren en energie), BWI (bouwen, wonen en interieur) en M&T (mobiliteit en transport). Daarnaast zijn deze middelen beschikbaar voor verdere professionalisering van vmbo-docenten en voor regionale planvorming voor de jaren erna. Om in 2020 en de jaren erna in aanmerking te blijven komen voor deze middelen, moeten vmbo-scholen samen met het mbo en het bedrijfsleven gezamenlijk plannen maken voor toekomstbestendig technisch vmbo-onderwijs in hun regio.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 3.4 Budgettaire gevolgen van beleid art. 3 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	8.326.918	8.854.923	8.681.647	8.546.602	8.388.209	8.402.179	8.360.986
Waarvan garantieverplichtingen	45.105	4.322					
Totale uitgaven	8.143.906	8.713.061	8.611.856	8.526.854	8.450.382	8.388.492	8.359.318
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,2%				
Bekostiging	7.992.965	8.540.590	8.438.702	8.362.976	8.286.664	8.224.908	8.195.564
• Hoofdbekostiging	7.545.671	8.056.636	8.123.369	8.037.212	7.959.900	7.898.144	7.868.800
– Bekostiging voortgezet onderwijs lumpsum	6.890.750	7.333.269	8.108.177	8.022.119	7.944.792	7.883.036	7.853.692

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
-	Bekostiging lichte ondersteuning Iwoo/pro	639.339	705.913	0	0	0	0	0
-	Bekostiging Caribisch Nederland	15.582	17.454	15.192	15.093	15.108	15.108	15.108
•	Prestatiebox	259.356	290.381	298.233	308.664	309.664	309.664	309.664
-	Regeling prestatiebox voortgezet onderwijs	259.356	290.381	298.233	308.664	309.664	309.664	309.664
•	Aanvullende bekostiging	187.938	193.573	17.100	17.100	17.100	17.100	17.100
-	Regeling IGVO (Internationaal Georiënteerd Voortgezet Onderwijs)	3.906	4.680	0	0	0	0	0
-	Regeling leerplusarrangement en eerste opvang nieuwkomers	109.922	110.393	0	0	0	0	0
-	Regeling bekostiging kenniscentra voor leerwerktrajecten vmbo	0	0	0	0	0	0	0
-	Regeling functiemix VO Randstadregio's	61.214	61.400	0	0	0	0	0
-	Resultaatafhankelijke bekostiging vsv voor vo-scholen	12.896	17.100	17.100	17.100	17.100	17.100	17.100
Subsidies		54.473	72.231	88.783	81.006	82.001	81.866	82.036
-	Stichting Kennisnet (basissubsidie) PO, VO, MBO	12.280	12.240	12.240	12.240	12.240	12.240	12.240
-	ICT-projecten (incl. transparantie)	6.172	4.800	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
-	Pilots zomerscholen	8.276	8.150	9.000	0	0	0	0
-	Overige projecten	27.745	47.041	62.543	63.766	64.761	64.626	64.796
Opdrachten		4.981	7.092	7.425	7.335	7.300	7.300	7.300
-	In- en uitbesteding	4.981	7.092	7.425	7.335	7.300	7.300	7.300
Bijdragen aan agentschappen		32.310	37.476	29.967	28.558	27.353	27.354	27.354
-	Dienst Uitvoering Onderwijs	32.310	37.476	29.967	28.558	27.353	27.354	27.354
Bijdragen aan ZBO's/RWT's		58.969	55.392	46.784	46.784	46.784	46.784	46.784
-	ZBO: College voor Toetsen en Examens	12.718	11.656	4.546	4.546	4.546	4.546	4.546
-	SLOA: onderwijs ondersteunende instellingen PO/VO/BVE (incl. examens)	46.251	43.736	42.238	42.238	42.238	42.238	42.238
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties		208	280	195	195	280	280	280

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
- GRAZ (ECML) en PISA	208	280	195	195	280	280	280
Ontvangsten	9.173	7.391	7.391	7.391	7.391	7.391	7.391

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 3 is voor 2019 99,2 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de betalingen aan schoolbesturen en samenwerkingsverbanden. Hieraan ten grondslag liggen de wet voor voortgezet onderwijs, onderliggende besluiten en uitvoeringsregelingen. Het moment van juridisch verplichten vindt plaats voorafgaand aan het kalenderjaar waarop de bekostiging betrekking heeft.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2019 31,9 procent juridisch verplicht. Dit deel betreft de subsidies die voorafgaand aan het jaar worden vastgesteld. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage.

Opdrachten

Van het beschikbare budget in 2019 is 23,1 procent juridisch verplicht. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht, bijvoorbeeld voor het toezicht op (zeer) zwakke scholen. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Tussen bestuursdepartement en DUO zijn managementafspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Dit betreft de bijdrage aan het College voor Toetsen en Examens en de onderwijsondersteunende instellingen (SLOA). Op basis van overeenkomsten worden de middelen voorafgaand aan het komende jaar verplicht.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Het beschikbare budget in 2019 is nog niet juridisch verplicht. Het budget is beleidsmatig verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat dit gedurende het jaar juridisch wordt verplicht. Dit betreft de bijdragen aan de genoemde internationale organisaties.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Bekostiging voortgezet onderwijs lumpsum

Het voortgezet onderwijs kent een lumpsumbekostiging voor de reguliere uitgaven. De schoolbesturen ontvangen van de rijksoverheid een bedrag voor de personele en materiële kosten. Hiermee worden de schoolbesturen in staat gesteld om (onderwijs)personeel aan te stellen en overige arbeidsvoorraarden te vervullen en te voorzien in de kosten van de materiële instandhouding van scholen. De lumpsumbekostiging is voornamelijk gebaseerd op het aantal leerlingen en de schoolsoort. Daarnaast zijn vanaf 2019 het leerplusarrangement, de eerste opvang nieuwkomers, de functiemix VO Randstadregio's en het Internationaal Georiënteerd Voortgezet Onderwijs (IGVO) niet meer onder de aanvullende bekostiging opgenomen, maar onder de hoofdbekostiging. Met het leerplusarrangement is circa € 48 miljoen gemoeid, met de eerste opvang nieuwkomers circa € 46 miljoen, met de functiemix VO Randstadregio's circa € 61 miljoen en met IGVO circa € 4 miljoen.

Ook de middelen voor de lichte ondersteuning zijn vanaf 2019 onder de hoofdbekostiging opgenomen. In onderstaande tabel zijn de ondersteuningsmiddelen opgenomen die naast de basisbekostiging beschikbaar zijn voor de lichte ondersteuning. Vanaf 1 januari 2016 is de bekostiging van de lichte ondersteuning aan samenwerkingsverbanden geïntegreerd in het kader van passend onderwijs. Deze bekostiging bestaat uit twee delen: een budget voor leerwegondersteuning onderwijs (lwoo) en praktijkonderwijs (pro) en een budget voor regionale ondersteuning. De ondersteuningsbekostiging wordt verrekend met het budget voor lwoo en pro van het samenwerkingsverband. In onderstaande tabel zijn de ondersteuningsmiddelen opgenomen die naast de basisbekostiging hiervoor beschikbaar zijn.

Tabel 3.5 Ondersteuningsmiddelen (Bedragen x € 1 miljoen)

	2019	2020	2021	2022	2023
Lichte ondersteuning lwoo/pro	603	593	585	584	584
Regionale ondersteuning	95	95	95	95	95
Totale ondersteuningsmiddelen art. 3	698	688	680	679	679

Daarnaast is in het Regeerakkoord «Vertrouwen in de toekomst» opgenomen dat het groen onderwijs wordt overgeheveld naar OCW. Met ingang van 2018 wordt het groen (voortgezet) onderwijs via artikel 3 bekostigd.

Bekostiging Caribisch Nederland

Het Rijk verstrekt sinds 10 oktober 2010 bekostiging aan schoolbesturen in Caribisch Nederland. Het betreft de schoolbesturen op de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Prestatiebox

Voor het realiseren van de afspraken in het (geactualiseerde) sectorakkoord met de VO-raad ontvangen de schoolbesturen extra middelen via de prestatiebox. Deze middelen zijn bedoeld om een extra impuls te geven aan het realiseren van de doelstellingen op het gebied van uitdagend onderwijs voor de leerlingen, de brede vormende taak van het

onderwijs, regionale samenwerking, scholen als lerende organisaties, strategisch personeelsbeleid en verantwoording.

Aanvullende bekostiging

Resultaatafhankelijke bekostiging vroegtijdig schoolverlaters (vsv) voor vo-scholen

Vo-scholen ontvangen resultaatafhankelijke bekostiging voor de schooljaren 2018/2019 en 2019/2020 op basis van de regeling resultaatafhankelijke bekostiging vsv vo. Voor de aanpak van vsv zie artikel 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.

Subsidies

Voor het stimuleren en realiseren van diverse beleidsdoelstellingen worden subsidies verstrekt (zie voor het totaaloverzicht bijlage: Subsidies). De belangrijkste hiervan zijn de subsidies voor Stichting Kennisnet en kansengelijkheid. Stichting Kennisnet ondersteunt onderwijsinstellingen bij het benutten van ICT. De subsidie voor kansengelijkheid wordt onder andere gebruikt voor doorstroomprogramma's po-vo en doorstroomprogramma's vmbo-havo en vmbo-mbo. Daarnaast is er subsidie beschikbaar voor de versterking van het techniekonderwijs op het VMBO en krijgen het Europees Platform en de stichting School en Veiligheid ook een subsidie.

Opdrachten

Onder deze post vallen middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken. De belangrijkste hiervan is een opdracht voor het ondersteuningsprogramma voor zeer zwakke scholen.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

ZBO: College voor Toetsen en Examens

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) ontvangt middelen voor uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot de centrale examens en rekentoetsen in het reguliere voortgezet onderwijs, het middelbaar beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie. Daarnaast zorgt het CvTE voor de staatsexamens voor het voortgezet onderwijs en voor Nederlands als tweede taal (NT2). Dit geldt ook voor Caribisch Nederland. Het CvTE is verantwoordelijk voor de invoering van de digitale examens. Daarnaast is het CvTE regievoerder over de examenketen en heeft zij een regierol voor de centrale eindtoets po. In die hoedanigheid heeft zij de taak om namens de overheid de kwaliteit van al deze toetsen en examens te waarborgen en te zorgen voor een vlekkeloze (digitale) afname.

SLOA: Onderwijs ondersteunende instellingen primair-, voortgezet- en beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

Op 1 januari 2014 is de [wet SLOA 2013](#) in werking getreden. De wet biedt de wettelijke grondslag voor subsidiëring van de wettelijke taken van stichting Cito en SLO. Ze ontvangen samen € 42,2 miljoen voor toets- en examenontwikkeling en normering alsmede leerplanontwikkeling.

Bijdrage aan (internationale) organisaties

Onder deze post vallen bijdragen aan de internationale organisaties European Centre for Modern Languages (ECML) en Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ten behoeve van PISA.

Het ECML geldt in Europa en daarbuiten als hét expertisecentrum voor het talenonderwijs. Door deelname hieraan blijft Nederland op de hoogte van de belangrijkste ontwikkelingen op dit terrein.

De bijdrage aan OECD is een voorwaarde voor deelname aan het PISA project, waardoor één keer in de drie jaar kan worden gemeten hoe de prestaties van 15-jarigen zich ontwikkelen op het gebied van wiskunde, lezen en «science».

3.3 Art.nr. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

A. Algemene doelstelling

Het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie zorgen ervoor dat studenten hun talenten maximaal kunnen ontplooien en volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. Studenten worden voorbereid op passend vervolgonderwijs en/of een positie op de arbeidsmarkt die optimaal aansluit bij hun talenten.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van middelbaar onderwijs dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele studenten en bij de behoeftes van de maatschappij. De sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve) omvat het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en de volwasseneneducatie. Het middelbaar beroepsonderwijs heeft een belangrijke maatschappelijke en economische functie. Het is een leverancier van werknemers voor de arbeidsmarkt. Ook is het een schakel tussen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs en het hoger beroepsonderwijs.

Financieren: De Minister is verantwoordelijk voor de financiering van het middelbaar onderwijs door lumpsumbekostiging van de onderwijsinstellingen. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van het onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen door het verstrekken van aanvullende bekostiging, subsidies, en de inzet van andere instrumenten zoals overleg, voorlichting, kwaliteitsafspraken en wet- en regelgeving.

Regisseren: De Minister vult haar verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het onderwijs in, via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving; de Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving.

Kengetallen

Tabel 4.1 Kengetallen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Percentage studenten in het mbo dat zich uitgedaagd voelt ¹	35%	37%	38%					
2 Studenttevredenheid ²								
• Cijfer opleiding	7,0		7,1					
• Cijfer instelling	6,6		6,7					
• % tevreden over school en studie			62% ³					

¹ Bron: ROA

² Bron: JOB-monitor. Dit kengetal wordt twee jaarlijks gemeten

³ Vanwege een andere vraagstelling over de tevredenheid is het cijfer voor 2018 niet vergelijkbaar met eerdere jaren, en wordt deze niet getoond.

Tabel 4.2 Studenten mbo

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Aantal studenten mbo (excl vavo) ¹	485.900	484.000	476.900	467.200	457.100	447.400
– Bol	370.700	371.200	365.400	358.700	351.500	344.100
– Bbl	115.200	112.800	111.500	108.500	105.600	103.300
Vavo	9.400	9.400	9.400	9.400	9.400	9.200

Bron: OCW-Referentieraming 2018

2. Onderwijsuitgaven per mbo-student (x € 1.000) ²	8,4	8,4	8,5	8,5	8,1	9,1
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----

¹ (Sub)totalen geven een kleine afwijking door het afronden van de aantallen.

² De onderwijsuitgaven per student zijn berekend door de middelen voor het instrument bekostiging te delen door het ongewogen aantal mbo-studenten uit de referentieraming 2018.

Toelichting:

In 2022 dalen de onderwijsuitgaven per student naar € 8.100 en in 2023 stijgen de onderwijsuitgaven per student naar € 9.100. Dit komt doordat het resultaatafhankelijk budget voor 2022 van € 200 miljoen doorschoven is naar 2023. Dit is conform de afspraken in het Bestuursakkoord mbo 2018–2022. Uitbetaling van het resultaatafhankelijk budget kan pas plaatsvinden in 2023 na de eindbeoordeling van de Kwaliteitsafspraken mbo 2019–2022 door de onafhankelijke adviescommissie kwaliteitsafspraken. Zonder deze kasschuif van € 200 miljoen zijn de gemiddelde onderwijsuitgaven per student in 2022 en 2023 € 8.600.

C. Beleidswijzigingen

Met de mbo-sector is het «Bestuursakkoord 2018–2022 Trots, vertrouwen en lief» afgesloten. Het Bestuursakkoord gaat over de gezamenlijke ambities voor het mbo en over de invulling van de nieuwe tranche Kwaliteitsafspraken. Mbo-instellingen zullen, samen met hun regionale partners, plannen en ambities vastleggen in Kwaliteitsagenda's voor de komende vier jaar die moet leiden tot innovatie in het mbo. Daarbij is er

aandacht voor drie landelijke speerpunten: onderwijs dat voorbereidt op de arbeidsmarkt van de toekomst, gelijke kansen in het onderwijs (waaronder goede doorlopende leerlijnen) en jongeren en (jong)volwas- senen in een kwetsbare positie.

Kansengelijkheid is een speerpunt van het kabinet en daarom zijn er in 2019 concrete stappen voorzien. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de Beleidsagenda.

Het huidige Regionaal Investeringsfonds mbo (RIF) loopt af per 2018. Er komt een vervolg van het RIF voor de jaren 2019–2022, daarvoor is in totaal € 100 miljoen beschikbaar gesteld. Daarnaast wordt via het experiment [Ruimte voor de regio](#) mogelijk voor mbo-instellingen om een deel van het onderwijs in de regio te ontwikkelen en zo regionaal in te kleuren. Voor nadere toelichting op het nieuwe RIF en het experiment wordt verwezen naar de Beleidsagenda.

Per 1 januari 2019 is de budget neutrale afschaffing van de cascadebekostiging voorzien. Door het beëindigen van de cascadebekostiging wordt de afnemende bekostiging voor studenten die lang(er) in het mbo verblijven ongedaan gemaakt. Daardoor ontstaat er meer financiële ruimte voor instellingen om deze studenten gelijke kansen te bieden zodat ook zij met behulp van het stapelen van diploma's of het wisselen van opleiding, een diploma kunnen halen met uitzicht op een plek op de arbeidsmarkt. Zo krijgen alle studenten in het mbo de kans zich in een passend tempo te ontwikkelen en te ontplooien.

Voor «een leven lang ontwikkelen» werken we met andere departementen, sociale partners, onderwijsinstellingen en andere stakeholders aan de wijze waarop de randvoorwaarden voor leven lang ontwikkelen worden versterkt, waaronder een digitaal overzicht dat inzichtelijk maakt welke scholingsmogelijkheden een individu heeft.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 4.3 Budgettaire gevolgen van beleid art. 4 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	4.333.854	4.763.370	4.519.526	4.689.750	4.643.384	4.379.404	4.795.031
Waarvan garantieverplichtingen	– 20.656	79.921					
Totale uitgaven	4.209.212	4.630.740	4.576.976	4.747.556	4.698.380	4.422.094	4.744.426
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,7%				
Bekostiging	3.786.795	4.166.824	4.134.041	4.117.249	4.058.127	3.794.862	4.135.759
• Hoofdbekostiging	3.298.072	3.607.541	3.585.802	3.559.858	3.506.325	3.448.140	3.386.890
– Bekostiging mbo-instellingen ¹	3.229.509	3.535.701	3.514.492	3.488.498	3.434.942	3.376.857	3.315.607
– Bekostiging Caribisch Nederland	6.109	7.938	7.408	7.458	7.481	7.381	7.381
– Bekostiging vavo	62.454	63.902	63.902	63.902	63.902	63.902	63.902
• Kwaliteitsafspraken	366.000	410.741	417.260	430.000	430.000	230.000	634.787
– Investeringbudget	183.600	207.406	380.760	430.000	230.000	230.000	234.787
– Resultaatafhankelijk budget	182.400	203.335	36.500	0	200.000	0	400.000

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
• Aanvullende bekostiging	122.723	148.542	130.979	127.391	121.802	116.722	114.082
– Regionaal Investeringsfonds	20.691	20.771	42.063	38.275	32.686	27.606	24.966
– Salarismix Randstad-regio's	42.300	47.593	48.528	48.716	48.716	48.716	48.716
– Regionaal Programma	30.400	30.400	30.400	30.400	30.400	30.400	30.400
– Tegemoetkoming schoolkosten MBO	10.000	9.988	9.988	10.000	10.000	10.000	10.000
– Gelijke kansen	4.332	24.790	0	0	0	0	0
– Schoolmaatschappelijk werk in het mbo	15.000	15.000	0	0	0	0	0
Subsidies	235.308	248.207	220.993	410.247	419.135	414.160	398.160
– Subsidieregeling praktijkleren	196.500	201.524	185.048	202.500	196.500	191.500	175.500
– Permanent Leren	0	0	7.250	186.650	196.800	196.800	196.800
– Actieplan Laaggeletterdheid/Tel mee met Taal	14.072	22.795	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
– Loopbaanorientatie	1.462	2.753	2.253	1.275	1.275	1.300	1.300
– ROC Leiden	7.017	525	0	0	0	0	0
– Overige subsidies	16.257	20.610	14.442	7.822	12.560	12.560	12.560
Opdrachten	15.567	4.245	4.363	4.099	4.097	4.162	2.311
– In- en uitbesteding	6.214	4.245	4.363	4.099	4.097	4.162	2.311
– Caribisch Nederland ¹	9.353	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan agentschappen	24.328	23.549	21.690	22.195	21.688	21.688	21.688
– Dienst Uitvoering Onderwijs	22.128	21.049	19.190	19.695	19.188	19.188	19.188
– Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	2.200	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	51.901	57.528	64.295	63.637	63.174	63.178	63.178
– College voor Toetsen en Examens	0	102	4.467	4.467	4.467	4.467	4.467
– Wet SLOA	0	1.172	3.784	3.273	3.273	3.273	3.273
– SBB	51.901	56.254	56.044	55.897	55.434	55.438	55.438
Bijdrage aan medeoverheden	95.313	130.387	131.594	130.129	132.159	124.044	123.330
– RMC's	34.068	35.367	35.309	35.309	35.309	35.309	35.309
– Educatie	58.985	60.356	60.356	60.356	60.356	60.356	60.356
– Caribisch Nederland ²	2.260	12.814	16.729	15.264	17.294	9.179	8.465
– Regionaal Programma	0	21.850	19.200	19.200	19.200	19.200	19.200
Ontvangsten	2.786	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000

¹ Vanaf 2018 inclusief de bekostiging van het groen mbo-onderwijs.

² Dit is inclusief verbetermiddelen Caribisch Nederland. Zie overzicht riksuitgaven Caribisch Nederland van het BES-fonds.

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 4 is in 2019 99,7 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de betalingen aan mbo-instellingen (inclusief Caribisch Nederland). In de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB), het Uitvoeringsbesluit WEB (UWEB) en regelingen zijn de bepalingen, bedragen en percentages opgenomen op basis waarvan de rijksbijdrage en aanvullende bekostiging wordt berekend.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2019 95 procent juridisch verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage.

Opdrachten

Van het beschikbare budget is in 2019 75 procent juridisch verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Op basis van managementafspraken tussen bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar. In de [subsidieregeling](#) praktijkleren is geregeld dat deze regeling door het RVO wordt uitgevoerd.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

Het budget voor 2019 is voor 100 procent juridisch verplicht. Deze middelen zijn bestemd voor de uitvoering van de wettelijke taken van De Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) en (de ontwikkeling van) centrale examens Nederlandse taal, rekenen en Engels door Cito en het College voor Toetsen en Examens.

Bijdrage aan medeoverheden

Van het beschikbare budget is in 2019 99 procent juridisch verplicht. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Hoofdbekostiging

Bekostiging mbo-instellingen

De rijksbijdrage die de mbo-instellingen ontvangen, is gebaseerd op de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) en de nadere uitwerking in het [Uitvoeringsbesluit WEB](#).

Per 1 januari 2019 worden de agrarische opleidingscentra (aoc's) meegenomen in de verdeling van het landelijk budget voor de mbo-instellingen. De middelen die beschikbaar waren voor de bekostiging van het mbo aan de aoc's op de begroting van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) zijn met ingang van 2018 [overge-](#)

heveld naar dit begrotingsartikel. Dit betekent dat AOC's vanaf 1 januari op vergelijkbare wijze als ROC's en vakinstellingen worden bekostigd. Hiermee wordt invulling gegeven aan het voornemen uit het Regeerakkoord tot gelijke bekostiging.

Het landelijk budget dat beschikbaar is voor het beroepsonderwijs wordt verdeeld in een budget voor entreeopleidingen en een budget voor de niveaus 2 t/m 4. Het budget voor de entreeopleidingen wordt verdeeld over de instellingen naar rato van het aantal ingeschreven studenten. Het budget voor de niveaus 2 t/m 4 wordt verdeeld naar rato van het aantal ingeschreven studenten en het aantal afgegeven diploma's van elke instelling. De mate waarop een student meetelt, is afhankelijk van de leerweg (bol of bbl), de opleiding (c.q. de prijsfactor van de opleiding). Per 1 januari 2019 wordt de cascadebekostiging afgeschaft.

Bekostiging Caribisch Nederland

In Caribisch Nederland wordt op alle drie de eilanden, Bonaire, St. Eustatius en Saba (Bes eilanden) middelbaar beroepsonderwijs (mbo) aangeboden. Op de twee Bovenwinds gelegen eilanden (St. Eustatius en Saba) wordt alleen een beperkt aantal entree-opleidingen en opleidingen op niveau 2 aangeboden. Op het Benedenwinds gelegen eiland Bonaire worden op alle mbo-niveaus opleidingen aangeboden. De beschikbare middelen zijn bedoeld om de instellingen in Caribisch Nederland via lumpsumbekostiging te financieren voor de studenten die middelbaar beroepsonderwijs volgen.

Bekostiging Voortgezet algemeen volwassenonderwijs (vavo)

Voor de verdeling van de beschikbare middelen ([Stb 2014, 148](#)) voor het vavo wordt gebruik gemaakt van drie maatstaven, namelijk: het aantal ingeschreven studenten, het aantal vakken dat door studenten met een voldoende is afgesloten en het aantal afgegeven diploma's. Op 12 april 2018 is het rapport met de [evaluatie](#) van de bekostiging vavo naar de Tweede Kamer gezonden. Deze [evaluatie](#) geeft geen aanleiding de bekostiging vavo aan te passen.

Kwaliteitsafspraken

Investeringsbudget

In 2019 starten nieuwe kwaliteitsafspraken tussen de Minister van OCW en de mbo-instellingen. De commissie Kwaliteitsafspraken MBO adviseert de Minister van OCW of de door de instellingen opgestelde kwaliteitsagenda's voldoende ambitie zijn en echt in samenwerking met de regio tot stand zijn gekomen. Instellingen waarvan de agenda voldoende wordt beoordeeld ontvangen in de periode 2019–2022 jaarlijks geld uit het investeringsbudget. Aan dit budget zijn vanaf 2019 structureel de middelen van schoolmaatschappelijk werk en gelijke kansen toegevoegd. Ook is een deel van het resultaatafhankelijk budget toegevoegd.

Resultaatafhankelijk budget

Dit resultaatafhankelijk budget wordt verdeeld op basis van de door de mbo-instellingen bereikte resultaten op het thema vsv. Het betreft hier een doorloop uit de kwaliteitsafspraken mbo 2015–2018.

Aanvullende bekostiging

Regionaal Investeringsfonds

Met het Regionaal investeringsfonds mbo, zijn sinds 2014 middelen beschikbaar gesteld voor duurzame publiek-private samenwerking (pps) in het beroepsonderwijs. Mbo-instellingen, bedrijfsleven en bijvoorbeeld regionale overheden kunnen samen een aanvraag indienen. Die aanvraag moet bijdragen aan een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Bovendien moeten bedrijfsleven en, bij voorkeur, regionale overheden in de desbetreffende regio de subsidie aanvullen met een financiële bijdrage. Voor de periode **2019–2022** zal het fonds worden voortgezet zodat aangesloten wordt bij de actuele uitdagingen van het mbo.

Salarismix Randstadregio's

In het [Actieplan Leerkracht](#) zijn afspraken vastgelegd over onze gezamenlijke ambities op het gebied van professionalisering en de versterking van de salarismix in de zogenaamde Randstadregio's. In deze regio's kennen scholen een grotere beloningsachterstand ten opzichte van de marktsector, een grotere arbeidsmarktproblematiek en (een optelsom van) grootstedelijke problemen.

Regionaal Programma

De urgentie om schooluitval aan te pakken blijft onverminderd hoog. Daarom heeft de aanpak van vsv in 2016 een krachtig vervolg gekregen, met een doelstelling van maximaal **20.000** nieuwe vsv'ers per jaar in 2021 (gemeten over schooljaar 2019/2020). In elk van de 39 RMC-regio's (RMC staat voor Regionale Meld- en Coördinatiefunctie) voeren scholen en gemeenten samen hun huidig vierjarig regionaal programma uit met maatregelen voor de aanpak van vsv en voor jongeren in een kwetsbare positie. Met de [wet Regionale samenwerking voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie](#) die op 1 januari 2019 in werking treedt, wordt de aanpak structureel geborgd.

Voor de uitvoering van de maatregelen zijn de regionale programma-gelden beschikbaar, in 2019 een bedrag van € 49,6 miljoen. Deze middelen komen deels via de contactschool naar de regio (€ 30,4 miljoen) en deels via de contactgemeente (€ 19,2 miljoen, zie instrument bijdrage aan medeoverheden). In elke regio moet minimaal één plusvoorziening zijn voor overbelaste jongeren.

Tegemoetkoming schoolkosten mbo

Via de tijdelijke regeling, Voorziening leermiddelen voor studenten uit minimagezinnen, worden aan mbo-instellingen sinds het schooljaar 2016/2017 middelen beschikbaar gesteld. Het doel van de regeling is te voorkomen dat minderjarige bol-studenten vanwege financiële redenen afzien van het volgen van een door hen gewenste beroepsopleiding. MBO-instellingen ontvangen deze middelen om studenten, die daarvoor in aanmerking komen de beschikking te kunnen geven over de benodigde leermiddelen. Deze [regeling](#) is verlengd tot en met het schooljaar 2019/2020. Voor deze regeling wordt jaarlijks € 10 miljoen beschikbaar gesteld. In de [verzamelbrief toezeggingen mbo](#) is vermeld dat dit bedrag per studiejaar 2020–2021 beschikbaar zal worden gesteld aan mbo-instellingen voor de inrichting van een mbo-studentenfonds. Dit budget komt dan ook beschikbaar voor ondersteuning van groepen die vaak vertraging oplopen en daardoor financieel nadeel kunnen ondervinden, zoals zwangere studenten, studenten met overmachtssituaties en deelnemers van studentenraden. In het najaar van 2019 zal een

wetsvoorstel worden ingediend, waarin het fonds wettelijk verankerd wordt. In de tussentijd blijft de tijdelijke regeling voorziening leermiddelen van kracht zodat schoolkosten in ieder geval geen belemmering zijn om aan een opleiding te beginnen.

Subsidies

Subsidie regeling praktijkleren

De subsidieregeling praktijkleren heeft tot doel werkgevers te stimuleren om praktijkleerplaatsen en werkleerplaatsen aan te bieden. Dankzij de regeling kunnen leerlingen, studenten of werknemers die een (beroeps) opleiding volgen, zich beter voorbereiden op de arbeidsmarkt en kunnen werkgevers beschikken over beter opgeleid personeel. De subsidie is een tegemoetkoming voor de kosten die een werkgever maakt voor begeleiding. De subsidieregeling praktijkleren wordt in 2019 met één jaar verlengd en daarnaast vindt er in 2019 een korting van € 19,5 miljoen plaats op de subsidieregeling praktijkleren ter dekking van de tegenvaller op de leerling- en studentenraming en de studiefinancieringsraming (zie ook de toelichting in de Beleidsagenda). De budgetten voor de verschillende onderwijscategorieën in deze subsidieregeling worden neerwaarts bijgesteld en het maximale subsidiebedrag per gerealiseerde praktijk- of werkleerplaats wordt verlaagd van € 2.700 naar € 2.500 in 2019.

Permanent leren

We werken met andere departementen, sociale partners, onderwijsinstellingen en andere stakeholders aan het realiseren van een doorbraak op leven lang ontwikkelen. Het kabinet is voornemens om de huidige fiscale aftrek van scholingsuitgaven vanaf 2020 om te vormen tot een gerichte uitgavenregeling. In 2019 is € 7,25 miljoen beschikbaar om een begin te kunnen maken met het verbeteren van de randvoorwaarden voor leven lang ontwikkelen. OCW zorgt daarbij voor flexibilisering van het mbo en het verkennen van een digitaal overzicht van scholingsmogelijkheden en (op termijn) financiële rechten.

Tel mee met taal

Ter ondersteuning van de aanpak van laaggeletterdheid worden in 2019 middelen beschikbaar gesteld als bijdrage aan het actieplan «Tel mee met Taal» dat door de Ministeries van OCW, SZW en VWS wordt uitgevoerd en gefinancierd. Het actieplan is met één jaar verlengd en loopt nu tot en met eind 2019. Met dit actieplan worden onder andere gemeenten, aanbieders van cursussen, werkgevers, bibliotheken en maatschappelijke organisaties ondersteund om laaggeletterden te herkennen, door te verwijzen en te scholen. Ook worden taalhuizen en taalpunten opgericht en taalvrijwilligers getraind. De activiteiten worden door verschillende partijen uitgevoerd. Daarnaast is om de aanpak van laaggeletterdheid te versterken, in het [Regeeraakkoord](#) afgesproken om het structurele budget voor de aanpak van laaggeletterdheid met € 5 miljoen per jaar te verhogen. Komend jaar wordt het actieprogramma voor de lange termijn voorbereid met veel betrokkenen uit het veld. Daarbij wordt ook de WEB-bijdrage voor educatie aan gemeenten betrokken.

Loopbaanoriëntatie (LOB)

De LOB middelen worden voornamelijk ingezet om studenten te ondersteunen en te begeleiden bij de ontwikkeling van loopbaancompetenties en het maken van bewuste studie en beroepskeuzes. Tevens wordt in het mbo het project «LOB en gelijke kansen» uitgevoerd om jongeren in een achterstandspositie beter te ondersteunen bij hun studieloopbaanontwik-

keling. Hierbij ligt de focus op het doorbreken van negatieve beeldvorming en de ontwikkeling van loopbaancompetenties.

Overige subsidies

Hieronder vallen posten zoals het Techniekpact, het Netwerk Burgerschap en het Steunpunt taal & Rekenen.

Opdrachten

In-en uitbesteding

Dit betreft middelen voor diverse beleidsgerichte activiteiten en onderzoeken.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) worden middelen verstrekt voor het uitvoeren van de subsidieregeling praktijkleren.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

College voor Toetsen en Examens

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) is een zbo dat verantwoordelijk is voor de centrale examens Nederlandse taal, rekenen en Engels in het mbo en de staatsexamens Nederlands als tweede taal.

Wet SLOA

Op basis van de Wet SLOA worden middelen toegekend aan Stichting Cito, voor het ontwikkelen van de centrale examens Nederlandse taal, rekenen en Engels in het mbo.

SBB

De Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) ontvangt middelen om de wettelijke taken uit te voeren, waarmee wordt bijgedragen aan het primaire proces van het beroepsonderwijs. Hiertoe behoort het ontwikkelen en onderhouden van de kwalificatiestructuur. Tevens werft en accreditiert de SBB leerbedrijven, zorgt zij voor voldoende praktijkplaatsen en bevordert zij de kwaliteit van de praktijkplaatsen. De samenwerking van onderwijs en bedrijfsleven binnen één organisatie draagt bij aan kwalitatief goed beroepsonderwijs met opleidingen die up-to-date zijn en voldoende, goede stageplaatsen.

Bijdrage aan medeoverheden

RMC's

Dit betreft de bekostiging van de uitvoering van de taken van de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) van 39 RMC-regio's. Daarvoor is in 2019 € 35,3 miljoen beschikbaar. Met de beoogde inwirkingsintreding van de [wet Regionale samenwerking voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie](#) per 1 januari 2019 wordt de taak van

de RMC-functie anders omschreven dan voorheen. RMC's krijgen dan de taak om van jongeren tot 23 jaar die niet meer kwalificatieplichtig zijn en die geen startkwalificatie hebben, de deelname aan onderwijs en arbeidsmarkt te volgen. En vervolgens ervoor te zorgen, samen met andere betrokken partijen in de regio, dat deze jongeren worden begeleid naar school, zorg, werk of een combinatie daarvan. De financiering voor de uitvoering van de RMC-taak vindt plaats middels een specifieke uitkering. De verdeelsleutel ligt vast in een ministerieel besluit.

Educatie

Sinds 1 januari 2015 wordt het educatiebudget per specifieke uitkering verstrekt aan samenwerkende gemeenten binnen een arbeidsmarktregio (via de contactgemeente). Sinds 2018 hebben gemeenten voor de besteding van dit budget «inkoopvrijheid». De verplichte besteding bij ROC's, die tussen 2015 en 2017 geleidelijk is aangebouwd, is per 2018 namelijk geheel vervallen. Zo kunnen gemeenten beter maatwerk bieden voor de diverse doelgroepen van de volwasseneneducatie.

Caribisch Nederland

Deze middelen worden ingezet voor het verder verbeteren van de kwaliteit van het gehele onderwijs in Caribisch Nederland tot een naar Nederlandse maatstaven aanvaardbaar niveau. Een groot gedeelte van het budget is bestemd voor de verbetering van de onderwijsvestiging. Daarnaast is er voor samenwerking met Curaçao, Sint Maarten en Aruba structureel een beperkt budget beschikbaar, bestemd voor het bevorderen van voorzieningen in de regio, mede ten behoeve van de inwoners van Caribisch Nederland.

Regionaal Programma

Deze middelen komen deels via de contactschool naar de regio (€ 30,4 miljoen, zie instrument bekostiging) en deels via de 39 RMC-contactgemeenten (€ 19,2 miljoen) in de vorm van een specifieke uitkering. De verdeling en uitbetaling van de middelen voor 2019 en 2020 wordt geregeld in een nog te publiceren ministerieel besluit.

Extracomptable fiscale regelingen

Naast de in dit begrotingsartikel genoemde instrumenten, is er een fiscale regeling die betrekking heeft op dit beleidsterrein. De Minister van Financiën is hoofdverantwoordelijk voor de wetgeving en uitvoering van deze regeling en voor de budgettaire middelen. In onderstaande tabel is ter informatie het budgettaire belang van deze regeling vermeld. De cijfers zijn ontleend aan de corresponderende bijlage «Fiscale regelingen» in de Miljoenennota. Voor een beschrijving van de regeling, de doelstelling, de ramingsgrond, een verwijzing naar de laatst uitgevoerde evaluatie en het beoogde jaar van afronding van de volgende evaluatie, wordt verwezen naar de bijlage bij de Miljoenennota «Toelichting op de fiscale regelingen».

Tabel 4.4 Fiscale regelingen 2017–2019, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljoen)¹

	2017	2018	2019
Aftrek voor scholingsuitgaven (studiekosten)	212	225	222

¹ [-] = regeling is in dat jaar niet van toepassing; [0] = budgettair belang van de regeling bedraagt in dat jaar afgerond nihil.

Overzicht specifieke uitkeringen

Tabel 4.5 Overzicht specifieke uitkeringen (Bedragen in miljoenen euro's)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	Ontvangende partij(en)	34,1	35,4	35,3	35,3	35,3	35,3	35,3
	Gemeenten							
	Korte omschrijving uitkering							
	Dit betreft de bekostiging van de uitvoering van de taken van de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) van 39 RMC-regio's. De verdeelsleutel ligt vast in een ministerieel besluit.							
	Vindplaats regelgeving							
	Artikel 8.3.2 van de Wet educatie en beroepsonderwijs							
2.	Ontvangende partij(en)	59,0	60,4	60,4	60,4	60,4	60,4	60,4
	Gemeenten							
	Korte omschrijving uitkering							
	Sinds 1 januari 2015 wordt het educatiebudget per specifieke uitkering verstrekt aan samenwerkende gemeenten binnen een arbeidsmarktregio (via de contactgemeente).							
	Vindplaats regelgeving							
	Wijzigingswet Wet participatiebudget, enz. (invoeren specifieke uitkering educatie en vervallen verplichte besteding educatiemiddelen bij regionale opleidingencentra)							
3.	Ontvangende partij(en)	0	21,9	19,2	19,2	19,2	19,2	19,2
	Gemeenten							
	Korte omschrijving uitkering							
	De middelen voor de uitvoering van de maatregelen uit het Regionaal Programma worden deels aan de RMC-contactgemeenten verstrekt.							
	Vindplaats regelgeving							
	Artikel 8.3.2 van de Wet educatie en beroepsonderwijs							

3.4 Art.nr. 6 en 7 Hoger onderwijs

A. Algemene doelstelling

Het stelsel van hoger onderwijs en onderzoek zorgt dat studenten en (wetenschappelijk) personeel hun talenten en onderzoekend vermogen maximaal kunnen ontwikkelen. Het leidt hen op voor een positie op de nationale en internationale arbeidsmarkt die optimaal aansluit bij hun talenten.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een stelsel van hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en ambities van individuele studenten en (wetenschappelijk) personeel, en bij de behoefte van de maatschappij.

Financieren: De Minister financiert het stelsel van hoger onderwijs en onderzoek door bekostiging van de onderwijsinstellingen. Mede hierdoor wordt de toegankelijkheid van het hoger onderwijs gewaarborgd.

Stimuleren: De Minister stimuleert specifieke beleidsonderwerpen via de bekostiging, en de inzet van andere instrumenten, zoals kwaliteitsafspraken, bestuurlijke afspraken, voorlichting en wet- en regelgeving.

Regisseren: De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van hoger onderwijs vult de Minister in via een regisserende rol. De normen van kwaliteit zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. De kwaliteit van de individuele opleidingen in het hoger onderwijs wordt bewaakt met het accreditatiestelsel. Dit is belegd bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). De Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften en op de recht- en doelmatigheid. Zij ziet ook toe op de kwaliteit van het stelsel van hoger onderwijs, waaronder het accreditatiestelsel.

Kengetallen

Tabel 6.1 Kengetallen

		2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
1	Studenttevredenheid ¹	Hbo	75,4%	75,6%	75,8%				
		Wo	85,0%	85,2%	85,2%				
2	% 25–64 jarigen dat deelneemt aan een leeractiviteit (Leven lang leren) ²		18,9%	18,8%	19,1%				
3	Uitval 1 ^e jaar ³	Hbo	26,7%	26,9%					
		Wo	16,2%	15,7%					
4	Bachelor rendement (n+1) van herinschrijvers na het eerste jaar ³	Hbo	61,1%	62,2%					
		Wo	74,1%	73,2%					

¹ Bron: Nationale Studenten Enquete

² Bron: Eurostat, Labour Force survey (LFS)

³ Bron: DUO

Tabel 6.2 Studenten hbo en wo

1. Ingeschreven studenten (inclusief groen onderwijs, aantalen x 1.000)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
hbo voltijd associate degree	5,4	5,6	5,9	6,2	6,4	6,6	6,5
• hbo voltijd bachelor	396,5	392,0	386,9	382,1	375,6	367,9	359,0
• hbo voltijd master	4,1	4,2	4,2	4,3	4,3	4,4	4,5
hbo deeltijd associate degree	3,2	3,3	3,4	3,6	3,8	4,0	4,1
• hbo deeltijd bachelor	35,2	38,7	38,8	38,7	38,3	37,5	36,4
• hbo deeltijd master	7,7	7,0	6,7	6,5	6,3	6,1	5,8
Totaal hbo	452,1	450,8	446,0	441,4	434,7	426,4	416,2
• wo voltijd bachelor	171,1	176,2	181,7	186,7	191,4	195,4	198,5
• wo voltijd master	102,1	102,6	103,5	105,0	107,4	110,4	113,6
• wo deeltijd bachelor	1,7	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2
• wo deeltijd master	3,2	3,0	2,8	2,7	2,6	2,5	2,3
Totaal wo	278,1	283,3	289,5	295,9	302,8	309,5	315,6

Bron: Referentieraming 2018

2. Gediplomeerden (inclusief groen onderwijs, aantalen x 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
• Hbo-voltijd Associate degree	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2
• hbo voltijd bachelor	62,5	61,4	59,1	57,9	57,6	57,7	57,7
• hbo voltijd master	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
• hbo deeltijd associate degree	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
• hbo deeltijd bachelor	5,8	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5	5,4
• hbo deeltijd master	2,4	2,2	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5
Totaal hbo	73,6	72,1	69,7	68,3	68,0	68,0	67,8
• wo voltijd bachelor	34,0	33,6	33,7	34,5	35,3	36,0	36,6
• wo voltijd master	40,2	40,3	40,2	40,4	40,7	41,2	42,0
• wo deeltijd bachelor	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
• wo deeltijd master	1,8	1,7	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4
Totaal wo	76,2	75,7	75,7	76,5	77,6	78,8	80,1

Bron: Referentieraming 2018

---

3. Onderwijsuitgaven per student (bedragen x € 1.000)¹

	2019	2020	2021	2022
• hbo	7,3	7,4	7,6	7,8
• wo	7,3	7,4	7,6	7,7

¹ De onderwijsuitgaven per student zijn berekend in nominale prijzen zonder de collegegeldontvangsten, en aantal studenten conform de Referentieraming 2018 (overeenkomstig tabel 6.2, onder 1; omgerekend naar kalenderjaren). De stijging in de onderwijsuitgaven per student de komende jaren wordt verklaard door de oploop in de middelen studievoorschot.

---

4. Wettelijk collegegeld (hbo en wo voltijd, bedragen x € 1)

2018/19
2.060

Toelichting:

Overige indicatoren en kengetallen voor het stelsel hoger onderwijs zijn opgenomen in de [Staat van het hoger onderwijs 2018](#) en in [OCW in cijfers](#).

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het terrein van hoger onderwijs worden beschreven in de beleidsagenda. Aanvullend hierop wordt hieronder nog op een specifieke beleidswijziging ingegaan.

Accreditatie op maat

Op 12 juni 2018 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het [wetsvoorstel Accreditatie op maat](#). Met deze wet komt onder andere het gedifferentieerd oordeel te vervallen en wordt er een betere scheiding aangebracht tussen verantwoorden en verbeteren.

In de [sectorakkoorden met hogescholen en universiteiten](#) is afgesproken om te verkennen hoe een betere balans gegeven kan worden tussen kwaliteitsborging van opleidingen enerzijds en werkdruk hiervan anderzijds. Naar verwachting zal het resultaat van deze verkenning met de Tweede Kamer worden gedeeld voor de zomer van 2019. De optie van instellingsaccreditatie (met verplichte opleidingsvisitaties) zal in de verkenning ruimschoots aandacht krijgen, alsook de mogelijkheid voor onderwijsinstellingen om te kiezen tussen accreditatie op instellings- en opleidingsniveau.

Bekostigingssystematiek

Op basis van het Regeerakkoord wordt de bekostigingssystematiek in het hoger onderwijs herzien. In 2019 wordt in zorgvuldig overleg met de Vereniging Hogescholen en de VSNU vervolg gegeven aan het onderzoek dat is uitgevoerd naar de werking van de bekostigingssystematiek en de varianten voor aanpassing die daarin zijn voorgesteld. Dit onderzoek zal voor de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (najaar 2018) naar de Tweede Kamer worden gestuurd.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 6.3 Budgettaire gevolgen van beleid art. 6 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	3.213.191	3.450.156	3.258.567	3.381.722	3.365.795	3.447.442	3.435.638
Waarvan garantieverplichtingen	53.463	20.164					
Totale uitgaven	2.925.976	3.263.063	3.277.742	3.307.273	3.395.173	3.448.667	3.449.766
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,99%				
Bekostiging¹	2.868.197	3.185.937	3.199.939	3.225.072	3.314.543	3.367.985	3.369.084
• Hoofdbekostiging	2.713.021	3.185.937	3.082.719	3.087.631	3.081.149	3.075.981	3.061.177
– Onderwijsdeel hbo ²	2.630.368	3.088.919	2.981.838	2.987.298	2.987.872	2.982.668	2.967.864
– Deel ontwerp en ontwikkeling	72.439	80.191	81.751	83.303	83.347	83.383	83.383
– Bekostiging flexibel hoger onderwijs voor volwassenen	10.171	16.827	19.130	17.030	9.930	9.930	9.930
– Bekostiging postinitiële masteropleidingen hbo	43						
• Prestatiebox	155.176	0	117.220	137.441	233.394	292.004	307.907
– Onderwijskwaliteit en studiesucces, en profilering ³	155.176						
– Studievoorschotmiddelen ⁴			117.220	137.441	233.394	292.004	307.907
Subsidies	5.001	1.909	408	355	153	153	153
– Regeling stimulering Bèta/techniek	3.143						
– Overig	1.858	1.909	408	355	153	153	153
Bijdragen aan agentschappen	14.089	16.283	15.987	16.084	14.962	14.962	14.962
– Dienst Uitvoering Onderwijs	14.089	16.283	15.987	16.084	14.962	14.962	14.962
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	38.689	58.934	61.408	65.762	65.515	65.567	65.567
– NWO: Praktijkgericht onderzoek hbo	29.329	45.963	48.513	52.015	52.013	52.065	52.065
– NWO: Promotiebeurs voor leraren	5.720	9.238	9.292	10.144	10.144	10.144	10.144
– Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)	3.640	3.733	3.603	3.603	3.358	3.358	3.358
Ontvangsten	1.358	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213

¹ Vanaf 2018 inclusief de bekostiging van het groene onderwijs.

² Vanaf 2018 inclusief de studievoorschotmiddelen voor specifieke stimulering van landelijke prioriteiten (10% van de studievoorschotmiddelen) en de 5%-middelen onderwijskwaliteit en studiesucces die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken. In 2018 ook eenmalig de 90% studievoorschotmiddelen, die aanvullend tijdelijk voor één jaar onder het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging zijn gebracht.

³ In 2017 de 5%-midddenlen onderwijskwaliteit en studiesucces die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken.

⁴ 90% van de studievoorschotmiddelen die gekoppeld zijn aan de kwaliteitsafspraken.

Tabel 6.4 Budgettaire gevolgen van beleid art. 7 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	4.663.507	5.090.240	4.928.814	5.048.898	5.110.503	5.169.697	5.212.229
Waarvan garantieverplichtingen	– 22.983	– 17.983					
Totale uitgaven	4.443.628	4.860.368	4.898.729	4.966.044	5.068.239	5.153.188	5.209.476
Waarvan juridisch verplicht (%)			99,97%				
Bekostiging	4.416.577	4.829.597	4.868.771	4.936.234	5.038.654	5.123.808	5.180.096
• Hoofdbekostiging ¹	4.300.299	4.829.597	4.797.809	4.852.040	4.895.686	4.945.359	4.951.737
– Onderwijsdeel wo ²	1.831.298	2.195.450	2.161.085	2.211.376	2.251.017	2.295.956	2.299.338
– Onderzoeksdeel wo	1.800.009	1.963.904	1.964.932	1.967.165	1.969.580	1.973.825	1.973.826
– Deel ondersteuning geneeskundig onderwijs en onderzoek	668.992	670.243	671.792	673.499	675.089	675.578	678.573
• Prestatiebox	116.278	0	70.962	84.194	142.968	178.449	228.359
– Onderwijskwaliteit en studiesucces, en profiling ³		116.278					
– Studievoorschotmiddelen ⁴			70.962	84.194	142.968	178.449	188.417
– Profilering en zwaartepuntvorming ⁵							39.942
Subsidies	2.553	4.077	4.641	4.566	4.493	4.288	4.288
– Open en online onderwijs	988	1.576	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
– Overig	1.565	2.501	2.641	2.566	2.493	2.288	2.288
Opdrachten	1.851	2.140	2.024	1.979	1.827	1.827	1.827
– Uitbesteding	1.851	2.140	2.024	1.979	1.827	1.827	1.827
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	22.647	24.554	23.293	23.265	23.265	23.265	23.265
– Organisaties conform tabel 6.5	22.647	24.554	23.293	23.265	23.265	23.265	23.265
Ontvangsten	1.364	16	16	16	16	16	16

¹ Vanaf 2018 inclusief de bekostiging van het groene onderwijs.

² Vanaf 2018 inclusief de studievoorschotmiddelen voor specifieke stimulering van landelijke prioriteiten (10% van de studievoorschotmiddelen) en de 5%-middelen onderwijskwaliteit en studiesucces die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken. In 2018 ook eenmalig de 90% studievoorschotmiddelen, die aanvullend tijdelijk voor één jaar onder het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging zijn gebracht.

³ In 2017 de 5%-middelen onderwijskwaliteit en studiesucces die gekoppeld waren aan de prestatieafspraken.

⁴ 90% van de studievoorschotmiddelen die gekoppeld zijn aan de kwaliteitsafspraken.

⁵ De 2%-middelen profilering en zwaartepuntvorming die conform de kwaliteitsafspraken tot en met 2022 zijn overgeheveld naar het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging.

Budgetflexibiliteit artikel 6

Van het totale budget voor artikel 6 voor 2019 is 99,99 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de bekostiging van hogescholen voor onderwijs en ontwerp & ontwikkeling. Hieraan ten grondslag liggen de WHW, het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 en de Regeling financiën hoger onderwijs. Het moment van juridisch verplichten vindt plaats voorafgaand aan het jaar waarop de bekostiging betrekking heeft. Aan de bekostiging van flexibel hoger onderwijs voor volwassenen liggen afzonderlijke regelingen ten grondslag.

Subsidies

Het beschikbare budget voor 2019 is voor 63 procent juridisch verplicht. Dit betreft een verplichting ten behoeve van de publiek private samenwerking tussen het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven. Ervaringsgevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Op basis van managementafspraken tussen bestuursdepartement en DUO zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Het betreft de bijdrage aan NWO voor praktijkgericht onderzoek hbo, de promotiebeurs voor leraren en de bijdrage aan de NVAO. De middelen worden in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar verplicht.

Budgetflexibiliteit artikel 7

Van het totale budget voor artikel 7 is voor 2019 99,97 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de bekostiging van universiteiten en academische ziekenhuizen voor onderwijs en onderzoek. Hieraan ten grondslag liggen de WHW, het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 en de Regeling financiën hoger onderwijs. Het moment van juridisch verplichten vindt plaats voorafgaand aan het jaar waarop de bekostiging betrekking heeft.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2019 89,7 procent juridisch verplicht. Dit deel betreft de financiering van de verplichtingen die voortvloeien uit de Subsidieregeling Open en online onderwijs, de afstudeerregeling en de ondersteunende activiteiten uit de kwaliteitsafspraken.

Opdrachten

Van het beschikbare budget is voor 2019 42,0 procent juridisch verplicht op grond van in 2018 of eerder gesloten overeenkomsten. Ervaringsgevens laten zien dat in de loop van het jaar het resterende deel van het budget wordt verplicht.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Dit betreft de bijdragen aan United Nations University (UNU), Europees Universitair Instituut Florence (EUI), Stichting EP-NUFFIC, Stichting Handicap en

Studie, Stichting voor Vluchtelings-Studenten UAF, Interstedelijk Studenteroverleg (ISO), Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) en Stichting Studiekeuze123. De middelen worden in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

De bekostiging van het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek bestaat uit de hoofdbekostiging en de middelen binnen het financiële instrument prestatiebox. Het experiment vraagfinanciering en de pilots flexibilisering in het kader van flexibel hoger onderwijs voor volwassenen worden afzonderlijk bekostigd.

Hoofdbekostiging

Universiteiten (wo) en hogescholen (hbo) ontvangen bekostiging voor onderwijs, onderzoek (wo) en ontwerp & ontwikkeling (hbo). De rijkssbijdrage wordt jaarlijks aan de universiteiten en hogescholen toegekend als een lumpsum. De rijkssbijdrage is gebaseerd op de WHW. In het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 en de Regeling financiën hoger onderwijs zijn de bepalingen, bedragen en percentages opgenomen op basis waarvan de rijkssbijdrage wordt berekend.

Onderwijsdeel (hbo en wo)

Universiteiten en hogescholen ontvangen een rijkssbijdrage vanwege onderwijs. De rijkssbijdrage is gebaseerd op de nominale studieduur van de opleiding en het volgen en succesvol afronden van één bachelor- en één masteropleiding. Het onderwijsdeel bestaat uit:

- a. een studentgebonden deel: gebaseerd op het aantal ingeschreven bekostigde studenten en graden (diploma's), er zijn drie bekostigingsniveaus (laag, hoog en top),
- b. een onderwijsopslag in bedragen: bedragen op basis van afspraken voor kwaliteit, kwetsbare opleidingen en bijzondere voorzieningen, en
- c. een onderwijsopslag in percentages.

Deel ontwerp en ontwikkeling (hbo) en Onderzoeksdeel (wo)

Hogescholen ontvangen een rijkssbijdrage vanwege ontwerp en ontwikkeling (praktijkgericht onderzoek). Universiteiten ontvangen een rijkssbijdrage vanwege het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. Het onderzoeksdeel wo is gebaseerd op:

- a. een studentgebonden deel: gebaseerd op het aantal bekostigde graden,
- b. een deel promoties: gebaseerd op het aantal promoties leidend tot een proefschrift en het aantal ontwerperscertificaten,
- c. een voorziening onderzoek in bedragen: bedragen op basis van afspraken over onder andere sectorplannen en zwaartekracht, en
- d. een voorziening onderzoek in percentages.

Deel ondersteuning geneeskundig onderwijs en onderzoek (wo)

De bekostiging van het onderwijs en onderzoek bij de acht academische ziekenhuizen loopt via de universiteiten. Hier kunnen studenten geneeskunde onderwijs volgen en praktijkervaring opdoen. De rijkssbijdrage bestaat uit een deel dat is gebaseerd op het aantal ingeschreven studenten en graden, een procentueel deel en een bedrag vanwege rente en afschrijving (voor huisvesting).

Bekostiging flexibel hoger onderwijs voor volwassenen (hbo)

Doel van de experimenten en pilots is om kennis op te doen over de effecten van meer maatwerk en vraaggerichtheid van het aanbod op de deelname en diplomering van volwassenen in het deeltijd- en duale onderwijs. In het experiment vraagfinanciering maken studenten aanspraak op vouchers die zijn in te zetten bij bekostigde of niet bekostigde deelnemende opleidingen, en hebben bekostigde instellingen meer mogelijkheden voor flexibiliteit en vraaggerichtheid. Het experiment is in 2016 gestart in de sector Techniek & ICT en vanaf september 2017 ook in een aantal opleidingen in de sector Zorg & Welzijn. Ook in 2018 zijn er nog een aantal nieuwe opleidingen toegetreden tot het experiment vraagfinanciering.

Doel van de pilots flexibilisering is te onderzoeken of verruiming van bestaande kaders bijdraagt aan de totstandkoming van een onderwijsaanbod dat flexibeler is en beter aansluit op de kenmerken en behoeften van volwassenen, met behoud van de kwaliteit van het onderwijs. De pilots zijn eveneens in 2016 van start gegaan en in 2017 uitgebreid met meer opleidingen, er nemen nu ongeveer 500 opleidingen van 21 hogescholen (publiek en privaat) deel aan de pilots flexibilisering. De evaluatie van zowel het experiment als de pilots vindt in 2021 plaats. Het experiment vraagfinanciering kent daarnaast een tussenevaluatie eind 2018. Op basis van de tussenevaluatie kan worden besloten of het experiment eventueel wordt uitgebreid of aangepast.

Prestatiebox

Studievoorschotmiddelen

In het akkoord over het studievoorschot is afgesproken dat de middelen die beschikbaar komen door de invoering van het studievoorschot gekoppeld worden aan kwaliteitsafspraken. Begin april 2018 is overeenstemming bereikt met ISO, LSVb, de Vereniging Hogescholen en de VSNU over de invulling en vormgeving van deze **kwaliteitsafspraken**. Het akkoord over de kwaliteitsafspraken is onderdeel van brede sectorakkoorden met respectievelijk de Vereniging Hogescholen en de VSNU. Hierin zijn ook andere prioriteiten voor het hoger onderwijs en onderzoek uit het Regeerakkoord uitgewerkt. Deze sectorakkoorden markeren een verschuiving van minder sturing vanuit de overheid naar meer vertrouwen in hogescholen en universiteiten.

Profilering en zwaartepuntvorming

In de sectorakkoorden is onder meer afgesproken dat de 2%-middelen voor profilering en zwaartepuntvorming door hogescholen blijvend kunnen ingezet worden voor het vormgeven van (verdere) profilering en zwaartepuntvorming van de instelling, bijvoorbeeld door middel van Centres of Expertise. De universiteiten kunnen de 2%-middelen tijdelijk (in ieder geval tot en met 2022) inzetten voor de sectorplannen bèta-/technisch onderzoek en sociale-/geestwetenschappen. De middelen worden voor de hogescholen structureel ondergebracht onder het onderwijsdeel van de hoofdbekostiging en voor de universiteiten tot en met 2022.

Subsidies

Open en online hoger onderwijs (hbo en wo)

Vanaf 2018 is er een nieuwe **regeling open en online hoger onderwijs 2018–2022**. Ten opzichte van de eerdere stimuleringsregeling heeft deze als extra doelstelling, naast het versterken van open en online onderwijs,

ook het stimuleren van delen, hergebruiken en (door)ontwikkelen van open leermateriaal in vakcommunity's. De regeling is bedoeld om (zoals aangekondigd in de [visiebrief](#)) instellingen, passend bij hun profiel, te laten experimenteren met verschillende vormen van open en online onderwijs. De regeling bestaat uit twee pijlers: online onderwijs en open leermaterialen. Projecten dragen bij aan de onderwijskwaliteit, de toegankelijkheid van onderwijsmateriaal, en de toegankelijkheid van Nederlandse onderwijsinstellingen. SURF (ICT-samenwerkingsorganisatie van het onderwijs en onderzoek in Nederland) adviseert de Minister over de projectaanvragen en ondersteunt de instellingen tijdens de uitvoering van de projecten. Onder begeleiding van SURF zijn in 2018 12 projecten gestart: 7 voor de pijler online onderwijs en 5 voor de pijler open leermaterialen. De instellingen matchen de aan hun toegekende subsidie met ten minste hetzelfde bedrag. De projecten kennen een looptijd van maximaal 24 maanden. Daarnaast voert SURF een Kennisagenda uit, gericht op het opdoen, ontwikkelen en delen van kennis over online onderwijs en open leermaterialen in de Nederlandse context. De resultaten van de projecten van de instellingen zijn hiervoor belangrijke input.

Overig (hbo en wo)

Bij dit financiële instrument zijn afzonderlijk voor de sectoren hbo en wo overige toekenningen opgenomen die gelijk dan wel kleiner zijn dan € 1 miljoen. Het gaat hier om middelen die deels juridisch en deels bestuurlijk verplicht zijn bijvoorbeeld op basis van de afstudeerregeling en de kwaliteitsafspraken, alsmede om toekenningen die gedurende de uitvoeringsjaren op ad hoc basis worden toegekend.

Opdrachten

Voor de beleidsontwikkeling worden opdrachten verstrekt voor het uitvoeren van diensten. Het gaat hierbij met name om opdrachten voor beleidsgericht onderzoek en communicatie rondom het studievoorschot.

Bijdrage aan agentschappen

Dienst Uitvoering Onderwijs

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor deze begrotingsartikelen.

Bijdrage aan ZBO's en RWT's

NWO

Praktijkgericht onderzoek hbo: Van hogescholen wordt verwacht dat zij een centrale rol in de Nederlandse en internationale kennisinfrastructuur vervullen. Voor praktijkgericht onderzoek hebben hogescholen direct toegang tot de competitieve onderzoeksgeldstroom voor het hbo bij het NWO: het RAAK-programma (voormalige Regeling bevordering kennisfunctie hogescholen). Vanaf 2018 wordt vanuit het Regeerakkoord 2017–2021 extra geïnvesteerd (€ 10,5 miljoen in 2018 en € 17,5 miljoen structureel vanaf 2020) in de verdere capaciteitsopbouw van praktijkgericht onderzoek. Daarnaast is er in 2018 ten behoeve van een gewenste impuls aan de verwevenheid van onderwijs en onderzoek een

hbo-postdocprogramma opgestart (€ 2 miljoen structureel per jaar), waarmee onderzoekers moeten worden behouden voor hun onderwijs-taken.

Promotiebeurs voor Leraren: Leraren in het po, vo, mbo, so en hbo worden in staat gesteld om promotieonderzoek te verrichten dat uitmondt in een proefschrift. Jaarlijks kan via NWO aan circa 60 leraren een nieuwe beurs voor een periode van vijf jaar worden verstrekt.

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO)

De NVAO is als onafhankelijke, binationale accreditatieorganisatie, opgericht door de Nederlandse en Vlaamse overheid. Deze organisatie geeft een deskundig en objectief oordeel over de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. In deze begroting is de bijdrage opgenomen die de Nederlandse overheid rechtstreeks aan de NVAO vergoedt voor de uitvoering van haar taken.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Organisaties conform tabel 6.5

Het betreft hier de (structurele) bekostiging van organisaties die beleidsmatig prioritaire taken uitvoeren, ofwel activiteiten uitvoeren die betrekking hebben op de belangenbehartiging van studenten, ofwel taken uitvoeren die voortkomen uit verdragsrechtelijke verplichtingen.

Tabel 6.5 Middelen organisaties¹ (Bedragen x € 1.000)

	2019	2020	2021	2022	2023
United Nations University (UNU)	957	957	957	957	957
Europees Universitair Instituut Florence (EUI)	1.706	1.706	1.726	1.746	1.746
Stichting NUFFIC	14.653	14.625	14.625	14.605	14.605
Stichting Handicap en Studie	498	498	498	498	498
Stichting voor Vluchtelings Studenten UAF	2.477	2.477	2.457	2.457	2.457
Interstedelijk Studentenoverleg (ISO)	249	249	249	249	249
Landelijke Studenten Vakbond (LSVb)	249	249	249	249	249
Stichting Studiekeuze123 (SKI123)	2.504	2.504	2.504	2.504	2.504
Totaal	23.293	23.265	23.265	23.265	23.265

¹ In deze tabel zijn de organisaties vermeld en de bedragen waarop de bijdragen ten hoogste kunnen worden vastgesteld. Voor zover geen andere juridische grondslag van toepassing is, vormt deze begrotingsvermelding de wettelijke grondslag als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht voor de subsidieverlening aan deze subsidieontvangers.

Ontvangsten

Bij de ontvangsten is een raming opgenomen voor terugvorderingen bij instellingen en andere subsidieontvangers, bijvoorbeeld als gevolg van eindafrekeningen op in eerdere jaren toegekende subsidies.

3.5 Art.nr. 8 Internationaal beleid

A. Algemene doelstelling

Bevorderen van internationale samenwerking en uitwisseling ter ondersteuning en versterking van de kwaliteit van onderwijs, cultuur en wetenschap en ter verdere ontwikkeling van internationale competenties van lerenden, docenten, kunstenaars en wetenschappers.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Stimuleren: Bij het uitvoeren van de algemene doelstelling ligt de nadruk op het zoveel mogelijk stimuleren en ondersteunen van instellingen en burgers om zich op een internationale omgeving te oriënteren. Daartoe zorgt de Minister vanuit haar stelselverantwoordelijkheid voor de benodigde internationaal-bestuurlijke randvoorwaarden, bijvoorbeeld door afspraken te maken over wederzijdse beroepserkenning, kwaliteitszorg en grensverkeer en door de uitwisseling van best practices. De Minister opereert hierbij binnen multilaterale kaders als de Europese Unie, OESO en de Unesco en andere – vaak daarbij aangesloten – organisaties, alsmede via bilaterale contacten, verdragen, Memorandums of Understanding, etc. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van stimuleringsmaatregelen in de vorm van fondsen en beurzen en worden faciliterende en uitvoerende instanties gefinancierd, zoals Stichting Nuffic, Neth-ER en het Duitsland Instituut Amsterdam. De bevordering van internationale samenwerking is ondersteunend aan de beleidsdoelstellingen van OCW. De voorgenomen activiteiten zijn dan ook voor een belangrijk deel opgenomen in de betreffende beleidsartikelen.

Indicatoren/kengetallen

Internationale – ondersteunende – maatregelen laten zich moeilijk vangen in «harde» cijfers en beleidsconclusies. In gevallen waar dit wel mogelijk is, bijvoorbeeld bij de bevordering van in- en uitgaande studiemobiliteit of bij de bevordering van culturele activiteiten in het buitenland, zijn relevante cijfers te volgen op [Onderwijs in Cijfers](#). De website OCW in cijfers biedt informatie over de indicatoren over onder andere het programma Erasmus+, maar ook de prestaties van de beroepsbevolking worden internationaal vergeleken in het kader van het «Programme for International Assessment of Adult Competencies» (PIAAC).

C. Beleidswijzigingen

Er zijn voor dit artikel geen beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 8.1 Budgettaire gevolgen van beleid art. 8 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	13.080	9.961	12.785	12.155	11.025	11.035	11.035
Totale uitgaven	11.625	12.899	12.785	12.155	11.025	11.035	11.035
Waarvan juridisch verplicht (%)			96,3%				
Subsidies	856	911	321	321	256	266	266
– Duitsland Instituut Amsterdam (DIA)		0					

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
- Netherlands house for Education and Research (Neth-ER)	600	600					
- Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur	186	196	196	196	196	196	196
- Overige incidentele subsidies	70	115	125	125	60	70	70
Opdrachten	56	210	207	207	207	207	207
- Beleidsonderzoek en benchmarking	30	103	100	100	100	100	100
- Incidentele Internationale activiteiten	23	107	107	107	107	107	107
- EU-voorzitterschap	3						
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	10.287	11.352	11.831	11.201	10.136	10.136	10.136
- Duitsland Instituut Amsterdam (DIA)	628	860	800	801	742	742	742
- OCW-vertegenwoordiging in het buitenland	135						
- Stichting Nuffic	3.838	3.875	3.858	3.826	3.746	3.746	3.746
- Nederlandse Taalunie	2.821	2.743	2.799	2.800	2.797	2.797	2.797
- Europa College Brugge	30	30	30	30	30	30	30
- Unesco		20	20	20	20	20	20
- OESO CERI	74	77	77	77	77	77	77
- Fulbright Center	368	468	368	368	368	368	368
- DCICC					90	90	90
- Stichting Ons Erfdeel	185	185	185	185	185	185	185
- Nationaal Agentschap Erasmus + Onderwijs & Training	2.208	3.074	3.074	3.074	2.061	2.061	2.061
- EU-programma's en activiteiten		20	20	20	20	20	20
- Netherlands house for Education and Research (Neth-ER)			600				
Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken	426						
- Vlaams-Nederlandshuis DeBuren (Hoofdstuk 5 BuZa)	426	426	426	426	426	426	426
Ontvangsten	24	99	99	99	99	99	99

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 8 is voor 2019 96,3 procent juridisch verplicht.

Subsidies

Van het budget voor subsidies is 35,5 procent juridisch verplicht.

Opdrachten

Er zijn ten tijde van het opstellen van de begroting voor het jaar 2019 nog geen verplichtingen aangegaan ten laste van het beschikbare budget voor de opdrachten.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

Van het budget voor de bijdragen aan (inter)nationale organisaties is 99,5 procent juridisch verplicht. Een deel is verplicht op basis van internationale verdragen. Dit geldt voor de Nederlandse Taalunie, het Fulbright Center, Cultural Contact Point en het Nationaal Agentschap Erasmus+. De overige verplichtingen, zoals die aan de stichting Nuffic, worden jaarlijks aangegaan in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

Het budget voor de bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken is 100 procent juridisch verplicht. De subsidiëring van de periode 2018-2021 vindt plaats via begrotingshoofdstuk V (Buitenlandse Zaken). De middelen worden in het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar verplicht. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de instrumenten.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Subsidies

Incidente subsidies voor het uitwisselen van cultuur

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten ter bevordering van de samenwerking op het gebied van cultuur.

Overige incidentele subsidies

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten ter bevordering van internationale samenwerking op het gebied van onderwijs, cultuur of wetenschap.

Opdrachten

Beleidsonderzoek en benchmarking

Dit betreft middelen ten behoeve van beleidsonderzoek, onder meer naar de effectiviteit van internationalisering en ten behoeve van benchmarking in het kader van de relevante internationale organisaties.

Incidente internationale activiteiten

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten en verplichtingen ter bevordering van de samenwerking, die bij het opstellen van de begroting niet zijn te voorzien.

Bijdragen aan (inter)nationale organisaties

Duitsland Instituut Amsterdam

Het Duitsland Instituut Amsterdam (DIA) genereert en verspreidt kennis in Nederland over Duitsland op het raakvlak van onderwijs, wetenschap en maatschappij. Het doet dat onder meer met behulp van wetenschappelijk onderzoek, onderwijsprojecten en voorlichtingsactiviteiten (cofinanciering

met Universiteit van Amsterdam en Deutsche Akademische Austausch Dienst (DAAD)).

OCW-vertegenwoordiging

Dit betreft de kosten van een gedetacheerde medewerker bij de PV Unesco in Parijs, deze wordt uit de HGIS-middelen gefinancierd.

Stichting Nuffic

De Stichting Nuffic, is het expertise- en dienstencentrum voor internationaalisering in het Nederlandse onderwijs; van primair en voortgezet onderwijs tot beroepsgericht en hoger onderwijs en onderzoek.

Nederlandse Taalunie

De Nederlandse Taalunie ondersteunt de betrokken overheden in hun taalbeleid voor het Nederlands en maakt samenwerking, afstemming en uitwisseling mogelijk. Ook verzamelt, ontwikkelt en ontsluit de Nederlandse Taalunie kennis en informatie over het Nederlands met het oog op advies en dienstverlening aan sectoren, doelgroepen en individuele taalgebruiker. Verder stimuleert de Taalunie de optimale benutting van de hedendaagse (digitale) infrastructuur voor het Nederlands.

Europa College Brugge

Europa College te Brugge is een postuniversitaire opleiding voor onderzoek naar Europese eenwording, gefinancierd door EU en EU-Lidstaten.

Unesco

Dit betreft middelen gereserveerd voor deelname aan diverse projecten in het kader van Unesco.

OESO CERI

OESO CERI betreft de deelname aan diverse onderwijsprojecten en -onderzoeken in het kader van het Centre for Educational Research and Innovation (CERI), onderdeel van de OESO.

Fulbright Center

Het Fulbright Center verzorgt voorlichtingsactiviteiten en mobiliteitsprogramma's voor het hoger onderwijs via beurzen voor uitwisseling met de Verenigde Staten (met bijdragen van de Amerikaanse regering).

Cultural Contact Point

Het Cultural Contact Point geeft advies over de subsidieregelingen van het EU-cultuurprogramma en biedt begeleiding bij het doen van een aanvraag. Het is een uitvoerend orgaan ten behoeve van het EU-Cultuurprogramma en ondergebracht bij het Dutch Centre for International Cultural Cooperation (DCICC).

Stichting Ons Erfdeel

De Vlaams-Nederlandse vereniging Ons Erfdeel wil de cultuur van Vlaanderen en Nederland in het buitenland bekend maken en de culturele samenwerking tussen de Nederlandssprekenden bevorderen, onder meer met behulp van het jaarboek The Low Countries en het tijdschrift Ons Erfdeel.

Nationaal Agentschap Erasmus+

Het Agentschap is belast met het beheer en de uitvoering in Nederland van het EU programma Erasmus+.

Incidente EU-programma's en activiteiten

Dit betreft middelen gereserveerd voor incidentele activiteiten en verplichtingen in het kader van de EU en deelname aan EU-programma's, welke bij het opstellen van de begroting nog niet concreet zijn.

Neth-ER

Neth-ER is opgericht in 2006 door acht Nederlandse veldorganisaties werkzaam op de gebieden onderzoek, onderwijs en innovatie (onder andere TNO, KNAW, VSNU, MBO-Raad, NWO). Hun gezamenlijke doel is om de Nederlandse participatie aan de Europese programma's te vergroten.

Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken

Vlaams-Nederlands Huis De Buren

Het Vlaams-Nederlands Huis De Buren is in 2004 opgericht door de Nederlandse en Vlaamse regering als een culturele organisatie en als ruimte voor debat en reflectie (subsidiëring vindt plaats via begrotingshoofdstuk V (Buitenlandse Zaken)).

Tabel Homogene Groep Internationale Samenwerking

Tabel 8.2 Homogene Groep Internationale Samenwerking (Bedragen € 1.000)						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Hoger beroepsonderwijs (artikel 6)	2.858	2.873	2.873	2.873	2.873	2.873
Wetenschappelijk onderwijs (artikel 7)	49.001	51.437	51.437	51.437	51.437	51.437
Internationaal beleid (artikel 8)	932	807	807	807	897	897
Cultuur (artikel 14)	4.640	4.617	4.617	4.617	4.527	4.527
Onderzoek en wetenschappen (artikel 16)	454	454	454	454	454	454
Apparaatskosten (artikel 95)		139	139	139	139	139
Totaal	57.885	60.327	60.327	60.327	60.327	60.327

Toelichting:

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is sinds 1997 een budgettaire constructie binnen de rijksgeschatting. In de HGIS worden de uitgaven van de verschillende ministeries op het gebied van het buitenlandbeleid gebundeld, waarmee de onderlinge samenhang geïllustreerd wordt. Dit bevordert de samenwerking en de afstemming tussen de betrokken ministeries. Bovenstaande tabel geeft een onderverdeling van de HGIS middelen van OCW per artikel.

3.6 Art.nr. 9 Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid

A. Algemene doelstelling

De kwaliteit van het onderwijs wordt gewaarborgd door de beschikbaarheid van voldoende personeel van voldoende kwaliteit voor alle onderwijsdeelnemers.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor een onderwijsstelsel dat zodanig functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en ambities van individuele leerlingen/studenten en bij de behoeftte van de maatschappij. De leraar en de schoolleider zijn daarbij cruciaal.

Financieren: De Minister draagt bij aan het lerarenbeleid op scholen door het (mee)financieren van (mogelijkheden tot) professionalisering. Dit via aanvullende bekostiging en subsidies.

Stimuleren: De Minister is verantwoordelijk voor de uitvoering van directe stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de ontwikkeling van de kwaliteit en professionaliteit van docenten en het bijdragen aan een aantrekkelijk beroep. Dit door middel van het in 2007 uitgebrachte actieplan «[LeerKracht van Nederland](#)», het in mei 2011 uitgebrachte actieplan «[Leraar 2020, een krachtig beroep!](#)» en de in oktober 2013 opgestelde «[Lerarenagenda 2013–2020: de leraar maakt het verschil](#)» en de op basis daarvan met belanghebbenden afgesloten convenanten en bestuursakkoorden.

Regisseren: De Minister draagt verantwoordelijkheid voor het borgen van de onderwijskwaliteit van scholen. Om deze verantwoordelijkheid waar te maken wordt een bijdrage geleverd aan het zorgen voor voldoende docenten van voldoende kwaliteit. Dit gebeurt door wetten en regels uit te vaardigen voor goed bestuur, door een dialoog te voeren met en toezicht te houden op belanghebbenden, en zo nodig actief regie te voeren.

Indicatoren/kengetallen

De indicatoren voor het arbeidsmarkt- en personeelsbeleid worden beschreven in de beleidsagenda en in [OCW in Cijfers](#). Het [Dashboard Lerarenagenda](#) geeft een beeld van de kwantitatieve voortgang voor alle zeven agendalijnen van de Lerarenagenda.

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het gebied van leraren worden beschreven in de beleidsagenda.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 9.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 9 (bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	152.191	154.591	168.559	154.937	162.179	162.064	160.868
Totale uitgaven	162.367	155.427	168.555	165.335	162.179	162.064	160.868
Waarvan juridisch verplicht (%)	55,3%						
Bekostiging	27.820	32.381	32.894	34.798	31.561	32.011	30.815
• Aanvullende bekostiging	27.820	32.381	32.894	34.798	31.561	32.011	30.815
– Tegemoetkoming kosten opleidings-scholen	27.820	32.381	32.894	34.798	31.561	32.011	30.815
Subsidies	125.339	109.426	126.721	121.329	121.329	120.764	120.764
– Lerarenbeurs ¹	109.945	97.078	104.300	104.300	104.300	104.300	104.300
– Zij-instroom ¹			16.348	12.356	12.356	12.356	12.356
– Impuls lerarentekorten vo en wetenschap en techniek pabo	2.625	1.609					
– Versterking samen-werking lerarenoplei-dingen en scholen		63					
– Wet Beroep Leraar en Lerarenregister	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945
– Promotiebeurs voor leraren		3.251					
– Projecten profesiona-lisering	3.899	2.000					
– Overige projecten	2.611	5.794	3.128	1.728	1.728	1.163	1.163
Opdrachten	3.654	7.512	3.368	3.638	3.718	3.718	3.718
– Onderzoek, ramingen en communicatie	2.685	3.512	3.368	3.638	3.718	3.718	3.718
– Leraren- en schoollei-dersregister	969	4.000					
Bijdrage aan agentschappen	5.554	6.108	5.572	5.570	5.571	5.571	5.571
– Dienst Uitvoering Onderwijs	5.554	6.108	5.572	5.570	5.571	5.571	5.571
Bijdrage aan ZBO's/RWT's	0						
Ontvangsten	11.319	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000

¹ Het budget Lerarenbeurs is voor de jaren 2017 en 2018 inclusief het budget voor de Zij-instroom.

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 9 is voor 2019 55,3 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht op grond van een gepubliceerde bekostigingsregeling en bestemd voor betalingen aan samenwerkingsverbanden.

Subsidies

Van het beschikbare budget is in 2019 58,0 procent bestuurlijk verplicht, waarvan het grootste deel van het budget voor de lerarenbeurs bestemd is. Het overige deel van 42,0 procent is juridisch verplicht. Dit betreft subsidies te verstrekken op grond van gepubliceerde subsidieregelingen en individuele subsidies die voorafgaand aan het jaar worden verleend.

Opdrachten

Van het beschikbare budget is in 2019 29,7 procent juridisch verplicht op grond van in 2017 of eerder gesloten overeenkomsten voor onderzoek en communicatie. Dit betreft divers onderzoek in het kader van de arbeidsmarkt en de beheerskosten voor de leraren- en schoolleidersregisters. Het resterende deel van het budget is beleidsmatig verplicht om de beleidsprioriteiten van het kabinet op het terrein van leraren (professionalisering onderwijspersoneel en aansluiting onderwijs op behoeften arbeidsmarkt) verder te ondersteunen. Ervaringscijfers laten zien dat in de loop van het jaar dit resterende deel van het budget juridisch wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht op basis van managementafspraken tussen het bestuursdepartement en de uitvoeringsorganisatie DUO voor dat jaar.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Aanvullende bekostiging

Tegemoetkoming kosten opleidingsscholen

Om de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen op het gebied van opleiden en professionaliseren te verbeteren zijn 91 opleidings-scholen (samenwerkingsverbanden van één of meer lerarenopleidingen met één of meer scholen voor po, vo en mbo) erkend. Zij ontvangen jaarlijks bekostiging om gezamenlijk leraren op de werkplek op te leiden.

Subsidies

Lerarenbeurs

Voor 2019 is € 104,3 miljoen beschikbaar voor de lerarenbeurs. Deze subsidie – voor zowel studiekosten als studieverlof – kan worden aangevraagd door leraren in po, vo, mbo en hbo voor het volgen van een geaccrediteerde bachelor- of masteropleiding.

Zij-instroom

Onder dit budget vallen twee verschillende regelingen:

1. De regeling zij-instroom: voorziet in een subsidie voor de opleiding en begeleiding van zij-instromers in het po, vo en mbo via het traject <zij-instroom in het beroep>
2. Subsidie korte scholingstrajecten vo: een (toekomstig) leraar in het vo heeft de mogelijkheid om de juiste bevoegdheid te behalen om les te mogen geven in het vo.

Opdrachten

Ter ondersteuning, monitoring en evaluatie van het beleid wordt expertise op het terrein van communicatie, onderzoek en het maken van ramingen ingehuurd.

Bijdrage aan agentschappen*Dienst Uitvoering Onderwijs*

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW. Ze levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

3.7 Art.nr. 11 Studiefinanciering

A. Algemene doelstelling

Het stelsel van studiefinanciering biedt studenten in het hoger onderwijs en deelnemers in de beroepsopleidende leerweg de financiële mogelijkheden om in Nederland en daarbuiten onderwijs te kunnen volgen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de doeltreffende en doelmatige werking van het stelsel van studiefinanciering, zoals geregeld in de Wet studiefinanciering 2000.

Financieren: De Minister financiert het stelsel waarbij de financiële toegankelijkheid is gewaarborgd: er zijn geen onoverkomelijke financiële belemmeringen om te gaan studeren. Tegelijkertijd wordt recht gedaan aan het principe dat studeren ook een investering door de student zelf is. Tevens wordt recht gedaan aan de bijdrage die ouders daaraan kunnen leveren.

Indicatoren/kengetallen

Voor indicatoren/kengetallen over studiefinanciering wordt verwezen naar [Onderwijs in Cijfers](#)

Tabel 11.1 Normbedragen studiefinanciering 2018 per maand in euro's

Normbedragen ho	Normbedragen mbo/bol						
	Uitwonend	Thuiswonend	Studievoorschot	n.v.t.	Basisbeurs	Uitwonend	Thuiswonend
Basisbeurs	€ 291,61	€ 104,73				€ 269,45	€ 82,56
Aanvullende beurs	€ 279,25	€ 257,41	€ 391,00	Aanvullende beurs		€ 361,76	€ 339,96
Maximaal leenbedrag	€ 299,60	€ 299,60	€ 479,46	Maximaal leenbedrag		€ 179,86	€ 179,86
Collegegeldkrediet	€ 171,67	€ 171,67	€ 171,67	Collegegeldkrediet		n.v.t.	n.v.t.
Totaal	€ 1.042,13	€ 833,41	€ 1.042,13	Totaal		€ 811,07	€ 602,38

Peildatum 1 september 2018

C. Beleidswijzigingen

Rondom het stopzetten van het studentenreisproduct, is in december 2017 een pakket maatregelen aangekondigd met als doel het aantal ov-boetes flink te laten afnemen. (Oud-)studenten lopen tegen zo'n ov-boete aan als ze hun studentenreisproduct te laat stopzetten wanneer zij daar geen recht meer op hebben. Voor een deel van de aangekondigde maatregelen is een wetswijziging nodig, die momenteel wordt voorbereid en wordt voorzien per 1 januari 2019. Een voorbeeld van zo'n maatregel is dat studenten straks alleen nog maar een boete hoeven te betalen als ze daadwerkelijk met hun studentenreisproduct hebben gereisd nadat het recht daarop is verlopen. Een ander voorbeeld is dat het boetebedrag (van € 97,- per halve maand) wordt aangepast naar € 75,- per halve kalendermaand over de eerste twee halve kalendermaanden en € 150 voor de daaropvolgende halve kalendermaanden.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 11.2 Budgettaire gevolgen van beleid art. 11 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	4.563.829	6.366.611	5.602.726	5.205.161	5.268.330	5.771.030	5.842.009
Totale uitgaven	4.563.829	6.366.611	5.602.726	5.205.161	5.268.330	5.771.030	5.842.009
Waarvan juridisch verplicht (%)	100%						
Inkomensoverdracht	1.496.930	3.140.876	2.220.767	1.739.603	1.723.781	2.157.234	2.163.739
• Basisbeurs	741.403	524.363	380.511	344.925	330.287	342.500	362.906
– Gift (R)	1.108.885	1.155.285	1.085.819	856.222	612.764	426.784	382.979
– Prestatiebeurs (NR)	– 367.482	– 630.922	– 705.308	– 511.297	– 282.477	– 84.284	– 20.073
• Aanvullende beurs	777.233	820.399	834.064	834.773	836.856	832.746	824.541
– Gift (R)	608.481	638.027	661.126	681.149	700.255	710.348	713.681
– Prestatiebeurs (NR)	168.752	182.372	172.938	153.624	136.601	122.398	110.860
• Reisvoorziening	146.568	1.729.181	977.121	559.083	580.231	1.026.159	1.044.856
– Gift (R)	695.717	746.167	741.716	770.035	802.373	813.106	834.351
– Prestatiebeurs (NR)	187.869	142.061	150.076	139.401	123.157	128.260	121.032
– Bijdrage studerenden aan OV-contract (R)	– 859.409	– 863.612	– 866.639	– 883.638	– 899.046	– 914.184	– 927.555
– Kosten contract OV-bedrijven (R)	122.391	1.704.565	951.968	533.285	553.747	998.977	1.017.028
• Overige uitgaven	– 168.274	66.933	29.071	822	– 23.593	– 44.171	– 68.564
– Overige uitgaven relevant (R)	285.356	105.352	90.082	92.110	99.137	111.165	118.192
– Caribisch Nederland (R)	3.491	3.671	3.860	4.059	4.268	4.488	4.719
– Overige uitgaven niet-relevant (NR)	– 457.121	– 42.090	– 64.871	– 95.347	– 126.998	– 159.824	– 191.475
Leningen	2.934.328	3.124.063	3.284.173	3.364.876	3.442.892	3.511.301	3.574.979
– Rentedragende lening (NR)	2.612.321	2.745.533	2.900.819	2.994.622	3.063.453	3.126.395	3.185.302
– Collegegeldkrediet (NR)	322.007	378.530	383.354	370.254	379.439	384.906	389.677
Bijdrage aan agentschappen	132.571	101.672	97.786	100.682	101.657	102.495	103.291
– Dienst Uitvoering Onderwijs	132.571	101.672	97.786	100.682	101.657	102.495	103.291
Ontvangsten	826.628	850.274	893.224	948.557	1.015.860	1.087.009	1.155.007
– Ontvangen rente en relevant hoofdsom (R)	106.887	96.527	91.550	96.535	110.808	126.955	137.656
– Kortlopende voorde-ringen (R)	93.778	81.545	81.045	80.545	80.045	78.545	76.045
– Terugontvangen hoofdsom (NR)	625.963	672.202	720.629	771.477	825.007	881.509	941.306

Toelichting: R = relevant, NR = niet-relevant

Tabel 11.3 Indeling Budgettaire gevallen van beleid naar Relevant en Niet-relevant (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
relevante uitgaven:	2.097.483	3.591.127	2.765.718	2.153.904	1.975.154	2.253.179	2.246.686
niet relevante uitgaven:	2.466.346	2.775.484	2.837.008	3.051.257	3.293.176	3.517.851	3.595.323
relevante ontvangsten:	200.665	178.072	172.595	177.080	190.853	205.500	213.701
niet relevante ontvangsten:	625.963	672.202	720.629	771.477	825.007	881.509	941.306

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 11 is voor 2019 100 procent juridisch verplicht op basis van de [Wet studiefinanciering 2000](#). Alternatieve aanwending vereist wijziging van wet- en regelgeving. De geraamde DUO-uitgaven zijn volledig benodigd voor de uitvoering van de Wet.

Toelichting:

Zowel voor de uitgaven als de ontvangsten wordt een onderscheid gemaakt tussen relevant en niet-relevant. Relevant betekent: relevant voor het EMU-saldo en daarmee relevant voor het uitgavenplafond. De relevante uitgaven worden hoofdzakelijk gevormd door studiefinanciering die meteen als gift wordt toegekend en uitgekeerde prestatiebeurs die wordt omgezet in een gift (na behalen diploma binnen tien jaar). Onder de niet-relevante uitgaven vallen vooral de prestatiebeurs (zolang die nog niet is omgezet in een gift) en de rentedragende leningen. Deze uitgaven zijn niet-relevant voor het uitgavenplafond, maar worden wel meege rekend in de EMU-schuld. De relevante ontvangsten worden vooral gevormd door de ontvangen rente op leningen. De niet-relevante ontvangsten betreffen hoofdzakelijk aflossingen op de hoofdsom van de rentedragende leningen.

In tabel 11.2 «Budgettaire gevallen voor beleid en budgetflexibiliteit» is vanaf dit jaar gekozen voor een verhelderende opzet voor de uitgaven aan de reisvoorziening. De reisvoorziening wordt nu op vergelijkbare manier weergegeven als de basisbeurs en de aanvullende beurs. De boekingswijze van de reisvoorziening is complex, omdat het naast de prestatiebeurssystematiek, ook gaat over betalingen aan de OV-bedrijven en werkt met tegenboekingen om te voorkomen dat middelen twee keer worden geboekt (als uitgave aan het OV en als uitgave aan de student).

Het betreft vier wijzigingen. Ten eerste zijn de uitgaven die betrekking hebben op het reisproduct nu geheel zichtbaar onder de post reisvoorziening. Voorheen zat een deel van de reisvoorziening in de overige uitgaven niet-relevant. Het betrof de niet-relevante uitgaven op de toekenningen en de niet-relevante tegenboeking van de omzettingen. Dit bedrag is nu zichtbaar onder de post prestatiebeurs (NR) zoals dit ook is opgezet bij de basisbeurs en de aanvullende beurs.

Ten tweede is de post die voorheen prestatiebeurs (R) werd genoemd, nu zichtbaar onder de post bijdrage studerenden aan OV-contract. Hiermee wordt duidelijker aangegeven welk bedrag studenten krijgen opgeboekt voor het gebruik van het reisproduct en dus welk bedrag zij indirect voor het reisproduct betalen aan de OV-bedrijven. Voor studenten die binnen de prestatiebeurstermijn een diploma behalen, wordt dit bedrag omgezet in een gift.

In de derde plaats is ook voor bolstudenten van niveau 1 en 2 het bedrag dat zij bijdragen aan het OV-contract negatief in deze post opgenomen. Aangezien deze studenten de reisvoorziening als gift krijgen zit dit bedrag tevens positief in de post reisvoorziening gift. Tot slot is de boekingsgang

van de reisvoorziening buitenland studerenden (RBS) aangepast. Het bedrag aan RBS staat weliswaar niet apart in de tabel budgettaire gevolgen van beleid, maar in tabel 11.11. Voorheen bedroeg dit een relevant bedrag waarmee de suggestie kon worden gewekt dat RBS direct een gift is. RBS is echter een prestatiebeurs, behalve voor bolstudenten van niveau 1 en 2. Omdat voorheen de RBS ook werd tegengeboekt en niet-relevant werd geboekt, waren de prestatiebeursuitgaven per saldo wel correct. In het nieuwe schema zijn de prestatiebeursuitgaven RBS opgenomen onder de niet-relevante uitgaven aan de reisvoorziening. Hieronder zijn de veranderingen schematisch weergegeven:

Was	Wordt
Overige uitgaven (NR)	Reisvoorziening prestatiebeurs (NR)
	Overige uitgaven (NR)
Reisvoorziening prestatiebeurs (R)	Bijdrage studerenden aan OV-contract (R)
Reisvoorziening gift (R) exclusief bol 1–2 studenten	Reisvoorziening gift (R) inclusief bol 1–2 studenten
Reisvoorziening prestatiebeurs (R) exclusief bol 1–2 studenten	Bijdrage studerenden aan OV contract (R) inclusief bol 1–2 studenten
Reisvoorziening gift (R) inclusief boeking RBS	Reisvoorziening gift (R) exclusief boeking RBS
Reisvoorziening prestatiebeurs (R) inclusief boeking RBS	Bijdrage studerenden aan OV contract (R) exclusief boeking RBS

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Inkommensoverdrachten

Basisbeurs

Sinds het studiejaar 2015/2016 geldt voor nieuwe studenten in het hoger onderwijs het studievoorschot. De basisbeurs in het hoger onderwijs is vervangen door de mogelijkheid om gebruik te maken van een leenvoorziening tegen sociale terugbetaalvoorwaarden. Studenten die voordien zijn ingestroomd, vallen voor hun bachelor of master nog onder het oude stelsel en ontvangen mogelijk nog een basisbeurs. Voor mbo'ers van achttien jaar en ouder in de beroepsopleidende leerweg is de studiefinanciering onveranderd gebleven. Om voor deze groep de financiële toegankelijkheid tot het onderwijs te garanderen, ontvangen zij een bijdrage in de vorm van een basisbeurs. Voor deelnemers in de bol niveau 1 en 2 is de basisbeurs direct een gift. Deelnemers in de bol niveau 1 en 2 zijn destijds niet onder het prestatiebeursregime gebracht omdat deelnemers op deze niveaus nog niet over een startkwalificatie beschikken. Voor wie er niet in slaagt een startkwalificatie te halen, wordt het terugbetalen van de prestatiebeurs al snel problematisch. Door het beschikbaar stellen van de basisbeurs in de vorm van een gift, draagt dit bij aan het wegnemen van financiële belemmeringen voor deelnemers in de bol niveau 1 en 2.

Deelnemers in de bol niveau 3 en 4 hebben recht op een basisbeurs onder het prestatiebeursregime. Het prestatiebeursregime geeft hen een prikkel om de opleiding binnen 10 jaar na de eerst opgenomen studiefinanciering met succes af te ronden.

Tabel 11.4 Totaal aantal studerenden met studiefinanciering (vanaf 2018 afgelaste raming)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Studerenden met basisbeurs	395.402	303.600	240.300	225.900	221.100	216.900	211.300
bol	230.764	225.400	221.900	220.800	218.500	215.500	210.500
hbo	132.213	71.700	15.400	4.300	2.100	1.100	600
wo	32.425	6.500	3.000	800	500	300	200
Studerenden zonder basisbeurs	393.096	487.600	548.600	564.900	571.600	577.200	581.100
bol	8.432	8.200	8.100	8.100	8.000	7.900	7.700
hbo	214.365	275.400	328.300	337.400	338.700	338.800	337.600
wo	170.299	204.000	212.200	219.400	224.900	230.500	235.800
Totaal	788.498	791.200	788.900	790.800	792.700	794.100	792.400

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018 – 2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

Deze gegevens laten het verwachte gebruik zien van de regeling. Het aantal studerenden met studiefinanciering volgt het aantal voltijds studerenden in het ho en de bol, maar ligt lager omdat niet iedere studerende die ingeschreven is ook daadwerkelijk aanspraak maakt op studiefinanciering.

Naast de groep studerenden met een basisbeurs is er een groep die geen aanspraak meer kan maken op de basisbeurs (omdat de maximale duur is verbruikt of omdat ze onder het studievoorschot vallen), maar (nog) wel recht heeft op een lening en eventueel de reisvoorziening en de aanvullende beurs. Als gevolg van de invoering van het studievoorschot vindt een verschuiving plaats van het aantal studerenden met een basisbeurs naar het aantal studerenden zonder basisbeurs.

De gegevens zijn inclusief aantallen studerenden die met een meeneembare studiefinanciering een volledige opleiding in het buitenland volgen.

Tabel 11.5 Uitgaven basisbeurs gift (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
bol direct gift	79.275	77.632	77.648	76.802	74.922	72.240	73.550
bol omzettingen prestatiebeurs in gift	225.966	240.811	239.702	237.401	233.666	229.987	235.760
ho direct gift	3.400	2.751	1.986	0	0	0	0
ho omzettingen prestatiebeurs in gift	800.244	834.091	766.483	542.019	304.176	124.557	73.669
Totaal	1.108.885	1.155.285	1.085.819	856.222	612.764	426.784	382.979

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Tabel 11.6 Uitgaven basisbeurs prestatiebeurs (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
bol toekenningen	249.783	248.148	244.258	243.454	241.935	239.891	235.503
bol omzettingen	– 225.976	– 240.811	– 239.702	– 237.401	– 233.666	– 229.987	– 235.760
ho toekenningen	406.754	193.631	49.418	17.468	11.229	8.168	6.652
ho omzettingen	– 798.043	– 831.890	– 759.282	– 534.818	– 301.975	– 102.356	– 26.468
Totaal	– 367.482	– 630.922	– 705.308	– 511.297	– 282.477	– 84.284	– 20.073

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

In de tabellen 11.5 en 11.6 worden de geraamde relevante- en niet-relevante uitgaven voor de basisbeurs gepresenteerd. De hoogte van de basisbeurs is genormeerd en wordt verstrekt gedurende de nominale studieduur. Als gevolg van de invoering van het studievoorschot daalt het aantal toekenningen in het ho vanaf 2015.

Aanvullende beurs

In de studiefinanciering wordt recht gedaan aan de bijdrage die ouders kunnen leveren aan de opleiding van hun kinderen. Daarom wordt rekening gehouden met een zogenoemde ouderlijke bijdrage. In het geval dat ouders onvoldoende inkomen hebben om die bijdrage te leveren, hebben studerenden een extra financiële belemmering te overwinnen. Om deze belemmering weg te nemen wordt aan hen een aanvullende beurs verstrekt die afhankelijk is van het ouderlijk inkomen.

Deelnemers in de bol niveau 1 en 2 met recht op aanvullende beurs krijgen dit direct als gift, aangezien zij nog geen startkwalificatie hebben bereikt.

Studerenden in de bol niveau 3 en 4 en het ho met recht op aanvullende beurs vallen onder het prestatiebeursregime. De eerste 5 maanden krijgen de studenten in het ho de aanvullende beurs als gift uitgekeerd.

Deelnemers in de bol niveau 3 en 4 krijgen de eerste 12 maanden de aanvullende beurs als gift uitgekeerd. Na deze periode wordt de aanvullende beurs uitgekeerd onder het prestatiebeursregime.

Voor studenten die onder het studievoorschot vallen is de maximale aanvullende beurs hoger dan voor studenten die hier (nog) niet onder vallen.

Tabel 11.7 Totaal aantal studerenden met een aanvullende beurs (vanaf 2018 afgeronde raming)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
bol	112.894	110.500	108.800	108.200	107.000	105.200	102.700
hbo	88.376	88.500	87.600	87.100	86.900	86.700	86.200
wo	29.288	30.400	31.100	31.800	32.600	33.300	34.100
Totaal	230.558	229.400	227.500	227.100	226.500	225.200	223.000

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

Deze tabel laat het aantal studerenden met een aanvullende beurs zien. In de bol wordt vaker een beroep gedaan op de aanvullende beurs dan in het hbo en in het hbo vaker dan in het wo. Er zijn geen basiswaarden en

streefwaarden vastgesteld, omdat de overheid er niet op aanstuurt dat meer of minder studerenden een aanvullende beurs ontvangen.

Tabel 11.8 Uitgaven aanvullende beurs gift (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
bol direct gift	224.760	225.680	225.617	223.104	223.017	217.989	211.562
bol omzettingen prestatiebeurs in gift	147.246	156.000	161.755	163.737	163.003	161.092	159.127
ho direct gift	51.251	52.455	53.251	53.124	53.886	54.057	54.110
ho omzettingen prestatiebeurs in gift	185.224	203.892	220.503	241.184	260.349	277.210	288.882
Totaal	608.481	638.027	661.126	681.149	700.255	710.348	713.681

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Tabel 11.9 Uitgaven aanvullende beurs prestatiebeurs (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
bol toekenningen	171.864	170.198	167.529	166.978	165.937	164.534	161.525
bol omzettingen	– 147.257	– 156.000	– 161.755	– 163.737	– 163.003	– 161.092	– 159.127
ho toekenningen	328.833	371.530	387.131	391.031	393.480	395.630	396.808
ho omzettingen	– 184.688	– 203.356	– 219.967	– 240.648	– 259.813	– 276.674	– 288.346
Totaal	168.752	182.372	172.938	153.624	136.601	122.398	110.860

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

In de tabellen 11.8 en 11.9 worden de geraamde relevante- en niet-relevante uitgaven voor de aanvullende beurs gepresenteerd. De hoogte van de aanvullende beurs is genormeerd.

Voor studenten in het hoger onderwijs die niet onder het studievoorschot vallen is de aanvullende beurs naast het inkomen van de ouders onder andere afhankelijk van de woonomstandigheden van de studerende; thuis- of uitwonen, maximaal respectievelijk € 257,41 of € 279,25 (zie tabel 11.1). De hoogte van de maximale aanvullende beurs voor studenten die onder het studievoorschot vallen is € 391,00. De woonomstandigheden van de studerende (thuis- of uitwonen) is dan niet langer bepalend voor de hoogte van de aanvullende beurs.

Het verloop van deze uitgaven is voor een groot deel afhankelijk van de prijsontwikkeling. Daarnaast is de ontwikkeling in het aantal studerenden met minder draagkrachtige ouders en de deelname aan het onderwijs hier van invloed, en spelen exogene factoren een rol, zoals de ontwikkeling van de conjunctuur en de daarmee samenhangende inkomensontwikkeling.

Reisvoorziening

Als onderdeel van het stelsel van studiefinanciering, draagt een reisvoorziening bij aan de toegankelijkheid van het onderwijs. Meer in het bijzonder is het doel van de reisvoorziening om studenten te faciliteren in het reizen van huis naar de onderwijsinstelling en van huis naar de stageplaatsen.

Tabel 11.10 Totaal aantal studenten met reisvoorziening (vanaf 2018 afgelaste raming)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal gebruikers van het reisrecht	771.330	781.600	779.500	780.500	779.200	777.400	774.500
bol	316.008	318.900	315.300	313.400	308.200	302.300	296.100
ho	455.322	462.700	464.200	467.100	471.000	475.100	478.400
Aantal RBS	20.480	20.800	20.800	20.900	21.100	21.200	21.400
bol	3.240	3.200	3.100	3.100	3.100	3.000	3.000
ho	17.240	17.600	17.700	17.800	18.000	18.200	18.400
Totaal	791.810	802.400	800.300	801.400	800.300	798.600	795.900

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

De reisvoorziening kan in twee vormen worden toegekend: een reisproduct op een persoonlijke ov-chipkaart (week- of weekendabonnement) of een financiële vergoeding voor studenten die studeren in het buitenland (RBS).

Voltijdstudenten in het ho kunnen gebruik maken van de reisvoorziening voor de duur van de nominale studie en één uitloopjaar. Deelnemers in de bol kunnen gebruik maken van de reisvoorziening voor de duur van de nominale studie en drie uitloopjaren. Per 1 januari 2017 hebben ook minderjarige deelnemers in de bol recht op de reisvoorziening.

De reisvoorziening is onderdeel van de prestatiebeurs voor deelnemers in de bol niveau 3 en 4 en voor studenten in het ho. Voor deelnemers in de bol niveau 1 en 2 wordt de reisvoorziening direct als gift verstrekt.

Tabel 11.11 Uitgaven reisvoorziening (Bedragen x € 1.000)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Prestatiebeurs (NR)	Bol prestatiebeurs	303.575	306.312	306.083	310.326	311.351	311.571	311.201
	Ho prestatiebeurs	504.786	505.927	508.972	520.962	534.843	549.476	563.404
	RBS en overig prestatiebeurs	24.177	24.041	24.576	25.218	25.902	26.598	27.244
	Bol naar gift omgezette prestatiebeurs	– 196.493	– 210.438	– 210.664	– 242.228	– 273.752	– 282.343	– 290.476
	Ho naar gift omgezette prestatiebeurs	– 448.176	– 483.781	– 478.891	– 474.877	– 475.187	– 477.042	– 490.341
Gift (R)	Bol direct gift	51.048	51.948	52.161	52.930	53.434	53.721	53.534
	Bol naar gift omgezette prestatiebeurs	196.493	210.438	210.664	242.228	273.752	282.343	290.476
	Ho naar gift omgezette prestatiebeurs	448.176	483.781	478.891	474.877	475.187	477.042	490.341
Bijdrage studerenden aan OV-contract		– 859.409	– 863.612	– 866.639	– 883.638	– 899.046	– 914.184	– 927.555
Kosten contract OV-bedrijven		122.391	1.704.565	951.968	533.285	553.747	998.977	1.017.028
Totaal reisvoorziening		146.568	1.729.181	977.121	559.083	580.231	1.026.160	1.044.856

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018 – 2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

Bij de kosten contract OV-bedrijven is in 2017 een veel lager en in 2018 een veel hoger bedrag te zien dan in de overige jaren. Dit heeft te maken met een aantal kasschuiven. Voor de betaling van het reisproduct aan vervoerbedrijven heeft een kasschuiif van 2017 naar 2016 van ongeveer € 747 miljoen plaatsgevonden en van 2018 naar 2016 van € 44 miljoen. Tevens zorgt een aantal kasschuiven per saldo voor een schuif van € 425 miljoen van 2020 naar 2018 en van € 425 miljoen van 2021 naar 2018. Tevens zorgt een aantal kasschuiven per saldo voor een schuif van € 425 miljoen van 2020 naar 2018 en van € 425 miljoen van 2021 naar 2018. Contractueel is vastgelegd dat OCW de vergoeding voor de OV-studentenkaart uiterlijk medio januari van het betreffende jaar aan de vervoerbedrijven betaalt. Door de betaling aan de vervoerbedrijven (gedeeltelijk) al aan het eind van het voorafgaande jaar in plaats van aan het begin van het betreffende jaar te doen, kan zonder af te wijken van de afspraken met de vervoerbedrijven een bijdrage worden geleverd aan de optimalisering van de kasritmes van de staat over de jaren heen.

Overige uitgaven

De geraamde overige uitgaven omvatten voornamelijk technische posten, waaronder achterstallige rechten en boekingen tussen relevante en niet-relevante uitgaven. Op dit artikelonderdeel staan ook de uitgaven geraamd voor studerenden uit de Europese Unie, voorschotten en handbetalingen.

Leningen

Tabel 11.12 Niet-relevante uitgaven leenfaciliteit (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Rentedragende lening	2.612.321	2.745.533	2.900.819	2.994.622	3.063.453	3.126.395	3.185.302
Collegegeldkrediet	322.007	378.530	383.354	370.254	379.439	384.906	389.677
Totaal	2.934.328	3.124.063	3.284.173	3.364.876	3.442.892	3.511.301	3.574.979

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

Onder de niet-relevante uitgaven vallen de uitgaven die niet relevant zijn voor het EMU-saldo, maar wel doorwerken op de EMU-schuld zoals de rentedragende leningen en het collegegeldkrediet. Het totale bedrag dat wordt geleend stijgt jaarlijks vanwege onder andere hogere studentenaantallen en hogere gerealiseerde leningen. Het collegegeldkrediet loopt in latere jaren iets terug vanwege de wetsaanpassing collegegeld halvering. Hierdoor wordt het maximaal aan te vragen collegegeldkrediet voor eerstejaarsstudenten per collegejaar 2019–2020 ook gehalveerd.

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Ontvangsten

Het terugbetalingssysteem van leningen is naar draagkracht. Wie gelet op zijn of haar inkomen niet kan terugbetalen, hoeft niet terug te betalen. Voor wie bewust leent, is de studielening hiermee een veilig instrument voor de financiering van onderwijs.

Tabel 11.13 Terugbetaling studieleningen (langlopende vorderingen) (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hoofdsom (NR)	625.963	672.202	720.629	771.477	825.007	881.509	941.306
Relevante rentedragende lening	971	925	882	840	801	763	727
Rente ontvangsten	105.783	95.476	90.548	95.581	109.899	126.089	136.826
Renteloos voorschot	133	126	120	114	108	103	103
Totaal ontvangsten	732.850	768.729	812.179	868.012	935.815	1.008.464	1.078.962

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

De ontvangsten ontstaan door terugbetaling van studieleningen. De ontvangsten nemen de komende jaren toe, omdat er in eerdere jaren meer is geleend. De terugontvangen hoofdsom is een niet-relevante ontvangst en de ontvangen rente is relevant. De relevante rentedragende lening betreft leningen van vóór 1992; het renteloze voorschot betreft voornamelijk studieleningen die zijn verstrekt vóór 1986 en waarover geen rente verschuldigd is.

Tabel 11.14 Ontvangsten op kortlopende vorderingen (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Achterstallig Lager Recht (ALR)	53.632	41.838	41.838	41.838	41.838	40.838	38.838
Reisvergoeding	34.150	34.150	34.150	34.150	34.150	34.150	34.150
Overig	5.996	5.557	5.057	4.557	4.057	3.557	3.057
Totaal kortlopende vorderingen	93.778	81.545	81.045	80.545	80.045	78.545	76.045

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

De kortlopende vorderingen ontstaan doordat onterecht ontvangen studiefinanciering wordt teruggevorderd.

3.8 Art.nr. 12. Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

A. Algemene doelstelling

De tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten zorgt ervoor dat leerlingen vanaf 18 jaar in het voortgezet onderwijs (vo) en studenten aan een lerarenopleiding de financiële mogelijkheden hebben om onderwijs te volgen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de toegankelijkheid van het onderwijs in Nederland.

Financieren: De Minister financiert het stelsel waarbij de financiële toegankelijkheid is gewaarborgd. De leerling (voortgezet onderwijs) of student (lerarenopleiding) kan in aanmerking komen voor een tegemoetkoming bestaande uit een maandelijkse basistoelage, een eventuele bijdrage in de schoolkosten en een eventuele bijdrage in het les- of cursusgeld.

Indicatoren/kengetallen

Voor indicatoren/kengetallen over de WTOS wordt verwezen naar [Onderwijs in Cijfers](#)

Tabel 12.1 Normbedragen WTOS in euro's (per maand, tenzij anders vermeld)

	Schoolkosten	Les- of cursusgeld	Basistoelage thuiswonend	Basistoelage uitwonend
VO 18+ (vanaf 18 jaar):				
- vo onderbouw	80,14			265,01
- niet bekostigd vo onderbouw	109,73	96,25	113,66	265,01
- vo bovenbouw	87,74		113,66	265,01
- niet bekostigd vo bovenbouw	117,37	96,25	113,66	265,01
- vso	53,24		113,66	265,01
- vavo	117,37	96,25	113,66	265,01
TS 18+ deeltijd en vavo 18+ deeltijd:¹				
- bij 540 of meer lesminuten per week	315,87	364,80		
- tussen 270 en 540 minuten per week	212,81	243,20		
Lerarenopleidingen¹		738,24	567,23	

¹ Bedragen per schooljaar

Peildatum schooljaar 2018/2019

Toelichting:

De normbedragen zijn gedifferentieerd naar schoolsoort en naar fase (boven- en onderbouw) op basis van kostenverschillen. Havo 4 en 5 en vwo 4, 5 en 6 worden tot de vo bovenbouw gerekend, de andere schoolsoorten in het vo tot de onderbouw.

C. Beleidswijzigingen

Er zijn voor dit artikel geen beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 12.2 Budgettaire gevolgen van beleid art. 12 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	92.792	93.701	93.071	91.523	90.764	90.279	88.579
Totale uitgaven	92.792	93.701	93.071	91.523	90.764	90.279	88.579
Waarvan juridisch verplicht (%)	100%						
Inkomensoverdracht	76.913	77.733	77.180	75.634	74.883	74.406	72.731
• TS 17-	4	0	0	0	0	0	0
– Minderjarige deelnemers bol (R)	4	0	0	0	0	0	0
• TS 18+	5.968	5.968	5.968	5.968	5.968	5.968	5.968
– Tegemoetkoming lerarenopleiding (tlo) (R)	3.741	3.741	3.741	3.741	3.741	3.741	3.741
– Deeltijd vo (R)	2.227	2.227	2.227	2.227	2.227	2.227	2.227
• VO 18+	70.941	71.765	71.212	69.666	68.915	68.438	66.763
– Volwassenenonderwijs (vavo) (R)	6.204	6.383	6.459	6.446	6.426	6.413	6.339
– Meerderjarige scholieren vo (R)	58.773	60.229	59.664	58.258	57.675	57.384	55.945
– Meerderjarige scholieren vso (R)	4.242	4.121	4.057	3.930	3.782	3.609	3.447
– STOEB/ALR (NR)	1.722	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032
Bijdrage aan agentschappen	15.879	15.968	15.891	15.889	15.881	15.873	15.848
– Dienst Uitvoering Onderwijs (R)	15.879	15.968	15.891	15.889	15.881	15.873	15.848
Ontvangsten	3.813	3.685	3.657	3.580	3.543	3.520	3.437
– TS 17- (R)	144	0	0	0	0	0	0
– TS 18+ (R)	158	158	158	158	158	158	158
– VO 18+ (R)	3.511	3.527	3.499	3.422	3.385	3.362	3.279

Toelichting: R = relevant, NR = niet-relevant

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 12 is voor 2019 100 procent juridisch verplicht op basis van de [Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten](#). Alternatieve aanwendung vereist wijziging van wet- en regelgeving. De geraamde DUO-uitgaven zijn volledig benodigd voor de uitvoering van de Wet.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Inkomensoverdracht

Onderstaande aantalen geven een indicatie van het gebruik van de diverse regelingen. Er zijn geen basiswaarden en streefwaarden vastgesteld. Uitgangspunt is dat de WTOS wordt benut door de groepen voor wie ze bedoeld is.

Tabel 12.3 Aantal gebruikers per regeling (vanaf 2018 afgelaste raming)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal gebruikers TS 17-	0	0	0	0	0	0	0
Aantal gebruikers TS 18+	6.363	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400
Aantal gebruikers VO 18+	35.808	35.900	35.600	34.800	34.400	34.100	33.300

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018 – 2023: ramingsmodel SF

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Ontvangsten

De geraamde ontvangsten hebben betrekking op te veel of ten onrechte uitgekeerde WTOS-uitkeringen.

3.9 Art.nr. 13. Lesgelden

A. Algemene doelstelling

Het genereren van inkomsten voor de financiering van het onderwijs.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Financieren: De Minister financiert een groot deel van de kosten voor het volgen van kwalitatief goed onderwijs, omdat de maatschappij baat heeft bij geschoold burgers. Het individu heeft echter ook profijt van scholing en betaalt daarom lesgeld.

Indicatoren/kengetallen

In de Les- en cursusgeldwet is vastgelegd voor wie, wanneer en op welke wijze het lesgeld wordt vastgesteld. De hoogte van het lesgeld wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de algemene prijsontwikkeling. In onderstaande tabel staan de lesgeldbedragen (vastgesteld tot en met 2018/19) aangegeven.

Tabel 13.1 Lesgeldbedrag (Bedragen x € 1)

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/2024
Lesgeld	1.137	1.155	1.155	1.155	1.155	1.155	1.155

C. Beleidswijzigingen

Er zijn voor dit artikel geen beleidswijzigingen voorzien.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 13.2 Budgettaire gevolgen van beleid art. 13 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	7.334	6.672	6.649	6.645	6.639	6.629	6.614
Totale uitgaven	7.334	6.672	6.649	6.645	6.639	6.629	6.614
Waarvan juridisch verplicht (%)	100%						
Bijdrage aan agentschappen	7.334	6.672	6.649	6.645	6.639	6.629	6.614
– Dienst Uitvoering Onderwijs	7.334	6.672	6.649	6.645	6.639	6.629	6.614
Ontvangsten	241.966	237.689	238.734	241.071	242.429	242.542	240.575

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 13 is voor 2019 100 procent juridisch verplicht. De geraamde DUO-uitgaven zijn volledig benodigd voor de uitvoering van de Les- en cursusgeldwet.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. De geraamde uitgaven betreffen het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Ontvangsten

Door het betalen van lesgeld leveren deelnemers en leerlingen van 18 jaar en ouder een bijdrage in de kosten van het onderwijs.

Tabel 13.3 Aantal lesgeldplichtigen (vanaf 2018 afferonde raming)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
bol/vo	221.191	216.400	213.000	212.000	209.800	206.800	202.000

Bron 2017: realisatiegegevens DUO; Bron 2018–2023: ramingsmodel SF

Toelichting:

Bovenstaande tabel geeft een beeld van het bereik van de regeling. Er zijn geen basiswaarden en streefwaarden vastgesteld, omdat het aantal lesgeldplichtigen een afgeleide is van de demografische ontwikkelingen en de keuze van opleiding door de deelnemers/leerlingen.

3.10 Art.nr. 14 Cultuur

A. Algemene doelstelling

Het bevorderen van een sterke, pluriforme, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige cultuursector en het zorgen voor het erfgoed.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De verantwoordelijkheid van de Minister is in de Wet op het specifiek cultuurbeleid verankerd. De Minister is verantwoordelijk voor het scheppen van voorwaarden voor het in stand houden, ontwikkelen en sociaal en geografisch spreiden van cultuuruitingen. Overwegingen van kwaliteit en verscheidenheid zijn daarbij leidend. Dit is aanvullend op het cultuuraanbod dat zonder betrokkenheid van de overheid tot stand komt.

Financieren: De Minister heeft een financierende rol door het bekostigen van de basisinfrastructuur cultuur en subsidiering van specifieke (wettelijke) programma's en regelingen op de terreinen erfgoed, kunsten, letteren en bibliotheken.

Stimuleren: De Minister heeft een stimulerende rol bij het versterken van de cultuursector door programma's als cultuureducatie, leesbevordering, ondernemerschap en internationaal cultuurbeleid.

Regisseren: De Minister heeft een regisserende rol bij de uitvoering van en toezicht op het behoud en beheer van het erfgoed en (digitale) archieven. Dit betreft onder meer de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, de Erfgoedwet en de Archiefwet. Toezicht op naleving van de laatste twee wetten ligt bij de Erfgoedinspectie. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is onder andere belast met de uitvoering van de Erfgoedwet. Het Nationaal Archief geeft uitvoering aan de Archiefwet.

Kengetallen

Tabel 14.1 Kengetallen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Percentage van de bevolking van 6 jaar en ouder die voorstellingen, musea en bibliotheken heeft bezocht	–	89%						
2 Percentage bevolking 6 jaar en ouder dat erfgoed heeft bezocht	–	60%						
3 Percentage kinderen en jongeren tussen 6 en 19 jaar die voorstellingen, musea en bibliotheken heeft bezocht	–	99% (6–11 jaar) 99% (12–19 jaar)						

Bron: SCP/CBS (VTO 2012–2016)¹

¹ De Vrijetijdsomnibus (VTO) is een tweearlijks onderzoek naar cultuur- en sportparticipatie van de Nederlandse bevolking. Het onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) wordt eens in de twee jaar uitgevoerd. De gegevens over 2016 zijn de meest recente.

Cultuurbereik

Deze kengetallen geven de ontwikkelingen weer van het cultuurbereik. Daarmee zijn deze in lijn met de algemene doelstelling voor artikel 14; het bevorderen van de deelname aan cultuur.

In 2016 bezochten negen op de tien mensen van 6 jaar en ouder jaarlijks ten minste één keer een culturele voorstelling, tentoonstelling, evenement of culturele instelling. Erfgoed (archieven, opgravingen, historische plekken en historische evenementen) werd door 60% van de mensen bezocht. Het is belangrijk dat iedereen al vroeg met cultuur in aanraking komt. Op basis van deze gegevens blijkt dat bijna alle kinderen en jongeren tot en met 19 jaar in 2016 minstens één keer een voorstelling, een museum of bibliotheek bezochten.

Meer kengetallen en indicatoren rondom de doelen en functies van het cultuurstelsel worden in woord, beeld en cijfers gepresenteerd in [OCW in cijfers](#).

C. Beleidswijzigingen

In de monumentenzorg wordt de fiscale aftrek vervangen door een uitgavenregeling. In de brief [Erfgoed Telt](#) is de Kamer hierover uitgebreid geïnformeerd. Bij het toekennen van middelen uit het Regeerakkoord zal de toegankelijkheid van historische plaatsen één van de criteria zijn. In aanvulling op de maatregelen die in de cultuurbrief [Cultuur in een open samenleving](#) staan, wordt in 2019 verder geïnvesteerd in Cultuur. Onderstaande tabel toont de voorgenomen bestedingen.

Tabel 14.2 Inzet Regeerakkoordmiddelen reeks G40 Cultuur (Bedragen x € 1 miljoen)

	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Thema Cultuur maakt nieuwsgierig</i>					
Filmeducatie	0,90	2,90	2,90	2,90	2,90
Scholenbezoek parlement	1,37	3,52	4,12	4,72	4,76
Doorontwikkeling digitale openbare bibliotheek		1,75	2,00	2,00	2,00
Bereikbaarheid openbare bibliotheek in de regio	1,00	1,00	1,00		
Programma cultuurparticipatie	2,85	7,33	8,45	8,45	8,45
<i>Thema Ruimte voor nieuwe cultuur en makers</i>					
Talentontwikkeling en vernieuwing rijkscultuurfondsen	10,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Symfonieorkest met aanbod van pop en jazz muziek	0,75	0,75	0,75	0,75	0,75
<i>Thema Een sterke culturele sector</i>					
Ondernemerschap & arbeidsmarkt	3,80	2,30	2,30	2,30	2,30
Investering popmuziek	0,60	0,60	0,60		
<i>Voorbereiding periode 2021–2024</i>					
Proeftuinen o.b.v. stedelijke en regionale profielen	2,00	2,00			
Totale inzet	23,27	27,15	27,12	26,12	26,16
Dekking uit tranche 2019	23,27	25,00	25,00	25,00	25,00
Nog beschikbaar uit tranche 2019	1,73	0,00	0,00	0,00	0,00
Dekking uit tranche 2020		2,15	2,12	1,12	1,16
Nog beschikbaar uit tranche 2020		27,85	27,88	28,88	28,84

Zoals toegezegd in het AO Cultuur van 30 mei 2018 zal de Tweede Kamer voor de begrotingsbehandeling van Cultuur een nadere uitwerking van deze maatregelen ontvangen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 14.3 Budgettaire gevolgen van beleid art. 14 (Bedragen x € 1.000)¹

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	506.851	453.881	589.734	2.265.293	512.680	484.511	479.260
Waarvan garantieverplichtingen	103.359	– 37.415	0	0	0	0	0
Totale uitgaven	738.415	861.881	967.703	958.610	935.708	907.539	902.288
Waarvan juridisch verplicht (%)			93,0%				
Bekostiging	633.284	717.103	832.394	837.037	831.060	807.342	802.342
– Culturele basisinfrastructuur	398.644	429.605	445.012	441.662	438.188	437.444	437.444
– Vierjaarlijkse instellingen	232.252	246.909	248.365	248.015	245.706	245.313	245.313
– Vierjaarlijkse fondsen	166.392	182.696	196.647	193.647	192.482	192.131	192.131
– Erfgoedwet	121.722	124.182	124.182	124.182	124.182	124.182	124.182
Huisvesting	81.547	83.025	83.025	83.025	83.025	83.025	83.025

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Beheer en onderhoud collecties	40.175	41.157	41.157	41.157	41.157	41.157	41.157
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen	0	905	48.004	49.754	50.004	49.004	49.004
Stelseltaken openbare bibliotheekvoorzieningen	0	905	24.534	24.534	24.534	23.534	23.534
Digitale openbare bibliotheek	0	0	12.200	13.950	14.200	14.200	14.200
Bibliotheekvoorziening leesgehandicapten	0	0	11.270	11.270	11.270	11.270	11.270
- Monumentenzorg	45.953	120.309	173.119	169.744	153.144	131.169	126.169
- Archieven incl. Regionale Historische Centra	24.787	25.286	25.286	25.286	25.886	25.886	25.886
- Flankerend beleid huisvesting	31.960	6.573	6.573	6.573	6.573	6.573	6.573
- Cultuureducatie met Kwaliteit	10.218	10.243	10.218	19.836	33.084	33.084	33.084
Subsidies	45.529	83.653	77.363	64.439	47.904	47.507	47.507
- Verbreden inzet cultuur	8.991	13.968	16.516	16.566	14.491	17.516	17.516
- Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)	6.327	9.172	9.005	9.005	8.052	8.052	8.052
- Programma leesbevordering	3.437	3.413	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350
- Creatieve Industrie	1.823	7.566	7.475	1.975	1.975	1.975	1.975
- Monumentenzorg	0	1.939	0	0	0	0	0
- Erfgoed en ruimte	2.667	3.848	0	0	0	0	0
- Erfgoed en fysieke leefomgeving	0	0	3.000	2.250	2.450	2.750	2.750
- Specifiek cultuurbeleid	22.284	43.747	38.017	31.293	17.586	13.864	13.864
Opdrachten	16.982	17.467	14.516	14.491	14.741	10.688	10.438
- Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis	2.233	1.938	2.101	2.076	2.126	2.101	1.976
- Monumentenzorg	6.941	7.256	3.717	3.717	3.692	3.692	3.692
- Archeologie	1.976	2.986	4.893	4.893	4.893	865	865
- Erfgoed en ruimte	1.366	1.780	0	0	0	0	0
- Erfgoed en fysieke leefomgeving	0	0	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
- Overige opdrachten	4.466	3.507	1.305	1.305	1.530	1.530	1.405
Bijdragen aan agentschappen	39.771	40.874	40.646	39.859	39.219	39.218	39.217
- Nationaal Archief	39.771	27.143	26.981	27.389	26.303	26.303	26.303
- Nationaal Archief Programma		13.731	13.665	12.470	12.916	12.915	12.914

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties	2.849	2.784	2.784	2.784	2.784	2.784	2.784
Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties	2.849	2.784	2.784	2.784	2.784	2.784	2.784
Ontvangsten	11.031	7.288	494	494	494	494	494

¹ Voor de Bijdragen aan agentschappen is van toepassing dat het budget vanaf 2018 van het Nationaal Archief wordt gesplitst in Apparaatskosten en Programmakosten.

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 14 is voor 2019 93,0 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Aan de juridische verplichting liggen de regeling en de Wet op het specifiek cultuurbeleid ten grondslag, op basis waarvan in het jaar 2016 voor 4 jaar aan de instellingen in de basisinfrastructuur is beschikt. Daarnaast betreft het verplichtingen op basis van de Erfgoedwet en de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Voor de Erfgoedwet is van toepassing dat de musea voor het beheer en behoud van collecties en de huisvesting langjarig zullen worden bekostigd. Tot slot zijn ook de middelen voor cultuuronderwijs meerjarig verplicht. Deze middelen worden toegekend aan samenwerkingsverbanden van culturele instellingen en scholen voor basisonderwijs.

Subsidies

Van het beschikbare budget is 26,6 procent juridisch verplicht voor 2019. Dit is een deel van de verschillende programma's die onder dit instrument vallen en ingezet zijn in het kader van het cultuurbeleid.

Het resterende deel van het budget is voor een belangrijk deel beleidsmatig verplicht. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage en de toelichting op de instrumenten.

Opdrachten

Van het beschikbare budget is 30,3 procent juridisch verplicht. Onder dit instrument worden naast Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis ook de contractuitgaven voor de Monumentenzorg, Archeologie en Erfgoed en fysieke leefomgeving opgenomen. Ervaringsgegevens laten zien dat in de loop van het jaar dit budget volledig wordt verplicht.

Bijdrage aan agentschappen

Dit betreft de rijksbijdrage aan het Nationaal Archief. Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Dit betreft de contributies voor verdragen en lidmaatschappen waar Nederland aan deelneemt. Deze contributies lopen door tot wederopzegging en dragen bij aan de uitvoering van internationale afspraken. Het budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de instrumenten.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Culturele basisinfrastructuur

De culturele basisinfrastructuur wordt voor een periode van vier jaar bekostigd. De besluiten over de culturele basisinfrastructuur voor de periode 2017–2020 zijn [in de brief van 20 september 2016](#) beschreven. In totaal kent het rijk in deze periode subsidie toe aan 88 culturele instellingen en 6 fondsen. De culturele basisinfrastructuur bestaat uit vierjaarlijkse instellingen op het gebied van podiumkunsten (toneel, dans, opera en orkesten), beeldende kunsten, film, musea, letteren, architectuur, vormgeving, nieuwe media, cultuureducatie en een aantal bovensectorale instellingen. Daarnaast zijn er de zes cultuurfondsen, die sectoraal zijn georganiseerd. De cultuurfondsen spelen een belangrijke rol in het cultuurstelsel. Door middel van flexibele en kortlopende subsidieregelingen kunnen zij de dynamiek en de vernieuwing in de cultuur op de voet volgen en zijn zij in staat snel op sectorale ontwikkelingen te reageren.

Erfgoedwet

Op basis van de [Erfgoedwet](#) worden museale instellingen belast met de zorg voor het beheer van de museale cultuурgoederen van de Staat of andere cultuурgoederen of verzamelingen. Hiervoor ontvangen deze instellingen met een wettelijke taak een structurele vergoeding. Voor de subsidiëring van deze taak wordt op grond van [de regeling Beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen](#) middelen beschikbaar gesteld waarbij onderscheid wordt gemaakt in enerzijds beheer en onderhoud van collecties en anderzijds huisvesting.

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

Per 1 januari 2015 is de [Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen](#) (Wsob) in werking getreden. De wet organiseert het openbare bibliotheekwerk als een netwerk van samenwerkende lokale en provinciale openbare bibliotheekvoorzieningen waarbij de Koninklijke Bibliotheek (KB) een coördinerende rol vervult. In het netwerk verricht de KB als nationale bibliotheek van Nederland tevens taken voor het stelsel als geheel, waaronder het beheer en de doorontwikkeling van de landelijke digitale openbare bibliotheek en de bibliotheekvoorziening voor personen met een leeshandicap.

In vervolg op de midterm review over de Wsob die in 2017 is verschenen, ontvangt de Tweede Kamer in 2019 een evaluatie van de wet. Activiteiten richten zich in 2019 met name op de doorontwikkeling van het model voor e-lending van de digitale openbare bibliotheek en in vervolg op de [Motie van het lid Asscher c.s.](#) op de spreiding en bereikbaarheid van de fysieke bibliotheek.

Monumentenzorg

In juli 2016 is de Erfgoedwet, die een aantal wetten op het gebied van cultureel erfgoed vervangt waaronder de Monumentenwet, van kracht geworden. Daarmee is de [Erfgoedwet](#) het nieuwe kader geworden voor de financiering van de monumentenzorg. Wat betreft de financiering van de instandhouding van rijksmonumenten is in 2019 de beleidsbrief [Erfgoed Telt](#) van belang. Voorafgaand aan deze [brief](#) is de Tweede Kamer reeds geïnformeerd over verschillende monumenten waarvoor in 2018 extra geld beschikbaar is gekomen.

De omvorming van de fiscale monumentenafrek in een uitgavenregeling ter tegemoetkoming aan de monumenteigenaren staat gepland voor 2019. Daarnaast krijgen in 2019 onderwerpen als toegankelijkheid, verbindende waarde en verduurzaming aandacht. Ten slotte wordt vanuit Erfgoed Telt geïnvesteerd in curricula voor bouwspecialismen, kwaliteitsnormen, het ondersteunen van vrijwilligers en de implementatie van het Verdrag van Faro.

Archieven incl. Regionale Historische Centra

OCW draagt bij aan de kosten van bewaring en presentatie van de riksarchieven uit de provincie door de Regionale Historische Centra, die in elke provinciehoofdstad met uitzondering van Zuid-Holland zijn gevestigd. Met ingang van 1 januari 2019 worden de [Regionale Historische Centra](#), naar analogie van de rijksgesubsidieerde musea, zelf verantwoordelijk voor hun huisvesting. In de [Kamerbrief](#) van 11 juni 2018 zijn voorstellen tot modernisering van de Archiefwet 1995 aangekondigd, te verwachten vanaf 2019.

Flankerend beleid huisvesting

De middelen voor flankerend beleid huisvesting zijn gereserveerd voor het Garantiefonds rijksmusea, bedoeld als garantstelling voor leningen aangegaan door rijksmusea voor huisvesting en voor eventuele knelpunten die samenhangen met de invoering van de [Erfgoedwet](#).

Cultuureducatie met kwaliteit

Het programma [Cultuureducatie met Kwaliteit](#) is voor de periode 2017–2020 voortgezet met een jaarlijkse investering van ruim 10 miljoen euro. Het programma zet in op goed cultuuronderwijs voor ieder kind, op verschillende manieren. Door een gezamenlijke inzet van de scholen, de culturele instellingen en de drie overheden wordt de kwaliteit van cultuureducatie bevorderd. De samenwerking tussen de school en de culturele en sociale omgeving wordt gestimuleerd. De inhoudelijke deskundigheid van leraren, vakdocenten en educatief medewerkers op het gebied van cultuureducatie wordt versterkt.

Vanaf het schooljaar 2018–2019 zijn vanuit het Regeerakkoord aanvullende middelen toegevoegd om het bezoek aan het (rijks)museum mogelijk te maken. Het kabinet wil dat de positieve ontwikkeling die met Cultuureducatie met Kwaliteit is ingezet, zich voortzet. Het reserveert dan ook nu reeds middelen voor dat doel.

Subsidies

Verbreden inzet cultuur

Voor de financiering van de cultuurkaart is meerjarig een budget opgenomen van € 4,9 miljoen per jaar. In aanvulling op het programma Cultuureducatie met Kwaliteit zet OCW samen met private partijen tot en met 2020 extra in op muziekonderwijs in het primair onderwijs. OCW investeert tot en met 2020 samen met het Fonds voor Cultuurparticipatie tot een bedrag van ruim € 30 miljoen. Daarnaast zijn middelen beschikbaar voor uitvoering van de [Nationale strategie digitaal erfgoed](#) en vanuit het Regeerakkoord zijn middelen toegevoegd voor digitale toegankelijkheid van erfgoed, archieven en collecties (in 2019 en 2020 jaarlijks € 6 miljoen). Voorts wordt de toegankelijkheid van cultuur verbeterd mede door ondersteuning van het Jeugdfonds Sport & Cultuur, een extra bijdrage aan de Brede Regeling Combinatiefuncties en een matchingsregeling bij het Fonds voor Cultuurparticipatie (in 2019 € 2,9 miljoen, oplopend tot € 8,5 miljoen in 2023).

Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)

Het internationaal cultuurbeleid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de bewindspersonen van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Buitenlandse Zaken. In de periode 2017–2020 gelden voor het internationaal cultuurbeleid drie doelstellingen: een sterke cultuursector die in kwaliteit groeit door internationale uitwisseling en duurzame samenwerking die in het buitenland wordt gezien en gewaardeerd, een bijdrage van cultuur aan een veilige, rechtvaardige en toekomstbestendige wereld en culturele diplomatie ([Kamerbrieven van 4 mei 2016 en 15 februari 2017](#)).

Voor de versterking van de Nederlandse cultuursector wordt gekozen voor 8 focuslanden (voorheen 15) waar de meest betrokken partijen (diplomatieke posten, fondsen, DutchCulture, anderen) samen optrekken op basis van een meerjarige strategie. Daarnaast kunnen deze partijen inspelen op initiatieven vanuit het veld in 6 zogenoemde maatwerklanden, waar zich – vanwegeen specifieke aanleiding – uitgelezen kansen voordoen voor Nederlandse cultuuruitingen. Voor de versterking van het internationale culturele profiel van Nederland zijn vanuit het Regeerakkoord structurele middelen toegevoegd (vanaf 2018 jaarlijks € 2 miljoen).

Programma leesbevordering

Het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen is onderdeel van het [Actieprogramma Tel mee met Taal 2016–2018](#). Tel mee met Taal is een gezamenlijke aanpak samen met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport om laaggeletterdheid te voorkomen en tegen te gaan. Mede naar aanleiding van de succesvolle resultaten en in aansluiting op de uitgesproken ambitie in het Interbestuurlijke Programma (IBP) is besloten Tel mee met Taal voort te zetten en 2019 als transitiejaar te benutten om met gemeenten te bespreken hoe de aanpak van laaggeletterdheid de komende jaren een verdere impuls kan krijgen. In 2019 wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de vervolgaanpak en opnieuw over de resultaten uit de monitor.

Creatieve Industrie

Ten laste van dit budget worden uitgaven gedaan op het gebied van de architectuur en de creatieve industrie in samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Daarnaast zijn middelen beschikbaar voor de restauratie en digitalisering van de ontwerptekeningen van Stichting Het Nieuwe Instituut zoals aangekondigd in de Kamerbrief [Cultuur in een open samenleving](#).

Erfgoed en fysieke leefomgeving

De ervaringen uit het programma Erfgoed en ruimte worden gebruikt om vorm te geven aan het erfgoedbeleid in de fysieke leefomgeving, waarin het zal gaan om de [Nationale Omgevingsvisie](#) en de energietransitie. In de brieven [Erfgoed Telt](#) en [Cultuur in een open samenleving](#) stelt het kabinet het erfgoed van onze leefomgeving te willen beschermen én te benutten voor actuele ruimtelijke opgaven zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en stedelijke groei. Het kabinet versterkt deze relatie in trajecten als de Omgevingswet, de [Nationale Omgevingsvisie](#) en het Deltaprogramma. Daarnaast zoekt het kabinet verdere samenwerking met de andere overheden en maatschappelijke partijen.

Specifiek cultuurbeleid

Onder specifiek cultuurbeleid zijn verschillende kleinere subsidiebudgetten opgenomen. Het gaat om uitgaven aan de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuурgoederen Tweede Wereldoorlog, de Stichting Cultuur-Ondernemen, de Samenwerkingsregeling musea, de btw-problematiek op de e-content (Koninklijke Bibliotheek), het toezicht op de vaste boekenprijs, cultuurprijzen (zoals de Johannes Vermeer- en de P.C. Hooft-prijs). Daarnaast betreft het een tijdelijke subsidie aan het Nationaal Holocaust Museum i.o. en een aantal kleine projectsubsidies. Tot slot zijn vanuit het Regeerakkoord middelen beschikbaar gesteld voor onder meer aanvulling van het Museaal Aankoopfonds (2018 € 25 miljoen, 2019 € 15 miljoen en 2020 € 10 miljoen).

Opdrachten

Beleidsonderzoek, evaluaties en kennisbasis

Dit budget is bestemd voor opdrachten die bestaan uit het inhuren van bureaus voor beleidsonderzoek, evaluaties, visitatie/monitoring en versterking van de kennisbasis in de cultuursector.

Monumentenzorg

De middelen zijn bestemd voor opdrachten op het gebied van de monumentenzorg voor kennis- en onderzoeksprogramma's, ondersteuning infrastructuur erfgoed en informatie- en communicatietechniek.

Archeologie

Deze middelen zijn bestemd voor ondersteuningstaken op het gebied van onderzoek en kennis. Daarnaast zijn vanuit het Regeerakkoord middelen beschikbaar gesteld voor extra investeringen in instandhouding van archeologische rijksmonumenten, maritieme archeologie, wetenschappelijke innovatie en publieksbereik.

Erfgoed en fysieke leefomgeving

Deze middelen zijn bestemd voor opdrachten op het terrein van gebiedsgericht erfgoedbeleid voor uitvoeringsprogramma's.

Overige opdrachten

Dit budget is bestemd voor opdrachten op het terrein van de programma's Basis op orde, Erfgoed digitaal, Gedeeld Cultureel Erfgoed en Onderneemerschap en voor werelderfgoed.

Bijdrage aan agentschappen

Deze middelen betreffen de rijksbijdrage aan het Nationaal Archief.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Naast de prioriteiten die onder het financieel instrument Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS) zijn genoemd, is Nederland aan een aantal verplichtingen gebonden en draagt Nederland bij aan de uitvoering van internationale verdragen. Dit geldt voor de UNESCO erfgoedverdragen voor het werelderfgoed, het immaterieel erfgoed, de bescherming van cultureel erfgoed bij gewapend conflict, de bestrijding van illegale handel in cultuurgoederen en het cultuurverdrag voor de diversiteit van cultuuruitingen. Ook wordt in dit kader bijgedragen aan het Europees filmprogramma (Eurimages) en de Nederlandse Taal Unie.

Ontvangsten

De raming betreft ontvangsten als gevolg van het definitief vaststellen van toegekende subsidies.

Extracomptablele fiscale regelingen

Naast de in dit begrotingsartikel genoemde instrumenten, zijn er fiscale regelingen die betrekking hebben op dit beleidsterrein. De Minister van Financiën is hoofdverantwoordelijk voor de wetgeving en uitvoering van deze regelingen en voor de budgettaire middelen. In onderstaande tabel is ter informatie het budgettaire belang van deze regelingen vermeld. De cijfers zijn ontleend aan de corresponderende bijlage «Fiscale regelingen» in de Miljoenennota. De fiscale regelingen die niet in onderstaande tabel zijn opgenomen, maar wel op dit beleidsartikel betrekking hebben, zijn:

- Vrijstelling voorwerpen van kunst en wetenschap box 3
- BTW Vrijstelling componisten, schrijvers en journalisten

Voor een beschrijving van de regelingen, de doelstelling, de ramingsgrond, een verwijzing naar de laatst uitgevoerde evaluatie en het beoogde jaar van afronding van de volgende evaluatie, wordt verwezen naar de bijlage bij de Miljoenennota «Toelichting op de fiscale regelingen».

Tabel 14.4. Fiscale regelingen 2017–2019, budgettair belang op transactiebasis in lopende prijzen (x € miljoen)¹

	2017	2018	2019
Aftrek kosten monumentenpanden	53	67	0
BTW Laag tarief culturele goederen en diensten	1.173	1.173	938

¹ [-] = regeling is in dat jaar niet van toepassing; [0] = budgettair belang van de regeling bedraagt in dat jaar afgerond nihil.

3.11 Art.nr. 15. Media

A. Algemene doelstelling

Het waarborgen van een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig media-aanbod, dat toegankelijk blijft voor alle lagen van de bevolking.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister borgt de vier publieke belangen in het mediabeleid, waar hij verantwoordelijk voor is: onafhankelijkheid, verscheidenheid, kwaliteit en toegankelijkheid. De Minister heeft specifieke zorg voor het stelsel van landelijke, regionale en lokale publieke omroepen en de daarvoor relevante wet- en regelgeving.

Financieren: De Minister financiert de landelijke en regionale publieke omroep, en enkele andere aan de omroep verbonden instellingen. De taakopdracht is wettelijk bepaald en het budget van de publieke omroep is vastgesteld met behoud van afstand tot de uitvoering en inhoud. Op basis van het [concessiebeleidsplan](#) sluit de Minister elke vijf jaar een prestatie-overeenkomst met de publieke omroep.

Stimuleren: Verder is de Minister verantwoordelijk voor instrumenten ter bevordering van culturele producties, documentaires, drama, kunst- en kinderprogramma's, het steunen en stimuleren van een onafhankelijke en kwalitatief goede journalistieke infrastructuur (Stichting Stimuleringsfonds voor de Journalistiek) en voor het bevorderen van mediawijsheid (NICAM en Mediawijzer.net).

Regisseren: De Minister is verantwoordelijk voor de wetgeving ten aanzien van de taak en organisatie van de publieke omroep en voor wetgeving voor commerciële media. De regels voor commerciële omroepen vloeien voornamelijk voort uit Europese richtlijnen over audiovisuele mediadiensten. Verder is de Minister als regisseur verantwoordelijk voor wetgeving met betrekking tot omroepdistributie. Het doel daarvan is de toegang tot een gevarieerd media-aanbod te bevorderen en te verzekeren.

Kengetallen

Tabel 15.1 Kengetallen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Integraal bereik NPO	87 %	86%	85%					

C. Beleidswijzigingen

Er zijn geen majeure beleidswijzigingen voorzien ten aanzien van de landelijke en regionale publieke omroep. De voorziene budgetverlaging in 2019 is een onvermijdbaar gevolg van de dalende Sterinkosten voor de mediabegroting en geen bewuste beleidswijziging van het kabinet. Voor journalistiek is een intensivering van het budget voor onderzoeksjournalistiek van € 4,9 miljoen voorzien ter uitvoering van het Regeerakkoord.¹

¹ Van het bedrag van in totaal € 5 miljoen is € 100.000 gereserveerd voor uitvoeringskosten.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 15.2 Budgettaire gevolgen van beleid art. 15 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	996.678	976.803	960.829	970.305	953.438	967.568	945.345
Totale uitgaven	977.791	976.803	960.829	970.305	953.438	967.568	945.345
Waarvan juridisch verplicht (%)	99,8%						
Bekostiging	971.732	970.446	954.836	964.312	947.445	961.575	939.328
– Publieke Omroep (omroepinstellingen)	893.656	938.455	876.476	880.752	884.449	888.436	891.640
Landelijke publieke omroep	752.149	793.913	731.821	736.197	739.894	743.881	747.085
Regionale omroep	141.507	144.542	144.655	144.555	144.555	144.555	144.555
– Beheertaken landelijke publieke omroep	64.782	39.254	39.298	38.947	38.947	38.947	38.947
Stichting Omroep Muziek	16.143	16.359	16.348	16.098	16.098	16.098	16.098
Uitzenden en uitzendgereedmaken	25.730	0	0	0	0	0	0
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)	22.909	22.895	22.950	22.849	22.849	22.849	22.849
– Dotaties, bijdragen publieke omroep	13.267	18.396	13.568	13.632	13.684	13.741	13.785
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	2.119	2.134	2.139	2.139	2.139	2.139	2.139
Onderzoeksjournalistiek (RA-middelen)	0	4.900	0	0	0	0	0
Filmfonds van de omroep en Telefilm (CoBO)	8.106	8.274	8.335	8.399	8.451	8.508	8.552
Mediawijsheid Expertisecentrum (Bewust mediagebruik)	1.498	1.519	1.522	1.522	1.522	1.522	1.522
Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland (OLON)	1.544	1.569	1.572	1.572	1.572	1.572	1.572
– Dotatie/onttrekking Algemene Mediaverse	– 463	– 26.129	25.174	30.661	10.045	20.131	– 5.364
– Overige bekostiging media (uit rente AMR)	490	470	320	320	320	320	320
Subsidies	311	649	894	894	894	894	894
– Subsidies	311	649	894	894	894	894	894
Opdrachten	650	430	430	430	430	430	430
– Opdrachten	650	430	430	430	430	430	430
Bijdragen aan ZBO's/RWT's	5.038	5.218	4.609	4.609	4.609	4.609	4.633

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
- Commissariaat voor de Media	5.038	5.218	4.609	4.609	4.609	4.609	4.633
Bijdragen aan (inter-)nationale organisaties	60						
- European Audiovisual Observatory	60	60	60	60	60	60	60
Ontvangsten	199.517	179.325	163.000	166.400	144.300	152.200	125.600

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 15 is voor 2019 99,8 procent juridisch verplicht.

Bekostiging.

Het beschikbare budget voor 2019 is bijna volledig juridisch verplicht. De verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op de landelijke en de regionale publieke omroep. Hieraan ten grondslag ligt de Mediawet 2008.

Subsidies.

Subsidies worden in de regel juridisch verplicht in het jaar waarop de subsidie betrekking heeft.

Opdrachten.

Opdrachten worden in de regel juridisch verplicht in het jaar waarop de opdracht betrekking heeft.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's.

Het beschikbare budget voor 2019 is volledig juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op het Commissariaat voor de Media (CvdM). Hieraan ten grondslag ligt de Mediawet 2008.

Bijdragen aan internationale organisaties.

Het beschikbare budget voor 2019 is volledig juridisch verplicht. Het betreft een jaarlijkse contributie aan het European Audiovisual Observatory.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Landelijke en regionale publieke omroep

De publieke omroep waarborgt een hoogstaand en pluriform media-aanbod, dat toegankelijk en betaalbaar is voor alle lagen van de bevolking. Daarom bekostigt OCW de landelijke en regionale publieke omroep. Mede vanwege Europese regels op het gebied van staatssteun, houdt de overheid greep op de aard en omvang van het takenpakket van de landelijke en regionale publieke omroep en bepaalt de overheid het budget van de publieke omroep. Vanaf 2018 is het budget voor Uitzenden en uitzend gereedmaken toegevoegd aan het budget landelijke publieke omroep.

Stichting Omroep Muziek (SOM)

Deze bekostiging is bestemd voor de door de Minister aangewezen instelling voor het in stand houden en exploiteren van omroeporkesten en omroepkoren.

Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid (NIBG)

Deze bekostiging is bestemd voor de door de Minister aangewezen instelling voor het in stand houden en exploiteren van een media-archief. Vanaf 2017 is het budget structureel verhoogd ten behoeve van het beheer en het ontsluiten van het gedigitaliseerde materiaal.

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek is binnen het mediabeleid het instrument om de pluriformiteit van het journalistieke media-aanbod te stimuleren, zowel binnen pers en omroep als via het internet. De activiteiten van het fonds dragen bij aan innovatie van de journalistiek en aan stimulering van de journalistieke functie van de media in onze samenleving.

Onderzoeksjournalistiek (RA-middelen)

Het budget voor onderzoeksjournalistiek wordt ingezet om journalistieke projecten, innovaties en talentontwikkeling en professionalisering te ondersteunen.

Filmfonds van de Omroep en Telefilm (CoBO)

Het CoBO-fonds ondersteunt de film- en documentairesector en participeert in audiovisuele coproductieprojecten waarin wordt deelgenomen door een of meer van de publieke instellingen die zendtijd hebben verkregen voor landelijke omroep en de Vlaamse publieke omroep (VRT) en/of Duitse publieke omroepen en/of onafhankelijke filmproducenten en/of instellingen werkzaam op het gebied van de podiumkunsten.

Mediawijsheid Expertisecentrum (Bewust mediagebruik)

Het Mediawijsheid Expertisecentrum (Mediawijzer.net) bevordert een bewuste, kritische en actieve houding van burgers en instellingen in de samenleving waar media alom zijn. Bij het huidige programma zijn de Koninklijke Bibliotheek, ECP-EPN, de publieke omroep (NTR), Kennisnet en het NIBG betrokken.

Subsidies

Ten laste van dit budget worden de jaarlijkse subsidies aan het AWO-fonds voor de Omroep voor diverse projecten op het gebied van arbeidsmarkontwikkeling, werkgelegenheid en opleiding, het European Journalism Centre voor diverse internationale journalistiekprojecten en de afbouwkosten van het Mediafonds betaald. Daarnaast is nog geld beschikbaar voor incidentele subsidies op het gebied van de media.

Opdrachten

Te laste van dit budget worden onder meer de kosten van de Landsadvocaat betaald. Daarnaast is nog geld beschikbaar voor incidentele opdrachten op het gebied van de media.

Bijdragen aan ZBO's/RWT's

De kerntaak van het CvdM bestaat uit het uitoefenen van onafhankelijk toezicht op het handelen van de media-instellingen in Nederland en uit handhavend optreden in geval de toepasselijke regelgeving niet in acht wordt genomen. De bevoegdheid om toezicht en handhaving uit te

oefenen heeft betrekking op alle media-instellingen: publieke media-instellingen op landelijk, regionaal en lokaal niveau en commerciële media-instellingen op landelijk en niet-landelijk niveau. Het CvdM is tevens verantwoordelijk voor het metatoezicht op het Nederlands Instituut voor Classificatie van Audiovisuele Media (NICAM). Daarnaast heeft het CvdM tot taak erop toe te zien dat kabelexportanten hun wettelijke verplichtingen nakomen tot doorgifte van de must carry-zenders.

Ontvangsten

Dit betreft de raming van de reclameopbrengsten van de STER. Op basis van het onderzoeksrapport van Ernst & Young van 9 september 2017 naar de [ontwikkeling van de reclame-inkomsten](#) in de jaren 2017 tot en met 2022 en een aanvullende opgave van de STER zijn de ramingen voor de reclame-inkomsten voor de jaren 2019 tot en met 2023 naar beneden bijgesteld.

3.12 Art. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid

A. Algemene doelstelling

De algemene doelstelling is het scheppen van een internationaal concurrerende onderzoeksomgeving die onderzoekers uitdaagt tot optimale wetenschappelijke prestaties en die goed aansluit op maatschappelijke behoeften.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor het stelsel van onderzoek en wetenschap.

Financieren: De Minister bekostigt het onderzoeks- en wetenschapsbestel.

Stimuleren: De Minister stimuleert in het wetenschappelijk onderzoek:

- kwaliteit en excellentie;
- zwaartepuntvorming en profiling. De afspraken die hierover gemaakt zijn met de universiteiten staan vermeld in het [hoofdlijnenakkoord](#);
- samenwerking in de gouden driehoek van bedrijven, kennisinstellingen en overheid. In het innovatiebeleid, waarvoor de Minister van Economische Zaken en Klimaat verantwoordelijk is, is hiervoor de topsectorenaanpak nieuwe stijl ontwikkeld.

Regisseren: De Minister schept voorwaarden voor:

- een klimaat voor universiteiten en kennisinstellingen voor het doen van excellent onderzoek;
- borging van het vernieuwend vermogen en de kwaliteit van het Nederlandse onderzoek;
- het doelmatig functioneren van wetenschappelijke instellingen die, zowel zelfstandig als in relatie tot universiteiten en bedrijven, een belangrijke plaats innemen;
- de Nederlandse en internationale onderzoeksfaciliteiten;
- de coördinatie en positionering van het wetenschapsbeleid op nationaal en internationaal niveau.

De Minister is verantwoordelijk voor het toezicht op een efficiënte besteding van publieke middelen en op voldoende verspreiding van kennis naar de maatschappij.

Kengetallen

Tabel 16.1 Kengetallen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Top 5-positie qua budget kaderprogramma dat naar Nederland gaat ¹	5	6	6					
2 Publieke investering in R&D als % bbp ²	0,66	0,66						
3 R&D personeel als % van de beroepsbevolking ²	14,36	14,77						

¹ Bron: RVO

² Bron: OECD

C. Beleidswijzigingen

In 2019 wordt uitvoering gegeven aan de afspraken in het Regeerakkoord over de [Nationale Wetenschapsagenda](#) (NWA). De NWA is gericht op wetenschappelijke en maatschappelijke doorbraken. Belangrijk daarbij is de breedte, de multidisciplinaire aanpak en samenwerking tussen de kennisketen en maatschappelijke partners uit publieke en semipublieke sectoren en uit het bedrijfsleven.

De Nederlandse wetenschap is onderdeel van het internationale bestel. In deze context zal de overheid zich komend jaar met name richten op de verdere uitonderhandeling van een goed negende Kaderprogramma voor onderzoek en innovatie, dat in 2021 van start moet gaan. Daarin moet tenminste excellentie het uitgangspunt zijn, moet er in Europees verband voldoende budget zijn binnen de eerste pijler voor excellente wetenschap, met name de European Research Council, en dient open science stevig verankerd te zijn in het gehele programma.

Zoals beschreven in het [Nationale Plan Open Science](#) streven we naar 100% open access van publicaties in 2020, optimaal hergebruik van (FAIR) data en het erkennen en waarderen van onderzoekers, onderzoeksvoorstellen en onderzoek. Hergebruik van data mogelijk maken komt ook de reproduceerbaarheid van onderzoek ten goede. Om de genoemde ambities te bereiken werken kennisorganisaties samen in het Nationaal Platform Open Science, gaan de universiteiten invulling geven aan amendement Taverne en zetten ze de onderhandelingen met wetenschappelijke uitgevers gezamenlijk voort. Ook zetten we komend jaar een volgende stap in het GO FAIR initiatief.

OCW stelt in 2018 en verder ook middelen beschikbaar voor investeren in wetenschappelijke onderzoeksinfrastructuur. Hier zullen we het komende jaar aan werken met extra middelen voor high performance computing, netwerken en data-opslag, ICT-ondersteuning bij data- en software intensief onderzoek, én ontsluiting en toegankelijk maken van data. In de plannen die NWO met SURF, de VH, de VSNU en de NFU voor digitale wetenschappelijke infrastructuur ontwikkelt ligt prioriteit bij de nieuwe supercomputer.

In 2019 stellen we € 55 miljoen euro aan extra onderzoeksmiddelen beschikbaar voor sectorplannen. Vanaf 2020 gaat het jaarlijks om € 70 miljoen. Hiervan zal € 60 miljoen naar gaan naar sectorplannen voor bèta en techniek en € 10 miljoen naar een sectorplan voor Sociale en Geesteswetenschappen (SSH). Via een sectorplan wordt een strategische samenwerking tussen faculteiten aangegaan, met als doel het leggen van een verbinding tussen onderwijs, onderzoek en maatschappelijke doelen. De commissies voor bèta en techniek en voor SSH zullen de sectorplannen die door het veld worden opgesteld beoordelen en een advies aan OCW uitbrengen over het verdelen van de middelen.

In het kader van talentontwikkeling zetten we via NWO € 5 miljoen euro in voor talent. Deze middelen worden ingezet om onderzoekers met een migratieachtergrond en vrouwen in bèta en techniek te stimuleren.

Begin 2019 wordt de evaluatie van de instituten-portfolio van NWO en de KNAW afgerond. Op basis van de evaluatie zullen volgend jaar discussies over de vormgeving van het instituten-portfolio worden gevoerd. De onafhankelijke commissie zal tevens een oordeel geven over de maatschappelijke impact van het onderzoek aan de instituten.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 16.3 Budgettaire gevolgen van beleid art. 16 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	1.064.240	1.228.594	1.179.678	1.263.618	1.217.029	1.216.519	1.216.657
Totale uitgaven	1.034.753	1.206.611	1.228.371	1.222.369	1.216.522	1.216.827	1.216.657
Waarvan juridisch verplicht (%)	99,7%						
Bekostiging	913.550	1.085.614	1.106.383	1.099.773	1.093.475	1.093.780	1.093.610
• Hoofdbekostiging	657.342	731.354	707.581	714.917	712.758	714.263	714.263
<i>NWO-wet en WHW</i>							
– NWO	475.144	548.679	571.192	578.533	576.576	577.897	577.897
– KNAW	89.573	89.338	89.216	89.213	89.011	89.132	89.132
– KB	92.625	93.337	47.173	47.171	47.171	47.234	47.234
• Aanvullende bekostiging	256.208	354.260	398.802	384.856	380.717	379.517	379.347
– NWO Talentenontwikkeling	161.246	160.885	170.885	165.885	165.885	165.885	165.885
– NWO TTW	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000	8.000
– NWO Grootschalige researchinfrastructuur	55.382	85.380	85.380	55.380	55.380	55.380	55.380
– Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek	25.933	24.348	20.890	19.944	17.452	16.252	16.082
– Poolonderzoek	3.147	3.147	3.147	3.147	1.500	1.500	1.500
– Caribisch Nederland	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
– NWO NWA	0	70.000	108.000	130.000	130.000	130.000	130.000
Subsidies	21.746	25.231	26.237	26.845	27.296	27.296	27.296
– Stichting NLBIF	0	550	550	550	550	550	550
– Naturalis Biodiversity Center	6.265	6.265	6.265	6.265	6.266	6.266	6.266
– BPRC	9.608	9.608	9.608	9.608	9.609	9.609	9.609
– NCWT/NEMO	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366
– STT	221	221	221	221	221	221	221
– Stichting AAP	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032
– Nationale coördinatie	1.254	4.189	5.195	5.803	6.252	6.252	6.252
Opdrachten	223	315	300	300	300	300	300
– opdrachten	223	315	300	300	300	300	300
Bijdrage aan agentschappen	950	944	944	944	944	944	944
– Dienst Uitvoering Onderwijs	286	280	280	280	280	280	280
– Rijksdienst voor Ondernemend Nederland	664	664	664	664	664	664	664
Bijdrage aan medeoverheden	0						

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
- Nationaal Contactpunt Kaderprogramma	0	0	0	0	0	0	0
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	98.284	94.507	94.507	94.507	94.507	94.507	94.507
- EMBC	853	853	853	853	853	853	853
- EMBL	5.198	5.198	5.198	5.198	5.198	5.198	5.198
- ESA	31.065	31.065	31.065	31.065	31.065	31.065	31.065
- CERN	49.891	44.800	44.800	44.800	44.800	44.800	44.800
- ESO	8.773	10.019	10.019	10.019	10.019	10.019	10.019
- NTU/INL	2.504	2.572	2.572	2.572	2.572	2.572	2.572
Ontvangsten	3.793	101	101	101	101	101	101

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 16 is voor 2019 99,7 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. De verplichtingen hebben betrekking op de betalingen aan de nationale onderzoeksinstellingen NWO, KNAW en KB alsmede een aantal bijdragen met een structureel karakter. De wettelijke grondslag van de bekostiging is vastgelegd in de NWO-wet en de WHW.

Subsidies

Van het beschikbare budget voor 2019 is 86 procent juridisch verplicht. Het betreft hier subsidies aan stichtingen en centra met een specifieke rol in de kennisinfrastructuur zoals Naturalis Biodiversity Center, BPRC en NCWT/NEMO.

Opdrachten

Van het beschikbare budget voor 2019 is 60 procent juridisch verplicht op grond van een in 2015 aangegane overeenkomst.

Bijdrage aan agentschappen, aan medeoverheden en aan (inter)nationale organisaties

Het beschikbare budget is voor 100 procent juridisch verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Het Ministerie van OCW bekostigt de nationale onderzoeksinstellingen NWO, KNAW en KB. Hiermee stelt de Minister deze organisaties in staat om binnen de wettelijke kaders en in lijn met de vierjaarlijkse strategische agenda en strategische plannen van de instellingen hun missies en doelstellingen te realiseren. Die zijn gericht op het bevorderen van de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek in Nederland en het initiëren en stimuleren van nieuwe ontwikkelingen daarin.

OCW draagt met een structureel karakter bij aan:

- NWO voor grote infrastructurele onderzoeksvoorzieningen voor de uitvoering van projecten die geselecteerd zijn op grond van de resultaten van de nationale roadmap commissie grootschalige researchinfrastructuur. Met de inzet van deze middelen worden onze

- onderzoekers in de gelegenheid gesteld om te kunnen werken met onderzoeksfaciliteiten van wereldniveau;
- NWO voor het uitvoeren van een integraal persoonsgebonden talentprogramma waarin naast de «Vernieuwingsimpuls» ook de voormalige middelen voor de specifieke doelgroepen zijn opgegaan. Doelen zijn om via competitie op basis van wetenschappelijke kwaliteit voldoende ruimte te geven aan (jonge) veelbelovende onderzoekers, excellentie in het onderzoek te bevorderen, en te zorgen voor een adequate in- en doorstroom van onderzoekers zodat er verbetering optreedt in hun loopbaanperspectieven;
  - Aanvullende bekostiging voor NWO voor het Nationaal Regieorgaan Onderwijs Onderzoek;
  - Aanvullende bekostiging voor NWO voor een onderzoeksprogramma «Wetenschap op de Cariben»;
  - NWO-programma voor het uitvoeren van vernieuwend en maatschappelijk relevant onderzoek via de Nationale Wetenschapsagenda (NWA).

Subsidies

Voor het stimuleren en realiseren van de centrale doelstelling van het Onderzoek en Wetenschapsbeleid (OWB) worden diverse subsidies verstrekt aan stichtingen en centra met een specifieke rol in de kennisinfrastructuur, het gaat hier o.a. om bijdragen aan:

- Naturalis Biodiversity Center voor onderzoek naar biodiversiteit en instandhouding van de nationale grootschalige infrastructuur voor biodiversiteitsonderzoek;
- het Biomedical Primate Research Centre (BPRC) voor het primatenonderzoek en de huisvesting van primaten en subsidie aan de Stichting AAP voor het verzorgen van de opvang van de BPRC chimpansees;
- Stichting Nationaal Centrum voor Wetenschap- en Techniekpromotie (NCWT) voor het beheren en ontwikkelen van NEMO Science Museum en NEMO Kennislink, het organiseren van het landelijk festival Weekend van de Wetenschap en het ondersteunen van overige gerelateerde landelijke activiteiten op het gebied van wetenschaps- en technologiecommunicatie en -educatie.

Opdrachten

Voor beleidsontwikkeling worden opdrachten verstrekt voor het uitvoeren van diensten. Het gaat hierbij met name om opdrachten voor beleidsgericht onderzoek.

Bijdrage aan agentschappen

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van OCW en levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten en informatievoorziening. Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUO voor dit begrotingsartikel.

Opdracht aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) voor het ondersteunen en stimuleren van een zo groot mogelijke Nederlandse participatie in het EU-Kaderprogramma voor Onderzoek en Innovatie «Horizon 2020». Team Internationale Research- en Innovatiesamenwerking (IRIS) bij RVO.nl is het Nationaal Contactpunt Kaderprogramma in Nederland.

Bijdrage aan (inter)nationale organisaties

Contributies aan de grote internationale onderzoeksorganisaties EMBC, EMBL, ESA, CERN en ESO. Door deelname van Nederland aan deze intergouvernementele organisaties krijgen onze wetenschappelijke

onderzoekers toegang tot unieke grootschalige onderzoeksfaciliteiten en internationale netwerken van toponderzoekers. Deze deelname is mede van groot belang voor het functioneren van ons nationale onderzoeks-bestel.

3.13 Art.nr. 25. Emancipatie

A. Algemene doelstelling

Het realiseren van gendergelijkheid en gelijkheid wat betreft seksuele oriëntatie, genderidentiteit en geslachtskenmerken in de Nederlandse samenleving. Dit dient te geschieden op in ieder geval de terreinen: onderwijs, veiligheid, gezondheid, arbeidsmarkt, media, politiek, recht en leefvormen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De rol van de Minister is primair het wegnemen van belemmeringen voor gender- en LHBTL-gelijkheid (lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen, transgender personen en interseksueel personen) en het bevorderen dat relevante wet- en regelgeving waar nodig wordt aangepast. Daarnaast heeft de Minister, vaak samen met de maatschappelijke instellingen, een rol in het agenderen, coördineren, aanjagen en in het ontsluiten van kennis en expertise.

Financieren: De Minister biedt financiële ondersteuning aan maatschappelijke instellingen voor gender- en LHBTL-gelijkheid en het monitoren van ontwikkelingen in de samenleving.

Stimuleren: Het instrument dat de Minister ter beschikking heeft, is wet- en regelgeving, zoals de Subsidieregeling gender- en LHBTL-gelijkheid 2017–2022 die vanaf 1 januari 2017 in werking is getreden. Deze regeling voorziet in het verstrekken van subsidies aan acht strategische partnerschappen voor de realisering van de doelstellingen op gender- en LHBTL-gelijkheid, die lopen van 2018 tot en met 2022. Daarnaast verstrekkt de Minister projectsubsidies aan het maatschappelijk middenveld.

Regisseren: Gemeenten ontvangen via decentralisatie-uitkeringen een bijdrage voor de uitvoering van de samenwerkingsafspraken over versterking en uitvoering van het lokale beleid op het gebied van gendergelijkheid en LHBTL-gelijkheid. Samen met gemeenten is in een intentieverklaring vastgelegd wat de aandachtspunten van het LHBTL-beleid zijn. Verder vult de Minister de regisserende rol in door halfjaarlijkse bestuursgesprekken met instellingen voor gender- en LHBTL-gelijkheid.

Daarnaast draagt de Minister bij aan internationale samenwerking met organisaties als Europese Unie, de Raad van Europa en de Verenigde Naties.

Kengetallen

Tabel 25.1 Kengetallen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Economische zelfstandigheid van vrouwen in %				59,1%				
2 Financiële onafhankelijkheid van vrouwen in %				48,4%				

Bron CBS

Naast de indicatoren Sociale acceptatie van LHBTI-personen en de Arbeidsmarktpositie van vrouwen in hoge functies, zijn er vanaf 2019 twee beleidsrelevante kengetallen opgenomen, waarvoor geen streefcijfers zijn geformuleerd.

- Economische zelfstandigheid van vrouwen (het percentage vrouwen dat minimaal 70% van het minimumloon verdient). Dit percentage is 59,1% in 2016 en is het laatst beschikbare cijfer.
- Financiële onafhankelijkheid van vrouwen (het percentage vrouwen dat minimaal 100% van het minimumloon verdient). Dit percentage vrouwen is 48,4 % in 2016 en is het laatst beschikbare cijfer.

C. Beleidswijzigingen

De belangrijkste wijzigingen op het terrein van emancipatie worden beschreven in de beleidsagenda.

De Minister zet zich in op drie samenhangende thema's waarop zich stevige knelpunten voordoen:

- Arbeidsmarkt. De focus hierbinnen ligt op:
  - Financiële onafhankelijkheid vrouwen;
  - Betere doorstroming van vrouwen naar hogere functies;
  - Bestrijden van loonkloof tussen mannen en vrouwen;
- Sociale veiligheid en acceptatie. De focus hierbinnen ligt op;
  - Minder intimidatie en geweld tegen vrouwen;
  - Meer sociale acceptatie en sociale veiligheid voor LHBTI-personen;
- Genderdiversiteit en gelijke behandeling. De focus hierbinnen ligt op:
  - Representatie van vrouwen en LHBTI-personen in de media;
  - Ruimte voor genderdiversiteit voor kinderen en jongeren;
  - Versterken van gelijke behandeling conform de regenboog-afspraken in het Regeerakkoord.

D. Budgettaire gevolgen van beleid en budgetflexibiliteit

Tabel 25.2 Budgettaire gevolgen van beleid art. 25 (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	45.373	4.213	6.643	7.555	7.674	9.865	15.865
Uitgaven	12.363	14.809	15.880	15.880	15.854	15.865	15.865
Waarvan juridisch verplicht (%)	72,4%						
Bekostiging	6.199	8.270	8.270	8.270	8.270	8.270	8.270
• Kennisinfrastructuur	6.199	8.270	8.270	8.270	8.270	8.270	8.270
– Vrouwenemancipatie	2.949						
– LHBTI	1.250						
– Gender- en LHBTI-gelijkheid	2.000	8.270	8.270	8.270	8.270	8.270	8.270
Subsidies	4.963	3.963	3.431	3.431	3.406	3.416	3.416
• Subsidieregeling emancipatie	0	0	0	0	0	0	0
– Vrouwenemancipatie							
– LHBTI							
• Subsidieregeling emancipatie 2011	4.266	1.623	786	78	0	0	0
– Vrouwenemancipatie	2.557	678	786				
– LHBTI	1.709	945		78			
• Subsidieregeling Gender- en LHBTI-gelijkheid 2017–2022	697	2.340	2.645	3.353	3.406	3.416	3.416
Opdrachten	1.024	1.155	1.043	1.043	1.043	1.043	1.043
– Vrouwenemancipatie	913						
– LHBTI	111						
– Gender- en LHBTI-gelijkheid		1.155	1.043	1.043	1.043	1.043	1.043
Bijdrage aan agentschappen	137	136	136	136	135	136	136
– DUS-I	137	136	136	136	135	136	136
Bijdrage aan medeoverheden	0	1.255	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
• Gemeentefonds BZK	0	1.255	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
– Vrouwenemancipatie							
– LHBTI							
– Gender- en LHBTI-gelijkheid		1.255	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Bijdragen aan (inter)nationale organisaties	40	30	0	0	0	0	0
– LHBTI	40	30					
Ontvangsten	54						

Budgetflexibiliteit

Van het totale budget voor artikel 25 is voor 2019 72,4 procent juridisch verplicht.

Bekostiging

Het beschikbare budget voor 2019 is voor 100 procent juridisch verplicht.

Subsidies

Het beschikbare budget in 2019 is voor 84,2 procent juridisch verplicht. Dit betreft meerjarige projectsubsidies. Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de subsidiebijlage.

Opdrachten:

Het beschikbare budget in 2019 is voor 19 procent juridisch verplicht.

Bijdrage aan agentschappen:

Het beschikbare budget voor 2019 is 100 procent juridisch verplicht. Op basis van managementafspraken tussen bestuursdepartement en DUS_I zijn afspraken vastgelegd voor het komende jaar.

Bijdrage aan medeoverheden:

Het beschikbare budget in 2019 is voor 0 procent juridisch verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

Bekostiging

Op basis van de [Subsidieregeling gender- en LHBTI-gelijkheid 2017–2022](#) zijn in 2017 acht allianties voor vijf jaar verplicht. Met deze middelen worden acht [strategisch partners](#) bekostigd. Deze acht partners zijn merendeel allianties; in totaal vijftien organisaties.

Subsidies

Projectsubsidies worden verleend op basis van de [Subsidieregeling gender- en LHBTI-gelijkheid 2017–2022](#).

Opdrachten

De middelen voor opdrachten voor zowel gender- als LHBTI-gelijkheid worden besteed aan onderzoeken en symposia.

Bijdrage aan agentschappen

Het betreft het aandeel in de uitvoeringskosten van DUS-I voor dit begrotingsartikel.

Bijdrage aan medeoverheden

Gemeenten actief op het gebied van gender- en LHBTI gelijkheid ontvangen via een decentralisatie-uitkering een bijdrage. De verantwoordelijkheid voor de besteding van deze middelen is belegd bij de gemeenten zelf.

4. DE NIET-BELEIDSARTIKELEN

4.1 Art.nr. 91 Nog onverdeeld

Doele van dit artikel is het tijdelijk boeken van sector overschrijdende middelen. Zodra een exacte verdeling over de betrokken beleidsartikelen bekend is, worden de middelen naar deze artikelen overgeboekt. Het betreft:

- Loonbijstelling;
- Prijsbijstelling;
- Onvoorzien.

Op deze onderdelen worden dus geen feitelijke uitgaven verantwoord.

D. Budgettaire gevolgen

Tabel 91.1 Budgettaire gevolgen (Bedragen x € 1.000)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	0	0	0	- 114.415	- 140.323	- 156.174	- 160.921
Uitgaven	0	0	0	- 114.415	- 140.323	- 156.174	- 160.921
• Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan programma	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan apparaat	0	0	0	0	0	0	0
• Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan programma	0	0	0	0	0	0	0
– waarvan apparaat	0	0	0	0	0	0	0
• Onvoorzien	0	0	0	- 114.415	- 140.323	- 156.174	- 160.921
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0

E. Toelichting op de instrumenten

Op het onderdeel Onvoorzien staan onder andere middelen die een budgettair effect hebben op meer dan één beleidsartikel en waarvan de verdeling over deze artikelen nog niet bekend is. Het kan daarbij zowel gaan om beleidsintensivering als om ombuigingen.

Dit onderdeel bevat een taakstelling van € 114,4 miljoen in 2020 oplopend naar € 160,9 miljoen in 2023. Deze taakstelling is het gevolg van een autonome tegenvaller op de referentieraming en SF-raming vanaf 2018 en zal bij Voorjaarsnota 2019 worden ingevuld.

4.2 Art.nr. 95 Apparaat Kerndepartement

Op dit artikel worden de personele en materiële uitgaven van het kerndepartement, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de inspecties en adviesraden geraamd.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 95.1 Budgettaire gevolgen (Bedragen x € 1.000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	234.043	254.123	259.975	271.517	271.370	269.068	270.223
Uitgaven	234.542	254.123	259.975	271.517	271.370	269.068	270.223
Personele uitgaven	189.432	187.791	192.869	204.771	205.535	203.525	204.205
<i>Waarvan</i>							
– eigen personeel	180.150	178.444	183.336	195.025	195.772	193.746	194.426
– externe inhuur	4.884	5.602	5.751	5.749	5.757	5.767	5.767
– overige personele uitgaven	4.398	3.745	3.782	3.997	4.006	4.012	4.012
Materiële uitgaven	43.979	66.332	67.106	66.746	65.835	65.543	66.018
<i>Waarvan</i>							
– ICT	17.833	24.046	24.198	25.264	25.352	25.399	25.399
– bijdrage aan SSO's	14.687	17.349	25.385	23.123	22.041	22.078	22.079
– overige materiële uitgaven	11.459	24.937	17.523	18.359	18.442	18.066	18.540
Begrotingsreserve schatkistbankieren	1.131	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	3.000	567	567	567	567	567	567

E. Toelichting op de instrumenten

Op het artikel Apparaatsuitgaven staan de apparaatsuitgaven van de directies van het kerndepartement, zowel die van de beleidsdirecties als die van de niet-beleidsdirecties, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, de inspecties en de adviesraden van het ministerie. Daarnaast worden hier de centrale uitgaven voor onder andere huisvesting, automatisering en bijdragen aan SSO's geraamd.

Op dit artikel worden tevens de mutaties op de begrotingsreserve schatkistbankieren geraamd. OCW staat garant voor het in gebreke blijven van aan OCW verbonden instellingen die gebruik maken van de regeling schatkistbankieren. Gegeven de omvang van het budget is er om doelmatigheidsredenen voor gekozen om niet per relevant beleidsartikel een reeks op te nemen, maar dit te doen op het artikel 95 Apparaatsuitgaven Kerndepartement. De ontvangen premies van aan OCW verbonden instellingen worden jaarlijks via het Ministerie van Financiën aan OCW overgemaakt en via de slotwet en de saldibalans (toevoeging premie aan gegroeide reserve) in het jaarverslag verwerkt. De geraamde uitgaven vanuit deze reserve zijn als onderdeel van de materiële uitgaven gespecificeerd in tabel 95.1.

In onderstaande tabel zijn de apparaatsuitgaven OCW onderverdeeld naar kerndepartement, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Inspectie van het Onderwijs, Erfgoedinspectie, Onderwijsraad, Raad voor Cultuur en de Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie. Daarnaast zijn de apparaatskosten van de baten-lastenagentschappen en ZBO's weergegeven.

Tabel 95.2 Totaaloverzicht apparaatsuitgaven/-kosten inclusief agentschappen en ZBO's/RWT's (Bedragen x € 1 miljoen)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal apparaatsuitgaven ministerie	234,5	254,1	260,0	271,5	271,4	269,1	270,2
Kerndepartement	131,8	143,7	158,0	170,0	169,9	168,3	169,4
Rijksdienst Cultureel Erfgoed	32,9	34,6	32,6	32,6	32,6	31,9	31,9
Inspectie van het Onderwijs	61,5	68,0	62,3	61,9	61,9	61,9	61,9
Erfgoedinspectie	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Onderwijsraad	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Raad voor Cultuur	2,5	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9
Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie	1,1	1,2	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Totaal apparaatskosten agentschappen	351,3	307,4	308,6	301,7	292,7	292,7	292,8
Dienst Uitvoering Onderwijs	314,0	270,6	271,6	266,8	258,8	258,8	258,9
Nationaal Archief	37,3	36,8	37,0	34,9	33,9	33,9	33,9
Totaal apparaatskosten ZBO's	201,1	204,0	202,5	202,9	202,5	203,1	203,7
Stichting fonds voor de Podium-kunsten	6,1	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3
Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie	2,6	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1	3,1
Stichting Mondriaanfonds	2,9	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6
Stichting Nederlands Filmfonds	3,9	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	2,0
Stichting Nederlands Letteren-fonds	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6	2,6
Bureau Architectenregister	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Commissariaat voor de Media (CvdM)	5,0	5,2	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6
Nederlandse Publieke Omroep (NPO)	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Stichting Regionale Publieke Omroep	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Nederlands Vlaamse Accreditatie-organisatie (NVAO)	3,6	3,7	3,6	3,6	3,4	3,4	3,4
Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6
Koninklijke Bibliotheek (KB)	58,5	58,5	58,6	59,2	59,7	60,3	60,9
Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)	40,2	37,6	37,0	36,9	36,7	36,7	36,7

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stichting Participatiefonds	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Stichting Vervangingsfonds	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)	51,9	56,3	56,0	55,9	55,4	55,4	55,4
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

De cijfers in bovenstaande tabel zijn niet met elkaar te consolideren aangezien het zowel uitgaven als kosten betreft.

De apparaatskosten bij de baten-lastendiensten betreffen naast de apparaatskosten in verband met werkzaamheden voor OCW ook de kosten die verband houden met werkzaamheden die voor tweeden en derden worden uitgevoerd.

Het personeel van het CvTE bestaat uit Rijksambtenaren, de apparaatskosten van het CvTE zijn dan ook opgenomen in de apparaatsuitgaven van het kerndepartement.

Het bedrag (exclusief inkomsten uit inschrijving), dat is geraamd voor het Bureau Architectenregister valt weg in de afronding.

Toelichting:

In bovenstaande tabel zijn RWT's waarbij een individuele uitvraag in het veld nodig is niet opgenomen. Dit betreft ondermeer alle onderwijsinstellingen, academische ziekenhuizen en musea. ZBO's waarbij de gegevens met betrekking tot de apparaatsuitgaven uit hoofde van reguliere bestaande informatiestromen beschikbaar zijn, zijn wel opgenomen.

In onderstaande tabel zijn de apparaatsuitgaven van het kerndepartement weergegeven zoals deze direct toe te rekenen zijn aan de verschillende beleidsterreinen.

Tabel 95.3 Apparaatsuitgaven per beleidsartikel in 2019 (Bedragen x € 1 miljoen)

Beleidsartikel	Bedrag
Totaal apparaat	42,3
Primair onderwijs	6,2
Voortgezet onderwijs	7,4
Middelbaar Beroepsonderwijs	6,0
Hoger onderwijs en Studiefinanciering	6,2
Internationaal beleid	2,6
Cultuur	8,6
Onderzoek en wetenschapsbeleid	3,0
Emancipatie	2,3

5. BEGROTING AGENTSCHAPPEN

5.1. Dienst Uitvoering Onderwijs

In deze paragraaf is de begroting opgenomen van de Dienst Uitvoering Onderwijs. De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van de rijksoverheid voor het onderwijs. DUO levert producten en diensten op het terrein van bekostiging van instellingen, financiering van studenten, informatievoorziening alsmede diensten gericht op de verbetering van de verbinding tussen beleid en uitvoering. Daarnaast verricht DUO werkzaamheden voor overige departementen en derden.

In de onderstaande tabel 1 is een meerjarige raming van de baten en lasten voor de DUO-begroting opgenomen.

Tabel 1 Begroting van baten en lastenagentschap voor het jaar 2019 (Bedragen x € 1.000)

	Slotwet 2017	Vastgestelde begroting 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Baten							
Omzet moederdepartement	261.228	215.350	218.863	216.271	209.204	209.224	209.276
Omzet overige departementen	52.495	51.000	57.300	55.300	54.300	54.300	54.300
Omzet derden	7.119	7.235	5.200	5.200	5.200	5.200	5.200
Rentebaten	0		0	0	0	0	0
Vrijval voorzieningen	89		0	0	0	0	0
Bijzondere baten							
Totaal baten	320.931	273.585	281.363	276.771	268.704	268.724	268.776
Lasten							
Apparaatskosten	314.063	270.585	271.563	266.846	258.779	258.799	258.851
- personele kosten	227.670	195.585	184.563	179.846	171.779	171.799	171.851
- waarvan eigen personeel	140.499	142.498	146.960	150.634	150.634	150.634	150.634
- waarvan inhuur externen	81.814	46.087	31.603	23.212	15.145	15.165	15.217
- waarvan overige personele kosten	5.357	7.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
- materiële kosten	86.393	75.000	87.000	87.000	87.000	87.000	87.000
- waarvan apparaat ICT	21.892	20.000	22.000	22.000	22.000	22.000	22.000
- waarvan bijdrage aan SSO's	21.779	21.000	22.000	22.000	22.000	22.000	22.000
- waarvan overige materiële kosten	42.722	34.000	43.000	43.000	43.000	43.000	43.000
Rentelasten	0	0					
Afschrijvingskosten	8.591	7.000	9.700	9.825	9.825	9.825	9.825
- materieel	7.681	6.000	7.700	7.700	7.700	7.700	7.700
- waarvan apparaat ICT	7.370	5.500	7.400	7.400	7.400	7.400	7.400
- immaterieel	910	1.000	2.000	2.125	2.125	2.125	2.125
Overige kosten	2.908	0	0	0	0	0	0
- dotaties voorzieningen	2.908	0	0	0	0	0	0
- bijzondere lasten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	325.562	277.585	281.263	276.671	268.604	268.624	268.676
Saldo van baten en lasten	- 4.631	- 4.000	100	100	100	100	100
Agentschapsdeel Vpb lasten	124	0	100	100	100	100	100
Totaal saldo van baten en lasten	- 4.755	- 4.000	0	0	0	0	0

Toelichting op de begroting van baten en lasten:

Baten

Omzet moederdepartement

De opbrengst moederdepartement betreft de inkomsten voor geleverde diensten en producten aan de opdrachtgever OCW. Van de omzet

moederdepartement 2019 is € 177,9 miljoen gerelateerd aan de vijf hoofdproducten, te weten Bekostiging (€ 35,6 miljoen, zijnde 20 procent), Studiefinanciering (€ 80,4 miljoen, zijnde 46 procent), Examens (€ 22,8 miljoen, zijnde 13 procent), Registers (€ 31,5 miljoen, zijnde 18 procent), Informatiediensten (€ 5,7 miljoen, zijnde 3 procent).

Daarnaast is in de begroting € 40,9 miljoen opgenomen voor de implementatie van beleidswijzigingen. De dalende lijn in de opbrengst moederdepartement hangt samen met het succesvol afronden van het Programma Vernieuwing Studiefinanciering en de voorziene afronding van het programma Doorontwikkelen Basis Registratie Onderwijs Nummer.

Randvoorwaarden exploitatie DUO

De digitale infrastructuur onderwijs bij DUO is van essentieel belang voor de uitvoering van wet en regelgeving en voor de daarbij behorende dienstverlening en communicatie aan studenten, instellingen en ouders/burgers. Het gebruik van deze voorzieningen is de afgelopen jaren toegenomen. Dit vraagt om maatregelen om het ICT-landschap up-to-date te krijgen en daarna te houden. Daarnaast zijn nieuwe ontwikkelingen op het gebied van privacy en security aanleiding om aanpassingen in het ICT-landschap te moeten uitvoeren.

De IV-strategie van DUO gaat in op de modernisering van het ICT-landschap en geeft aan hoe dit de komende jaren gestalte moet krijgen. In stappen worden oude applicaties vervangen door pakket-software, nieuwe systemen of Cloud-oplossingen. Op middellange termijn kunnen alle oude systemen en platformen daarna worden uitgefaseerd.

Omzet overige departementen

De omzet Overige departementen betreft opbrengsten in verband met uitvoering inburgeringstaken (€ 31,6 miljoen) en uitvoering landelijk register kinderopvang (€ 7,7 miljoen) voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, werkzaamheden ten behoeve van het examen Wet financieel toezicht (€ 2,2 miljoen) en werkzaamheden ten behoeve van Belastingdienst (€ 0,1 miljoen) in opdracht van het Ministerie van Financiën, print- en couverteerwerkzaamheden ten behoeve van het CJIB van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (€ 1,2 miljoen) en compensatie van loonkosten voor gedetacheerde medewerkers (€ 0,8 miljoen). Daarnaast is € 13,7 miljoen aan omzet opgenomen in verband met werkzaamheden uitgevoerd binnen de Shared Service Organisatie welke onder DUO valt. Het betreft hier werkzaamheden voor het Ministerie van Veiligheid en Justitie (€ 8,8 miljoen), het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (€ 2,4 miljoen), het Ministerie van Economische Zaken (€ 1,2 miljoen), het Ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (€ 1,0 miljoen), het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (€ 0,2 miljoen) en het Ministerie van Financiën (€ 0,1 miljoen).

Omzet derden

Bij omzet derden gaat om met name te innen leges voor OCW examens (€ 2,8 miljoen), leges voortvloeiende uit diverse overige OCW taken (€ 0,8 miljoen) en opbrengsten voor het uitvoeren van (bekostigingsgerelateerde) werkzaamheden voor het Participatiefonds (€ 0,6 miljoen) alsmede werkzaamheden uitgevoerd binnen de Shared Service Organisatie (€ 1,0 miljoen).

Lasten

Personele kosten

De personele kosten betreffen de kosten van eigen personeel (€ 147,0 miljoen) op basis van de gemiddelde loonkosten, de begrote kosten voor externe inhuur (€ 31,6 miljoen) en een reële inschatting van de overige personele kosten (€ 6,0 miljoen). De stijging van het eigen personeel hangt samen met het verambtelijken van relatief dure externen op het gebied van automatisering naar «goedkopere» ambtenaren om zodoende kostenreductie te realiseren en op de lange termijn te kunnen voldoen aan de norm externe inhuur.

Materiële kosten

De materiële kosten bestaan onder meer uit vaste lasten, zoals kosten informatievoorziening en automatisering (€ 22,0 miljoen), externe diensten, communicatiemiddelen en overige kosten (€ 43,0 miljoen) en de bijdrage aan de Shared Service Organisatie (€ 22,0 miljoen) welke met name betrekking heeft op de huisvestingskosten.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten betreffen materiële en immateriële vaste activa. De stijging in 2019 hangt samen met de gepleegde investeringen in immateriële vaste activa (vernieuwing ICT-landschap) in 2018.

Tabel 2 Kasstroomoverzicht over het jaar 2019 (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Slotwet 2017	Vastgestelde begroting 2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Rekening-courant RHB 1 januari + depositorekeningen	30.572	11.440	14.040	14.194	14.348	14.502	14.656
+/- totaal ontvangst operationele kasstroom	341.565	273.585	281.363	278.771	271.704	271.724	271.776
-/- totaal uitgaven operationele kasstroom	- 325.732	- 263.985	- 271.663	- 268.946	- 261.879	- 261.899	- 261.951
2. Totaal operationele kasstroom	15.833	9.600	9.700	9.825	9.825	9.825	9.825
-/- totaal investeringen	- 27.407	- 9.600	- 9.858	- 8.610	- 8.610	- 8.610	- 8.610
+/- totaal boekwaarde desinvesteringen	822						
3. Totaal investeringskasstroom	- 26.585	- 9.600	- 9.858	- 8.610	- 8.610	- 8.610	- 8.610
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement							
+/- eenmalige storting door het moederdepartement							
-/- aflossingen op leningen			- 936	- 1061	- 1061	- 1061	- 1061
+/- beroep op leenfaciliteit	6.760	2.600	1.248	0			
4. Totaal financieringskasstroom	6.760	2.600	312	- 1.061	- 1.061	- 1.061	- 1.061
5. Rekening courant RHB 31 december + stand depositorekeningen (+1+2+3+4)	26.580	14.040	14.194	14.348	14.502	14.656	14.810

Toelichting op het kasstroomoverzicht

De operationele kasstroom is het saldo ontvangsten moederdepartement, overige departementen en Derden waar aan uitgaven tegen overstaan aan crediteuren en personeel. Het totaal van investeringen (onder andere apparatuur voor het rekencentrum: aanschaf servers en storageapparatuur en investeringen in immateriële vaste activa: Programma Dienstverlening Instellingen) is gelijk aan de zogenoemde vervangingsinvesteringen voor de materiële vaste activa en uitbreidingsinvesteringen voor het ICT-landschap. De investering in immateriële vaste activa is gedekt middels een beroep op de leenfaciliteit. Onder de «aflossingen op leningen» is de aflossing voor de lening van het Programma Dienstverlening Instellingen opgenomen.

Doelmatigheid

Tabel 3 Doelmatigheidsindicatoren

	Slotwet 2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Generiek Deel							
Omzet Bekostiging ¹	20%	100,0	98,4	96,7	95,0	93,3	91,6
Omzet Studiefinanciering ¹	49%	100,0	95,3	92,0	90,4	88,8	87,2
Omzet Examens ¹	13%	100,0	98,4	96,7	95,0	93,3	91,6
Omzet Registers ¹	15%	100,0	98,4	96,7	95,0	93,3	91,6
Omzet Informatiediensten ¹	3%	100,0	98,4	96,7	95,0	93,3	91,6
FTE-totaal (excl. externe inhuur)	2.104	2.036	2.200	2.255	2.255	2.255	2.255
Tarieven/uur							
ICT gerelateerd	104	104	112	112	112	112	112
Overige uren	74	74	78	78	78	78	78
Saldo baten en lasten (%)	-2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Kwaliteitsindicatoren							
Klantcontact digitaal	6	6	6	6	6	6	6
Klantcontact traditioneel	7	7	7	7	7	7	7

¹ Index 2018 is gelijk aan 100.

Basisindicatoren zijn de kostprijs en kwaliteit per product of dienst. Stijging in de doelmatigheid kan meerjarig worden bereikt door een lagere kostprijs (bij gelijke kwaliteit) of een hogere kwaliteit (bij gelijke kostprijs).

In de gepresenteerde reeks voor DUO (tabel 3) geldt een sterke focus op kostenbeheersing en kwaliteitsverbetering van dienstverlening. Het Programma Vernieuwing Studiefinanciering (PVS) is hier een belangrijk voorbeeld van waarvan voor de jaren 2019 en 2020 nog € 4 miljoen aan uitgestelde baten zijn ingeboekt. Deze baten worden aangewend voor de vernieuwing van het ICT-landschap.

Naar aanleiding van de doorlichting baten-lasten agentschap DUO, vanuit het Ministerie van Financiën, was aangegeven dat DUO in de Rijksbegroting 2017 zou komen met een herziening van het kostprijsmodel «Lightmodel DUO», maar als gevolg van de lopende uniformering

«Bijdrage agentschappen» zal dit pas na 2018, op grond van de nieuwe definities, kunnen worden doorgevoerd en op zijn vroegst zichtbaar worden in de begroting 2020 en verder.

Toelichting Doelmatigheidsindicatoren

Omzet/kostprijs per product: DUO aggregert haar werkzaamheden in de going concern (basiscontract) naar vijf producten, te weten Bekostiging, Studiefinanciering, Examens, Registers en Informatiediensten. De doelmatigheidsindicatoren geven inzicht in de ontwikkeling van de prijsefficiency per product, exclusief volumina ontwikkelingen. Op basis van het interne taakstellingsplan DUO 2018–2023 zijn de effecten geraamd op het gebied van efficiency maatregelen en uitgestelde baten PVS. Dit vormt de basis voor de ontwikkeling van bovenstaande generieke doelmatigheidsindicatoren. Met de ingegeven prijsefficiency en de samenhangende doelmatigheidsontwikkeling wordt gestreefd om budgetneutraal te realiseren waarbij de gemaakte kosten vanuit de omzet gedekt worden.

FTE totaal: De bezetting van ARAR laat ten opzichte van 2019 een stijging zien als gevolg van de geplande omzetting van relatief duur extern personeel naar goedkoper intern personeel gerelateerd aan de opgelegde apparaatstaakstelling en de verambtelijking van uitzendkrachten passend op het Rijksbrede beleid voor flexwerk. Tevens heeft DUO de ambitie om minder afhankelijk te zijn van extern personeel hetgeen betekent dat de jaren 2019 en 2020 in het teken zullen staan van verdere verambtelijking van met name extern ICT personeel. Uitgangspunt is dat in 2020 het optimum in de verhouding intern extern is bereikt.

Projecttarief per uur: Het projecttarief per uur (€ 112) is een gemiddeld uurtarief in- en externe inzet ten behoeve van systeem- en procesaanpassingen.

Meerwerk tarief per uur: Voor niet ICT-gerelateerde inzet geldt een lager tarief van € 78 per uur.

De tarieven laten een stijging zien ten opzichte van voorgaande jaren. Deze aanpassing is reeds in de loop van 2018 doorgevoerd.

Indicatoren: *Klanttevredenheid Klantcontact digitaal* norm 6 en *Klanttevredenheid klantcontact traditioneel* norm 7. Het betreft hier respectievelijk de tevredenheid van individuele klanten op de kanalen Mijn DUO en de website (digitaal) en tevredenheid op de kanalen telefonie, email en balie (traditioneel), op een schaal van 1 tot en met 10.

5.2. Nationaal Archief

5.2.1. Algemene toelichting

Het Nationaal Archief beheert de archieven van de rijksoverheid en archieven van maatschappelijke organisaties en individuele personen die van nationaal belang zijn (geweest). In de depots ligt bijna duizend jaar geschiedenis van Nederland opgeslagen in archieven en in duizenden kaarten, tekeningen en foto's.

De missie van het Nationaal Archief is het dienen van ieders recht op informatie en het geven van inzicht in het verleden van ons land door inzet voor een sterk archiefbestel, een afgewogen beleid voor archiefwaardering en selectie en optimale zorg voor alle riksarchieven en de nationale archiefcollectie in Den Haag te beheren en onsite en online te presenteren.

Nationaal Archief en Regionale Historische Centra

Op basis van de Archiefwet 1995 heeft de Minister van OCW een specifieke verantwoordelijkheid voor alle riksarchiefbewaarplaatsen, zijnde het Nationaal Archief in Den Haag en elf riksarchiefbewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden. De archiefbewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden maken deel uit van de Regionale Historische Centra (RHC's). De RHC's zijn zelfstandige openbare lichamen, die vanuit het Rijk en andere partners een financiële bijdrage ontvangen. Deze begroting handelt alleen om de baten en lasten van het Nationaal Archief. De riksbijdragen aan de afzonderlijke RHC's zijn onderdeel van artikel 14 van de begroting van OCW.

Tabel 1 Begroting van baten-lastenagentschap voor het jaar 2019 (Bedragen x € 1.000)

	Slotwet 2017	Vastgestelde begroting 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Baten							
Omzet moederdepartement	36.218	35.467	35.566	34.380	33.320	33.319	33.318
Omzet overige departementen	400	400	400	400	400	400	400
Omzet derden	330	679	683	759	811	817	817
Rentebaten	0	0	0	0	0	0	0
Mutatie projectgelden	1.988	2.196	2.959	1.715	1.715	1.715	734
Vrijval voorzieningen	151	74	55	26	26	26	0
Bijzondere baten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	39.087	38.816	39.662	37.280	36.272	36.277	35.269
Lasten							
Apparaatskosten	37.288	36.722	37.006	34.864	33.895	33.936	33.917
- personele kosten	17.036	17.923	17.532	17.486	17.447	17.475	17.475
- waarvan eigen personeel	14.111	15.510	15.664	15.582	15.582	15.582	15.582
- waarvan inhuur externen	2.055	1.004	872	904	872	904	904
- waarvan overige personele kosten	870	1.409	996	1.000	993	989	989
- materiële kosten	20.252	18.799	19.474	17.378	16.448	16.461	16.442
- waarvan apparaat ICT	923	1.107	1.001	1.001	1.001	1.001	1.001
- waarvan bijdrage aan SSO's	2.704	432	5.017	5.231	5.248	5.247	5.248
- waarvan overige materiële kosten	16.625	17.260	13.456	11.146	10.199	10.213	10.193
Rentelasten	12	20	20	15	10	6	0
Afschrijvingskosten	1.552	2.074	2.636	2.401	2.367	2.335	1.352
- materieel	1.552	2.074	2.636	2.401	2.367	2.335	1.352
- waarvan apparaat ICT	240	130	291	291	291	291	291
- immaterieel	0	0	0	0	0	0	0
Overige kosten	0	0	0	0	0	0	0
- dotaties voorzieningen	0	0	0	0	0	0	0
- bijzondere lasten	0	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten	38.852	38.816	39.662	37.280	36.272	36.277	35.269
Saldo van baten en lasten	235	0	0	0	0	0	0

Toelichting baten lasten:

Baten

De omzet van het moederdepartement betreft de inkomsten van het Nationaal Archief voor de geleverde producten en diensten. Deze bestaat uit structurele middelen voor de primaire activiteiten (1e geldstroom) en incidentele middelen voor projectmatige activiteiten (2e geldstroom).

De bijdrage 2019 van het moederdepartement is ten opzichte van 2018 gestegen vanwege vooral de loon- en prijscompensatie.

Omzet overige departementen

Het Nationaal Archief fungeert als rijksarchiefbewaarplaats in de provincie Zuid Holland en ontvangt daarvoor een jaarlijkse bijdrage.

Omzet derden

De omzet derden bestaat hoofdzakelijk uit inkomsten van derde partijen voor specifieke producten en diensten.

Mutatie projectgelden

Dit betreft de inzet projectgelden en investeringsbijdragen die zijn vooruit ontvangen voor de ontwikkeling van specifieke eenmalige producten en diensten voor verschillende opdrachtgevers. Het gaat met name om het programma DTR en het masterplan Concentratie Archiefdepot.

Vrijval voorzieningen

Dit betreft de onttrekking aan de voorziening voor de kosten van wachtgeld en reorganisatie.

Lasten

Apparaatskosten

– Personele kosten

De personele kosten zijn gebaseerd op een bezetting van ca. 200 fte. In 2019 tot en met 2023 blijven de personele kosten stabiel op een niveau waarop het Nationaal Archief met voldoende kwaliteit diensten en producten kan leveren.

– Materiële kosten

Dit betreft onder andere de huisvestingskosten zoals de huurkosten en servicekosten samenhangend met de huisvesting en kantoorautomatisering. Tevens zijn onder deze post de materiële uitgaven verantwoord die worden gedaan in het primaire proces, zoals voor het fysieke depot, de digitale taken rijksarchieven, tentoonstellingen, dienstverlening en in de projecten. Door de dalende inkomsten moeten de overige materiële kosten ook dalen om de begroting sluitend te maken.

De bijdrage aan SSO's stijgt ten opzichte van de vastgestelde begroting 2018, omdat deze is aangepast aan de gehanteerde definitie van SSO's volgens de Rijksbrede Kostensoortentabel. Met name de gepresenteerde bijdrage aan het Rijksvastgoedbedrijf is de oorzaak van de stijging. De stijging ten opzichte van de Slotwet 2017 is vanwege kosten van de nieuwe opslaglocatie in Emmen.

Rentelasten

De rentelasten stijgen vanwege de lening die in 2018 wordt afgesloten voor investeringen in met name ICT hardware en in het nieuwe depot op locatie Emmen.

Afschrijvingskosten

De stabiele lijn van de afschrijvingskosten wordt veroorzaakt door instandhoudingsinvesteringen in het fysieke depot en de ICT hardware.

Tabel 2 Kasstroomoverzicht over het jaar 2019 (Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Slotwet 2017	Vastgestelde begroting 2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Rekening-courant RHB 1 januari + depositorekeningen	27.652	16.268	16.719	8.291	8.351	8.377	8.371
+/- totaal ontvangen operationele kasstroom	35.710	36.546	36.349	35.539	34.531	34.536	34.535
-/- totaal uitgaven operationele kasstroom	- 38.816	- 36.742	- 37.026	- 34.879	- 33.905	- 33.942	- 33.917
2. Totaal operationele kasstroom	- 3.106	- 196	- 677	660	626	594	618
-/- totaal investeringen	- 2.484	- 4.670	- 7.151	0	0	0	0
+/- totaal boekwaarde desinvesteringen	243	0	0	0	0	0	0
3. Totaal investeringskasstroom	- 2.241	- 4.670	- 7.151	0	0	0	0
-/- eenmalige uitkering aan moederdepartement	0	0	0	0	0	0	0
+/- eenmalige storting door het moederdepartement	0	0	0	0	0	0	0
-/- aflossingen op leningen	- 360	- 652	- 600	- 600	- 600	- 600	- 500
+/- beroep op leenfaciliteit	0	0	0	0	0	0	0
4. Totaal financieringskasstroom	- 360	- 652	- 600	- 600	- 600	- 600	- 500
5. Rekening courant RHB 31 december = stand depositorekeningen (=1+2+3+4)	21.945	10.750	8.291	8.351	8.377	8.371	8.489

Toelichting kasstroomoverzicht:

De operationele kasstroom in 2019 nagenoeg in balans.

De investeringskasstroom betreft vooral de investeringen in ICT hardware en investeringen in het fysieke depot. De financieringskasstroom betreft de aflossing van de leenfaciliteit welke is aangegaan ten behoeve van de verbouwing van de publieke ruimte, het fysieke depot en investeringen in ICT.

Het verschil in de verwachte Rekening Courant RHB positie begin 2019 ten opzichte van de vastgestelde begroting 2018 wordt veroorzaakt door vertraging in de migratie naar nieuwe ICT dienstverleners voor de primaire en secundaire opslag van digitaal archief. Een andere oorzaak is de vertraging in de realisatie van het nieuwe depot op locatie Emmen.

Kapitaaluitgaven:

Tabel 3 Specificatie kapitaaluitgaven agentschap NA 2019

Investeringen gebouw	0
Kantoormeubilair	– 300
Kantoormachines	0
Automatiseringsapparatuur	– 1.080
Depotinrichting	– 3.972
App. conservering & restauratie	– 1.799
Inrichting studiezaal	0
Totaal investeringen	– 7.151
Aflossing op leningen	– 600
Totaal financieringskasstroom	– 600
 Kapitaaluitgaven	 – 7.751

Doelmatigheid

Tabel 4 Overzicht doelmatigheidsindicatoren

	Slotwet 2017	Vastgestelde begroting 2018	2019	2020	2021	2022	2023
Omschrijving Generiek Deel							
Gemiddeld gewogen kostprijs per productgroep:							
– de (gem) prijs per km fysiek archief (capaciteit)	zie toelichting	zie toelichting	14.460	14.460	14.460	14.460	14.460
– de (gem) prijs per Terabyte digitaal archief (capaciteit)	zie toelichting	zie toelichting	1.290	1.290	1.290	1.290	1.290
Gemiddeld gewogen uurtarief intern personeel:							
– primaire taken – activiteiten	55,4	51,0	54,5	54,5	54,5	54,5	54,5
Aantal fte:							
– formatie op lumpsum en projecten	194,83	200–210	200–210	200–210	200–210	200–210	200–210
Saldo baten en lasten:	235.434	0	0	0	0	0	0
Ontwikkeling aantallen bezoekers:							
– bezoekers	17.482	22.500	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
– onderwijs	12.655	12.500	13.000	13.500	14.000	14.500	15.000
– studiezaal – bezoekers	14.940	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
– studiezaal – raadplegingen archiefstukken	114.349	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
– Website Nationaal Archief (x 1.000)	1.351	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Cijfer bezoeker tevredenheid:	7,5	–	7,5		7,5		7,5
Voldoen aan webrichtlijnen Rijk: (1-2-3- sterren)	***	***	***	***	***	***	***
Beschikbaarheid – bereikbaarheid organisatie:							
– fysieke dienstverlening; geopend:							
– informatiecentrum en studiezaal	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr	di t/m vr
– tentoonstelling	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo	di t/m zo
– ontvangst schoolgroepen	ma	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr	ma t/m vr
– Digitale dienstverlening eDepot (basisdienstverlening):							
– helpdesk openingstijden op werkdagen	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00	8:30–17:00

Toelichting:

Geen ingevulde indicatoren voor 2017 en 2018 voor «prijs per km fysiek archief» en «prijs per Terabyte digitaal archief»: de aanbevelingen uit de agentschapsdoorlichting door het Ministerie van Financiën in 2016 hebben geleid tot het besluit om een actueel integraal kostprijsmodel uit te werken. Het kostprijsmodel wat er lag bleek onvoldoende toereikend voor het toerekenen van kosten aan de producten en diensten van het NA. De opzet van het nieuwe kostprijsmodel is in 2017 afgerond en wordt in

2018 verder geïmplementeerd. Met de opzet en implementatie van het integrale kostprijsmodel wordt het mogelijk om per product en dienst de kosten inzichtelijk te maken.

Toelichting doelmatigheidsindicatoren:

De consequenties van de uitbreiding van de depotcapaciteit door de nieuwe opslaglocatie in Emmen (in 2019) zijn niet doorgerekend vanwege het ontbreken van voldoende kerncijfers. In de kostprijs is de berekening aangehouden van het kostprijsmodel voor papieren archieven uit 2018.

Het Nationaal Archief biedt een landelijke infrastructuur aan voor producten en diensten voor digitale archivering aan Regionale Historische Centra (RHC's), departementen en andere instellingen met een publieke taak. Aan de dienstverlening is een kostprijsmodel verbonden die inzichtelijk maakt tegen welke kosten producten en diensten kunnen worden afgerekend. In tabel benoemde prijs/Tb digitaal archief is gebaseerd op het kostprijsmodel van digitale archieven uit 2018.

6. BIJLAGEN

Bijlage 1: Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak

Tabel 1 Overzicht Zelfstandige Bestuursorganen en Rechtspersonen met een Wettelijke Taak (vallend onder Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (Bedragen x € 1 miljoen)¹

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie ²	Begrotings- artikel(en)	Begrotings- ramingen	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerd evaluatie ZBO onder Kaderwet
ZBO's							
Stichting Fonds voor de Podiumkunsten		X		14	60,6	Stichting Fonds Podiumkunsten	2019 (visitatierapport)
Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie		X		14	28,6	Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie	2019 (visitatierapport)
Stichting Nederlands Filmfonds		X		14	51,7	Stichting Nederlands Filmfonds	2019 (visitatierapport)
Stichting Mondriaan Fonds		X		14	28	Stichting Mondriaanfonds	2019 (visitatierapport)
Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie		X		14	15,5	Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	2019 (visitatierapport)
Bureau Architectenregister		X		14	0,1	www.architectenregister.nl	
Stichting Nederlands Letterenfonds		X		14	11,2	Stichting Nederlands Letterenfonds	2019 (visitatierapport)
Stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties (Mediafonds)		X		15	0	Stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties	
Commissariaat voor de Media (CvdM)		X		15	4,6	Commissariaat voor de Media	
Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)		X		6	3,6	Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie	
Koninklijke Bibliotheek (KB)		X		16	47,2	Koninklijke Bibliotheek	Voorzien in 2019

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie ²	Begrotings- artikel(en)	Begrotings- ramingen	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerd evaluatie ZBO onder Kaderwet
Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)		X		6, 16	1.027,8	Neder- landse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek	Voorzien in 2020
Stichting Participatiefonds		X		1	2,7	Stichting Participatiefonds (PF)	Geen ³
Stichting Vervangingsfonds		X		1	2,0	Stichting Vervangingsfonds (VF)	Geen ³
Stimuleringsfonds voor de Journalistiek		X		15	2,1	Stimuleringsfonds voor de Journalistiek	
College voor Toetsen en Examens		X		3, 4	9	College voor Toetsen en Examens	
Nederlandse Publieke Omroep (NPO)		X ³		15	124	Neder- landse Publieke Omroep	2019 (visitatierapport)
Regionale Publieke Omroep (RPO)		X		15	0.8	Stichting Regionale Omroepen	Voorzien voor 2019 (evaluatie)
Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)		X ⁴		16	89,2	Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen	2014
Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)		X ³		4	56,0	Samenwerkingsorganisatie Beroeps-onderwijs Bedrijfsleven	Voorzien voor 2020 (evaluatie)

RWT's

Landelijk Omroepbestel	X	15	616,2
Regionaal Omroepbestel	X	15	143,9
Instellingen die onder de Erfgoedwet vallen	X	14	206,7
Bevoegde gezagsorganen primair onderwijs	X	1	10.675,5
Bevoegde gezagsorganen voortgezet onderwijs	X	3	8.438,7
Mbo-instellingen	X	4	3.514,5

Naam organisatie	RWT	ZBO	Functie ²	Begrotings- artikel(en)	Begrotings- ramingen	Verwijzing naar website RWT/ZBO	Hyperlink uitgevoerd evaluatie ZBO onder Kaderwet
Instellingsbesturen hogescholen	X			6	3.199,9		
Instellingsbesturen universiteiten	X			7	4.197,0		
Academische Ziekenhuizen	X			7	671,8		
Cito	X			3, 4	31,6	Stichting Cito	
SLO	X			3	10,6	Stichting SLO	

¹ De volgorde van de opsomming in dit overzicht is aangepast aan het besturingsmodel van OCW. Zie hiervoor ook de toelichting op deze tabel.

² Zie toelichting op tabel ZBO's en RWT's

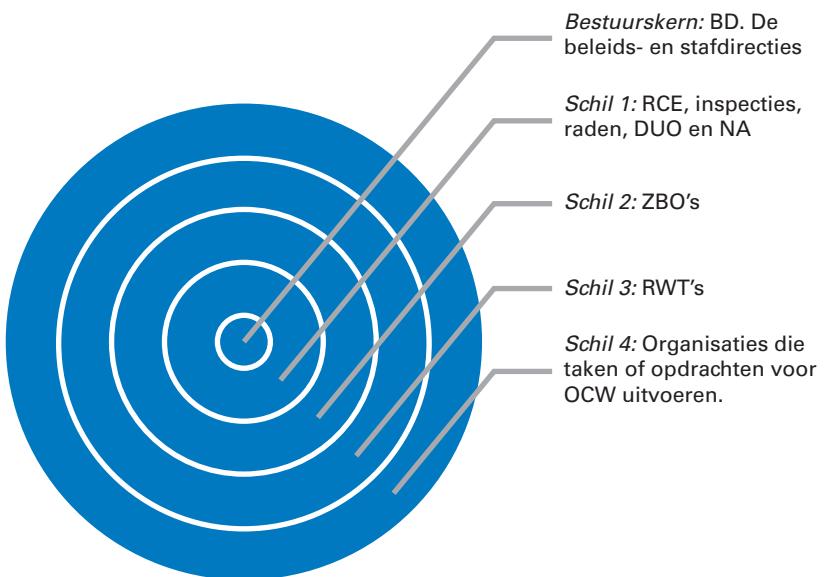
³ In verband met voorgenomen aanstaande beëindiging van de zbo-status van deze fondsen.

⁴ Kaderwet zbo's niet van toepassing.

Toelichting op de in de tabel opgenoemde RWT's en ZBO's:

Algemeen

OCW hanteert het volgende model om zicht te houden op de instellingen rond het kerndepartement en de bestuurlijke relaties die daarmee worden onderhouden.

De schillen representeren de bestuurlijke verhouding tot de bestuurskern: hoe dichter bij de bestuurskern hoe groter de politieke verantwoordelijkheid, hoe nauwer de sturingsrelaties en hoe beter verantwoording moet worden afgelegd over de financieringsstromen. De volgorde van presentatie van ZBO's en RWT's in de tabel is aangepast op dit model. Om het onderscheidend vermogen van de tabel, het schillenmodel en de daaraan gerelateerde sturing en verantwoording te behouden zijn de organisaties die al als zbo's zijn aangemerkt omdat zij taken uitvoeren die gepaard gaan met de uitoefening van openbaar gezag niet tevens als RWT aangemerkt omdat zij ook nog andere wettelijke taken uitvoeren. Hieronder volgt de toelichting op de functie van de zbo's.

ZBO's:

Cultuurfondsen

In 2019 worden bijdragen verstrekt aan de volgende fondsen:

Stichting Fonds Podiumkunsten

Het fonds ondersteunt alle vormen van professionele podiumkunsten in Nederland: muziek, theater, muziektheater en dans. Het stimuleren van innovatie in de keten van scheppen, productie, distributie en afname is een speciale taak van het fonds.

Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie

Het fonds stimuleert de actieve deelname aan het culturele leven van inwoners van Nederland, in al hun diversiteit, ongeacht leeftijd, herkomst, opleiding en woonplaats op het gebied van amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur.

Stichting Nederlands Filmfonds

Het fonds stimuleert de filmproductie in Nederland, met de nadruk op kwaliteit en diversiteit en bevordert een goed klimaat voor de Nederlandse filmcultuur.

Stichting Mondriaanfonds

Het fonds bevordert bijzondere en vernieuwende projecten en activiteiten van beeldend kunstenaars, bemiddelaars en instellingen die van belang zijn voor de beeldende kunst en cultureel erfgoed in Nederland. Het doel is hiermee de betekenisvolle ontwikkeling en zichtbaarheid van beeldende kunst en cultureel erfgoed in Nederland te stimuleren daar waar de markt dit niet of nog niet mogelijk maakt.

Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Het fonds voert verschillende subsidieregelingen uit die zijn gericht op kennisontwikkeling en kennisuitwisseling van de ontwerpende disciplines en het vergroten van de belangstelling voor architectuur, vormgeving en e-culture.

Bureau Architectenregister

Bureau Architectenregister (BA) is een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (zbo) dat uitvoering geeft aan de Wet op de architectentitel, zorg draagt voor het beheer van het architectenregister en bevoegd is om op te treden tegen onrechtmatig titelgebruik. Daarnaast is BA de bevoegde autoriteit in Nederland voor de uitvoering van de Europese richtlijn voor de erkenning van professionele kwalificaties van de onder haar vallende beroepen.

Stichting Nederlands Letterenfonds

Het fonds bevordert de kwaliteit, diversiteit, productie en de vertaling van de Nederlandse- en Friestalige literatuur. Ook verzorgt het Letterenfonds de promotie en zichtbaarheid van de Nederlandse en Friese literatuur in het buitenland.

Commissariaat voor de Media (CvdM)

Het Commissariaat ziet toe op de naleving van de Mediawet en de daarop gebaseerde regels. Het garandeert daarmee een eerlijke toegang tot de media en bewaakt de kwaliteit, de diversiteit en de onafhankelijkheid van de informatievoorziening.

Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)

De NVAOborgt de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Zij beoordeelt op onafhankelijke wijze de kwaliteit van de opleidingen, verleent accreditatie, toetst nieuwe opleidingen en de instellingstoets kwaliteitszorg. Daarnaast levert de NVAO een bijdrage aan het vergroten van het kwaliteitsbewustzijn en bevordert zij de internationale samenwerking om tot afstemming en samenhang binnen de Europese hoger onderwijsruimte te komen.

Koninklijke Bibliotheek (KB)

De KB brengt als de nationale bibliotheek van Nederland mensen en informatie samen. De KB speelt voorts een centrale rol in de Nederlandse (wetenschappelijke) informatie-structuur en bevordert de duurzame toegang tot digitale informatie in (inter)nationaal verband.

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)

De NWO heeft als taak het bevorderen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek.

Stichting Participatiefonds (PF)

Het PF is verantwoordelijk voor het beheren en terugdringen van de werkloosheidssuitgaven in het primair onderwijs. Het PF betaalt de uitkeringskosten van ontslagen personeel. Daarnaast ondersteunt het PF schoolbesturen bij het opzetten van hun personeels- en mobiliteitsbeleid en individuele medewerkers die werkloos zijn met trainingen en cursussen.

Stichting Vervangingsfonds (VF)

Het VF betaalt de kosten voor vervangers die schoolbesturen moeten inzetten bij ziekte of afwezigheid van personeel en heeft als taak het terugdringen van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid van onderwijspersoneel in het primair onderwijs door de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden en het personeelsbeleid te verbeteren.

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek

Het fonds heeft ten doel het handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover die van belang is voor de informatie en opinievorming.

College voor Toetsen en Examens (CvTE)

Het College is verantwoordelijk voor de centrale examens en staats-examens in het voortgezet onderwijs, de examens rekenen en taal in het (middelbaar) beroepsonderwijs en staatsexamens Nederlands als tweede taal.

Nederlandse Publieke Omroep (NPO)

De NPO is het samenwerkings- en coördinatieorgaan van de landelijke publieke omroep. Vanaf begrotingsjaar maken de uitgaven voor NIS (€ 0,1), Caribische mediavoorziening (€ 0,3), Stichting BVN (€ 1,5) en CoBOfonds (€ 8,3) onderdeel uit van het NPO-budget. Het budget voor Uitzenden en uitzend gereedmaken (oud NOB) dat onderdeel uitmaakt van het budget «Nederlandse Publieke Omroep (NPO-organisatie)» (€ 25,7) wordt vanaf 2018 ook meegenomen in het budget van de NPO.

Stichting Regionale Omroep

De Stichting Regionale Publieke Omroep is het samenwerkings- en coördinatieorgaan voor de regionale omroep.

Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)

De KNAW bevordert als forum, geweten en stem van de wetenschap de kwaliteit en de belangen van de wetenschap en zet zich in voor een optimale bijdrage van de Nederlandse wetenschap aan de culturele, sociale en economische ontwikkeling van de samenleving.

Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)

SBB ontwikkelt kwalificaties voor het middelbaar beroepsonderwijs, werven leerbedrijven en bewaken de kwaliteit van deze leerbedrijven.

RWT's:**Landelijk Omroepbestel**

Het betreft middelen die aan de landelijke publieke omroepen beschikbaar zijn gesteld.

Regionaal Omroepbestel

Het betreft middelen die aan de regionale publieke omroepen beschikbaar zijn gesteld.

Instellingen die onder de Erfgoedwet vallen

Het betreft 29 instellingen, waaronder de musea, die onder de Erfgoedwet (Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen) vallen.

Bevoegde gezagsorganen primair onderwijs

Het betreft 1057 bevoegde gezagsorganen van 6985 instellingen. Voor zover het onderwijsinstellingen betreft waar de gemeente het bevoegd gezag is, zijn deze instellingen niet aan te merken als RWT.

Bevoegde gezagsorganen voortgezet onderwijs

Het betreft 338 bevoegde gezagsorganen van 652 onderwijsinstellingen. Binnen deze aantallen zitten ook gemeentelijke bevoegde gezagen/onderwijsinstellingen die eigenlijk niet aan te merken zijn als RWT.

Regionale Opleidingscentra (roc's) en vakinstellingen

Het betreft ruim 50 roc's en vakinstellingen.

Instellingsbesturen hogescholen

Het betreft middelen die rechtstreeks aan 37 bekostigde hogescholen beschikbaar zijn gesteld.

Instellingsbesturen universiteiten

Het betreft middelen die rechtstreeks aan 18 bekostigde universiteiten beschikbaar worden gesteld.

Academische Ziekenhuizen

Het betreft middelen voor de 8 ziekenhuizen die verbonden zijn aan een universiteit ten behoeve van de opleiding van artsen en ten behoeve van onderzoek.

Stichting Cito

Op 1 januari 2014 is de wet SLOA 2013 ([Stb. 2013, 438](#)) in werking getreden. De wet biedt de wettelijke grondslag voor subsidiering van de wettelijke taken van stichting Cito en SLO.

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft tot taak:

- het ontwikkelen van de centrale eindtoets in het primair onderwijs;

- het ontwikkelen van de centrale examens/en rekentoetsen in het voortgezet onderwijs en in het middelbaar beroepsonderwijs.

Stichting SLO

Op 1 januari 2014 is de wet SLOA 2013 ([Stb. 2013, 438](#)) in werking getreden. De wet biedt de wettelijke grondslag voor subsidiering van de wettelijke taken van stichting Cito en SLO.

Stichting leerplanontwikkeling heeft tot taak het ontwikkelen en onderhouden van landelijke leerplankaders en het ondersteunen en adviseren van Onze Minister met betrekking tot leerplanontwikkeling.

Tabel 2 Overzicht RWT's en ZBO's(vallend onder andere ministeries) (Bedragen x € 1 miljoen)

	RWT	ZBO	Begrotings-artikel	Begrotings-ramingen
Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)		X	1	2,5

Toelichting op de in de tabel opgenoemde RWT's en ZBO's:

Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV)

Het UWV voert de regeling onderwijsvoorziening jonggehandicapten uit voor OCW.

Bijlage 2: Verdiepingsbijlage

Algemeen

In dit hoofdstuk worden per beleidsartikel de mutaties getoond tussen de stand ontwerpbegroting 2018 en de stand ontwerpbegroting 2019. Daarbij worden mutaties groter of gelijk aan onderstaande staffel toegelicht:

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting in € miljoen)	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1.000	5	10
=> 1.000	10	20

De mutaties uit de eerste suppleaire begroting zijn reeds toegelicht in de memorie van toelichting op de eerste suppleaire begroting 2018. Deze mutaties worden daarom niet in dit verdiepingshoofdstuk toegelicht. Voor de uitgaven en ontvangsten geldt dat de tabellen met de specificatie van de nieuwe mutaties alleen zijn opgenomen als er mutaties hebben plaatsgevonden.

Mutaties die op meer dan één beleidsartikel betrekking hebben, worden hieronder toegelicht. Het betreft de budgettaire verwerking van de:

1. Leerlingen- en studentenontwikkeling
2. Loonbijstelling
3. Prijsbijstelling
4. Regeerakkoord-maatregelen

1. Leerlingen- en studentenontwikkeling

Onderstaande tabel geeft de verdeling van de mutaties als gevolg van de raming van de leerlingen- en studentenaantallen en de studiefinanciering weer. Zie de overzichtstabel in de beleidsagenda voor een nadere toelichting op deze mutaties.

Tabel 1 Leerlingen- en studentenontwikkeling (Bedragen x € 1 miljoen)

Artikelnr.	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Primair onderwijs	7,7	7,8	11,5	16,1	2,3	- 17,5
3	Voortgezet onderwijs	7,2	4,0	7,5	16,7	29,9	42,5
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	0,0	27,9	3,7	- 12,4	- 27,4	- 42,2
6	Hoger beroepsonderwijs	33,6	23,8	24,5	35,3	51,4	67,7
7	Wetenschappelijk onderwijs	58,0	72,0	78,7	86,5	96,8	107,0
11, 12, 13	Studiefinanciering, WTOS en lesgelden	84,9	76,7	36,2	46,8	59,2	60,4
Totaal leerlingen- en studentenontwikkeling		191,3	212,2	162,0	189,0	212,1	217,9

2. Loonbijstelling

De loonbijstelling tranche 2018 is uitgekeerd aan de departementen. OCW heeft ervoor gekozen om een deel van de loonbijstelling (over de instrumenten subsidies en opdrachten, op een deel van artikel 16 en over een deel van de intensivering uit het Regeerakkoord) niet uit te keren, maar in te zetten voor de tegenvaller op de leerlingen- en studentenont-

wikkeling. In de onderstaande tabel wordt de totale budgettaire bijstelling per begrotingsartikel weergegeven.

Tabel 2 Loonbijstelling tranche 2018 (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Primair onderwijs	241.561	237.928	236.323	234.801	233.508	232.627
3	Voortgezet onderwijs	184.724	181.964	179.604	177.618	176.336	175.437
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	80.988	80.354	80.106	79.274	78.396	77.333
6	Hoger beroepsonderwijs	60.975	61.496	61.740	63.262	63.971	63.741
7	Wetenschappelijk onderwijs	82.412	82.966	83.773	85.350	86.599	87.325
8	Internationaal beleid	137	134	134	133	133	133
9	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	868	858	903	826	837	808
11	Studiefinanciering	1.499	1.441	1.449	1.460	1.471	1.482
12	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	222	222	222	222	222	221
13	Lesgelden	93	93	93	93	93	93
14	Cultuur	10.547	10.754	10.729	10.685	10.685	10.685
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	2.010	2.010	2.010	2.010	2.010	2.010
25	Emancipatie	239	239	239	239	239	239
95	Apparaatsuitgaven	5.038	4.974	5.099	5.111	5.119	5.119
91	Inzet voor tegenvaller (deels via kasschuiven)	32.000	40.437	41.545	42.711	41.115	41.990
Totaal		703.313	705.870	703.969	703.795	700.734	699.243

3. Prijsbijstelling

De prijsbijstelling tranche 2018 is uitgekeerd aan de departementen. OCW heeft ervoor gekozen om een deel van de prijsbijstelling (over de instrumenten subsidies en opdrachten, op een deel van artikel 16 en over een deel van de intensivering uit het Regeerakkoord) niet uit te keren, maar in te zetten voor de tegenvaller op de leerlingen- en studentenontwikkeling. In de onderstaande tabel wordt de totale budgettaire bijstelling per begrotingsartikel weergegeven.

Tabel 3 Prijsbijstelling tranche 2018 (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Primair onderwijs	21.053	20.979	20.834	20.665	20.533	20.451
3	Voortgezet onderwijs	20.069	19.515	19.107	18.757	18.698	18.603
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	18.374	18.221	18.167	17.980	17.781	17.544
6	Hoger beroepsonderwijs	12.391	12.499	12.550	12.853	12.996	12.950
7	Wetenschappelijk onderwijs	23.350	23.499	23.727	24.197	24.595	24.824
8	Internationaal beleid	76	75	76	77	77	77
9	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	68	69	70	67	68	67
11	Studiefinanciering	21.133	21.405	21.747	22.083	22.318	22.544
12	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	1.311	1.308	1.285	1.271	1.256	1.222
13	Lesgelden	41	40	40	40	40	40
14	Cultuur	6.137	7.591	7.595	7.571	7.571	7.571
15	Media	10.461	8.742	9.021	7.009	6.989	7.059
25	Emancipatie	34	34	34	33	34	34
95	Apparaatsuitgaven	2.624	4.509	4.297	6.434	6.557	6.561
91	Inzet voor tegenvaller (deels via kasschuiven)	12.620	16.790	17.999	18.382	17.185	17.361
Totaal		149.742	155.276	156.549	157.419	159.698	156.908

4. Regeerakkoord-maatregelen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de budgettaire bijstelling op de OCW-begroting als gevolg van de diverse Regeerakkoord-maatregelen.

Tabel 4 RA intensivering per maatregel en sector (Bedragen x € 1.000)

Art.	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
G32 Voor- en vroegschoolse educatie							
1	Primair onderwijs	40.000	130.000	170.000	170.000	170.000	170.000
G33 Aanpak werkdruk primair onderwijs							
1	Primair onderwijs	108.000	257.000	257.000	257.000	257.000	257.000
G34 Modernisering cao primair onderwijs							
1	Primair onderwijs	270.000	270.000	270.000	270.000	270.000	270.000
G35 Kwaliteit technisch onderwijs vmbo							
3	Voortgezet onderwijs	40.000	70.000	120.000	120.000	100.000	100.000
G36 Fundamenteel onderzoek OCW							
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	95.000	155.000	200.000	200.000	200.000	200.000
G37 Toegepast onderzoek							
6	Hoger beroepsonderwijs	15.000	20.000	25.000	25.000	25.000	25.000
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	10.000	18.000	25.000	25.000	25.000	25.000
G38 Onderzoeksinfrastructuur							
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	45.000	55.000	0	0	0	0
G40 Cultuur en Historisch Democratisch bewustzijn							

Art.	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022	2023
14	Cultuur	25.000	48.270	52.145	52.120	51.120	51.160
G41 Nederlandse scholen in het buitenland							
1	Primair onderwijs	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
G42 Media/onderzoeksjournalistiek							
15	Media	5.000	0	0	0	0	0
G43 RA Intensivering Erfgoed en monumenten							
14	Cultuur	98.500	101.400	60.000	25.000	0	0
G44 Aanpak laaggeletterdheid							
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
G45 Onderwijsachterstandenbeleid en hoogbegaafde kinderen							
1	Primair onderwijs	10.000	16.500	16.500	16.500	16.500	16.500
3	Voortgezet onderwijs	5.000	13.500	13.500	13.500	13.500	13.500
G46 Doelmatiger onderwijs							
1	Primair onderwijs	– 6.666	– 30.664	– 45.663	– 60.996	– 60.996	– 60.996
3	Voortgezet onderwijs	– 5.171	– 23.786	– 35.420	– 47.313	– 47.313	– 47.313
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	– 2.754	– 12.666	– 18.862	– 25.195	– 25.195	– 25.195
6	Hoger beroepsonderwijs	– 1.913	– 8.800	– 13.104	– 17.503	– 17.503	– 17.503
7	Wetenschappelijk onderwijs	– 2.854	– 13.129	– 19.551	– 26.116	– 26.116	– 26.116
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	– 642	– 2.955	– 4.400	– 5.877	– 5.877	– 5.877
G47 Terugdraaien taakstelling OCW							
91	Nog onverdeeld	244.000	415.000	410.000	338.000	183.000	183.000
G48 Terugdraaien Taakstelling Groen Onderwijs							
3	Voortgezet onderwijs	0	3.606	5.075	5.326	4.905	4.501
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	0	1.993	2.834	2.989	2.672	2.387
6	Hoger beroepsonderwijs	0	1.088	1.648	1.866	1.789	1.685
7	Wetenschappelijk onderwijs	0	2.313	3.443	3.819	3.634	3.427
G49 Halvering Collegegeld eerstejaars HO							
6	Hoger beroepsonderwijs	50.602	113.100	112.266	114.527	113.079	114.831
7	Wetenschappelijk onderwijs	19.398	51.900	52.734	55.473	56.921	60.169
Totaal		1.068.500	1.659.670	1.668.145	1.521.120	1.319.120	1.323.160

Verdiepingshoofdstuk per artikel

Uitgaven art.nr. 1 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	10.472.423	10.356.120	10.306.756	10.254.789	10.204.540	
Mutatie nota van wijziging 2018 ¹	131.034	336.036	361.037	345.704	345.704	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	271.310	322.793	317.196	309.539	294.448	
Nieuwe mutaties	269.298	287.412	256.755	268.709	268.709	
1. overboekingen (intern)	620	4.614	2.796	0	0	
2. overboekingen met andere departementen	– 1.322	– 1.702	– 1.541	– 1.291	– 1.291	
3. kasschuit transitievergoeding	0	14.500	– 14.500	0	0	
4. arbeidsvoorraarden primair onderwijs	270.000	270.000	270.000	270.000	270.000	
Stand ontwerpbegroting 2019	11.144.065	11.302.361	11.241.744	11.178.741	11.113.401	11.053.470

¹ Bedrag is inclusief ISB.

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. Dit saldo betreft onder meer een overboeking naar artikel 1 t.b.v. toevoeging vergoeding museumbezoek aan prestatiebox PO 2018–2019 en 2019–2020.
2. Dit saldo betreft onder meer een overboeking vanuit artikel 1 naar het GF voor toezicht en handhaving kwaliteit VVE.
3. Wegens het controversieel verklaren van de wet houdende maatregelen met betrekking tot de transitievergoeding bij ontslag wegens bedrijfseconomische omstandigheden of langdurige arbeidsongeschiktheid zal deze wet niet eerder dan in 2020 in werking treden. Om de korting ook in dat jaar te laten neerslaan, is deze kasschuit nodig.
4. Omdat met de afspraken in de nieuwe cao primair onderwijs aan de gestelde voorwaarden m.b.t. normalisering van de bovenwettelijke uitkeringen wordt voldaan, wordt het door het kabinet vrijgemaakte bedrag voor modernisering van de cao aan artikel 1 toegevoegd.

Ontvangsten art.nr. 1 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	17.661	8.661	8.661	8.661	1.708	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018						
Nieuwe mutaties	0	0	0	0	7.000	
1. ramingsbijstelling ontvangsten	0	0	0	0	7.000	
Stand ontwerpbegroting 2019	17.661	8.661	8.661	8.661	8.708	8.708

Toelichting nieuwe mutaties:

Ontvangsten

1. Met deze bijstelling wordt de ontvangstenraming voor 2023 in lijn gebracht met die van voorgaande jaren.

Uitgaven art.nr. 3 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	8.123.146	8.013.229	7.921.263	7.843.593	7.791.761	
Mutatie nota van wijziging 2018	337.793	306.421	282.025	262.161	260.847	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletoire begroting 2018	254.244	280.875	333.956	342.333	332.989	
Nieuwe mutaties	– 2.122	11.331	– 10.390	2.295	2.895	
1. Kasschuif transitievergoeding		12.000	– 12.000			
2. Overboekingen (intern)	– 2.122	– 669	1.610	2.295	2.895	
Stand ontwerpbegroting 2019	8.713.061	8.611.856	8.526.854	8.450.382	8.388.492	8.359.318

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

- Wegens het controversieel verklaren van de wet houdende maatregelen met betrekking tot de transitievergoeding bij ontslag wegens bedrijfseconomische omstandigheden of langdurige arbeidsongeschiktheid zal deze wet niet eerder dan in 2020 in werking treden. Om de korting ook in dat jaar te laten neerslaan, is deze kasschuif nodig.

Ontvangsten art.nr. 3 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	7.361	7.361	7.361	7.361	7.361	
Mutatie nota van wijziging 2018	30	30	30	30	30	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletoire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	7.391	7.391	7.391	7.391	7.391	7.391

Uitgaven art.nr. 4 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	4.325.690	4.492.572	4.488.665	4.458.412	4.417.403	
Mutatie nota van wijziging 2018	171.189	151.632	141.225	131.692	126.304	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletoire begroting 2018	129.656	138.979	124.410	104.585	– 125.227	
Nieuwe mutaties	4.205	– 206.207	– 6.744	3.691	3.614	
1. Overboeking Permanent leren	0	– 196.800	0	0	0	
2. Kasschuif Permanent leren	0	10.150	– 10.150	0	0	
3. Verwerking korting praktijkleren		– 19.452				
4. Overboekingen (intern)	2.292	2.770	3.406	3.691	3.614	
5. Overboekingen met andere departementen	1.913	– 2.875	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2019	4.630.740	4.576.976	4.747.556	4.698.380	4.422.094	4.744.426

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. Dit betreft een overboeking naar het Ministerie van Financiën. In het Regeerakkoord is afgesproken dat de fiscale aftrekpost voor scholingskosten wordt vervangen door een individuele leerrekening. In 2019 blijft de fiscale scholingsaftrek nog behouden en daarom een overboeking naar Financiën noodzakelijk.
2. Deze kasschuif is nodig om in 2019 uitvoering te geven aan het beleid voor een leven lang ontwikkelen.
3. Regeling Praktijkleren is incidenteel in 2019 met € 19,5 miljoen verlaagd ter dekking van de tegenval op de leerling- en studentenraming en de studiefinancieringsraming; zie de toelichting in de Beleidsagenda.

Ontvangsten art.nr. 4 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Uitgaven art.nr. 6 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	3.005.161	2.969.694	2.984.447	3.062.145	3.097.897	
Mutatie nota van wijziging 2018	135.337	195.998	193.820	194.083	194.744	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	120.531	120.320	126.920	140.123	157.127	
Nieuwe mutaties	2.034	- 8.270	2.086	- 1.178	- 1.101	
1. Halvering collegegeld	2.000	1.000	1.000	1.000	1.000	
2. Regeerakkoord 2012 – onderzoek			3.071			
3. Lumpsumkorting		- 7.781				
4. Overboekingen (intern)	- 60	- 1.581	- 2.052	- 2.178	- 2.101	
5. Overboekingen met andere departementen	94	92	67			
Stand ontwerpbegroting 2019	3.263.063	3.277.742	3.307.273	3.395.173	3.448.667	3.449.766

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. Betreft de uitvoeringskosten uit Regeerakkoord maatregel G49 Halvering collegegeld.
2. Dit betreft de middelen uit het Regeerakkoord 2012 voor onderzoek die middels een kasschuif van 2023 naar 2020 beschikbaar worden gesteld.
3. De Lumpsum is in 2019 incidenteel verlaagd ter dekking van de tegenval op de leerling- en studentenraming en de studiefinancieringsraming; zie de toelichting in de Beleidsagenda.

Ontvangsten art.nr. 6 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213	1.213

Uitgaven art.nr. 7 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	4.483.810	4.493.381	4.542.330	4.634.112	4.701.467	4.701.467
Mutatie nota van wijziging 2018	212.256	234.911	232.826	232.743	238.715	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	163.084	180.876	189.550	199.946	211.568	
Nieuwe mutaties	1.218	– 10.439	1.338	1.438	1.438	
1. Overboekingen (intern)	– 46	106	212	312	312	
2. Overboekingen met andere departementen	138					
3. Lumpsumkorting		– 11.671				
4. HGIS loon- en prijsbijstelling	1.126	1.126	1.126	1.126	1.126	
Stand ontwerpbegroting 2019	4.860.368	4.898.729	4.966.044	5.068.239	5.153.188	5.209.476

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

3. De Lumpsum is in 2019 incidenteel verlaagd ter dekking van de tegenvaller op de leerling- en studentenraming en de studiefinancieringsraming; zie de toelichting in de Beleidsagenda.

Ontvangsten art.nr. 7 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	16	16	16	16	16	16
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	16	16	16	16	16	16

Uitgaven art.nr. 8 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	11.716	11.028	10.997	10.954	10.964	10.964
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	927	782	783	75	75	
Nieuwe mutaties						
1. Departementale overboekingen.	256	975	375	- 4	- 4	
Stand ontwerpbegroting 2019	12.899	12.785	12.155	11.025	11.035	11.035
Ontvangsten art.nr. 8 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	99	99	99	99	99	99
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	99	99	99	99	99	99
Uitgaven art.nr. 9 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	181.159	169.605	166.339	163.263	163.136	163.136
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	- 10.359	- 1.050	- 1.004	- 1.084	- 1.072	
Nieuwe mutaties						
1. Lerarenbeurs	- 15.000					
2. Overboekingen (intern)	- 120					
3. Overboekingen met andere departementen	- 253					
Stand ontwerpbegroting 2019	155.427	168.555	165.335	162.179	162.064	160.868

Toelichting nieuwe mutaties

Uitgaven

- € 15 miljoen onderuitputting 2018 op de lerarenbeurs wordt ingezet ter dekking van de tegenvaller op de leerling- en studentenraming en de studiefinancieringsraming; zie de toelichting in de Beleidsagenda.

Ontvangsten art.nr. 9 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000	9.000
Uitgaven art.nr. 11 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	5.373.215	5.445.488	5.502.475	5.560.887	5.633.749	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	145.861	159.218	129.672	134.429	139.267	
Nieuwe mutaties						
1. DUO	– 2.465	– 1.980	– 1.986	– 1.986	– 1.986	
2. Kasschuiif OV contract	850.000		– 425.000	– 425.000		
Stand ontwerpbegroting 2019	6.366.611	5.602.726	5.205.161	5.268.330	5.771.030	5.842.009
Ontvangsten art.nr. 11 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	896.901	944.304	1.007.932	1.080.588	1.159.149	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	– 46.627	– 51.080	– 59.375	– 64.728	– 72.140	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	850.274	893.224	948.557	1.015.860	1.087.009	1.155.007
Uitgaven art.nr. 12 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	89.501	89.198	87.797	86.954	86.012	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	4.200	3.873	3.726	3.810	4.267	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	93.701	93.071	91.523	90.764	90.279	88.579

Ontvangsten art.nr. 12 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	2.415	2.404	2.356	2.328	2.297	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	1.270	1.253	1.224	1.215	1.223	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	3.685	3.657	3.580	3.543	3.520	3.437
Uitgaven art.nr. 13 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	6.555	6.520	6.520	6.517	6.511	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	117	129	125	122	118	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	6.672	6.649	6.645	6.639	6.629	6.614
Ontvangsten art.nr. 13 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	238.269	240.901	243.263	244.315	244.652	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	– 580	– 2.167	– 2.192	– 1.886	– 2.110	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	237.689	238.734	241.071	242.429	242.542	240.575
Uitgaven art.nr. 14 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	777.883	838.211	836.392	833.673	833.680	
Mutatie nota van wijziging 2018	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletaire begroting 2018	76.252	90.986	81.294	56.720	32.169	
Nieuwe mutaties						
1. Gelden Regeerakkoord G 40 en G43		23.270	24.120	24.095	26.120	
2. Monumentenaftrek		5.000	5.000	5.000	5.000	
3. Overig	– 2.254	236	1.804	6.220	570	
Stand ontwerpbegroting 2019	861.881	967.703	958.610	935.708	907.539	902.288

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. betreft toevoeging van gelden uit het Regeerakkoord, reeksen G40 en G43.

2. betreft verhoging van het budget monumentenaftrek vanwege de groei-effecten in de periode 2016–2018.

Ontvangsten art.nr. 14 (Bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	494	494	494	494	494	494
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	6.185					
Nieuwe mutaties	609					
Stand ontwerpbegroting 2019	7.288	494	494	494	494	494

Uitgaven art.nr. 15 (Bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	989.426	988.512	1.001.409	1.001.629	1.014.879	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	– 11.678	8.217	8.496	6.509	6.489	
Nieuwe mutaties						
1. Correctie overschrijding budget 2017	– 1.000					
2. Lagere raming reclamopbrengsten		– 36.000	– 39.600	– 54.700	– 53.800	
3. Financiële afwikkeling DAB+ (van EZ)	55	100				
Stand ontwerpbegroting 2019	976.803	960.829	970.305	953.438	967.568	945.345

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

- Dit betreft een correctie op de overschrijding van het uitgavenbudget in 2017.
- De ramingen voor de reclameopbrengsten zijn op basis van een onderzoek van Ernst&Young naar beneden bijgesteld. Dit leidt ook tot een lager uitgavenbudget.
- Dit betreft een bijdrage van het Ministerie van Economische Zaken voor de financiële afwikkeling van DAB+-radio.

Ontvangsten art.nr. 15 (Bedragen x € 1 000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	206.500	199.500	206.500	199.500	206.500	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppleatoire begroting 2018	– 27.175	– 500	– 500	– 500	– 500	
Nieuwe mutaties						
1. Lagere raming reclamopbrengsten		– 36.000	– 39.600	– 54.700	– 53.800	
Stand ontwerpbegroting 2019	179.325	163.000	166.400	144.300	152.200	125.600

Toelichting nieuwe mutaties:

Ontvangsten

- De ramingen voor de reclameopbrengsten zijn op basis van een onderzoek van Ernst&Young naar beneden bijgesteld.

Uitgaven art.nr. 16 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	1.009.038	1.005.223	956.606	999.018	1.000.523	
Mutatie nota van wijziging 2018	– 642	– 2.955	– 4.400	– 5.877	– 5.877	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletoire begroting 2018	197.547	225.803	222.963	223.381	222.181	
Nieuwe mutaties						
1. overboekingen (intern)	668	300	200			
2. regeerakkoord- onderzoek			47.000			
Stand ontwerpbegroting 2019	1.206.611	1.228.371	1.222.369	1.216.522	1.216.827	1.216.657

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

- Dit betreft de middelen uit het vorige Regeerakkoord voor onderzoek 2020, door middel van een kasschuif uit 2023 komen deze middelen beschikbaar in 2020.

Ontvangsten art.nr. 16 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	101	101	101	101	101	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletoire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	101	101	101	101	101	101

Uitgaven art.nr. 25 (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	15.444	15.094	15.581	15.581	15.591	
Mutatie nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie eerste suppletoire begroting 2018	450	786	299	273	274	
Nieuwe mutaties						
1. Overboeking BZK/GF	– 1.073					
2. Overboeking Financiën/BTW compensatiiefonds	– 12					
Stand ontwerpbegroting 2019	14.809	15.880	15.880	15.854	15.865	15.865

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. Projecten economische zelfstandigheid (7 gemeenten) en regenboogsteden (39 gemeenten).
2. BTW in projecten genoemd onder 1.

Uitgaven art.nr. 91 Nog onverdeeld (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	- 244.318	- 415.479	- 409.900	- 338.348	- 182.715	
Mutatie Nota van wijzigingen 2018	514.000	685.000	680.000	608.000	453.000	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie 1e suppletaire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
1. Uitdeling G34 Modernisering cao primair onderwijs	- 270.000	- 270.000	- 270.000	- 270.000	- 270.000	
2. Te dekken door tegenvaller ramingen	0	- 163.463	- 114.415	- 140.323	- 156.174	
3. Dekking tegenvaller		38.904				
4. LPO aanvullende post Tranche 2018	9.511	18.297	21.751	22.185	19.156	
5. Kasschuiven	- 9.193	106.741	- 21.851	- 21.837	- 19.441	
Stand ontwerpbegroting 2019	0	0	- 114.415	- 140.323	- 156.174	- 160.921

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

1. «Dit betreft de Regeerakkoordmiddelen van G34 Modernisering CAO primair onderwijs. Deze middelen zijn tot er een cao akkoord was, op artikel 91 geparkeerd. Inmiddels is er een akkoord en zijn de middelen uitgekeerd.
2. De tegenvaller als gevolg van de ramingen is voor 2019 gedekt. Het restant van de tegenvaller is als taakstelling op de leerling- en studentenraming geparkeerd op artikel 91 en zal bij Voorjaarsnota 2019 worden ingevuld.
3. Een korting op artikel 4 regeling praktijkleren en artikel 6 en 7 lumpsum ho wordt ingezet ter dekking van de tegenvaller 2019.
4. Dit betreft de LPO tranche 2018 over een deel van de intensivering uit het Regeerakkoord.
5. De LPO tranche 2018 is over een deel van de intensivering uit het Regeerakkoord wordt via deze kasschuiven ingezet als dekking voor de tegenvaller van 2019.

Uitgaven art.nr. 95 Apparaatsuitgaven Kerndepartement (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	250.133	252.689	257.447	258.044	258.473	
Mutatie Nota van wijzigingen 2018	2.830	1.830	1.830	1.830	1.830	
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018	20.178	15.444	13.919	14.958	12.226	
Nieuwe mutaties	– 19.018	– 9.988	– 1.679	– 3.462	– 3.461	
1. Overboeking (intern)	3.887	2.033	2.039	2.039	2.039	
2. Overboeking met andere departementen	– 1.919	– 23.622	– 2.449	– 2.420	– 2.420	
3. Kasschuiven	– 16.901	14.666	1.796	– 81	– 80	
4. Beleidsmatige herschikkingen	– 4.085	– 3.065	– 3.065	– 3.000	– 3.000	
Stand ontwerpbegroting 2019	254.123	259.975	271.517	271.370	269.068	270.233

Toelichting nieuwe mutaties:

Uitgaven

2. Dit betreft voornamelijk de mutatie als gevolg van verder uitstel van 2019 naar 2020 van de omvorming van de fiscale scholingsaftrek naar een uitgavenregeling. Hierdoor wordt in 2019 € 21,2 miljoen teruggeboekt naar Financiënn.
3. Als gevolg van vertraging in de implementatie van de nieuwe werkplek OCW wordt € 6,5 miljoen middels een kasschuif doorschoven van 2018 naar 2019. Daarnaast wordt de kasschuif van 2019 naar 2018 ad € 7,5 miljoen voor uitvoeringskosten ter voorbereiding van de voorgenomen regeling scholingsvouchers door uitstel teruggeboekt naar 2019.

Ontvangsten art.nr. 95 Apparaatsuitgaven Kerndepartement (Bedragen x € 1.000)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	567	567	567	567	567	
Mutatie Nota van wijziging 2018						
Mutatie amendementen 2018						
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2019	567	567	567	567	567	567

Bijlage 3: Moties en toezeggingen

A. Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Moties Tweede Kamer

DIRECTIE BESTUURSONDERSTEUNING EN ADVIES		
Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Kamer te informeren over maatregelen die de inspectie genomen heeft, dan wel kan nemen tegen scholen die basiswaarden ondermijnen.	Debat [27-06-2018] – VAO Preventieve radicalisering (AO d.d. 20/6) Motie-Van Dijk	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
DIRECTIE EMANCIPATIE		
Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering nog voor de zomer met een plan van aanpak te komen om de rol én positie van vertrouwenspersonen te versterken.	Debat [22-02-2018] – Plenair debat over seksuele intimidatie op de werkvloer Motie-Özütok	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de Tweede Kamer Onderzoek vertrouwenspersonen in arbeidsorganisaties van 14 juni 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering (overwegende dat de kerndoelen met betrekking tot seksuele diversiteit voor het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs zijn aangescherpt; constaterende dat volgens de inspectie 14% van de po- en vo-scholen geen aandacht besteedt aan deze kerndoelen) verzoekt de regering, in lijn met de motie 30 950, nr. 113, passende maatregelen te nemen tegen deze scholen.	Debat [19-04-2018] – VAO Emancipatie Motie-Van Dijk	In de voortgangsrapportage Emancipatie in het voorjaar van 2019 wordt ingegaan op (de mogelijkheden van) het inspectietoezicht. Overigens is die 14% gebaseerd op zelfrapportage van schoolleiders in een representatieve steekproef, niet op een landelijke lijst van alle scholen. De kerndoelonderdelen seksualiteit en seksuele diversiteit worden in de toekomst aangescherpt. Een ontwikkelteam van docenten levert voorjaar 2019 een voorstel daarvoor.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om op school de lhbt-acceptatie nader te bevorderen door het examen- en kwalificatiebesluit op dit punt aan te passen.	Debat [19-04-2018] – VAO Emancipatie Motie-Van Dijk/Van den Hul	Het examen- en kwalificatiebesluit wordt nog in 2018 aangepast (ministeriële regeling). Implementatie daarvan is in schooljaar 2019/2020. In het aangepaste besluit wordt gesproken over acceptatie van seksuele- en genderdiversiteit en over seksuele diversiteit als basiswaarde in onze samenleving.
De Tweede Kamer verzoekt de regering alle elementen uit het regenboogstembusakkoord zo snel als mogelijk uit te voeren.	Debat [19-04-2018] – VAO Emancipatie Motie-Sjoerdsma	In de voortgangsrapportage Emancipatie in het voorjaar van 2019 wordt de actuele stand van zaken gegeven bij de uitvoering van het regenboogstembusakkoord.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in het voorjaar aan de Kamer te rapporteren over de voortgang van het emancipatiebeleid, onderbouwd met data, en dit jaarlijks te herhalen.	Debat [19-04-2018] – VAO Emancipatie Motie-Van den Hul	In het voorjaar van 2019 ontvangt de Tweede Kamer de voortgangsrapportage Emancipatie.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering initiatieven te ondersteunen om meer jongens te interesseren voor zorg of het onderwijs.	Debat [19-04-2018] – Plenair debat positie jonge vrouwen op de arbeidsmarkt Motie-Van den Hul	De motie wordt meegenomen in de voorgangsrapportage Emancipatie in het voorjaar van 2019. De komende vijf jaar ondersteunt OCW de strategische alliantie «Werk en de Toekomst» (van Atria, Emancipator, NVR en VHTO), die tot doel heeft om brede stereotypering in het onderwijs, bij de overheid en op de arbeidsmarkt te slechten. Ook zal er bekeken worden hoe gezamenlijke en gedegen opgezette initiatieven vanuit zowel de pabo's als het werkveld vanuit OCW ondersteund kunnen worden. Tenslotte wordt er invulling gegeven aan de motie via het op 14 maart 2018 gepresenteerde actieprogramma «Werken in de Zorg» van het Ministerie van VWS, mede namens OCW en SZW. In het najaar van 2018 worden een wervingscampagne en website gelanceerd en wordt de Tweede Kamer geïnformeerd door de Minister van VWS over de voortgang van het actieprogramma.

DIRECTIE ERFGOED EN KUNSTEN

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te treden met provincies en gemeenten om deze bewegwijzering beter tot haar recht te laten komen, en voor het zomerreces de Kamer hierover te informeren.	Debat [21-11-2016] – Cultuurbegroting Motie-Van Veen	Het Ministerie van OCW bespreekt de verbetering van de bewegwijzering met de provincies en gemeenten. In het najaar van 2018 wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de resultaten.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te gaan met de partners van de Agenda, de provincies en de gemeenten om te bezien wat de komende periode nodig is gezien de leegstandontwikkeling binnen het religieus erfgoed, en de uitkomsten hiervan mee te nemen in de evaluatie van de monumentenzorg die is voorzien voor 2018.	Debat [21-11-2016] – Cultuurbegroting Motie-Pechtold/Dik-Faber	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Erfgoed Telt van 22 juni 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om het advies van het Fonds Podiumkunsten en de Raad voor Cultuur minimaal twaalf maanden voor de behandeling van de OCW-begroting aan te vragen en in ontvangst te nemen.	Debat [21-11-2016] – Cultuurbegroting Motie-Van Veen/Vermue	De Tweede Kamer wordt in juni 2019 geïnformeerd over het cultuurbeleid 2021–2024. In deze brief zal de regering ook ingaan op deze motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij de besteding: – historische schulden van musea bij het bestemmingsfonds OCW te verevenen; – een aanvullend advies te vragen aan de Raad voor Cultuur over het resterende bedrag, waarbij de te besteden middelen ten goede komen van de museale sector; verzoekt de regering voorts bij de besteding van het resterende bedrag de volgende mogelijkheden mee te nemen: – een bijdrage aan het Mondriaan Fonds ten behoeve van het aankoopfonds; – het buiten de BIS-criteria ondersteunen van twee musea in de regio; – het verhogen van het toegekende bedrag aan musea met een lagere BIS-bijdrage dan 1 miljoen euro.	Debat [21-11-2016] – Cultuurbegroting Motie-Van Veen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Reactie op aangenomen moties en amendementen bij de begroting OCW van 2017 van 26 april 2017 en de brief aan de Tweede Kamer Uitvoering motie-Van Veen inzake bestemmingsfondsen 2013–2016 musea van 4 september 2017.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering nader te onderzoeken hoe en in welke mate de culturele infrastructuur in stedelijke regio's van invloed is op het algemene vestigingsklimaat van huishoudens en bedrijven; verzoekt de regering voorts, nader te onderzoeken hoe en in welke mate een sturend cultuurbeleid kan bijdragen aan behoud en versterking van het algemene vestigingsklimaat in belangrijke stedelijke regio's buiten de Randstad; verzoekt de regering tevens, de conclusies van dit onderzoek te betrekken bij een herziening van het stelsel van basisinfrastructuur en de fondsen.	Debat [21-11-2016] – Cultuurbegroting Motie-Grashoff/Pechtold	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer met de aanbieding rapport «Pas de deux? Het ruimtelijk samenspel van cultuur en economie in Nederland: een beleidsverkenning» van 17 oktober 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Raad Voor Cultuur te vragen om in zijn advies naar meer en ander publiek, ook het bevorderen van diversiteit onder mensen werkzaam in de culturele sector mee te nemen; verzoekt de regering tevens de Raad voor Cultuur te vragen dit onderzoek in de loop van 2018 uit te voeren.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Ellemeet/Bergkamp	De Raad voor Cultuur brengt in oktober 2018 het advies uit.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in overleg met de sector op korte termijn en in lijn met het advies Passie gewaardeerd van de SER en de Raad voor Cultuur, experimenterruimte te creëren opdat zzp-ers werkzaam in de culturele en creatieve sector collectief kunnen onderhandelen.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Ellemeet/Asscher	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2018 geïnformeerd over de verkenning naar mogelijke experimenterruimte.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te inventariseren welke financieringsregelingen voor zelfstandigen ook bedoeld zijn voor zelfstandigen in de culturele sector, maar in de praktijk voor hen niet geschikt zijn, en deze geschikt voor gebruik te maken; verzoekt de regering voorts aan de Raad voor Cultuur explicet aandacht te vragen voor een effectievere inzet van financieringsregelingen voor zelfstandigen in de culturele sector in zijn advies Financiering van cultuur; verzoekt de regering tevens de Raad voor Cultuur te vragen dit onderzoek in de loop van 2018 uit te voeren.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Ellemeet/Arno Rutte	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2018 schriftelijk geïnformeerd over de uitvoering van deze motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om onderzoek te doen naar mogelijkheden binnen het wetenschapsbeleid en de Raad voor Cultuur in het kader van het cultuurstelsel 2021–2024 een advies te vragen over de positie van de wetenschapsmusea.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Dik-Faber c.s.	In de adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur over de cultuurperiode 2021–2024 wordt advies gevraagd over de positie van de wetenschapsmusea. De Tweede Kamer ontvangt de adviesaanvraag in december 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de plannen voor de toekomst van monumentale kerken en de inzet van extra middelen voor te bereiden in nauw overleg met de (koepels van) eigenaren van deze monumenten en de Kamer daarover te informeren vóór de zomer van 2018.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Rog/Dik-Faber	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Erfgoed Telt van 22 juni 2018.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer (van mening dat meer inzicht in de «niet-bezoeker» voor de culturele partijen zinvol zou zijn om hun publieksbereik te vergroten); verzoekt de Minister middels een onderzoek ook de «niet-bezoeker» in beeld te krijgen.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Bergkamp c.s.	In de cultuurbrief Cultuur in een open samenleving van 12 maart 2018 zegt het kabinet onderzoek te laten verrichten. Inmiddels is het concept eindrapport van de Erasmus Universiteit gereed. Op basis van deze input geeft de Raad voor Cultuur eind 2018 advies over dit onderwerp. De rapportage wordt als bijlage van de najaarsbrief vóór de begrotingsbehandeling Cultuur aan de Tweede Kamer gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de ambitie van muziekonderwijs voor ieder kind voort te zetten; verzoekt de regering tevens, de effecten van de huidige regeling komend jaar te evalueren en daarbij te bekijken hoe scholen met een goed plan voor muziekonderwijs na 2020 ondersteund kunnen worden, daarbij kijkende naar zowel publieke als private middelen, en de Tweede Kamer hierover te informeren.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Asscher/Bergkamp	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Cultuur in een open samenleving van 12 maart 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering op korte termijn met een voorstel te komen om deze secundaire tickethandel aan banden te leggen.	Debat [21-11-2017] – Stemmingen Cultuurbegroting Motie-Kwint c.s.	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2018 geïnformeerd over het voorstel.

DIRECTIE FINANCIËL ECONOMISCHE ZAKEN

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering te zorgen dat scholen hun jaarverslagen en inspectierapporten op hun website publiceren.	Debat [11-11-2014] – Stemmingen over moties ingediend bij Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2015 Motie-Straus/Ypma	Uit een inventarisatie door de po-raad en de VO-raad naar de naleving van de afspraken in de Branche codes Goed bestuur op het punt van openbaarmaking van jaarverslagen komt naar voren dat – ondanks de aansporingen daartoe – nog steeds niet alle scholen in de sectoren PO en VO hun jaarverslag op de eigen website openbaar maken. Er is weinig zicht en hoop dat een nieuwe aansporing daartoe wel zal leiden tot een 100% score. OCW werkt daarom thans aan het opnemen van de openbaarmaking in de sectorwetten. Daarna zullen nadere inrichtingsvoorschriften in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs worden opgenomen.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de voor- en nadelen van een aparte noodregeling voor onderwijsinstellingen in de Faillisementswet te onderzoeken, en de Kamer hierover te informeren voor Prinsjesdag 2016.	Debat [31-03-2016] – VAO Governance in het mbo Motie-Lucas	De Tweede Kamer ontvangt in het najaar van 2018 een brief aangaande de voor- en nadelen van een aparte noodregeling voor onderwijsinstellingen in de faillisementswet.
De Tweede Kamer verzoekt de regering alle salarissen, ook die van bestuurders, onder te brengen in de onderwijs-cao.	Debat [29-03-2018] – VAO Leraren Motie-Kwint/Beertema	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer over leraren en het lerarentekort van 24 augustus 2018, kenmerk 1388284.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Stichting van het Onderwijs op te roepen te komen tot een intersectoraal functiewaarderingstraject, waarbij in ieder geval de lesgevende functies in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs worden betrokken.	Debat [29-03-2018] – VAO Leraren Motie-Rog/Van Meenen	Aan de motie is voldaan met een brief aan de Stichting van het Onderwijs. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd in de brief over het lerarentekort van 24 augustus 2018, kenmerk 1388284.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering, de bijstellingen niet ten koste te laten gaan van de bekostiging van scholen.	Debat [22-09-2016] – Algemene Politieke Beschouwingen Motie-Pechtold c.s.	De motie is uitgevoerd met de tweede nota van wijziging 34 775 VIII, nr. 13.

DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIEFINANCIERING

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Tweede Kamer na invoering van het bursalenstelsel op de hoogte te houden van de effecten van het toelaten van bursalen, waarin aantalen promotieplaatsen van de verschillende vormen opgenomen worden en de beschikbaarheid van universitair docenten.	Debat [26-09-2011] – Strategische agenda Hoger Onderwijs Motie-Klaver	De AMvB is in januari 2016 in werking getreden. Rijksuniversiteit Groningen en Erasmus Universiteit Rotterdam hebben toestemming gekregen deel te nemen. De AMvB voorziet in tussenevaluatie na circa twee jaar (vierde kwartaal 2018).
De Tweede Kamer verzoekt de regering de inwerkingtreding van het wetsartikel dat collegegelddifferentiatie bij excellente opleidingen regelt pas te effectueren op het moment dat er meer duidelijkheid is over de effecten die een sociaal leenstelsel heeft op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs.	Debat [23-04-2013] – WGO Kwaliteit in Verscheidenheid – 2e termijn Motie-Mohandis	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Wet accreditatie op maat 34.735 van 15 juni 2018, gepubliceerd op 5 juli 2018 in het Staatsblad 2018, nr. 209 . Hierin worden de accreditatieoordelen «goed» en «excellent» van de NVAO geschrapt en blijft alleen nog het oordeel voldoende/onvoldoende over.
De Tweede Kamer verzoekt de regering een verkenning te starten naar de mogelijkheden van extra bekostiging dan wel differentiatie binnen de bekostiging van opleidingen met een excellent keurmerk, in samenhang met het lopende onderzoek naar aanleiding van de motie-Lucas .	Debat [23-04-2013] – WGO Kwaliteit in Verscheidenheid – 2e termijn Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Wet accreditatie op maat 34.735 van 15 juni 2018, gepubliceerd op 5 juli 2018 in het Staatsblad 2018, nr. 209 . Hierin worden de accreditatieoordelen «goed» en «excellent» van de NVAO geschrapt en blijft alleen nog het oordeel voldoende/onvoldoende over.
De Tweede Kamer verzoekt de regering het bindend studieadvies bij de komende kwaliteitsafspraken te begrenzen tot het eerste jaar van de bachelor.	Debat [02-07-2015] – VAO prestatieafspraken hoger onderwijs (AO d.d. 24/6) Motie-Mohandis/Rog	De motie zal gelijktijdig met de evaluatie van het experiment BSA in jaar 2 worden afgedaan in het najaar van 2018.
De Tweede Kamer roept de regering, onderwijsinstellingen, interne en externe belanghebbenden op om maximale impact te bewerkstelligen met de extra investeringsmiddelen naar 2025, met als doel een toekomstbestendig hoger onderwijs, versterking van ontwikkelingskansen van studenten en een lerende, internationale concurrerende economie.	Debat [14-12-2015] – Notaoverleg Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015–2025 Motie-Duisenberg c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Aanbieding sectorakkoorden hogescholen en universiteiten van 9 april 2018.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>De Tweede Kamer (overwegende dat leraren professionals zijn die ruimte en zeggenschap verdienen om zelf vorm en inhoud te geven aan hun vak); verzoekt de regering te bevorderen dat: – in de nascholing en professionalisering van leraren gerichte aandacht is voor het omgaan met verschillen, het gebruik van ICT en curriculum-ontwikkeling; – het opleiden van nieuwe generaties leraren binnen opleidingsscholen, een samenwerking van school en lerarenopleiding, wordt geïntensiverd, zodat theorie en praktijk meer dan nu met elkaar worden verweven; – er overeenstemming komt over het ontwikkelen van brede, vakoverstijgende educatieve bachelors en masters, zowel op hbo- als wo-niveau, die studenten voorbereiden op het moderne beroep van leraar, zowel in het basis- als in het voortgezet onderwijs; – er universitaire opleidingen voor het primair onderwijs worden ontwikkeld; verzoekt de regering te bevorderen dat de lerarenopleidingen, in zowel hbo als wo, hun curriculum aanpassen aan en het lerarenregister rekening houdt met de ontwikkelingen die verder uitgewerkt worden onder onderwijs2032.</p>	<p>Debat [09-03-2016] – Hoofdlijnendebat over het advies van het platform Onderwijs 2032 Motie-Ypma c.s.</p>	<p>De lerarenopleidingen zullen hun curriculum aanpassen op het moment dat de herziene kerndoelen en eindtermen zijn ingevoerd. In het huidige proces van Curriculum.nu leveren ze input en feedback op de tussenproducten van de ontwikkelteams en zijn ze gelieerd aan enkele ontwikkelscholen. Ook zijn er enkele leraren in de ontwikkelteams die zowel lesgeven op een po- of vo-school als daarnaast werken als lerarenopleider.</p>
<p>De Tweede Kamer (van mening dat de openbare uitspraken van de rector van de Islamitische Universiteit Rotterdam (IUR) niet los gezien kunnen worden van zijn functie; van oordeel dat zijn uitspraken over Koerden, Armeniërs, homoseksuelen, Joden en over het slaan van vrouwen in flagrante strijd zijn met het beginsel van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef) verzoekt de regering uitvoering te geven aan de wet zo gauw die in werking treedt en de accreditatie van de IUR in te trekken.</p>	<p>Debat [28-09-2016] Stemmingen over amendementen bescherming namen en graden hoger onderwijs Motie-Beertema</p>	<p>Per 1 januari 2018 zijn de bepalingen omtrent de verplichting van instellingen om het maatschappelijke verantwoordelijkheidsbesef te bevorderen in werking getreden. Er kan bij de IUR worden ingegrepen wanneer daar een nieuwe aanleiding toe is, bijvoorbeeld bij nieuwe discriminatoire uitingen van de rector.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken op welke wijze het recht op bekostigd onderwijs meer in balans kan worden gebracht, ongeacht opleidingsniveau, bijvoorbeeld door middel van een scholingsbeurs of leerrechten, ongeacht de leeftijd waarop men deze gebruikt, en de kosten en opbrengsten van een dergelijk systeem in kaart te brengen.</p>	<p>Debat [02-11-2016] – Begrotingsbehandeling OCW Debat [03-11-2016] Begroting OCW Motie-Bruins/Straus</p>	<p>De Tweede Kamer ontvangt in het najaar 2018 een brief waarin wordt ingegaan op de uitwerking van de motie.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering, in overleg met de universiteiten, hogescholen en studentenorganisaties tot een programma van aanvullende ondersteuning en begeleiding voor «stapelaars» en inbegrepen groepen zoals zij-instromers in het hoger onderwijs te komen, en dit te betrekken bij het begrotingsonderzoek en het actieplan gelijke kansen.</p>	<p>Debat [02-11-2016] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bruins/Mohandis</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Beantwoording vragen over de begrotingsbehandeling van OCW 2018 (inclusief nagekomen vragen over Media) van 6 december 2017.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering de leeftijdsgrens van het levenlanglerenkrediet gelijk mee op te laten lopen met de verhoging van de AOW-leeftijd.</p>	<p>Debat [03-11-2016] Stemmingen punt 19 over aangehouden moties ingediend bij Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor het jaar 2017 Motie-Rog/Van Meenen</p>	<p>In het Algemeen overleg van 13 maart 2018 is als verwacht studiejaar van inwerkingtreding het studiejaar 2020–2021 aangegeven.</p>

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg te treden met instellingen in het hoger onderwijs, studentenpsychologen en studentenorganisaties over psychische problematiek bij studenten en gezamenlijk tot een actieplan te komen, zodat op iedere instelling goede en laagdrempelige psychische hulpverlening aanwezig is.	Debat [02-02-2017] – VAO HO prestatieafspraken/ voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Bruins/Asante	In het voorjaar van 2018 is een werkgroep gevormd met onder andere de koepelorganisaties en studentenbonden om te komen tot een gezamenlijke aanpak, gericht op studentenwelzijn. Deze gezamenlijke aanpak wordt in de komende maanden afgestemd met de hogescholen en universiteiten en besproken met studentendecanen, -psychologen en andere belangenorganisaties. Voor de begrotingsbehandeling OCW wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de gezamenlijke aanpak rondom studentenwelzijn en daarmee de uitwerking van de motie, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
De Tweede Kamer verzoekt de regering geen toestemming te verlenen aan transnationaal onderwijs waarin de academische vrijheid niet op dezelfde, of vergelijkbare wijze, geborgd is als in Nederland, verzoekt de regering voorts, geen toestemming te verlenen aan transnationaal onderwijs waarin de studenten aan de opleiding verplicht onderwijs moeten krijgen in een bepaalde politieke ideologie, zoals het marxisme, of waar de samenstelling van het curriculum en de inhoud van de vakken gecontroleerd worden door de overheid van het betreffende land.	Debat [23-02-2017] – Stemmingen wetsvoorstel bevordering internationaleisering hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met een AMvB, die op 31 mei 2018 in werking is getreden met publicatie in het Staatsblad 2018, nr. 151 . De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd met de brief Toezeggingen in relatie tot transnationaal onderwijs van 12 juli 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering hbo-instellingen op te roepen het bedrijfsleven nauw te betrekken bij de vormgeving van het onderwijsprogramma van een Ad-opleiding met het oog op het kennen en kunnen van de student; in de door de Minister toegezegde monitor expliciet kwalitatief onderzoek te doen naar de betrokkenheid van het regionale bedrijfsleven bij de vormgeving van het onderwijs binnen de Ad-opleiding.	Debat [29-06-2017] – Associate Degree (AD) Motie-Van der Molen	In november 2018 wordt de eerste landelijke conferentie Associate degree georganiseerd, waarmee tevens invulling wordt gegeven aan de motie. De Tweede Kamer zal hierover bij de aanbieding van de eerste tussenrapportage van de monitor Associate degree worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om met alle partners in de keten van studentenhuisvesting te komen tot een nieuw convenant en actieplan studentenhuisvestingen en dit actieplan te faciliteren.	Debat [11-10-2017] – Gezamenlijk debat met M.BZK over huisvesting buitenlandse studenten Motie-Futselaar/Özdil	De motie is door Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) in behandeling genomen. De Tweede Kamer wordt geïnformeerd via de begroting van BZK.
De Tweede Kamer verzoekt de regering: 1. in het nog uit te voeren onderzoek naar de nadere vooropleidingsseisen mbo-hbo ook aandacht te besteden aan de mogelijkheid en wenselijkheid van individueel maatwerk en hierover de Kamer te informeren; 2. op korte termijn in overleg te treden met de Vereniging Hogescholen, de MBO Raad, het ISO, de LSVb en de JOB over de ervaren belemmeringen op dit punt en waar nodig de ministeriële regeling rond de vooropleidingseisen met spoed aan te passen.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Kuik c.s.	De Tweede Kamer wordt na het zomerreces 2018 en voor de begrotingsbehandeling geïnformeerd over het eerste deel van de motie, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs. Over het tweede deel van de motie loopt het overleg nog.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken op basis van welke criteria de numerus fixus wordt ingesteld, als het gaat om opleidingen waar een tekort aan arbeidskrachten voor geldt, en hoe deze belemmeringen kunnen worden weggenomen.	Debat [31-01-2018] – VAO Selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs (AO d.d. 17/1) Motie-Tielen/Van der Molen	De Tweede Kamer wordt voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 geïnformeerd over de uitwerking van de motie, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de toegankelijkheid van het hoger onderwijs op sectoraal en instellingsniveau te waarborgen door samen met studenten-bonden en koepelorganisaties afspraken te maken over kaders waarbinnen instellingen decentrale selectie in de bachelorfase mogen toepassen op basis van het geplande onderzoek naar de effecten van decentrale selectie.	Debat [31-01-2018] – VAO Selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs (AO d.d. 17/1) Motie-Van Meenen	De motie is in behandeling genomen. Naar verwachting wordt de Tweede Kamer eind 2018 geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering ervoor te zorgen dat universiteiten en hogescholen de kosten van selectie niet bij de student terecht laten komen, om zo kansengelijkheid te bevorderen.	Debat [31-01-2018] – VAO Selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs (AO d.d. 17/1) Motie-Van Meenen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Reactie op motie kosten voor selectie procedures (31.288, nr. 608) van 11 juli 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering: 1.de Kamer feitelijk te informeren over de uitkomst van de selectie bij de opleiding psychologie van de UvA en daarbij te kijken naar de wijze van selectie, het aantal toegelaten Nederlandse studenten en het aantal niet-EER-studenten dat wordt toegelaten tot de bacheloropleiding;2.hierbij in te gaan op de bredere vraag hoe bij Nederlandse universiteiten omgegaan wordt met selectie bij opleidingen waar tegelijkertijd veel Nederlandse en niet-Nederlandse studenten zich inschrijven.	Debat [31-01-2018] – VAO Selectie en toegankelijkheid van het hoger onderwijs (AO d.d. 17/1) Motie-Van der Molen/Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Internationalisering in evenwicht van 4 juni 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in het geval dat de huidige gedifferentieerde beoordelingen uit de wet worden gemanoeuvreerd, voor de zomer van 2018 te komen met een alternatief voor de gedifferentieerde beoordelingen in een andere vorm waarin ook excellentie tot uitdrukking komt.	Debat [06-02-2018] – Wetsvoorstel Accreditatie Motie-Tielen	Met de NVAO en de studenten is reeds gesproken over een voorstel. De laatste gesprekken met VSNU en Vereniging Hogescholen ten behoeve van het voorstel zijn reeds ingepland. Voornemen is om het resultaat daarvan onder andere mee te nemen in de aanpassing van het accreditatiekader en hierover in september 2018, tijdens de voorhang van het accreditatiekader, te rapporteren.
De Tweede Kamer verzoekt de regering met de lerarenopleidingen in overleg te treden met als doel dat alle afgestudeerden hebben geleerd hoe zij kindermishandeling herkennen en hoe ze hiermee om moeten gaan.	Debat [13-03-2018] – VSO Monitor Sociale veiligheid in en rond scholen (29 240, nr. 76) Motie-Westerveld	De motie wordt besproken met de Vereniging Hogescholen en de VSNU.
De Tweede Kamer verzoekt de regering er voor te zorgen dat het voor onderwijsinstellingen niet mogelijk is om meer instellingscollegegeld dan de bekostiging van de opleiding en het tarief ter hoogte van het wettelijk collegegeld te vragen.	Debat [15-03-2018] – VAO Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) Motie-Van Meenen/Westerveld	Voor deze motie is wetswijziging noodzakelijk. De eerste voorbereidende werkzaamheden zijn gestart.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Nuffic te vragen om, in overleg met de lerarenopleidingen, het delen van best practices tussen het voortgezet onderwijs en het hoger onderwijs te faciliteren.	Debat [19-04-2018] – VAO Nederlands – Engels in het hoger onderwijs Motie-Özdi	Aan de motie wordt uitvoering gegeven. De Nuffic is geïnformeerd.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering(overwegende, dat het voor de kwaliteit van het onderwijs van groot belang is dat besluiten inzake de voertaal in het hoger onderwijs zorgvuldig worden genomen; overwegende, dat het voor de publieke verantwoording van instellingen wenselijk is een helder overzicht te hebben van de overwegingen die voor instellingen een rol spelen) de inhoud en toepassing van de gedragscodes periodiek in beeld te brengen, conform de oorspronkelijke bedoeling van de wet.	Debat [19-04-2018] – VAO Nederlands – Engels in het hoger onderwijs Motie-Bisschop/Beertema	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Internationalisering in evenwicht van 4 juni 2018. Hierin is aangegeven dat na herziening van art. 7.2 WHW de Inspectie gevraagd zal worden om periodiek (thematisch) te onderzoeken hoe instellingen omgaan met taalbeleid.
De Tweede Kamer verzoekt de regering (constaterende dat de Algemene Rekenkamer vaststelt dat er onduidelijkheid bestaat over wat wordt verstaan onder «hoofdlijnen van de begroting en overwegende dat dit het goed uitoefenen van het instemmingsrecht op de hoofdlijnen van de begroting door de medezeggenschap in de weg staat) in overleg met de studentenbonden en de besturenorganisaties te komen tot voorstellen ter verbetering van deze definitie en dit zo nodig in de wet te verankeren.	Debat [30-05-2018] – Debat voorinvesteringen hoger onderwijs Motie-Van Meenen/Tielen	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in het kader van de nieuwe kwaliteitsafspraken een plan op te stellen hoe de groep studenten die de dupe zijn geworden van de instellingen waar onvoldoende voorinvestering heeft plaatsgevonden, gecompenseerd kunnen worden en de kamer hier zo spoedig mogelijk over te informeren.	Debat [30-05-2018] – Debat voorinvesteringen hoger onderwijs Motie-Van der Molen c.s.	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de gehanteerde definitie van de Algemene Rekenkamer te omarmen in een nader onderzoek naar alle onderwijsinstellingen, om vast te stellen in hoeverre de aan de studenten beloofde voorinvesteringen ook daadwerkelijk zijn uitgevoerd.	Debat [30-05-2018] – Debat voorinvesteringen hoger onderwijs Motie-Beertema	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer (spreekt uit dat een opleiding van 240 ECTS in dertien maanden geen recht doet aan zowel het stelsel van studiepunten als de complexiteit van het beroep van leraar) verzoekt de regering soortgelijke spoedcursussen naar het leraarschap te inventariseren en hierbij te bezien of die inhoud voldoende opleidt voor het leraarschap.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM) Motie-Kwint/Westerveld	Aan de Inspectie van het onderwijs is, in het kader van haar eerstvolgende Jaarwerkplan, gevraagd een inventarisatie te maken van soortgelijke trajecten.
De Tweede Kamer verzoekt de regering vooraf door de NVAO te laten controleren of de kwaliteitsafspraken die op instellingsniveau zijn gemaakt meetbaar zijn én of deze bijdragen aan de kwaliteitsdoelen die de instellingen en hun partners zelf gesteld hebben, zodat tijdige aanpassingen mogelijk zijn.	Debat [28-06-2018] – VAO Sectorakkoorden hogescholen en universiteiten (AO d.d. 20/6) Motie-Tielen	De NVAO gaat dit controleren tijdens de beoordeling van de planvorming. Deze vinden plaats tussen het najaar van 2018 en uiterlijk 1 april 2020.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met de instellingen, het profileringsfonds in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) meer bekendheid te geven onder studenten die onvrijwillig studievertraging oplopen en ervoor te zorgen dat studenten ook lopende het studiejaar een beroep kunnen doen op dit fonds.	Debat [28-06-2018] – VAO Sectorakkoorden hogescholen en universiteiten (AO d.d. 20/6) Motie-Tielen/Bruins	Eind september 2018 wordt de eerder toegezegde monitor profileringsfonds naar de Tweede Kamer verzonden. Bij het aanbieden van de monitor zal nader worden ingegaan op de uitvoering van deze motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de instellingen erop te wijzen dat mantelzorgende studenten onderdeel uitmaken van de Regeling Profileringsfonds; verzoekt de regering tevens om, ervoor zorg te dragen dat in het jaarverslag ook de mantelzorgende studenten worden meegenomen en daartoe in gesprek met de VH en VSNU te gaan voor rapportage van het profileringsfonds op basis van een standaardmodel, waarbij mantelzorgende studenten onder het onderdeel «studenten met overmacht» in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs moeten vallen.	Debat [28-06-2018] – VAO Sectorakkoorden hogescholen en universiteiten (AO d.d. 20/6) Motie-Van der Molen	Eind september 2018 wordt de eerder toegezegde monitor profileringsfonds naar de Tweede Kamer verzonden. Bij het aanbieden van de monitor zal nader worden ingegaan op de uitvoering van deze motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de uitwerking van de Beleidsregel macrodoelmatigheid de CDHO voor nieuwe opleidingen zowel te laten kijken naar de taalkeuze als naar de naamgeving van de opleiding in relatie tot het arbeidsmarktperspectief, verzoekt de regering tevens om, te onderzoeken of de NVAO in het kader van de kwaliteitsbeoordeling ook een rol kan krijgen in de beoordeling van de taal van de opleidingsnaam van bestaande opleidingen.	Debat [05-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Internationalisering Motie-Westerveld	De motie bestaat uit twee delen. 1e: De Tweede Kamer wordt zo spoedig mogelijk geïnformeerd. 2e: Dit wordt geagendeerd in het eerstvolgende overleg met de NVAO (20 september 2018).
De Tweede Kamer verzoekt de Minister van OCW, samen met haar collega's van EZ, BZK en SZW te verkennen op welke wijze een vervolgprogramma gericht op werving en binding van internationaal talent in gang gezet kan worden.	Debat [05-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Internationalisering Motie Özil/Tielen	In het najaar van 2018 zal een eerste interdepartementaal overleg plaatsvinden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering samen met de VSNU te onderzoeken hoe samenwerking tussen de universiteiten bij de aanmelding en toelating van niet-Nederlandse studenten efficiënter en doelmatiger kan worden vormgegeven, en daarin de mogelijkheid van het creëren van één aanmeldloket voor alle niet-Nederlandse studenten in het hoger onderwijs mee te nemen, en de Kamer hier voor het einde van het jaar over te informeren.	Debat [05-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Internationalisering Motie Tielen	Eerste overleg heeft plaatsgevonden. Verder onderzoek en overleg vindt in het najaar van 2018 plaats.

DIRECTIE INTERNATIONAAL BELEID

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering (constaterende dat gebrekige erkenning van diploma's en beroepskwalificaties een van de drempels is voor grensworkers; overwegende dat grensregio's (provincies, gemeenten, euregio's) in samenwerking met ITEM een roadmap aan het opstellen zijn voor kansrijke beroepen voor grensoverschrijdend werken) de uitkomsten van deze roadmap te delen met de Kamer, structureel overleg met de grensinfopunten, euregio's, provincies, gemeenten, werkgevers, beroepsorganisaties en Duitse partners te organiseren en op korte termijn met concrete oplossingen te komen voor knelpunten in de erkenning van diploma's en beroepskwalificaties.	Debat (31-05-2018) – VAO Voortgang grensoverschrijdende samenwerking (AO d.d. 25/04/2018) Motie-Van der Graaf c.s.	De regering zal de uitkomsten van het project waarnaar de motie verwijst te zijner tijd met de Tweede Kamer delen. De regering voert al regulier overleg met de relevante nationale partijen (provincies, euregio's) en met buitenlandse autoriteiten en instanties. Het overleg met die buitenlandse partners vindt zowel plaats binnen de Benelux als in bilateraal verband, in het bijzonder met Noordrijn-Westfalen en Niedersachsen en relevante Duitse instanties op Bonds niveau. De complexiteit van de materie zelf alsook de betrokkenheid van vele partijen in Nederland én Duitsland (en in België en Luxemburg) maken dat een snelle en gedegen oplossing van de problematiek in ieder geval op korte termijn niet realistisch is. In het najaar 2018 vinden opnieuw consultaties met alle partijen plaats. De Kamer wordt hierbij geïnformeerd over de verdere uitkomsten daarvan.

DIRECTIE KENNIS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Onderwijsraad te vragen te onderzoeken hoe we ons onderwijsbestel zo kunnen inrichten, dat gelijke kansen, opstroom, doorstroom en maatwerk weer de norm worden in het Nederlands onderwijsbestel.	Debat [29-10-2015] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Van Meenen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met het advies De leerling centraal? dat de Onderwijsraad heeft uitgebracht in juli 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in samenspraak met de betrokken organisaties, de VO-raad en alle sectororganisaties in het vervolgonderwijs tot landelijke normen te komen waaraan loopbaanbegeleiding, studievoorlichting en studiekeuzeactiviteiten minimaal moeten voldoen, en de uitwerking hiervan voor het meireces van 2017 met de Kamer te delen.	Debat [02-11-2016] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Duisenberg c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Loopbaanoriëntatie en -begeleiding van 30 november 2017.

DIRECTIE MIDDENBAAR BEROEPSONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om: 1.in overleg te treden met de ambassade van Duitsland om te kijken hoe het belang van het beheersen van de Duitse taal in Nederland beter onder de aandacht kan worden gebracht;2.het «Mach mit!»-programma bij scholen onder de aandacht te brengen en op die manier studenten te enthousiasmeren voor het vak Duits.	Debat [10-04-2014] – VAO Macrodoelmanigheid en Kwalificatielijstjes (AO d.d. 12/03) Motie-Straus c.s.	De Tweede Kamer zal naar verwachting in het najaar van 2018 worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering meer ambitie te tonen en zich maximaal in te spannen om de voorgenomen wetswijziging en de daaruit voortvloeiende oplossing in werking te laten treden per studiejaar 2016–2017.	Debat [09-06-2015] – Stemming over motie ingediend bij het VSO over de Nederlandse taaleis aan buitenlandse studenten bij Engelstalige mbo-opleidingen Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Internationalisering in evenwicht van 4 juni 2018.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Kamer jaarlijks te informeren over de stand van zaken met betrekking tot de cross-overkwalificaties en jaarlijks te bezien of het in generiek beleid omgezet kan worden.	Debat [31-03-2016] – VSO ontwerpbesluit experiment cross-over kwalificaties Motie-Lucas	De Tweede Kamer ontvangt eind 2018 een brief over de stand van zaken met betrekking tot cross-over kwalificaties.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de escalatieladder duidelijk op te nemen dat de Minister van OCW eindverantwoordelijke is voor het «gezamenlijke» interventieteam en voortaan bij overdracht van een casus van de inspectie aan de Minister van OCW ook de Tweede Kamer te informeren over de ontstane problemen en de stappen die het interventieteam gaat nemen.	Debat [31-03-2016] – VAO Governance in het mbo Motie-Lucas	Aan de motie is uitvoering gegeven. Naar aanleiding van de motie-Lucas is de escalatieladder aangepast. In de escalatieladder is nu opgenomen dat de Minister eindverantwoordelijk is bij de hoogste trede van de escalatieladder en dat, voor zover nog niet eerder gebeurd, de bewindspersoon de Tweede Kamer over de ontstane problemen en de stappen die het interventieteam gaat nemen zal informeren.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de macrodoelmatigheidscommissie als kader mee te geven dat bij gelijke kwaliteit van opleidingen kleine roc's hun opleiding kunnen blijven aanbieden.	Debat [17-05-2016] – Stemming punt 14 over aangehouden motie ingediend bij het VAO Governance in het mbo Motie-Lucas	De Tweede Kamer wordt voor de begrotingsbehandeling 2019 geïnformeerd over de uitvoering van de motie.
De Tweede Kamer, overwegende dat een bindend studieadvies grote gevolgen kan hebben voor de toekomst van jongeren; verzoekt de regering binnen twee jaar na inwerkingtreding van de wet de Kamer, in samenwerking met de JOB, te rapporteren over het aantal uitgebrachte negatieve bindend studieadviezen, het aantal klachten dat hierover is binnengekomen, en de manier waarop mbo-instellingen omgaan met het toelatingsrecht, het bindend studieadvies en de begeleiding in het eerste jaar.	Debat [07-09-2016] – Debat Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs ter invoering van een vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs (34 457) Motie-Van Meenen	De Tweede Kamer wordt uiterlijk 1 augustus 2019 geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering samenwerking in praktijkgericht onderzoek tussen de verschillende sectoren binnen het beroepsonderwijs te bevorderen, te stimuleren dat practoraten in het mbo worden doorontwikkeld en van het practoraat een beschermd titel te maken.	Debat [28-09-2016] – re- en dupliek plenaire debat over het wetsvoorstel bescherming van namen en graden Motie-Rog	Er is subsidie toegekend aan Stichting Ieder MBO een practoraat, om hiermee een verdere invulling te geven aan practoraten.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in gesprek te gaan met de PO-, VO- en MBO-raad om de kennis die is opgedaan over deze negatieve schoolervaringen van laaggeletterden bij hen onder de aandacht te brengen, met het verzoek deze te betrekken bij het beleid dat zij op dit punt voeren en hierover in de eerstvolgende voortgangsrapportage laaggeletterdheid aan de Kamer te rapporteren.	Debat [15-12-2016] – VAO laaggeletterdheid Motie-Straus	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Reactie op commissiebrief over voortgang actieprogramma Tel mee met Taal van 24 november 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in samenspraak met de VNG, begin 2017 inzichtelijk te maken op welke wijze gerealiseerd kan worden dat vóór 2022 minimaal een derde van de laaggeletterden is bereikt met taalcursussen zodat zij volwaardig kunnen deelnemen in onze maatschappij; verzoekt de regering voorts om de Tweede Kamer jaarlijks over de voortgang te informeren.	Debat [15-12-2016] – VAO laaggeletterdheid Motie-Asante/Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie op kamerbrief over de voortgang actieprogramma tel mee met taal van 24 november 2017.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering een voorstel te doen om verplichte lessen over lhbt-acceptatie op het mbo in te voeren.	Debat [06-04-2017] van V&J over discriminatie en racisme in Nederland Motie-Van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie op kamerbrief over gebrekkig onderwijs ten aanzien van sexting van 8 september 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de Minister om haar bevoegdheid volgend uit artikel 6.1.3, lid 2 van de Wet educatie en beroepsonderwijs zo spoedig mogelijk aan te wenden en een ministeriële regeling op te stellen waardoor instellingen een vergelijkbare en goed vindbare studiebijsluiter gaan hanteren bij hun voorlichting.	Debat [29-06-2017] – VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Wiersma c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de verzamelbrief moties en toezeggingen mbo die op 10 juli 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in het kader van de toegezegde uiteenzetting over de onderwijsovereenkomst in het mbo te onderzoeken in hoeverre de belangen van deelnemers en instellingen gediend zijn met het vervallen van het vereiste dat de overeenkomst schriftelijk moet worden aangegaan en als alternatief te kiezen voor een wettelijk model waaraan deelnemers basale waarborgen kunnen ontlenen.	Debat [29-06-2017] – VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Bisschop c.s.	Het onderzoek van het Nederlands Centrum voor Onderwijsrecht (NCOR) over nut en noodzaak van een onderwijsovereenkomst is in de zomer afgerond. In het onderzoek wordt de huidige schriftelijke onderwijsovereenkomst geanalyseerd vanuit het perspectief van de rechtspositie van de student en de administratieve lasten van instellingen, en worden denkbare alternatieven voor deze overeenkomst in beeld gebracht. Naar aanleiding van het rapport gaat de Minister in overleg met studenten, instellingen en hun vertegenwoordigers. Naar verwachting wordt de Tweede Kamer eind 2018 nader geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering het onderzoek de opdracht te geven aanbevelingen te doen voor het versterken van de rechtspositie van studenten.	Debat [29-06-2017] – VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Özdil c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met de stand van zaken over de moties en toezeggingen van 4 december 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om voor zwangere studenten een formeel recht vast te leggen op zwangerschapsverlof en tevens de examencommissies opdracht te geven om in geval van studievertraging ten gevolge van een zwangerschap daarvoor een individueel examenprogramma vast te stellen waarmee de vertraging waar mogelijk kan worden voorkomen; verzoekt de regering tevens om in samenspraak met onder andere de onderwijsinstellingen en studentenvakbonden te bepalen dat zwangerschap en ouderschap meebrengen dat de student aanspraak kan maken op extra ondersteuning vanuit de opleiding en aanpassingen in het onderwijsprogramma, waaronder de stage en de examinering.	Debat [29-06-2017] – VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Kwint/Van den Hul	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie over de uitwerking maatregelen ten behoeve van studerende moeders van 22 december 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering een uitvoerig onderzoek te laten uitvoeren naar de redenen dat het aantal bbl-plekken, onder meer in de techniek, zo laag is, en hier in ieder geval een kosten-batenanalyse in op te nemen voor werkgevers en de bekostigingsprikkels van de overheid; verzoekt de regering voorts, dit onderzoek van een kabinetreactie te voorzien en voor het kerstreces 2017 te versturen naar de Kamer.	Debat [29-06-2017] – VAO VMBO/MBO Sterk beroepsonderwijs, praktijkleren en passende ondersteuning mbo-studenten Motie-Wiersma c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie op Kamervragen onderzoek naar daling instroom in de BBL van 14 februari 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de brede expertise in het terugdringen van laaggeletterdheid te activeren en in overleg te treden met relevante organisaties, zodat de samenwerking, het bereik en de kwaliteit van de alfabetiseringsactiviteiten toenemen.	Debat [21-11-2017] – Stemmingen over moties ingediend bij Cultuurbegroting Motie-Rog/Bergkamp	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie op commissiebrief over voortgang actieprogramma Tel mee met Taal van 26 maart 2018.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering, in overleg met het mbo en de JOB de uren norm zodanig toe te passen dat er voldoende tijd is voor docenten om hun onderwijs en zichzelf te kunnen ontwikkelen zodat de kwaliteit van het onderwijs wordt gegarandeerd, en de Kamer hierover in het voorjaar te informeren.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Van Meenen	Samen met de BVMBO, JOB en de MBO Raad is gewerkt aan de uitvoering van de motie. De Tweede Kamer is geïnformeerd met de brief Lerarentekort van 24 augustus 2018, kenmerk 1388284.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om in overleg met studentenorganisaties en de MBO Raad een handreiking op te stellen voor de deelnemersraden en ondernemersraden over hoe zij om kunnen gaan met de verschillende opties voor medezeggenschap bij samenwerkingscolleges.	Debat [18-01-2018] – Wetsvoorstel samenwerkingscollege en unieke beroepsopleidingen (34 691) Motie-Westerveld/Özdil	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om te onderzoeken hoe publiek-private samenwerking in het mbo vergemakkelijkt kan worden.	Debat [18-01-2018] – Wetsvoorstel samenwerkingscollege en unieke beroepsopleidingen (34 691) Motie-El Yassini/Van Meenen	De Tweede Kamer ontvangt in het najaar 2018 voor het algemeen overleg over Leven lang Ontwikkelen een brief waarin wordt ingegaan op de uitwerking van de motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken of het subsidieplafond voor zijinstromers in het mbo kan worden verhoogd zonder dat het ten koste gaat van de subsidie voor zijinstromers in het primair en voortgezet onderwijs.	Debat [23-01-2018] Stemmingen over de motie-Westerveld/Özdil over het subsidieplafond voor zijinstromers (31 524, nr. 345) Motie-Westerveld c.s.	Er wordt onderzocht of het subsidieplafond kan worden verhoogd. De Minister van OCW zal de Tweede Kamer hierover later in 2018 informeren.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om samen met enkele gemeenten en MBO's een proef vorm te geven om studenten na het behalen van een entreeopleiding of mbo niveau 2-opleiding nog twee jaar te laten begeleiden bij hun start op de arbeidsmarkt en hierover in de jaarlijkse brief over voortijdig schoolverlaten en jongeren in een kwetsbare positie voorjaar 2018 over te rapporteren.	Debat [23-01-2018] – Stemmingen na de regeling van werkzaamheden Motie-Kwint/Özdil	De Tweede Kamer is met de Verzamelbrief toeleggingen mbo van 10 juli 2018 geïnformeerd over de uitvoering van de motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering proactief in samenwerking met gemeenten dit knelpunt (de verschillen in de indeling van de RMC- en arbeidsmarktregio's) op te lossen en de regio's zodanig op elkaar af te stemmen dat gemeenten een integraal beleid kunnen voeren.	Debat [15-03-2018] – Wijziging van onder meer de Wet educatie en beroepsonderwijs, wetsvoorstel Voortijdig School Verlaten Motie-El Yassini c.s.	De Tweede Kamer zal eind 2018 hierover worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij de uitwerking van flexibilisering van het mbo-onderwijs voor volwassenen en de toekomst van de aanpak van laaggeletterdheid nadrukkelijk mee te wegen hoe, in aansluiting op alfabetiseringscursussen, de deelname van laaggeletterden aan beroepsgerichte scholing kan worden bevorderd.	Debat [28-03-2018] – VAO Leven Lang Leren Motie-Van den Hul	De Tweede Kamer ontvangt de Visie op Toekomst Laaggeletterdheid in het eerste kwartaal van 2019.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering (overwegende dat het in het kader van een leven lang leren belangrijk is om zijinstromers beter te faciliteren en dat er vooral in de zorg en in het onderwijs dringend behoefte is aan zijinstromers; tevens overwegende dat steeds meer organisaties in samenwerking met ROC's opleidingstrajecten op maat aanbieden, maar bij de uitvoering, financiering en werving onder zijinstromers aanlopen tegen wettelijke bepalingen die voorschrijven dat een mbo-opleiding altijd drie jaren zou moeten duren, terwijl voor zijinstromers vanwege hun expertise en ervaring een kortere opleiding veelal voldoende is en deze lange studieduur ook vaak zijinstromers afschrikt; voorts overwegende dat het kabinet voornemens is te komen tot flexibilisering in het mbo): 1. voor specifieke doelgroepen die al relevante expertise en werkervaring bezitten, artikel 7.2.4a, lid C en lid D van de Wet op educatie en beroepsonderwijs, voor zover nodig, dusdanig aan te passen dat respectievelijk vakopleidingen korter dan twee studiejaren (lid C) en middenkaderopleidingen korter dan drie studiejaren (lid D) mogelijk worden gemaakt; 2. de Kamer hierover te informeren voor het komende zomerreces.</p>	<p>Debat [03-04-2018] – Stemmingen moties ingediend VAO Leraren Motie-Van der Molen c.s.</p>	<p>De Tweede Kamer wordt over de uitvoering van de motie eind september 2018 geïnformeerd met de brief over Leven Lang Ontwikkelen.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met Duitsland en België te onderzoeken welke praktische belemmeringen er nu zijn voor mensen met een mbo-diploma en mbo-studenten en hoe deze weggenomen zouden kunnen worden, en de Kamer over de uitkomsten hiervan te informeren.</p>	<p>Debat [31-05-2018] – VAO Voortgang grensoverschrijdende samenwerking (AO d.d. 25/04) Motie-Özütok/Van der Graaf</p>	<p>OCW neemt deel aan de werkgroep van de Benelux inclusief NRW over diploma erkenning. In deze werkgroep wordt door de deelnemende landen onder andere uitleg gegeven over het systeem van diploma erkenning in het eigen land en worden de belemmeringen geïnventariseerd en naar oplossingen hiervoor gezocht.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering het behalen van een startkwalificatie voor iedere jongere voorop te stellen en uit te werken hoe werkgevers hieraan invulling kunnen geven, zodat het alsnog behalen van een startkwalificatie gedurende het dienstverband wordt bevorderd.</p>	<p>Debat [05-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Laaggeletterdheid Motie Wiersma c.s.</p>	<p>De Tweede Kamer ontvangt vóór de begrotingsbehandeling van OCW over 2019 een brief over de uitvoering van de motie.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering alle aanbevelingen van de Rekenkamer mee te nemen bij het invullen van die vervolgaanpak; verzoekt de regering tevens om, bij de vervolgaanpak uit te werken hoe de opbrengsten van leertrajecten in beeld gebracht kunnen worden om zo beter duidelijk te maken wat het effect van het beleid van laaggeletterdheid is.</p>	<p>Debat [05-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Laaggeletterdheid Motie-Wiersma</p>	<p>De Tweede Kamer wordt hierover in het voorjaar van 2019 geïnformeerd via de vervolgaanpak.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering in de vervolgaanpak die in het voorjaar van 2019 naar de Kamer komt een analyse mee te nemen van de groep «laaggeletterden met Nederlands als moedertaal» en hoe deze groep het beste bereikt kan worden met effectieve programma's; verzoekt de regering tevens om, in deze vervolgaanpak nadruk te geven aan programma's waar met name de groep met Nederlands als moedertaal profijt van heeft.</p>	<p>Debat [05-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Laaggeletterdheid Motie-Kuik</p>	<p>De Tweede Kamer wordt hierover in het voorjaar van 2019 geïnformeerd via de vervolgaanpak.</p>

DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering alle salarissen bij de publieke omroep zo snel mogelijk onder de premiernorm te brengen.	Debat [25-06-2013] – Mediawet (33 426) «Wijziging Mediawet 2008 ivm de verspreiding van televisie- en radio programmakanalen dmv omroepnetwerken en omroepzenders en de vaststelling van de minimale omvang van het standaardpakket televisie- en radioprogrammakanalen Motie-Van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer inzake Goedkeuring herziening Beloningskader Presentatoren in de Publieke Omroep 2017 van 12 oktober 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de tweede fase van wetgeving binnen de concessie van de RPO de verankering van de regionale omroep te borgen door de instelling van beleidscommissies media-aanbod die verbonden zijn aan de regionale redacties en die maximaal plaatsvindt op de schaal van provincies; verzoekt de regering voorts de programmakanalen van de regionale omroepen, inclusief de daarmee samenhangende must-carryverplichting en het recht op etherfrequenties, wettelijk te blijven garanderen.	Debat [08-10-2015] – Mediawet Motie- Heerma/Segers	De Tweede Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de voormalig Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Er is geen voornemen om het wetsvoorstel alsnog in te dienen.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij de uitwerking van de toekomst van de regionale omroepen inhoudelijk en financieel recht te doen aan de bijzondere positie van Omrop Fryslân en hierover met de provincie Friesland afspraken te maken.	Debat [08-10-2015] – Mediawet Motie- Heerma/Segers	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Bestuursafspraken Fries in de Media van 16 december 2016 volgens plaatsing in de Staatscourant, nr. 68855 .
De Tweede Kamer, overwegende dat de huidige Archiefwet met onder meer een overbrengingstermijn van twintig jaar niet meer aansluit bij de huidige ontwikkelingen, verzoekt de regering nog dit kalenderjaar uitvoering te geven aan de aanbevelingen van het rapport van de Erfgoedinspectie over de zaak Cees H.; – verzoekt de regering tevens, de huidige Archiefwet aan te passen aan de digitale ontwikkelingen en eisen van transparantie door onder meer de huidige overbrengingstermijnen van overheidsinformatie sterk terug te brengen.	Debat [8 juni 2016] Debat over de Teevendeal (Veiligheid en Justitie) Motie-Segers c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Aanpassen Archiefwet (Modernisering Archiefwet 1995) en reactie om motie-Segers (34 362, nr. 21) van 11 juni 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de procedure voor het benoemen, herbenoemen en ontslaan van leden van het Commissariaat voor de Media zodanig in te richten dat volstrekte onafhankelijkheid van politieke bemoeienis gewaarborgd is; verzoekt de regering tevens bij de constructie van andere toezichthouders te bezien hoe geleerd kan worden van de procedure voor benoeming, herbenoeming en ontslag van leden van de Autoriteit Persoonsgegevens.	Debat [12-09-2017] – Stemmingen Mediabatten (moties en amendementen) Motie-Paternotte/Van der Molen	De Variawet waarin dit wordt geregeld, ligt voor adviserend voor aan de Raad van State. In het najaar van 2018 wordt naar verwachting het wetsvoorstel aan de Tweede Kamer voorgelegd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, zich in te spannen voor het behoud van bibliotheken in kleine gemeenten en om bij de aangekondigde midterm review over de positie van bibliotheken een plan voor te leggen om de ambitie «iedereen heeft toegang tot de bibliotheek» nader vorm te geven.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting Motie-Asscher c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Midterm Review van 22 december 2017.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om, in samenwerking met partijen uit het mediaveld, te pogen om het cross-checkinitiatief uit Frankrijk ook navolging te laten krijgen in Nederland.	Debat [27-11-2017] – Mediabegroting Motie-Kuzu/Öztürk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Onderzoek naar de toekomst van onafhankelijke journalistiek in Nederland van 22 juni 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in gesprek te gaan met een coalitie van Mediawijzer, bibliotheken, buurtnetwerken, zorgcentra en gemeenten over goede methoden die mediawijsheid onder senioren vergroten en de Kamer zo spoedig mogelijk te informeren over de uitkomsten van deze gesprekken.	Debat [27-11-2017] – Mediabegroting Motie-Westerveld/Van den Hul	In 2018 wordt de aanpak van mediawijsheid geëvalueerd. «Mediawijzer.net» is gevraagd om per 1 oktober een plan van aanpak in te dienen. De Minister zal vervolgens in de maand november 2018 een reactie op de motie geven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering (overwegende dat een openbare bibliotheekvoorziening als gevolg van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen dient bij te dragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek) bij het verder vormgeven van het levenlanglerenbeleid in Caribisch Nederland te bezien op welke wijze bibliotheken hierbij een prominente rol kunnen vervullen.	Debat [28-03-2018] – VAO Leven Lang Leren Motie-Diertens	De Tweede Kamer zal naar verwacht in maart 2019 worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer spreekt uit dat de vrijheid van meningsuiting en persvrijheid onverkort gelden voor eenieder die in Nederland werkt voor media die uit publieke of private middelen gefinancierd worden.	Debat [26-06-2018] – Motie ingediend bij het dertigledendebat over de aanval op de vrijheid van meningsuiting en de vrije pers Motie-Van der Molen/Yeşilgöz-Zegerius	De motie is ter kennismaking aangenomen.

DIRECTIE ONDERZOEK EN WETENSCHAPSBELEID

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om experimenten met innovatieve vormen van ex ante-onderzoeksbeoordeling te stimuleren en te entameren, bijvoorbeeld door de NWO een opdracht te geven om een dergelijk experiment uit te voeren in 2017.	Debat [23-06-2016] – VAO Wetenschapsbeleid (AO was op 20/4) Motie-Bruins	Op 4 april 2017 heeft de bijeenkomst van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) over aanvraagdruk en beoordelingsprocedure plaatsgevonden. Dit was de nationale bijeenkomst. Eind juni 2017 zal een zelfde bijeenkomst plaatsvinden, maar dan in een internationale setting. Na de zomer van 2017 zal de NWO met een rapport/advies komen inzake de aanvraagdruk naar aanleiding van de uitkomsten van beide bijeenkomsten.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te komen met een plan van aanpak om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek beter toegankelijk te maken voor het mkb, en de Kamer daar uiterlijk in het najaar van 2017 over te informeren.	Debat [02-02-2017] – VAO HO prestatieafspraken/ voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Rog	De motie is overgenomen. Daarbij is toegezegd dat er een gesprek komt met MKB-Nederland en dat er in plaats van een apart plan van aanpak in een volgende Voortgangsrapportage over de wetenschapsvisie op de uitvoering van de motie wordt ingegaan. Het gesprek met MKB-Nederland heeft plaatsgevonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om vast te houden aan de brede opvatting van valorisatie; verzoekt de regering tevens om te monitoren hoe valorisatie wordt uitgelegd bij het toekennen van NWO-subsidies, en de Kamer daarover jaarlijks te informeren.	Debat [02-02-2017] – VAO HO prestatieafspraken/ voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Vos	De motie is overgenomen. Daarbij is toegezegd dat aan de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) wordt verzocht om in het jaarverslag in te gaan op hoe valorisatie wordt uitgelegd bij het toekennen van subsidies. Dit verzoek is inmiddels gedaan. Tevens is toegezegd dat hier in een volgende Voortgangsrapportage over de wetenschapsvisie op in wordt gegaan.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om een nadere beschouwing en advies te vragen aan de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) of zelfcensuur en beperking van diversiteit van perspectieven in de wetenschap in Nederland een rol spelen, en met aanbevelingen te komen hoe te allen tijde het vrije woord binnen de wetenschappelijke waarheidsvinding de ruimte zou moeten krijgen.	Debat [02-02-2017] – VAO HO prestatieafspraken/ voortgang SA en monitoring studievoorschot + AO Wetenschap Motie-Straus/Duisenberg	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Reactie op briefadvies KNAW – Vrijheid van wetenschapsbeoefening in Nederland van 30 maart 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken of en in hoeverre banden tussen publiek gefinancierde wetenschap en bedrijfsleven ertoe leiden dat bedrijven minder prikkels hebben om zelf te investeren in research & development.	Debat [07-09-2017] – Plenair debat met M.EZ over de banden tussen de fossiele industrie en universiteiten Motie-Paternotte c.s.	Onderzoek voor uitvoering van de motie wordt uitgevoerd door de KNAW. Resultaten van het onderzoek worden benut in een geactualiseerde visie op Wetenschapsbeleid die de Minister van OCW in het najaar 2018 uitbrengt.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, de extra middelen voor fundamenteel onderzoek te besteden aan excellent onderzoek, daarbij prioriteit te leggen bij de bèta- en technische wetenschappen en de besteding zo vorm te geven dat tegemoet wordt gekomen aan het probleem van matchingsdruk in de eerste geldstroom, bijvoorbeeld via sectorplannen.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bruins/Van der Molen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Uitwerking investeringen wetenschap en onderzoek van 9 maart 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in samenspraak met onderzoekers en kennisinstellingen te bezien of alle individuele dierproeven en de resultaten daarvan kunnen worden geregistreerd en achteraf openbaar gemaakt, om zo onnodige duplicatie van dierproeven tegen te gaan.	Debat [28-06-2018] – VAO Dierproeven Motie-De Groot c.s.	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering er zorg voor te dragen dat de afbouw van het aantal proeven met open zorgvuldig gebeurt en niet mag leiden tot het in gevaar komen van de bestrijding van levensbedreigende ziekten en infectieziekten die de volksgezondheid in gevaar brengen.	Debat [03-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Dierproeven Motie-Tielen	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering alleen proefdieren van Amsterdam en Rotterdam naar Rijswijk te verhuizen indien er sprake is van een breed gedragen plan van de betrokken organisaties met de ministeries van LNV en OCW, waarin rekening gehouden wordt met dierenwelzijn en het in stand houden van medisch en wetenschappelijk onderzoek.	Debat [03-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Dierproeven Motie-Tielen	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering op korte termijn afspraken te maken met de grootste gebruikers van deze proefdieren om een afname van het aantal «in voorraad» gedode dieren te realiseren.	Debat [03-07-2018] – Moties ingediend bij het VAO Dierproeven Motie-Von Martels/De Groot	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.

DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering om de effecten op de beheersing van de Nederlandse taal op scholen waar gedeeltelijk les in een vreemde taal gegeven wordt, nadrukkelijk te monitoren en de Kamer over de uitkomsten in 2018 te informeren.</p>	<p>Debat [24-03-2015] – Wetsvoorstel Onderwijs in Engelse/Duitse/Franse taal Motie-Rog</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met brief Reactie op onderzoeksrapport die op 20 december 2017 naar de Tweede Kamer is gestuurd.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering om de mogelijkheid die de Wet op de expertise-centra nu reeds biedt om af te wijken van de voorgeschreven onderwijsstijd ook door te voeren voor leerlingen in het regulier onderwijs en hiervoor een wetsvoorstel voor te bereiden; de bepalingen met betrekking tot bekostiging te versoepelen voor die gevallen waarin de school en het samenwerkingsverband niet zelf in een passend onderwijsaanbod kunnen voorzien, met als voorwaarde dat er geen extra ouderbijdrage voor gevraagd wordt die de toegankelijkheid belemmert.</p>	<p>Debat [29-10-2015] – Begrotingsbehandeling OCW 2e termijn Motie-Ypma c.s.</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met de kabinetsreactie inzake motie Vermue en Van Dijk over limiet vrijwillige ouderbijdrage in po en vo die op 7 maart 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij de vervolgstappen met betrekking tot de curriculumontwikkeling die verband houden met kleuters, specifieke aandacht te geven aan hun ontwikkelingsfase, bijvoorbeeld door de Werk-/Steungroep Kleuteronderwijs (WSK) daarbij te betrekken.</p>	<p>Debat [09-03-2016] – Hoofdlijnendebat over het advies van het platform Onderwijs 2032 Motie-Rog c.s.</p>	<p>Aan de motie wordt invulling gegeven met een brief die in het voorjaar 2019 zal worden gestuurd naar de Tweede Kamer.</p>
<p>De Tweede Kamer verzoekt de regering bij de herziening van de kerndoelen recht te doen aan de bijzondere status van het Nederlands als eigen taal, basischolen vrijheid te laten behouden wanneer zij beginnen met onderwijs in het Engels met inachtneming van een nader te bepalen eindniveau – en meer oog te hebben voor de beheersing van grenstalen; verzoekt de regering tevens onderzoek te laten doen naar manieren om Engels en grenstalen te leren op een manier die bijdraagt aan het versterken van het Nederlands, vooral ook bij leerlingen met een taalontwikkelingsachterstand, en het Ontwerpteam 2032 te verzoeken dit onderzoek te vertalen naar wijzen waarop ook leerlingen met een taalontwikkelingsachterstand in staat gesteld worden het eindniveau voor Nederlands, Engels en de grenstalen te realiseren.</p>	<p>Debat [09-03-2016] – Hoofdlijnendebat over het advies van het platform Onderwijs 2032 Motie-Bisschop c.s.</p>	<p>De resultaten van de ontwikkelfase worden naar verwachting begin 2019 aan de Tweede Kamer verzonden.</p>
<p>De Tweede Kamer (constaterende dat het basisonderwijs tot op heden geen onderdeel is van de rekenagenda en een doorlopende leerlijn zo onvoldoende tot stand kan komen;) verzoekt de regering met de po-raad afspraken te maken hoe zij als ketenpartner gaan aansluiten bij de rekenagenda, en de Tweede Kamer daarover voor 1 april 2017 te informeren.</p>	<p>Debat [08-12-2016] – VAO Stand van zaken rekenen in vo en mbo (AO d.d. 17/11) Motie-Straus</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer beleidsreactie op de Staat van het Onderwijs 2016–2017 van 11 april 2018.</p>

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering, met Operatie Regels Ruimen 2.0 te komen, waarmee veel meer scholen en samenwerkingsverbanden kunnen leren van goede voorbeelden van hoe de werkdruk voor docenten kan worden verminderd, en hierbij expliciet aandacht te besteden aan de impact van passend onderwijs.	Debat [10-05-2017] – Werkdruk in het basisonderwijs Motie-Becker	Aan de motie is uitvoering gegeven met de subsidieregeling werkdrukvermindering in het po gepubliceerd 2 januari 2018 in de Staatscourant 2018, nr. 77 . Dit is het vervolg op Operatie Regels Ruimen. De binnengekomen aanvragen zijn gehonoreerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering ervoor te zorgen dat er onafhankelijk toezicht komt bij ieder samenwerkingsverband, zodat het belang van de leerling in het passend onderwijs overal centraal komt te staan.	Debat [27-06-2017] Stemmingen punt 7 over moties ingediend bij het wetgevingsoverleg over het jaarverslag 2016 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2015 en het Onderwijsverslag 2015–2016 Motie-Becker c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te komen met een uitgewerkte plan in samenwerking met onderwijsassistenten, scholen en lerarenopleidingen om de doorstroming van onderwijsassistenten te stimuleren en te vergemakkelijken en daarin voorstellen te doen die rekening houden met de problematiek rondom inkomstenderving en hoge kosten voor het collegegeld.	Debat [29-06-2017] – Plenair debat Lerarentekort in het Basisonderwijs Motie-Kwant	De Tweede Kamer is geïnformeerd met de brief Lerarentekort van 24 augustus 2018, kenmerk 1388284.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, er bij de sociale partners op aan te dringen dat de afspraken over de functiemix in het basisonderwijs, waarbij veel meer leraren zouden doorgroeien naar een hogere salarisschaal, worden nagekomen.	Debat [29-06-2017] – Plenair debat Lerarentekort in het Basisonderwijs Motie-Rog/Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met Kamerbrief over functiemix – realisatiecijfers 1 oktober 2017 die op 4 april 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering zo snel mogelijk en onafhankelijk van besluitvorming over de gewichtenregeling te komen tot een nieuwe beoordelingsssysteematiek van leerresultaten die meer recht doet aan de situatie waarmee scholen geconfronteerd worden.	Debat [06-07-2017] – VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs (AO d.d. 5/7) Motie-Bisschop/Bruins	De Tweede Kamer is op 11 april geïnformeerd over de pilot. In het najaar van 2018 zal de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media de Tweede Kamer namens de Inspectie van het Onderwijs nader informeren over de pilot.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met betrokkenen een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheid en wenselijkheid om op verantwoorde wijze kinderen met een ernstig meervoudige beperking apart te bekostigen, en de Kamer zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk voor de begrotingsbehandeling, over de uitkomsten hiervan te informeren.	Debat [06-07-2017] – VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs (AO d.d. 5/7) Motie-Van Meenen/Bruins	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de effecten van de regionale verschillen in basisondersteuning voor leerlingen, ouders, leraren en scholen in kaart te brengen en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk bij de voortgangsrapportage in het voorjaar, te informeren.	Debat [06-07-2017] – VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs (AO d.d. 5/7) Motie-Van Meenen/Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering ervoor zorg te dragen dat het onafhankelijke toezicht op de samenwerkingsverbanden niet gepaard gaat met extra geld voor overhead en dus geen extra middelen onttrokken worden aan de ondersteuning of zorg aan leerlingen.	Debat [06-07-2017] – VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs (AO d.d. 5/7) Motie-Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om jaarlijks een stand van zaken te geven over de implementatie van de wet over het pseudonimiseren van het persoonsgebonden nummer van een onderwijsdeelnemer; verzoekt de regering tevens om hierbij de bescherming van persoonsgegevens van alle onderwijsdeelnemers, de ontwikkelingen die op dit vlak hebben plaatsgevonden en hoe de regering hierop inspeelt te betrekken.	Debat [04-10-2017] – Wetsvoorstel pseudonimisering (34 741) Motie-Westerveld	De Tweede Kamer wordt in het najaar van 2018 over de uitvoering van de motie geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering een dergelijk convenant (zoals het convenant tussen de sectororganisaties en uitgeverijen het Covenant Digitale onderwijsmiddelen en privacy 2.0 hebben afgesloten) ook af te sluiten tussen de VNG en sectororganisaties in het onderwijs, zodat gemeenten via een standaard zo snel mogelijk het anoniemiseren en beveiligen van leerlinggegevens op orde hebben, en de Kamer hierover binnen een half jaar te informeren.	Debat [04-10-2017] – Wetsvoorstel pseudonimisering (34 741) Motie-Becker	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Verzamelbrief moties en toezeggingen primair en voortgezet onderwijs die op 13 juli 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om met scholen het overleg te voeren met als doel de medezeggenschap in het primair en voortgezet onderwijs te versterken door meer personele ondersteuning, vergoedingen en scholing met de nadruk op financiën en de Kamer hierover te informeren.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Westerveld	De Tweede Kamer zal in het najaar van 2018 over de motie worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, in de beleidsreactie op de evaluatie van de eindtoets in te gaan op de wijze waarop de eindtoets recht kan gaan doen aan alle vaardigheden van de Wet referentieniveaus, op een veelzijdiger wijze dan enkel meerkeuzevragen.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bisschop	De Tweede Kamer zal in het voorjaar 2019 worden geïnformeerd over deze motie.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te verkennen of de vergelijkbaarheid van eindtoetsen op termijn kan worden geborgd door duidelijker kaders te stellen voor evenwichtige inhoud en opbouw van eindtoetsen op basis van de referentieniveaus.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bisschop/Rog	De regeling Toetsbesluit PO wordt momenteel hierop (verplichting tot opnemen van gezamenlijke set aan ankeropgaven) aangepast. De wijziging van dit Toetsbesluit zal naar verwachting met ingang van 1 augustus 2019 van kracht worden. Dit conform wat is aangekondigd in de brief aan de Tweede Kamer Resultaten eindtoets schooljaar 2016–2017 van 24 november 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de aantrekkelijkheid van een voltijdaanstelling of een grotere deeltijdaanstelling te bevorderen en het schrappen van onderwijsregels die dit lastig of onmogelijk maken, te stimuleren.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bruins c.s.	De Tweede Kamer zal in het najaar van 2018 over de uitvoering van de motie worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de voorlichting over het zijinstromen te verbeteren door bijvoorbeeld een pakkende campagne en gratis persoonlijk advies te geven over de mogelijkheden van potentiele zijinstromers.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Westerveld/Van den Hul	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Tussenrapportage aanpak Lerarentekort van 24 augustus 2018 , kenmerk 1388284.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering, de obstakels in wet- en regelgeving voor het opzetten van aangepaste klassen voor kinderen met een ernstige beperking binnen een gewone basisschool zoveel mogelijk weg te nemen en de Kamer hierover te informeren.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Westerveld c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met stand van zaken moties en toezeggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in gesprek te gaan met Kennisnet, SIVON, PO-Raad en VO-raad om te zien hoe zij sneller kunnen komen tot samenwerking, zodat zo snel mogelijk sectorbreed kan worden geprofiteerd van integrale besparingen in de inkoop van ICT-producten en diensten.	Debat [13-02-2018] – VAO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering (AO 31-01-2018) Motie-Bruins/Van Meenen	Er worden constructieve gesprekken gevoerd met deze partijen. De Tweede Kamer wordt in het najaar 2018 geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering met leraren en scholen in gesprek te gaan over hoe digitalisering kan helpen om de werkdruk te verminderen en hen te helpen met concrete plannen.	Debat [13-02-2018] – VAO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering (AO 31-01-2018) Motie-Westerveld	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Verzamelbrief moties en toezeggingen in het primair en voortgezet onderwijs die op 13 juli 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer (constaterende dat scholen in Groningen en Drenthe, die in 2006 via een riksinvesterings zijn aangesloten op het glasvezelnetwerk, hier geen gebruik van maken omdat de abonnementskosten bij Ziggo te duur zijn voor de scholen; van mening dat een snelle veilige internetverbinding een basisbehoefte is voor basisscholen) verzoekt de regering samenwerking tussen de betreffende scholen te faciliteren en ondersteuning te bieden bij de gezamenlijke prijsonderhandelingen over de abonnementskosten bij de leverancier.	Debat [13-02-2018] – VAO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering (AO 31-01-2018) Motie-Van Meenen	Met de sectorraden is overeenstemming bereikt in het kader van de herijking van de sectorakkoorden over de steun voor Sivon. De uitwerking vindt momenteel plaats.
De Tweede Kamer verzoekt de regering (constaterende dat de bewindspersonen hebben aangekondigd de lerarenbeurs te gaan evalueren; overwegende dat de middelen die beschikbaar zijn voor de lerarenbeurs in de afgelopen jaren regelmatig onderbenut bleven; voorts overwegende dat thans alleen bachelor- en masteropleidingen in aanmerking komen voor gebruik van de lerarenbeurs) bij de evaluatie nadrukkelijk te overwegen om ook geaccrediteerde post-hbo-opleidingen voor vergoeding in aanmerking te laten komen en de Kamer over de uitkomst van die overweging bij de evaluatie te informeren.	Debat [29-03-2018] – VAO Leraren Motie-Rog	De Tweede Kamer zal over de uitkomst van de evaluatie in oktober 2019 worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de goede voorbeelden van gemeenten om segregatie in het onderwijs te voorkomen te inventariseren en de uitkomsten te gebruiken om ervoor te zorgen dat andere gemeenten, scholen en kinderopvangorganisaties beter weten wat ze moeten doen om segregatie aan te pakken.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM) Motie-Westerveld	Over deze motie wordt de Tweede Kamer in het voorjaar van 2019 geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, de toegangssystematiek, de bekostigingssystematiek en de onderwijstrajecten binnen het passend onderwijs meer landelijk te harmoniseren dan nu het geval is om de excessen die zich nu regelmatig voordoen, te voorkomen.	Debat [02-07-2018] – Passend onderwijs Motie-Beertema	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering, het schoolondersteuningsprofiel niet langer verplicht te stellen voor scholen, maar de extra ondersteuningsmogelijk-heden te laten beschrijven in de schoolgids.	Debat [02-07-2018] – Passend onderwijs Motie-Van Meenen	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering en in het bijzonder de Minister van OCW en de Minister van VWS, in samenwerking met het veld, de positie van het onderwijspersoneel en de verantwoordelijkheden van de school bij medisch handelen te verduidelijken zodat samenwerkingsverbanden het juist kunnen opnemen in de basisvoorziening.	Debat [02-07-2018] – Passend onderwijs Motie-Van Meenen	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in gesprek te treden met de samenwerkingsverbanden die het schoolmodel hanteren en slecht samenwerken en een plan op stellen om in de regio samenwerking te bevorderen zodat leerlingen ondersteuning op maat krijgen.	Debat [05-07-2018] – Stemmingen over moties ingediend bij het notaoverleg over passend onderwijs Motie-Van Meenen	Deze motie is in uitvoering. In juni 2019 zal de Tweede Kamer hierover worden geïnformeerd.

DIRECTIE VOORTGEZET ONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering niet te aarzelen om scholen, die consequent weigeren aandacht te besteden aan seksuele diversiteit, een financiële sanctie op te leggen dan wel bestuurlijk in te grijpen.	Geen OCW debat. Debat van Veiligheid & Justitie over discriminatie en racisme in Nederland Motie-Van Dijk	De motie is meegenomen in de antwoord Brief aan de Tweede Kamer over dat seksuele voorlichting op scholen niet voldoet , die op 8 september 2017 is verzonden.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de Onderwijsinspectie een uitdrukkelijke rol te geven bij de beoordeling van de validiteit van de centrale examens en dit aspect voortaan ook aan bod te laten komen in het Onderwijsverslag.	Debat [03-07-2014] – VAO Ontwikkelingen in het onderwijsstoezicht Motie-Jadnanansing	Aan de motie is uitvoering gegeven met een brief aan de Tweede Kamer met d de resultaten van het onderzoek naar de inhoudsvaliditeit van een aantal examens van 6 september 2017.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij toekomstige onderhandelingen over de sectorakkoorden in het onderwijs ook de vertegenwoordigers van schoolleiders en leraren te betrekken.	Debat [10-06-2015] – VAO Financiëlen funderend onderwijs Motie-Rog	De uitvoering van de motie wordt meege- nomen als er een nieuw sectorakkoord komt. Het is nog niet bekend wanneer er een nieuw sectorakkoord zal worden gesloten.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om de voorlopige opbrengst van de pilot regelluwe scholen en een zwartboek over regels die afgeschaft kunnen worden, breder te delen binnen het onderwijs, zodat meer scholen hier hun voordeel mee kunnen doen met betrekking tot de vermindering van werk- en regeldruk; verzoekt de regering voorts om, na de voortgangsrapportage in overweging te nemen om de pilot uit te breiden naar (niet-excellente) scholen die op dit moment nog niet aan de pilot deelnemen, mits zij in ieder geval aan bepaalde kwaliteitsnormen voldoen.	Debat [15-03-2016] – VAO Werkdruk in het Basisonderwijs Motie-Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief voortgangsrapportage regelluwe scholen die op 23 januari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening voor jonggehandicapten (Wajong) een voorziening te treffen waarbij ernstig meervoudig gehandicapte leerlingen, die op een cluster-3-onderwijs-instelling ingeschreven staan, aanspraak op een Wajong-uitkering kunnen maken.	Debat [12-04-2016] – VAO Passend Onderwijs Motie-Siderius	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Kabinet/reactie beleidsdoorlichting Wajong van 10 juli 2018.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om naar de onderwijsinstellingen te communiceren dat het afronden van een vak op een hoger niveau geen vereiste kan zijn in het toelatingsbeleid.	Debat [01-06-2016] – VAO Flexibilisering vo / maatwerkdiploma's / effectieve leerwegen (AO 28/4) Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer constaterende dat de Vereniging van Samenwerkende Universiteiten Nederland (VSNU) en de Vereniging Hogescholen (VH) een experiment willen starten om de toelaatbaarheid van scholieren met een onvolledig diploma te onderzoeken; verzoekt de regering, te inventariseren of de MBO Raad mee wil doen aan een vergelijkbaar experiment waar het de opleidingen binnen het mbo betreft.	Debat [01-06-2016] – VAO Flexibilisering vo / maatwerkdiploma's / effectieve leerwegen (AO 28/4) Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief met stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om het gewicht van het vak maatschappijleer bij het examen te versterken.	Debat [23-06-2016] – VAO Examens Motie-Rog	De Tweede Kamer wordt met de Beleidsreactie curriculum.nu – in voorjaar 2019 geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering er zorg voor te dragen dat alleen gemotiveerd door Cito en het CvTE kan worden afgeweken van de door vakorganisaties van docenten en LAKS aangedragen aanpassingen aan het antwoordmodel.	Debat [23-06-2016] – VAO Examens Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met brief Toetsing en examinering in het voortgezet onderwijs 2017 , die op 20 december 2017 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de vertegenwoordiger van de beroeps groep (de Onderwijscoöperatie) als kader mee te geven dat de regelgeving rondom het lerarenregister zo wordt ingericht dat geen hindernissen ontstaan voor het werven van zij-instromers, praktijk- en ervaringsdeskundigen en vakmensen, met name in het mbo.	Debat [05-10-2016] – Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Bruins	De wet- en regelgeving is inmiddels zo ingericht dat deze geen belemmering oplevert voor het werven van zij-instromers, praktijk- en ervaringsdeskundigen en vakmensen. In 2018 besluit de Deelnemersvergadering over het voorstel voor de herregistratiecriteria.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de Onderwijscoöperatie te stimuleren om de vereniging op termijn zo in te richten dat individuele leraren lid kunnen worden van de vereniging, het bestuur door hen gekozen wordt en zij zo direct inspraak krijgen op het beleid van de Onderwijscoöperatie.	Debat [05-10-2016] – Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Straus c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met een wijziging van de statuten door de Onderwijscoöperatie op 26 januari 2017 om de directe zeggenschap van leraren mogelijk te maken. De beslissingen over de professionele keten, inclusief het lerarenregister, zijn belegd bij de zogeheten Deelnemersvergadering. Alle registreerde leraren hebben zeggenschap in deze Deelnemersvergadering. De directe inspraak is daarmee gerealiseerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering samen met de beroeps groep ook voor instructeurs en technisch onderwijsassistenten in het po en vo een kwalificatielijst te ontwikkelen en te onderzoeken hoe zij, indien zij aan de kwalificatie-eisen voldoen, in een aparte kamer in het register kunnen worden opgenomen.	Debat [05-10-2016] – Wetsvoorstel Lerarenregister Motie-Ypma	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Eerste en Tweede Kamer over betrokkenheid Onderwijscoöperatie bij Lerarenregister die op 27 maart 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering bij invoering van het verplichte lerarenregister aan de vertegenwoordiger van de beroeps groep als kader mee te geven dat de privacy van leraren wordt gewaarborgd, door hierbij aan te sluiten bij de wijze van inrichting van het BIG-register en de doorzoekbare gegevens zodanig te beperken dat de naam van de leraar niet herleidbaar is naar de werkplek.	Debat [11-10-2016] – Stemmingen over moties ingediend bij Wetsvoorstel lerarenregister en het registrervoortportaal Motie-Bruins	De motie is uitgevoerd. De leraar kan zelfstandig kiezen om de naam en locatie gegevens van de school waar deze leraar werkt, niet te tonen. De introductie van een registratienummer wordt onderzocht en afgestemd met de autoriteit persoonsgegevens.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering in overleg met alle relevante actoren in het primair- en voortgezet onderwijs: – een limiet te stellen aan de vrijwillige ouderbijdrage; – te zorgen dat ouders op voorhand van het jaar geïnformeerd zijn over het totaalbedrag voor het gehele jaar van de vrijwillige ouderbijdrage.	Debat [30-01-2017] – Notaoverleg Gelijke Kansen en AO Schoolkosten Motie-Vermue/Van Dijk	Aan de motie is uitvoering gegeven met de kabinetsreactie inzake motie Vermue en Van Dijk over limiet vrijwillige ouderbijdrage in po en vo die op 7 maart 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken wat vanuit financieel oogpunt nodig is om de regeling subsidie zij-instroom kostendekkend voor scholen te maken en hierover aan de Tweede Kamer te rapporteren.	Debat [22-02-2017] – VAO Leraren, Onderwijsarbeidsmarkt en Lerarenopleidingen Motie-Bruins c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Lerarentekort die op 28 november 2017 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om samen met het veld vast te stellen welk model van verslaglegging het beste past en dat model als standaard te introduceren voor alle samenwerkingsverbanden.	Debat [21-06-2017] – WGO Wetgevings-overleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015-2016 Motie-Beertema	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering voorstellen te doen waardoor samenwerkingsverbanden beter verantwoorden of de besluiten die zij nemen in het belang van de leerling zijn of dat er primair financiële afwegingen aan ten grondslag liggen.	Debat [06-07-2017] – VAO Voortgangsrapportage passend onderwijs (AO d.d. 5/7) Motie-Kwant/Bisschop	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief stand van zaken moties en toeleggingen primair en voortgezet onderwijs die op 5 februari 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in samenspraak met vmbo-, mbo-scholen en het regionaal bedrijfsleven in de regio's te komen tot een plan voor een gericht vmbo-fonds dat tot doel heeft te komen tot een dekkend aanbod en versterking van de kwaliteit van het techniekonderwijs in het vmbo; verzoekt de regering tevens, een landelijke regie te voeren om dit plan tot een succes te maken.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Bruins/Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Samen naar een sterk technisch vmbo die op 5 juni 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om, erop toe te zien dat basisscholen, middelbare scholen en mbo seksuele weerbaarheid, veiligheid en diversiteit in het curriculum gestalte geven.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Van den Hul	Aan de motie is uitvoering gegeven met brief Reactie op aangenomen moties bij de begroting OCW 2018 die op 26 maart 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering, in overleg met het voortgezet onderwijs en het LAKS de urenorm zodanig toe te passen dat er voldoende tijd is voor docenten om hun onderwijs en zichzelf te kunnen ontwikkelen zodat de kwaliteit van het onderwijs wordt gegarandeerd, en de Kamer hierover in het voorjaar te informeren.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Van Meenen	Aan de motie is uitvoering gegeven met brief Toepassing ruimte in wet- en regelgeving onderwijsstijd voor reductie van het aantal lesuren in het voortgezet onderwijs die op 16 april 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering de regeling voor lente- en zomerscholen in het voortgezet onderwijs in 2018 en 2019 te continueren en de voor dit doel beschikbare 9 miljoen euro per jaar in te zetten voor de uitvoering van deze specifieke regeling in plaats van deze toe te voegen aan de prestatiebox.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW Motie-Rog	Deze met algemene stemmen aangenomen motie is uitgevoerd: ook in 2018 is er een subsidieregeling voor dit doel gepubliceerd. De subsidieregeling wordt eveneens ingesteld voor 2019.
De Tweede Kamer verzoekt de regering met de samenwerkingsverbanden in overleg te treden met als doel dat onderwijs op afstand gestimuleerd wordt wanneer de leerling om medische redenen niet fysiek op school aanwezig kan zijn en de Kamer op de hoogte te houden.	Debat [13-02-2018] – VAO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering (AO 31-01-2018) Motie-Westerveld	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief aan de Tweede Kamer Voortgangsrapportage passend onderwijs van 25 juni 2018.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren naar de reële ontwikkeling van de vaardigheden van de scholieren in de afgelopen tien jaar, ten minste in de vakken wiskunde en Engels, en naar de mate waarin het gebruik van de N-termen en mogelijke andere factoren het beeld op deze ontwikkeling bevorderen of bemoeilijken, en de Kamer daarover voor 2019 te informeren.	Debat [13-02-2018] – VAO Examens Motie-Van Meenen c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met brief Jaarverslag College voor Toetsen en Examens 2017 die op 9 april 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering in de aangekondigde algemene maatregel van bestuur aandacht te schenken aan de wijze waarop de lasten voor kleine scholen kunnen worden beperkt, waaronder de keuzemogelijkheid om meetinstrumenten voor sociale veiligheid in te kopen dan wel deze zelf te ontwikkelen.	Debat [13-03-2018] – VSO Monitor Sociale veiligheid in en rond scholen (29 240, nr. 76) Motie-Bisschop c.s.	Momenteel vindt de ontwerpfasen plaats van de AMvB over de keuzemogelijkheden van meetinstrumenten voor sociale veiligheid. De AMvB dient 1 augustus 2019 in werking te treden. Hierbij wordt rekening gehouden met de lasten voor kleine scholen.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te onderzoeken in hoeverre prestatiedruk in het onderwijs ten koste gaat van maatschappelijke betrokkenheid van leerlingen en studenten.	Debat [29-03-2018] – Dertigledendebat burgerschapsonderwijs en maatschappijleer Motie-Westerveld	Aan de motie is uitvoering gegeven met de verzamelbrief moties en toezeggingen primair en voortgezet onderwijs van 13 juli 2018.
De Tweede Kamer verzoekt de regering te bevorderen dat op een zo kort mogelijke termijn het bestuur van de Onderwijscoöperatie wordt overgedragen aan een interim-bestuur van leraren die het vertrouwen hebben van de beroepsgroep; verzoekt de regering voorts, dit interim-bestuur alle ruimte te geven de taken en bevoegdheden van de huidige coöperatie die op draagvlak kunnen rekenen te behouden, en de overdracht naar een definitief bestuur voor te bereiden.	Debat [29-03-2018] – VAO Leraren Motie-Van Meenen/Rog	Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief stand van zaken lerarenregister – besluit Onderwijscoöperatie die op 15 mei 2018 naar de Tweede Kamer is gestuurd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering om te verkennen of en hoe onderwijs aan deze kinderen vormgegeven kan worden en welke samenwerking tussen opvanglocaties en het onderwijs daarbij nodig en mogelijk is, teneinde een passend onderwijszorgarrangement te stimuleren; verzoekt de regering voorts, de Kamer voor 1 november 2018 over de mogelijkheden te informeren.	Debat [02-07-2018] – Passend onderwijs Motie-Van den Hul	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering samen met het onderwijsveld te onderzoeken of het mogelijk is binnen de regels voor vavo maatwerk te bieden en te bevorderen dat alle instellingen voor vavo deelnemen aan een samenwerkingsverband voor passend onderwijs.	Debat [02-07-2018] – Passend onderwijs Motie-Rog	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer verzoekt de regering door middel van een steekproef uit te zoeken hoeveel onderwijsgeld besteed wordt aan concurrentie, reclame en marketing tussen vo-scholen, en de Kamer daar voor de begrotingsbehandeling van 2019 over te informeren.	Debat [05-07-2018] – VAO Krimp in het Onderwijs Motie-Heerema/Rog	De steekproef is in voorbereiding. De Kamer wordt voor de begrotingsbehandeling van 2019 geïnformeerd

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer verzoekt de regering om bij nieuwe wet- en regelgeving te toetsen of dit nadelige gevolgen heeft voor scholen in krimpgebieden; verzoekt de regering, ook om de Kamer op de hoogte te stellen wanneer uit deze «krimpcheck» blijkt dat scholen in krimpgebieden worden benadeeld.	Debat [05-07-2018] – VAO Krimp in het Onderwijs Motie-Westerveld/Van den Hul	Er wordt onderzocht hoe de krimpcheck vormgegeven kan worden. De Tweede Kamer zal in het voorjaar 2019 worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer verzoekt de regering samen met het onderwijsveld te onderzoeken op welke wijze een omgekeerde doelmanigheidstoets kan worden ingericht waarbij scholen samen de verantwoordelijkheid krijgen een minimaal dekkend aanbod in de regio in stand te houden en de Kamer daarover voor de begrotingsbehandeling te informeren.	Debat [05-07-2018] – VAO Krimp in het Onderwijs Motie-Rog c.s.	De omgekeerde doelmanigheidstoets is een ingrijpend voorstel. Dit idee is meegegeven in opdracht aan de commissie-Dijkgraaf, die voor het eind van het kalenderjaar zal rapporteren aan de Tweede Kamer.
De Tweede Kamer spreekt uit dat het gewenst is dat na het ernstig bestuurlijk falen bij het Limburgs Voortgezet Onderwijs de verantwoordelijke bestuurder daar consequenties aan verbindt met betrekking tot zijn positie.	Debat [05-07-2018] – (onder voorbehoud)VAO Ontwikkelingen rondom examens VMBO Maastricht (AO d.d. 05-07) Motie-Van Meenen c.s.	De motie is voor kennisgeving aangenomen.

A. Door de Staten-Generaal aanvaarde moties

Moties Eerste Kamer

DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIEFINANCIERING

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Eerste Kamer, overwegende dat het in wetsvoorstel 33 519 voorgestelde artikel 6.8, vijfde lid het mogelijk maakt dat collegegeld voor door NVAO aangewezen excellente opleidingen maximaal vijf maal het wettelijk collegegeld mag bedragen; overwegende dat een hoog collegegeld voor veel studenten een barrière kan vormen om vorenbedoelde excellente opleidingen te volgen; roept de Minister op om voor de toestemming van een hoger collegegeld als vorenbedoeld niet alleen te toetsen aan de in het voorgestelde artikel 6.8, tweede lid gestelde voorwaarden maar ook aan de voorwaarde dat het instellingsbestuur aannemelijk dient te maken dat de verhoging van het collegegeld noodzakelijk is ter bestrijding van de kosten die zijn of worden gemaakt voor het verkrijgen of behouden van het specifieke eendoordeel excellent.	Debat [09-07-2013] – overleg Wetsvoorstel Kwaliteit in verscheidenheid Motie-Essers c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Wet accreditatie op maat 34.735 van 15 juni 2018, gepubliceerd op 5 juli 2018 in het Staatsblad 2018, nr. 209 . Hierin worden de accreditatieoordeelen «goed» en «excellent» van de NVAO geschrapt en blijft alleen nog het oordeel voldoende/onvoldoende over.
De Eerste Kamer verzoekt de regering de verdeling van het voor deze maatregel beschikbare budget opnieuw te bezien indien bij de evaluatie blijkt dat de compensatie per instelling niet toereikend is en er daarbij naar te streven dat alle instellingen budgetneutraal de halvering van het wettelijk collegegeld kunnen invoeren.	Debat [10-07-2018] – Verlaagd wettelijk collegegeld(Wet halvering collegegeld)Behandeling wetsvoorstel Motie-Bruijn c.s.	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Eerste Kamer verzoekt de regering bij de toelichting op toekomstig voor te hangen AMvB's te streven naar op onderzoek gebaseerde argumentaties.	Debat [10-07-2018] – Verlaagd wettelijk collegegeld(Wet halvering collegegeld)Behandeling wetsvoorstel Motie-Ganzevoort c.s.	Op dit moment wordt bekeken hoe de uitvoering van de motie kan worden vormgegeven.

DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Eerste Kamer verzoekt de regering daartoe een mediaraad voor Fryslân in te stellen waarin onafhankelijke kennis en deskundigheid worden samengebracht, waarbij deze raad een extra waarborg voor de provincie Fryslân vormt om het belang van de Friese taal, cultuur en identiteit en in het verlengde daarvan de positie van Omrop Fryslân binnen het geheel van de RPO te verzekeren; verzoekt de regering voorts deze mediaraad taken en bevoegdheden te geven die direct verband houden met voornoemde posities en belangen waaronder een instemmingrecht bij het benoemen van de hoofdredacteur van Omrop Fryslân en bij de vaststelling van de jaarplannen van de Omrop en een zwaarwegend advies bij de middelenverstrekking aan Omrop Fryslân voor een volledige en veelzijdige Friestalige programmering op radio, televisie en internet; verzoekt de regering tevens om deze mediaraad een adviesrecht te geven voor de benoeming van de bestuurder van de RPO die het onderwerp Friese taal, cultuur en identiteit in zijn portefeuille heeft; verzoekt de regering verder om de budgetten van Omrop Fryslân, na verwerking van de bezuinigingen, op het zelfde programmatische activiteenniveau te waarborgen; verzoekt de regering ten slotte op grond van het bovenstaande in gesprek met de RPO, Omrop Fryslân en de Provincie Fryslân tot een regeling te komen en dit vast te leggen in de Bestuursafspraak Friese taal en cultuur.	Debat [01-03-2016] – voortzetting Media-debat Motie-Ten Hoeve c.s.	Aan de motie is uitvoering gegeven met de Bestuursafspraken Fries in de Media 2016 die op 16 december 2016 zijn gepubliceerd in de Staatscourant, nr. 68855 .

DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>De Eerste Kamer verzoekt de regering – ernaar te streven dat scholen het keurmerk vvto aanvragen, gebaseerd op de landelijke standaard vvto, waarmee het benodigde opleidingsniveau van de leraren wordt verzekerd; – het door EP Nuffic in de «Landelijke Standaard vvto» geadviseerde beheersingsniveau van de vreemde taal door de leraren als richtlijn bij het inspectietoezicht te gebruiken; – onderzoek te laten verrichten naar het taalbeheersingsniveau van de leraren die vroeg vreemdetalenonderwijs doceren om te kunnen vaststellen of aan de door EP Nuffic gestelde niveau wordt voldaan of dat aanvullende maatregelen nodig zijn; – dit onderzoek tegelijk af te ronden met de meerjarige pilot tweetalig primair onderwijs; – de Eerste Kamer over de uitkomsten te informeren.</p>	<p>Debat [29-09-2015] – Stemmingen in Eerste Kamer over:- Aanbieden van onderwijsstijd in de Engelse, Duitse of Franse taal voor het primair onderwijs (34 031, I) Motie- Bruijn c.s.</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met de brief Reactie op onderzoeksrapport Zicht op vroeg vreemdetalenonderwijs aan de Eerste Kamer die op 20 december 2017 naar de Eerste Kamer is gestuurd.</p>
<p>De Eerste Kamer verzoekt de regering de effecten van de introductie van meertalig onderwijs met name te monitoren op het voorkomen van negatieve effecten op de toegankelijkheid van het basisonderwijs in het algemeen voor kwetsbare kinderen, en in het bijzonder voor kinderen met een taalachterstand en/of leermoeilijkheden, op de scholen die tweetalig onderwijs geven, en de Kamer daar uiterlijk voor 1 januari 2018 over te berichten.</p>	<p>Debat [29-09-2015] – Stemmingen in Eerste Kamer over:- Aanbieden van onderwijsstijd in de Engelse, Duitse of Franse taal voor het primair onderwijs (34 031, I) Motie-Nooren c.s.</p>	<p>Aan de motie is uitvoering gegeven met brief Reactie op onderzoeksrapport zicht op vroeg vreemdetalenonderwijs die op 20 december 2017 naar de Tweede Kamer is gestuurd.</p>
<p>De Eerste Kamer verzoekt de regering om in lijn met het wetsvoorstel met een overbruggingsregeling te komen voor de jaren 2016 en 2017 en voor 1 augustus 2017 met een algemene maatregel van bestuur te komen die conform artikel 50 WPO een structurele bekostiging regelt, zodat voldaan kan worden aan de vraag van ouders om HVO/GVO-onderwijs binnen het openbaar onderwijs.</p>	<p>Debat [07-02-2017] – Behandeling Wetsvoorstel bekostiging levensbeschouwelijk onderwijs en godsdienstonderwijs op openbare scholen Motie-Bikker c.s.</p>	<p>Bij de aanbieding van AMvB ten behoeve van de voorhangprocedure zijn de Eerste en de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitvoering van de motie met de brief van 6 juni 2018, Besluit tot wijziging van het Besluit bekostiging WPO en het Besluit bekostiging WEC in verband met de bekostiging van godsdienstonderwijs of levensbeschouwelijk vormingsonderwijs op openbare scholen.</p>
<p>De Eerste Kamer verzoekt de regering om te bevorderen dat door de PO-Raad en de VO-raad gezamenlijk een handreiking wordt opgesteld die betrokkenen bij de vorming van de samenwerkingschool kunnen gebruiken om op een zorgvuldige manier de vraagstukken met betrekking tot het bijzondere en openbare domein van de samenwerkingschool statutair vast te leggen.</p>	<p>Debat [11-07-2017] – Wetsvoorstel Wet samen sterker door vereenvoudiging samenwerkingsschool Motie-Bruijn c.s.</p>	<p>Bij de aanbieding van AMvB ten behoeve van de voorhangprocedure zijn de Eerste en de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitvoering van de motie met de brief van 6 juni 2018, Besluit tot wijziging van het Besluit bekostiging WPO en het Besluit bekostiging WEC in verband met de bekostiging van godsdienstonderwijs of levensbeschouwelijk vormingsonderwijs op openbare scholen.</p>

B. Door de Staten-Generaal gedane toezeggingen

Toezeggingen Tweede Kamer

DIRECTIE EMANCIPATIE		
Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer ontvangt voor de OCW-begrotingsbehandeling in een separate brief een uitwerking van de aanpak op het gebied van arbeidsmarktparticipatie van specifieke groepen vrouwen.	Debat [05-04-2018] – AO Emancipatie	De brief wordt in overleg met SZW opgesteld en vóór de begrotingsbehandeling 2019 naar de Tweede Kamer gestuurd.
De Minister zegt toe dat de Tweede Kamer tweejaarlijks in het najaar een monitor emancipatie ontvangt en jaarlijks in het voorjaar een voortgangsrapportage.	Debat [05-04-2018] – AO Emancipatie	De Emancipatiemonitor wordt door SCP en CBS opgesteld en verschijnt najaar 2018. De voortgangsrapportage wordt in het voorjaar van 2019 aan de TK aangeboden.
De Kamer wordt voor Prinsjesdag per brief geïnformeerd over hoe de monitor inzake stereotype beeldvorming in de media precies wordt vormgegeven.	Debat [19-04-2018] – VAO Emancipatie	De Tweede Kamer wordt vóór eind september 2018 geïnformeerd.
DIRECTIE ERFGOED EN KUNSTEN		
Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister zegt toe dat zij in de adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur zal verzoeken om aandacht voor het betrekken van publiek en mensen die niet bij de cultuursector zijn betrokken en dat zij de Tweede Kamer daarover zal informeren.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting	De Raad voor Cultuur brengt in oktober 2018 een advies uit over het aantrekken van een breed publiek.
De Minister zegt toe dat in de volgende Erfgoedmonitor aandacht besteed wordt aan de kennis en kunde van conservatoren van musea.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting	De volgende versie van de Erfgoedbalans verschijnt in 2021. In deze balans zal aandacht besteed worden aan de kennis en kunde van conservatoren van musea.
De indemnitesregeling wordt in 2019 geëvalueerd. De Tweede Kamer wordt daarover geïnformeerd.	Debat [13-11-2017] – Cultuurbegroting	De Tweede Kamer wordt in 2019 geïnformeerd over de evaluatie van de indemnitesregeling.
De Tweede Kamer ontvangt deze zomer de monitor cultuureducatie	Debat [30-05-2018] – AO Cultuur	De monitor cultuureducatie wordt in het najaar 2018 naar de Tweede Kamer gestuurd.
De Tweede Kamer ontvangt ruim voor de begrotingsbehandeling een brief over de besteding van de cultuurmiddelen. Hierin wordt ook ingegaan op:-stimulering van collectief overleg over arbeidsvoorraarden;- de mogelijke vormgeving van filmeducatie;- de relatie BTW en film;- de ratificatie van het Faro-verdrag.	Debat [30-05-2018] – AO Cultuur	De Tweede Kamer wordt geïnformeerd met de Najaarsbrief die in oktober 2018 wordt verstuurd
In de reactie op het Raad voor Cultuur-advies over musea wordt ook ingegaan op behoud van expertise, zoals bij conservatoren.	Debat [30-05-2018] – AO Cultuur	Aan de motie wordt uitvoering gegeven met de adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur in december 2018.
In het verre najaar ontvangt de Kamer de adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur inzake de nieuwe cultuurnotaperiode. Hierin wordt uitgebreid ingegaan op de relatie BIS en fondsen.	Debat [30-05-2018] – AO Cultuur	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
Na de zomer komt de Minister terug op het Investeringsfonds Popmuziek.	Debat [30-05-2018] – AO Cultuur	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.

DIRECTIE FINANCIËL ECONOMISCHE ZAKEN

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Bij de nieuwe ronde van jaarverslagen, ontvangt de Tweede Kamer een update van de stand van zaken betreffende openbaarheid van jaarverslagen.	Debat [02-03-2016] – Financiële Situatie in het Onderwijs	Uit een inventarisatie door de PO-raad en de VO-raad naar de naleving van de afspraken in de Branche codes Goed bestuur op het punt van openbaarmaking van jaarverslagen komt naar voren dat – ondanks de aansporingen daartoe – nog steeds niet alle scholen in de sectoren PO en VO hun jaarverslag op de eigen website openbaar maken. Er is weinig zicht en hoop dat een nieuwe aansporing daartoe wel zal leiden tot een 100% score. OCW werkt daarom thans aan het opnemen van de openbaarmaking in de sectorwetten. Daarna zullen nadere inrichtingsvoorschriften in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs worden opgenomen.
In het vroege najaar ontvangt de Tweede Kamer de verkenning naar de referentieraming en de Studiefinancieringsraming.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	In de brief aan de Kamer van 3 juli 2018 is een beschrijving gegeven van de ramingsmethodiek, de nauwkeurigheid en de budgettaire gevolgen van bijstellingen van de ramingen bij OCW. In overleg met het Ministerie van Financiën is een verkenning gestart naar de systematiek rondom de Referentieraming en de raming van de studiefinanciering. De Kamer wordt vóór de begrotingsbehandeling van de begroting 2019 over de stand van zaken van deze verkenning en de mogelijke oplossingen.
De Minister zegt toe dat zij ernaar zal streven in de komende begroting de verzochte tabellen inzake «ombuigingen en intensivering» op te nemen.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	De tabellen inzake ombuigingen en intensivering zijn opgenomen in de begroting van 2019.

DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIEFINANCIERING

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister zal de Tweede Kamer voorzien van een onderzoek naar de effecten van extra financiële bijdragen aan onderwijs (zoals van honoursprogramma's).	Debat [29-10-2015] – Begrotingsbehandeling OCW	Het SCP heeft in de afgelopen periode prioriteit moeten geven aan het onderzoek naar Engelstaligheid en toegankelijkheid. Het SCP kan daardoor het onderzoek later afronden dan gepland. De verwachte publicatiедatum is in het najaar van 2018.
De Minister komt later in brieven over sociale veiligheid of de strategische agenda terug op de effectiviteit van maatregelen die studentenverenigingen/ universiteiten/ hogescholen nemen inzake het tegengaan van seksisme.	Debat [27-10-2016] – AO Emancipatie	De toezegging wordt meegenomen in de eerstvolgende strategische agenda hoger onderwijs die gepland staat voor het tweede kwartaal van 2019.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>De wet invoering associate degree-opleiding wordt na vier jaar gemonitord (aangezien de hele cyclus doorlopen moet zijn). De Minister zegt toe dat mochten er echter na twee jaar signalen zijn over een gebrekkige aansluiting van werkgevers of dat het verkeerd gebruikt wordt en de wet niet tot de emancipatie en verheffing leidt, maar juist tot het apart zetten van studenten die misschien wat meer aandacht vragen, dan wordt de balans opgemaakt, wordt de thermometer erin gehouden en worden op dat moment al maatregelen genomen. In de monitoring wordt ook het punt van de stage(begeleiding) meegenomen.</p> <p>Antw. 141: In de Kamerbrief Bekostigings-systeem hoger onderwijs wordt een onderzoek naar de relatie tussen onderzoeksfinanciering en de veroorzakers van kosten van onderzoek aangekondigd. De Tweede Kamer zal over de uitkomsten van dit onderzoek worden geïnformeerd.</p>	Debat [29-06-2017] – Associate Degree (AD)	De monitor is gegund en wordt de komende jaren uitgevoerd.
<p>De voormalige Minister heeft toegezegd de komende jaren te monitoren wat de aard en de omvang is van de vergoedingen uit het profileringfonds. Hierover stuurt de Minister in de zomer van 2018 een eerste rapportage. Op basis van deze rapportage neemt zij een besluit over de inzet van deze extra middelen. Zij zal de Tweede Kamer hierover in de zomer gelijktijdig met de eerste rapportage informeren.</p>	Brief [24-10-2017] - Reactie met antwoord op vragen over vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2018	In de brief aan de Tweede Kamer van 19 januari 2018 over de jaarplanning van OCW voor 2018 wordt aangegeven dat, in samenspraak met de VSNU en de Vereniging Hogescholen, een onafhankelijk onderzoek is uitgezet naar de werking van de bekostigings-systeem in het hoger onderwijs (de verhouding in de tarieven van opleidingen in wo en hbo, en de kostendeterminanten van wetenschappelijk onderzoek). In de brief over de jaarplanning is aangegeven dat het onderzoeksrapport in het derde kwartaal van 2018 naar de Kamer wordt gestuurd. In het vierde kwartaal ontvangt de Kamer een beleidsreactie op het onderzoeksrapport.
<p>Inzake uitvoering motie Bruins/Assante actieplan psychische problematiek studenten: na de gesprekken wil de Minister de balans opmaken en zal zij vervolgens de Tweede Kamer voor de zomer 2018 informeren over de uitvoering van deze motie.</p>	Brief [06-12-2017] – Beantwoording vragen over de begrotingsbehandeling van OCW 2018 (inclusief nagekomen vragen over Media)	De monitor is gebaseerd op gegevens over profileringsfondsen uit de jaarverslagen van hogeronderwijsinstellingen. De rapportage over de gegevens uit 2017 zal uiterlijk eind september 2018 aan de Tweede Kamer worden gestuurd. De inzet van de genoemde extra middelen is reeds bekend. In de sectorakkoorden met de VSNU en de Vereniging Hogescholen is afgesproken dat die middelen worden ingezet voor studenten die extra ondersteuning en begeleiding nodig hebben, zoals voor studenten met een beperking en chronische ziekten, maar ook bijvoorbeeld voor zwangere studenten en studenten met psychische problemen. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd tijdens de behandeling van de Wet verlaagd wettelijk collegegeld (34 911) op dinsdag 24 april 2018.
<p>De Minister weet niet zeker of zij al bij de Voorjaarsnota zekerheid kan geven over de bekostiging van het groen onderwijs. Die bekostiging moet haar beslag krijgen per 1 januari 2019. Dat betekent dat de Minister helderheid gaat bieden met Prinsjesdag.</p>	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW	Voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de gezamenlijke aanpak rondom studentenwelzijn en daarmee de uitwerking van de motie, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
		De Minister van OCW heeft de intentie om het groen onderwijs per 1 januari 2019 op dezelfde wijze per deelnemer te financieren als het door OCW bekostigde onderwijs.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Het onderzoek naar de bekostigingssyste-matiek hoger onderwijs ontvangt de Tweede Kamer in het 3e kwartaal van 2018, inclusief een beleidsreactie. Hierin wordt ook ingegaan op de situatie van stapelaars.	Debat [17-01-2018] – AO Selectie en toegankelijkheid Hoger Onderwijs	In de brief over de jaarplanning OCW voor 2018 van 19 januari 2018 wordt aangegeven dat, in samenspraak met de VSNU en de Vereniging Hogescholen, een onafhankelijk onderzoek is uitgezet naar de werking van de bekostigingssystematiek in het hoger onderwijs (de verhouding in de tarieven van opleidingen in wo en hbo, en de kostendeterminanten van wetenschappelijk onderzoek). In de brief over de jaarplanning is aangegeven dat het onderzoeksrapport in het derde kwartaal van 2018 naar de Kamer wordt gestuurd. In het vierde kwartaal ontvangt de Kamer een beleidsreactie op het onderzoeksrapport.
De Tweede Kamer ontvangt in het voorjaar de uitwerking van de motie Assante/Bruins (Kamerstuk 34 550-VIII-116) inzake het actieplan voor studenten met psychische problemen.	Debat [17-01-2018] – AO Selectie en toegankelijkheid Hoger Onderwijs	Voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de gezamenlijke aanpak rondom studentenwelzijn en daarmee de uitwerking van de motie, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
In het kader van de doorstroom mbo/hbo, ontvangt de Tweede Kamer vóór de zomer een brief of meer maatwerk mogelijk is bij de vooropleidingseisen.	Debat [17-01-2018] – AO Selectie en toegankelijkheid Hoger Onderwijs	De Tweede Kamer wordt hierover voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 geïnformeerd, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
In de jaarlijkse monitor «Toegankelijkheid» wordt ingegaan op de vraag over het aanmoedigen van stapeling van studies: wat zou dit kosten en wat is de geschatte belangstelling hiervoor?	Debat [06-02-2018] – Wetsvoorstel Accreditatie	De Tweede Kamer wordt na het zomerreces 2018 en voor de begrotingsbehandeling hierover geïnformeerd, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
Vóór de zomer van 2018 ontvangt de Tweede Kamer de monitor inzake de uitval in het onderwijs, zo mogelijk met ook aandacht voor verschillen tussen studenten met een westerse en een niet-westerse achtergrond.	Debat [07-03-2018] – Loopbaanoriëntatie en -begeleiding	De Tweede Kamer wordt voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 hierover geïnformeerd, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
De onderzoeksresultaten van het onderzoek naar de behoeften aan differentiatie en specialisatie binnen de pabo, worden na de zomer voorgelegd aan de Tweede Kamer.	Debat [14-03-2018] – AO Leraren	Na het gehouden onderzoek naar differentiatie in de lerarenopleidingen, wordt de Tweede Kamer in oktober/november 2018 geïnformeerd.
N.a.v. verzoek van het lid Van Meenen om de Kamer via een brief te informeren hoe die aanwijzingsbevoegdheid dan precies in elkaar zit en hoe die zich verhoudt met het recht op informatie van de medezeggenschap: De Minister zal de Kamer nog een keer per brief informeren hoe dat tegenover elkaar staat en wat er met die aanwijzingsbevoegdheid nu precies wel en niet kan.	Debat [30-05-2018] – Debat voorinvesteringen hoger onderwijs	De brief wordt in het najaar 2018 naar de Tweede Kamer verzonden.
De AMvB m.b.t. «het protocol kwaliteitsafspraken» ontvangt de Tweede Kamer in het najaar.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	De Tweede Kamer wordt conform de toezegging in het najaar van 2018 geïnformeerd.
De Tweede Kamer ontvangt rond Prinsjesdag een brief over groen onderwijs.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	De brief is in voorbereiding.
In de reeds toegezegde wetenschapsbrief zal de Minister ook ingaan op de lectoraten binnen het hbo.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	In het najaar van 2018 wordt de wetenschapsbrief naar de Tweede Kamer verzonden.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
In het najaar van 2020 ontvangt de Kamer een landelijk beeld van de plannen inzake besteding Studievoorschot. In het najaar van 2022 ontvangt de Tweede Kamer de voortgang van de plannen. De uiteindelijke evaluatie ontvangt de Tweede Kamer in 2026.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	De stand van zaken is precies zoals de toezegging suggereert.
Na de zomer ontvangt de Tweede Kamer de resultaten van de werkgroep Studentenwelzijn. Hierbij zal ook het vijfpuntenplan om de mantelzorgende student te ontlasten, worden betrokken.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	De Tweede Kamer wordt hierover na het zomerreces 2018 en voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 geïnformeerd, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs. De gezamenlijke aanpak van de werkgroep studentenwelzijn wordt hierin meegenomen.
Voor de begrotingsbehandeling ontvangt de Tweede Kamer een visiebrief over toeganke lijkheid en kansengelijkheid in het hoger onderwijs. Hierin wordt ook aandacht bestaand aan de schakeltrajecten hbo-master wo.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	De brief is in voorbereiding en de Tweede Kamer ontvangt deze voor de begrotingsbehandeling OCW 2019.
Voor de OCW begrotingsbehandeling ontvangt de Tweede Kamer een brief met voorstellen om zicht te houden op de numerus fixus.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	De Tweede Kamer wordt hierover na het zomerreces 2018 en voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 geïnformeerd, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.
Voor het eind van 2019 ontvangt de Tweede Kamer een nieuwe Strategische Agenda hoger onderwijs en wetenschap.	Debat [20-06-2018] – AO Sectorakkoorden (HO)	Na de zomer van 2018 wordt gestart met het traject van de Strategische Agenda die voor eind 2019 naar de Tweede Kamer wordt gestuurd.
De inwerkingtreding van de wijziging van de WHW en de WEB gericht op de randvoorwaarden voor Engelstalige opleidingen is voorzien op 1 maart 2020 en zal de Tweede Kamer tijdig bereiken.	Debat [21-06-2018] – AO Internationalisering in het hoger onderwijs	De uitvoering van de toezegging verloopt volgens planning.
De Tweede Kamer ontvangt na de zomer een aanpassing van het accreditatiekader waarin o.a. wordt opgenomen: de beargumentering van de taalkeuze van bestaande en nieuwe opleidingen.	Debat [21-06-2018] – AO Internationalisering in het hoger onderwijs	Eind september 2018 wordt het nieuwe accreditatiekader voorgehangen bij de Eerste en Tweede Kamer.
Vóór de OCW-begrotingsbehandeling ontvangt de Tweede Kamer een brief inzake de uitvoerkosten en een mogelijke invoeringstermijn van een uitkering van het studiekrediet in één keer i.p.v. termijnen voor studenten die gaan studeren in het buitenland.	Debat [21-06-2018] – AO Internationalisering in het hoger onderwijs	Momenteel is er overleg met DUO om de juiste gegevens aan de Tweede Kamer te kunnen aanleveren.
Vóór het eind van 2018 ontvangt de Tweede Kamer de inspectierapportage met een beeld van gedragscodes van instellingen inzake opleidingsstaal.	Debat [21-06-2018] – AO Internationalisering in het hoger onderwijs	Inspectie heeft alle gedragscodes opgevraagd en onderzoekt deze nu. Oplevering rapport voorzien eind 2018.
De Tweede Kamer ontvangt in het najaar het onderzoek naar differentiatie binnen de lerarenopleidingen (jonge/oudere leerling).	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	Het onderzoek wordt momenteel uitgevoerd.
De Minister zegt toe bij de NVAO nader te informeren naar de achtergrond van de accreditatie van de verkorte lerarenopleiding van de LOI. Zij zal de Kamer daarvan op de hoogte stellen.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	De vraag wordt uitgezet bij de NVAO.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Tegen de begrotingsbehandeling ontvangt de Tweede Kamer een brief over de effecten van selectie in het hoger onderwijs mede met het oog op kansengelijkheid.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	De Tweede Kamer wordt hierover na het zomerreces 2018 en voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 geïnformeerd, als onderdeel van een bredere brief gericht op gelijke kansen in het hoger onderwijs.

DIRECTIE KENNIS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Ook dit najaar ontvangt de Tweede Kamer opnieuw de jaarlijkse arbeidsmarktbrief met de nieuwe ramingen (antw. 19).	Brief [24-10-2017] – Reactie met antwoord op vragen over vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2018	De Voortgangsrapportage Lerarenagenda wordt naar verwachting in november 2018 aan de Tweede Kamer gezonden.
De Minister komt nog terug op het vraagstuk «privacy van leerlingen».	Debat [31-01-2018] – AO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering MOCW + MBVOM	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer zal worden geïnformeerd als er wat te melden valt inzake ontwikkelingen rondom de ICT-coöperatie «Samen inkopen voor onderwijs Nederland» (SIVON).	Debat [31-01-2018] – AO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering MOCW + MBVOM	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
De Tweede Kamer ontvangt een update over de uitvoering van de motie Dik-Faber op een geëigend moment.	Debat [31-01-2018] – AO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering MOCW + MBVOM	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
Inzake hoe de huidige praktijk van leerlingvolgsystemen zich verhoudt tot de huidige privacy-regels: de Tweede Kamer zal via de geëigende kanalen geïnformeerd worden over de uitkomsten van de gesprekken met LAKS/ouders en sectororganisaties hierover.	Debat [13-02-2018] – VAO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering (AO 31-01-2018)	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
De Minister zegt toe de Tweede Kamer t.z.t. nader te informeren over het thema-onderzoek dat de Onderwijsinspectie gaat uitvoeren naar de inzet van leraren op scholen met een uitdagende leerlingpopulatie.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.

DIRECTIE MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister zegt toe dat een reactie op het cijfermatig overzicht over de ontwikkeling van de werkgelegenheid in het onderwijs (van Stamos, juli 2013), onderdeel mbo, wordt meegenomen in een van de volgende brieven over het mbo.	Debat [12-03-2014] – Algemeen overleg mbo kwalificatielijst dossiers gecombineerd met Macrodoelmatigheid in het MBO	OCW is in gesprek met de MBO raad om tot een betere gegevenslevering te komen zodat er een beter beeld ontstaat bij de verschillende functies waaronder leraren, instructeurs, teamleiders, onderwijsondersteunend personeel, onderwijsbeheerspersoneel en directie. U-WEB is hierop aangepast in samenloop wijziging lerarenregister. De aanpassing van U-WEB wordt naar verwachting in 2018 gepubliceerd.
De Minister zegt toe mogelijke verstoringen in het publiek en private aanbod van middelbare beroepsopleidingen te gaan monitoren en de Tweede Kamer bij de evaluatie te informeren.	Debat [15-12-2014] – Wetgevingsoverleg Wetsvoorstel Macrodoelmatigheid mbo	In 2019 vindt de evaluatie Macrodoelmatigheid plaats. Daarbij zal ook gekeken worden naar mogelijke verstoringen in het publiek en private aanbod van middelbare beroepsopleidingen. Daarna zal de Tweede Kamer hierover worden geïnformeerd.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister geeft aan dat zij verschillende mogelijkheden ziet voor een stagebeurs voor mbo-docenten, zodat er meer kennis over de beroepspraktijk in het klaslokaal komt, via de lerarenbeurs en de scholingsmiddelen uit de cao's. Zij zal hierover niet in een aparte brief rapporteren aan de Tweede Kamer, maar samen met andere initiatieven.	Debat [29-10-2015] – Begrotingsbehandeling	Het onderzoek door de MBO Raad vindt momenteel plaats. Verwachting is dat dit eind 2017/begin 2018 zal worden afgerond. De Tweede Kamer zal in het najaar 2018 worden geïnformeerd.
De Minister zegt toe de MBO Raad te verzoeken de samenstelling van besturen van ROC's in kaart te brengen, mede gericht op diversiteit.	Debat [18-02-2016] – AO Governance	OCW is in overleg met de MBO Raad over de samenstelling van besturen van ROC's.
Later dit najaar komt de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met een brief met welke scenario's denkbaar zijn.	Debat [05-10-2016] – Wetsvoorstel Lerarenregister	De toezegging wordt meegenomen in de herbezinning die wordt gedaan op het lerarenregister naar aanleiding van de brief aan de Tweede Kamer <i>Vervolg implementatie Wet beroep leraar en lerarenregister</i> van 11 juni 2018.
Het wetsvoorstel «differentiatie exameneisen taal en rekenen» zal in het voorjaar van 2017 naar de Tweede Kamer gestuurd worden.	Brief [03-11-2016] – Antwoorden vragen begrotingsbehandeling onderwijs en wetenschap 2017	In het najaar 2018 wordt de Tweede Kamer hierover nader geïnformeerd.
De Minister zegt in antwoord op mevrouw Kuik en mevrouw Van den Hul toe dat zij met haar collega's van Sociale Zaken en VWS in gesprek gaan over de vervolgaanpak van laaggeletterdheid na 2018 en over het beleid rondom een leven lang leren.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW	De Tweede Kamer wordt over de uitvoering van de toezegging geïnformeerd in september 2018 in een brief over leven lang ontwikkelen en in het voorjaar van 2019 in een brief over de vervolgaanpak laaggeletterdheid.
De Minister zegt toe dat in de experimenteer-AMvB, gericht op het creëren van regelruimte voor experimenten met kwalificatielijstjes, óók ruimte wordt gemaakt voor opleidingen die al willen starten met het examineren van keuzedelen.	Debat [13-12-2017] – MBO	De <i>experimenteer-AMvB</i> is in februari 2018 aangeboden voor internetconsultatie en is dit voorjaar voorgehangen in beide Kamers. Er wordt gestreefd naar inwerkingtreding van het besluit met ingang van 1 januari 2019.
De Tweede Kamer wordt na afronding van inspectieonderzoek geïnformeerd over de afspraken van verbetering inzake de verzuimregistratie op vijf opleidingen binnen ROC Zadkine.	Debat [13-12-2017] – MBO	Het herstelonderzoek door de Inspectie is uitgevoerd. De resultaten waren in april 2018 bekend en zijn openbaar. In het najaar 2018 ontvangt de Kamer hierover een brief.
De Tweede Kamer ontvangt jaarlijks, voorafgaand aan de begrotingsbehandeling, de voortgangsrapportage over de invoering en examinering van keuzedelen.	Debat [13-12-2017] – MBO	Naar verwachting ontvangt de Tweede Kamer voor de begrotingsbehandeling OCW 2019 de voortgangsrapportage over de ingang van de slaag-zakregeling keuzedelen, uitgevoerd door SBB en de MBO Raad. De inwerkingtreding van deze regeling is bij KB uitgesteld tot 1 augustus 2020 (<i>Stb. 2018, 93</i>).
De Tweede Kamer ontvangt in het najaar een rapportage over medezeggenschap in het mbo, waarbij de JOB-monitor een rol speelt.	Debat [18-01-2018] – VAO MBO (n.a.v. AO 13/12/2017)	Er wordt momenteel overleg gevoerd met de JOB en MBO Raad over een handreiking voor de vormgeving van medezeggenschap bij samenwerkingscolleges. De Tweede Kamer zal in het najaar 2018 over de uitkomsten van dit overleg geïnformeerd worden.
Vóór de zomer van 2019 ontvangt de Tweede Kamer de voortgangsrapportage over de LOB-agenda's.	Debat [07-03-2018] – Loopbaanoriëntatie en -begeleiding	Het Expertisepunt heeft de nulmeting van de lob monitor vo-mbo gestart. Deze bevat een kwantitatieve (vragenlijsten) en kwalitatieve (ronde tafels) meting.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Zoals eerder toegezegd ontvangt de Tweede Kamer voor de zomer van 2018 een brief met een uitwerking van de individuele leerrekening en de randvoorwaarden voor een leven lang leren. Daarin wordt ook aandacht besteed aan: het taalniveau van het digitaal overzicht van het scholingsaanbod; het onder de aandacht breven de individuele leerrekening bij ww-ers.	Debat [13-03-2018] – AO Leven Lang Leren	De Tweede Kamer wordt in september 2018 geïnformeerd met de brief Leven lang ontwikkelen.
Er vindt een gesprek plaats met VAVO-instellingen of reiskosten een belemmering zijn voor zijinstromers en volwassenen.	Debat [13-03-2018] – AO Leven Lang Leren	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
De AMvB die het «in mindering brengen van scholing op de transitievergoeding» regelt wordt meegenomen in het pakket «vast versus flex» en ontvangt de Tweede Kamer in het derde kwartaal van 2018.	Debat [13-03-2018] – AO Leven Lang Leren	Gezien de relatie met de Wet Arbeidsmarkt in Balans ligt uitvoering van deze toezegging op het terrein van de Minister van SZW. Het opstellen van de AMvB zal binnenkort worden afgorond en wordt, na afstemming met de Regiegroep, uitgezet voor Internet-consultatie. De beoogde datum van inwerkingtreding is 1 januari 2020.
Voor de zomer ontvangt de Tweede Kamer een brief over het verlengen van de kwalificatieplicht.	Debat [14-03-2018] – AO Leraren	In het najaar 2018 ontvangt de Tweede Kamer meer informatie over de pilot met het verlengen van de kwalificatieplicht.
Begin 2019 ontvangt de Tweede Kamer de evaluatie van de coördinerende rol van de gemeenten bij VSV, die zowel organisatorisch als financieel gericht is. Hierbij is ook aandacht voor de termijn van het melden van veelvuldig ziekteverzuim aan gemeenten.	Debat [15-03-2018] – Wijziging van onder meer de Wet educatie en beroepsonderwijs, wetsvoorstel Voortijdig School Verlaten	De Tweede Kamer ontvangt begin 2019 de uitkomsten van de evaluatie en de reactie van de Minister daarop.
Begin 2019 ontvangt de Tweede Kamer de AMvB inzake de aanlevering van gegevens voor de informatievoorziening VSO.	Debat [15-03-2018] – Wijziging van onder meer de Wet educatie en beroepsonderwijs, wetsvoorstel Voortijdig School Verlaten	Met de RMC wet die 13 juni 2018 door de Eerste Kamer is aangenomen en inwerking treedt per 1 september 2019, is de wettelijke grondslag voor de gegevenslevering geregeld. De feitelijke gegevenslevering moet echter worden vastgelegd in de Wet Register Onderwijsdeelnemers en een daaronder hangende AMvB. De Raad van State heeft dit voorjaar advies uitgebracht. Na de zomer komt het wetsvoorstel naar de Tweede Kamer. De AmvB is in voorbereiding.
In het voorjaar van 2019 ontvangt de Tweede Kamer de vervolgaanpak laaggeletterdheid en de resultaten van het programma «Tel mee met taal». In de vervolgaanpak zal ook aandacht worden besteed aan internationaal effectonderzoek naar laaggeletterdheid.	Debat [26-06-2018] – Voortzetting AO Laaggeletterdheid, 28-6-2018	In het voorjaar 2019 wordt het vervolgaanpak naar de Tweede Kamer gestuurd.
Voor de OCW-begrotingsbehandeling ontvangt de Tweede Kamer een brief met een weergave van de resultaten van de «dialoogdagen» met betrokken partijen. Ook bevat deze brief informatie over de wijze waarop meer bekendheid wordt gegeven aan mogelijkheden van het opnemen van «vakbekwaamheid bij de erkenning van verworden competenties.	Debat [26-06-2018] – Voortzetting AO Laaggeletterdheid, 28-6-2018	Vóór de begrotingsbehandeling van OCW 2019 wordt het verslag van de dialoogdagen naar de Tweede Kamer gestuurd.

DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Rond de zomer ontvangt de Tweede Kamer wetsvoorstel fase 2 inzake regionale omroepen met ook de positie van omroep Friesland.	Debat [15-06-2016] – Plenaire behandeling Mediawet	De Tweede Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de voormalig Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Er is nu geen voornemen om het wetsvoorstel alsnog in te dienen.
De Staatssecretaris zegt toe dat hij een gesprek zal initiëren tussen betrokken partijen inzake bereikbaarheid van Omroep Fryslân.	Debat [28-06-2017] – Media	Na bemiddeling van OCW is het probleem opgelost. Met ingang van 1 juli 2018 geeft KPN Omrop Fryslân weer landelijk door. Deze toezegging is daarmee nagekomen en OCW beschouwd de toezegging hiermee als afgedaan.
De Staatssecretaris zal het Commissariaat voor de Media verzoeken te rapporteren over hun toetsprincipe inzake reclame-inkomsten, en de Tweede Kamer daarover informeren.	Debat [28-06-2017] – Media	De Tweede Kamer wordt over de toezegging geïnformeerd met de brief Mediabegroting 2019 in november 2019.
De Minister zal de Tweede Kamer in het voorjaar van 2018, in de terugblik, informeren over de externe producenten.	Debat [27-11-2017] – Mediabegroting	De terugblik van de NPO wordt als bijlage meegestuurd met de Mediabegrotingsbrief die in november 2018 aan de Tweede Kamer wordt gestuurd.
De Staatssecretaris van BZK zegt toe dat hij voor het zomerreces van 2018 de voortgang met betrekking tot de bibliotheek op Bonaire schriftelijk aan de Tweede Kamer zal melden.	[Debat 17-05-2018] – Verzamel Algemeen Overleg Koninkrijksrelaties – BZK	De Tweede Kamer wordt naar verwachting in maart 2019 door de Minister van OCW geïnformeerd over de toezegging.
De Tweede Kamer ontvangt de Verantwoording van de NPO over de prestatieovereenkomst in het najaar.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.

DIRECTIE ONDERZOEK EN WETENSCHAPSBELEID

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Bij alle stappen die het kabinet zet, zal de Tweede Kamer geïnformeerd worden over de Einstein telescoop (onderzoeksfaciliteiten van wereldformaat).	Debat [06-06-2018] – AO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
De Staatssecretaris EZK komt met een brief over de digitale strategie.	Debat [06-06-2018] – AO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
Er komt een brief inzake de uitvoering van de motie van het lid Rog inzake open science.	Debat [06-06-2018] – AO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
Het rapport Verkenning bekostiging hoger onderwijs en wetenschap ontvangt de Tweede Kamer na de zomer.	Debat [06-06-2018] – AO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
Later dit jaar ontvangt de Tweede Kamer de Wetenschapsbrief.	Debat [06-06-2018] – AO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
Na de zomer kan de Tweede Kamer de nieuwe gedragscode over onafhankelijk onderzoek ontvangen.	Debat [06-06-2018] – AO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
De Minister zal in haar visie op praktijkgericht onderzoek ook aandacht besteden aan kwaliteitsbewaking.	Debat [13-06-2018] – VAO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
In de Wetenschapsbrief zal de Minister ook aandacht besteden aan de investeringen in digitale onderwerpen	Debat [13-06-2018] – VAO Wetenschapsbeleid	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.
DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS		
Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De evaluatie van deze wet zal plaatsvinden in het kader van het Onderwijsverslag 2015.	Debat [14-03-2012] – Wijziging van onder meer de Wet op de expertisecentra in verband met de kwaliteit van het speciaal en voortgezet speciaal onderwijs (32 812)	De evaluatie loopt door tot 2020. Over de (tussen)resultaten wordt aan de Tweede Kamer gerapporteerd in de (halfjaarlijkse juni/december) voortgangsrapportages passend onderwijs.
De Staatssecretaris zegt toe dat hij bij de nadere uitwerking van het wetsvoorstel «Onderwijs op andere locatie», dat binnen een jaar naar de Tweede Kamer wordt gestuurd, zal meenemen: de partnerschapsschool;- de frequentie van de toetsing;- in hoeverre internationale onderwijsprogramma's interfereren met de landelijke examens.	Debat [22-03-2016] – VAO Onderwijs op een andere locatie	In het eerste kwartaal van 2020 wordt de wetswijziging die thuisonderwijs mogelijk maakt aangeboden aan de Tweede Kamer. De Tweede Kamer zal dan over de toezegging worden geïnformeerd.
In 2020 volgt de evaluatie van de Wet overheveling buitenonderhoud po.	Debat [19-04-2016] – VAO Onderwijsvesting PO/VO	De Tweede Kamer ontvangt in 2020 de evaluatie van de Wet overheveling buitenonderhoud.
De Staatssecretaris gaat om de tafel zitten met de sociale partners en de inspectie om te bekijken of de huidige systematiek van de verklaringen omtrent het gedrag kan worden verbeterd, ook in het licht van een aantal zaken die recentelijk hebben gespeeld.	Debat [05-10-2016] – Wetsvoorstel Lerarenregister	De Tweede Kamer is eerder over de voortgang van de toezegging geïnformeerd met de brief Stand van zaken moties en toezeggingen primair en voortgezet onderwijs van 5 februari 2018. In het najaar 2018 zal de Minister van Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media gesprekken voeren over dit onderwerp met de bewindslieden van Justitie en Veiligheid, van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
Aan het einde van het jaar is het wetsvoorstel gereed om samenwerkingsverbanden te verplichten een doorzettingsmacht te regelen.	Debat [05-07-2017] – Voortgangsrapportage Passend Onderwijs	De Tweede Kamer zal in het najaar van 2018 worden geïnformeerd.
Eind volgend jaar ontvangt de Tweede Kamer de evaluatie van de eindtoets.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW	De evaluatie van de Wet Eindtoetsing PO loopt tot einde 2018. Begin 2019 zal de rapportage van de eindevaluatie met een beleidsreactie naar de Tweede Kamer worden gestuurd.
De Minister hoopt, na overleg met VWS, voor de zomer oplossingsrichtingen inzake de financiering van zorg en onderwijs voor leerlingen met ernstige meervoudige beperkingen met de Tweede Kamer te kunnen delen.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW	De Tweede Kamer wordt over de toezegging geïnformeerd door de Minister van VWS met een brief over Financiering van zorg en onderwijs in het najaar 2018.
Eind van het jaar wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de eerste resultaten van de invoering van de wet pseudonimisering.	Debat [31-01-2018] – AO ICT in het onderwijs en Leermiddelen (marktordening) – Digitalisering	De Tweede Kamer zal in November 2018 worden geïnformeerd.
De Minister zegt toe dat in de voortgangsrapportage lerarentekort (na de zomer) ook de rol van uitzendbureaus zal worden belicht.	Debat [14-03-2018] – AO Leraren	De Tweede Kamer wordt eind 2018 geïnformeerd over de toezegging.
Inzake het werkdrakakkoord: we zullen uiteraard de Tweede Kamer daarover rapporteren als de afspraken zijn gemaakt.	Debat [14-03-2018] – AO Leraren	De Tweede Kamer wordt eind 2018 geïnformeerd over de toezegging.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Vóór de zomer van 2018 ontvangt de Tweede Kamer de uitwerking van de motie Bruins c.s. inzake de bevordering van voltijdaanstelling en grotere deeltijdaanstelling.	Debat [14-03-2018] – AO Leraren	De Tweede Kamer zal in het najaar 2018 worden geïnformeerd.
De Tweede Kamer ontvangt vóór het zomerreces de opzet voor de monitor «Inzet middelen werkdrukakkoord».	Debat [18-04-2018] – AO Groeps grootte in het basisonderwijs en de Werkdruk in het Primair Onderwijs	De Tweede Kamer zal najaar 2018 worden geïnformeerd.
In het definitieve voorstel voor de nieuwe verdeling van middelen voor onderwijskansenbeleid, wordt de Tweede Kamer ook geïnformeerd over de opzet van de monitoring en evaluatie hiervan, en de suggesties in het AO gedaan worden daarbij in overweging genomen	Debat [17-05-2018] – AO Onderwijskansenbeleid	De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de toezegging in de brief monitoring en evaluatie die in het najaar 2018 zal worden verstuurd.
De Minister stuurt de Tweede Kamer na de zomer een brief over ouderbetrokkenheid.	Debat [20-06-2018] – Debat over Werkdruk en Salarissen van Leraren in het Basisonderwijs	De Minister informeert de Tweede Kamer in het najaar 2018 met een brief.
De Tweede Kamer ontvangt vóór het eind van de zomer de evaluatie die de PO-raad heeft opgesteld van Vensters voor verantwoording.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	De Tweede Kamer ontvangt eind september 2018 de evaluatie.
De voorhang AMvB over eindtoetsen basisonderwijs (n.a.v. uitwerking motie) ontvangt de Tweede Kamer in november 2018.	Debat [25-06-2018] – Wetgevingsoverleg slotwet / jaarverslag en Staat van het Onderwijs (MOCW en MBVOM)	De Tweede Kamer zal in november 2018 worden geïnformeerd over eindtoetsen basisonderwijs.

DIRECTIE VOORTGEZET ONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Begin 2017 ontvangt de Tweede Kamer een overzicht (een tussenstand) van de werkelijke omzetting naar de nieuwe profielen door de vmbo-scholen die daar in 2016 toe zijn overgegaan. Een volledig beeld komt begin 2018.	Debat [03-11-2016] – Begroting OCW	De Tweede Kamer wordt in het najaar 2018 hierover geïnformeerd.
Na de jaarwisseling ontvangt de Tweede Kamer het wetsvoorstel «Meer ruimte voor nieuwe scholen».	Debat [03-11-2016] – Begroting OCW	Naar verwachting is in het najaar 2018 het wetsvoorstel ingediend bij de Tweede Kamer.
In de loop van 2018 zal de Minister een nieuw voorstel inzake de rekentoets in samenspraak met de Vereniging van Wiskundeleraren presenteren.	Debat [06-12-2017] – Begrotingsbehandeling OCW	Minister Slob informeert De Tweede Kamer in het najaar 2018 over de verdere invulling van deze tussenoplossing. Op 7 maart 2018 is de Kamer over de toezegging geïnformeerd met brief over het nieuwe perspectief voor de rekentoets.
De Beleidsregel verstrekkings DAMU-licentie VO (de «Dans en Muziek-regeling») wordt op dit moment geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten van de evaluatie bekijkt de Minister of de regeling moet worden gewijzigd. Deze eventuele wijzigingen zouden in dat geval per 1 augustus 2018 in werking treden.	Brief [06-12-2017] – Beantwoording vragen over de begrotingsbehandeling van OCW 2018 (inclusief nagekomen vragen over Media)	De Evaluatie Beleidsregel verstrekkings DAMU-licentie VO is afgerond door Oberon. De startnota over de wijzigingen in de beleidsregel is momenteel in voorbereiding. Naar verwachting treedt de aangepaste beleidsregel per 1 januari 2019 in werking.
Inzake uitwerking verwachten voor het recht op maatwerk en het maatwerdiploma: over deze beide trajecten zal de Minister de Tweede Kamer voor de kerst van 2018 informeren.	Brief [06-12-2017] – Beantwoording vragen over de begrotingsbehandeling van OCW 2018 (inclusief nagekomen vragen over Media)	Inzake uitwerking verwachten voor het recht op maatwerk en het maatwerdiploma: over deze beide trajecten zal de Minister de Tweede Kamer voor het einde van 2018 informeren.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Tweede Kamer wordt zoveel mogelijk in samenhang geïnformeerd over de volgende onderzoeken en projectresultaten inzake flexibilisering examens, waaronder: Pilot «Recht op maatwerk» (met 30 scholen); Onderwijsverslag, onderdeel toetsen, april 2018; Onderwijsraadadvies over toetsen, vóór zomer 2018; Curriculum.nu, begin 2019.	Debat [07-02-2018] – AO Examens in het VO	Begin 2019 wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de projectresultaten inzake flexibilisering examens.
De Minister zegt toe dat hij in gesprek gaat met de verenigde groep «Leerlingen met een chronische beperking» over mogelijkheden van deelexamens.	Debat [07-02-2018] – AO Examens in het VO	De Tweede Kamer wordt in het najaar 2018 geïnformeerd over leerlingen met een chronische beperking over mogelijkheden van deelexamens.
Eind 2018 ontvangt de Tweede Kamer het onderzoek in het kader van de Impuls Tekortvakkenregeling. Hierin wordt ook aandacht besteed aan de zijinstromers.	Debat [14-03-2018] – AO Leraren	De Tweede Kamer wordt eind 2018 geïnformeerd over de toezegging.
De Tweede Kamer ontvangt binnen een maand een brief met de adviesaanvraag voor de adviescommissie «Aanpak leerlingdaling Voortgezet Onderwijs» onder leiding van de heer Dijkgraaf.	Debat [27-06-2018] – Krimp in het onderwijs	De Tweede Kamer ontvangt naar verwachting in september 2018 een brief met adviesaanvraag voor de adviescommissie «Aanpak leerlingdaling Voortgezet Onderwijs».
De Tweede Kamer ontvangt een brief met een schriftelijke beantwoording van de vragen die in dit AO nog niet zijn beantwoord.	Debat [27-06-2018] – Krimp in het onderwijs	Aan de toezegging wordt in het najaar van 2018 schriftelijke voldaan.
In de brief die de Tweede Kamer rond het zomerreces ontvangt wordt ingegaan op de toedeling van de «verhoging van de kleine scholentoeslag».	Debat [27-06-2018] – Krimp in het onderwijs	De Tweede Kamer ontvangt in september 2018 de brief Verhoging van de kleine scholentoeslag.
Naar verwachting ontvangt de Tweede Kamer voor het eind van 2018 het advies van de adviescommissie «Aanpak leerlingdaling Voortgezet Onderwijs».	Debat [27-06-2018] – Krimp in het onderwijs	De Tweede Kamer ontvangt voor het eind van het jaar 2018 een advies van de commissie over «aanpak leerlingdaling Voortgezet Onderwijs».

DIRECTIE WETGEVING EN JURIDISCHE ZAKEN

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
In de tweede helft van 2016 ontvangt de Tweede Kamer een verkennende studie over faillissement van scholen.	Debat [07-12-2015] – Notaoverleg over de initiatiefnota van het lid Straus: Krimp in het voortgezet onderwijs – van kramp naar kans	Op 22 juni 2017 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie prejudiciële vragen beantwoord in de zaak van FNV tegen Smallsteps B.V. (ECLI:EU:C:2017:489). De beantwoording van deze vragen heeft grote consequenties voor het antwoord op de vraag wanneer sprake is van een overgang van onderneming als bedoeld in de richtlijn 2001/23 (geïmplementeerd in titel 10, afdeling 8, van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek). De beantwoording van het Hof strekt ertoe dat ook sprake is van overgang van een onderneming als de onderneming wordt overgedragen binnen een faillissementsprocedure niet hoofdzakelijk is gericht op de liquidatie van de onderneming, maar juist op de voortzetting daarvan (zoals bijvoorbeeld bij het geval is bij een faillissement dat met een «pre-pack» is voorbereid). Deze ontwikkelingen hebben genoopt tot een heroverweging van nut en noodzaak van het voorstel van wet tot wijziging van onderwijswetten voor het vergroten van de mogelijkheden voor een doorstart van onderwijsinstellingen bij faillissementen van rechtspersonen die onderwijsinstellingen in stand houden. Deze heroverweging is thans nog gaande en zal naar verwachting in de eerste helft van 2019 worden afgerond. De Tweede Kamer wordt alsdan geïnformeerd.
Het wetsvoorstel inzake het openbaar maken van jaarverslagen van scholen (van scholen voor primair en voortgezet onderwijs) kan de Tweede Kamer begin 2018 verwachten.	Debat [21-06-2017] – WGO Wetgevings-overleg over de Slotwet 2016, het jaarverslag 2016 en het Onderwijsverslag 2015–2016	Dit onderwerp maakt deel uit van het wetsvoorstel actualisering deugdelijkheidseisen funderend onderwijs dat binnenkort voor advies zal worden voorgelegd aan de Afdeling advisering van de Raad van State. Het wetsvoorstel wordt naar verwachting in het vierde kwartaal van 2018 ingediend bij de Tweede Kamer.
Voor het eind van 2018 ontvangt de Tweede Kamer het wetsvoorstel waarin de burgerschapsopdracht wordt aangescherpt.	Debat [29-03-2018] – Dertigledendebat burgerschapsonderwijs en maatschappijleer	Voor het eind van 2018 ontvangt de Tweede Kamer het wetsvoorstel waarin de burgerschapsopdracht wordt aangescherpt.
Voor het einde van 2018 ontvangt de Tweede Kamer het wetsvoorstel waarin instemningsrecht wordt geregeld op hoofdlijnen van de begroting van een school. Daarin wordt óók het adviesrecht geregeld op beleid m.b.t. groepsgrootte.	Debat [18-04-2018] – AO Groepsgrootte in het basisonderwijs en de Werkdruk in het Primair Onderwijs	In het najaar van 2018 ontvangt de Tweede Kamer eerst een beleidsreactie op de veldconsultatie naar een instemningsrecht van de medezeggenschapsraad op de financiën in het funderend onderwijs.

B. Door de Staten-Generaal gedane toezeggingen

Toezeggingen Eerste Kamer

DIRECTIE ERFGOED EN KUNSTEN

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een motie van het lid Gerkens (SP), toe de wet formeel na vijf jaar te evalueren, maar als er signalen zijn, die signalen er binnen drie jaar uit te lichten om de Kamer er apart over te informeren.	Debat [08-12-2015] – Erfgoedwet	De Erfgoedwet trad op 1 juli 2016 in werking. Het Ministerie van OCW evalueert de wet 5 jaar na de inwerkingtreding. Op dit moment zijn er geen signalen bekend die aanleiding geven tot maatregelen.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Schnabel (D66), toe rapporten van deskundigencommissies met betrekking tot de vervreemding van cultuурgoederen door andere publiekrechtelijke rechtspersonen dan gemeenten, provincies en Rijk in principe openbaar te maken als die aan haar toegezonden zijn.	Debat [08-12-2015] – Erfgoedwet	De Erfgoedwet trad op 1 juli 2016 in werking. Er zijn nog geen rapportages door deskundigencommissies uitgebracht.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Atsma (CDA) en Schnabel (D66), toe om samen met de Museumvereniging en de musea te evalueren of de gekozen aanpak voldoende recht doet aan de bekostiging van de collectie. Indien nodig kan de bekostiging per 2021 worden aangepast. De ervaringen uit 2017–2020 worden daarbij betrokken.	Debat [08-12-2015] – Erfgoedwet	Uitkomsten van een onderzoek naar de kostenstructuur van de museale exploitatie betreft het Ministerie van OCW bij de planvorming van de periode 2021–2024.

DIRECTIE HOGER ONDERWIJS EN STUDIEFINANCIERING

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Koole (PvdA) en Ganzevoort (GL), toe dat het comprimeren van deeltijdstudies niet ten koste mag gaan van de kwaliteit en dat dit aan de onderwijsinstellingen wordt gecommuniceerd.	Debat [17-04-2012] – Mondeling overleg met de Staatssecretaris inzake de uitvoering van de motie Ganzevoort c.s.	Met het terugdraaien van de langstudeerdersmaatregel is de noodzaak tot het comprimeren van deeltijdstudies komen te vervallen. Dit is een doorlopende toelegging.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Essers (CDA) en Engels (D66), toe over twee studiejaren te bezien of de voorlichting en communicatie over de gelijkschakeling van titulatuur voor hbo en wo helder genoeg zijn. Tevens zegt zij toe over dit onderwerp te praten met andere partijen, waaronder werkgevers, teneinde verwarring te voorkomen.	Debat [09-07-2013] – overleg Wetsvoorstel Kwaliteit in verscheidenheid	Op 18 januari 2017 is de brief inzake uitstel evaluatie titulatuur aan de Eerste Kamer verzonden waarin is aangegeven dat de evaluatie twee jaar is uitgesteld.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Ganzevoort (GroenLinks), toe te borgen dat de extra investeringen inhoudelijk gestuurd worden en dat de studenten daarin een belangrijke stem hebben. De relevante concept-AMvB wordt, na overleg met VSNU, de Vereniging Hogescholen en de studentenorganisaties, naar beide Kamers gestuurd.	Debat [20-01-2015] – Plenair debat over de Wet studievoorschot hoger onderwijs (34 035)	Op 9 april 2018 zijn door de Minister van OCW met de VH, VSNU, ISO en LSVb afspraken gemaakt over de vormgeving van de kwaliteitsafspraken. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd. De concept-AMvB wordt in oktober 2018 voorgehangen bij de Eerste en Tweede Kamer.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bruijn (VVD), toe een ex ante raming van de macro-economische effecten van het wetsvoorstel en de effecten van de maatregelen op arbeid mee te nemen bij de wetsevaluatie.	Debat [20-01-2015] – Plenair debat over de Wet studievoorschot hoger onderwijs (34 035)	De effecten worden onderzocht bij de evaluatie van de wet Studievoorschot. Wanneer de wetsevaluatie plaatsvindt is nog niet bekend. Dit is een doorlopende toezegging.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bruijn (VVD), toe dat in 2020/2021 een evaluatie zal plaatsvinden waarin in ieder geval worden meegenomen de praktische uitwerking van het instemmingsrecht van de opleidingscommissie op de Onderwijs en Examenregeling (OER) en hoe dit recht zich verhoudt tot de rechten van andere medezeggenschapsorganen waaronder die van de faculteitsraad, tot het instemmingsrecht op hoofdlijnen van de begroting in het mbo en tot het collegedvrij besturen.	Debat [07-06-2016] – behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	Naar verwachting wordt eind 2020 de evaluatie in gang gezet.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), Martens (CDA) en Rinnooy Kan (D66), toe na afloop van het studiejaar 2017/2018 een momentopname te maken inzake de vraag of er reden is tot zorg, bijstelling, extra uitleg of voorlichting, facilitering en ondersteuning van de opleidingscommissies.	Debat [07-06-2016] – behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	Eind 2018 wordt conform toezegging een momentopname gemaakt.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Rinnooy Kan (D66), toe bij de evaluatie van de prestatieafspraken terug te komen op het evenwicht tussen het horizontale en het verticale verantwoording beleid en de horizontale en verticale verantwoordingslasten.	Debat [07-06-2016] – behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	Op 9 april 2018 heeft de Minister van OCW afspraken gemaakt met Vereniging Hogescholen, VSNU, ISO en LSVb over de vormgeving van de kwaliteitsafspraken hoger onderwijs. De betreffende concept-AMvB wordt in oktober 2018 bij de Eerste Kamer voorgehangen.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Rinnooy Kan (D66) en Nooren (PvdA), toe om in 2020 in een onderzoek te kijken of zich problemen hebben voorgedaan met de positionering van hogescholen, met de nadruk op de internationale omgeving. Daarbij wordt ook gekeken naar de titel van lector in internationale context. Dit onderzoek zal gecombineerd worden met de toezegging (T01763) die tijdens de behandeling van het wetsvoorstel Kwaliteit in verscheidenheid is gedaan.	Debat [21-02-2017] – debat bescherming Namen en Graden HO 21 februari	Op 18 januari 2017 is de brief inzake uitstel evaluatie titulatuur aan de Eerste Kamer verzonden, waarin is aangegeven dat de evaluatie twee jaar is uitgesteld.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Bikker (ChristenUnie), toe te bekijken hoe de publieksvriendelijkheid van het CROHO kan worden verbeterd en de Eerste Kamer hierover te informeren.	Debat [21-02-2017] – debat bescherming Namen en Graden HO 21 februari	Op dit moment is OCW bezig met een traject om het Centraal register opleidingen hoger onderwijs (Croho) te moderniseren. In dat kader beziet OCW samen met de instellingen hoe Croho publieksvriendelijker kan worden gemaakt. Besluitvorming daarover heeft medio 2018 plaatsgevonden.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), Rinnooy Kan (D66) en Nooren (PvdA), toe om een kabinet/reactie (waarbij mogelijk de WRR betrokken wordt) aan de Eerste Kamer te sturen inzake het maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef en het al dan niet omgaan met discriminatoire uitingen ten opzichte van andere grondrechten in een brede (onderwijs-overstijgende) context.	Debat [21-02-2017] – debat bescherming Namen en Graden HO 21 februari	Het Ministerie van OCW zal het thema interdepartementeel agenderen en bespreken hoe eventueel onderzoek om aan deze toezegging te kunnen voldoen kan worden uitgezet.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de leden Bruijn, Nooren en Gerkens toe de uitkomsten van het accreditatieonderzoek van de NVAO inzake de Geneeskundeopleidingen en daarbij in het bijzonder naar de positie van coschappen van geneeskundestudenten t.o.v. stages van andere studenten aan de Eerste Kamer te sturen.	Debat [21-02-2017] – Klein mondeling overleg geneeskundenstudenten en co-schappen	In de brief aan de Kamer van 19 april 2017 over «Nadere toelichting n.a.v. mondeling overleg d.d. 21 februari over geneeskunde-studenten in hun coschapfase» wordt aangegeven dat eind 2018 aan de toezegging kan worden voldaan, omdat dan de accreditatie-uitkomsten beschikbaar komen.

DIRECTIE KENNIS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een opmerking van het lid Ganzevoort (GroenLinks), toe dat zowel het rapport van de inspectie over de deugdelijkheidseisen als het rapport over de be vindingen (het stimulerende deel) openbare stukken zijn.	Debat [01-03-2016] – Initiatiefvoorstel-Bisschop, Van Meenen en Rog: Doeltreffender regeling van het onderwijsstoezicht	De toezegging heeft betrekking op elk onderzoek dat de inspectie doet op een school, opleiding of bestuur, en dat normaal gesproken openbaar zou zijn. Aan de toezegging wordt permanent uitvoering gegeven.

DIRECTIE MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Backer (D66) en Linthorst (PvdA), toe de aantal inschrijvingen bij de entreeopleidingen te monitoren en te bezien of herijking van het budget noodzakelijk is.	Debat [18-06-2013] – Wetsvoorstel Doelmatige Leerwegen (33 187)	De uitwerking van de toezegging wordt jaarlijks toegepast door elk jaar na te gaan hoeveel deelnemers in de entreeopleiding staan ingeschreven en op basis daarvan wordt het beschikbare budget daarop aangepast. In de regel wordt dit in september gedaan voor het budget voor het volgende jaar. In september 2018 wordt het budget voor 2019 vastgesteld op basis van deelnemers per 1 oktober 2017.
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bruijn (VVD), toe de algemene maatregel van bestuur over de hoofdlijnen van de begroting voor het mbo te zigner tijd bij de Eerste Kamer voor te hangen.	Debat [07-06-2016] – EK behandeling Wet versterking bestuurskracht onderwijsinstellingen	De Aob is van mening dat er een wettelijke uitwerking dient te komen van het begrip hoofdlijnen van de begroting en heeft de Tweede Kamer geïnformeerd over haar standpunt. Voorhang bij de Eerste Kamer is in deze fase nog niet aan de orde. MBO Raad, JOB en het Platform medezeggenschap MBO hebben op 20 april 2017 een brief over een gezamenlijke handreiking gestuurd aan de Vaste Kamercommissie. De handreiking wordt geëvalueerd.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Algemene Zaken zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Barth (PvdA), toe de eindrapportage van het programma Tel mee met Taal over laaggeletterdheid ook naar de Eerste Kamer te sturen.	Debat [04-12-2017] – Algemene Politieke Beschouwingen	Het programma Tel mee met Taal loopt tot en met 2018. De eindrapportage verschijnt begin 2019. Deze wordt dan zowel naar de Tweede Kamer als naar de Eerste Kamer gestuurd.
DIRECTIE MEDIA EN CREATIEVE INDUSTRIE		
Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Bikker (ChristenUnie), toe deze erkenningsperiode van 2016–2020 geen verdere wijzigingen in het publieke mediabestel door te voeren.	Debat [02-02-2016] – Plenair overleg Wetsvoorstel Media	In het Regeerakkoord is opgenomen dat er de komende periode geen wijzigingen in het bestel zullen plaatsvinden. Voor de huidige kabinettsperiode kan worden verondersteld dat daarmee de toezegging gestand is gedaan.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid Atsma (CDA), toe dat er per provincie minimaal één regionale omroep blijft bestaan en dat het mogelijk blijft dat er in de provincie Zuid-Holland twee regionale omroepen zijn.	Debat [01-03-2016] – voortzetting Media-debat	Op 15 mei 2018 is het wetsvoorstel tot wijziging van de Mediawet 2008 in verband met maximering van het aantal regionale publieke media-instellingen (34 872) door de Eerste Kamer aangenomen. Het wetsvoorstel regelt dat er per provincie maximaal één regionale omroep kan worden aangewezen, met uitzondering van de provincie Zuid-Holland waar maximaal twee regionale omroepen kunnen worden aangewezen. Naar verwachting verandert de huidige situatie in de komende x- aantal jaren niet.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Sent (PvdA) en Lintmeijer (GroenLinks), toe de redactionele onafhankelijkheid in de regio in het regiowetsvoorstel wettelijk vast te leggen.	Debat [01-03-2016] – voortzetting Media-debat	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de voormalig Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nu nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Er is geen voornemen om het wetsvoorstel alsnog in te dienen.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Sent (PvdA), Lintmeijer (GroenLinks) en Bikker (ChristenUnie) toe de afspraken in de gezamenlijke brief van de NPO en een groot deel van de omroeporganisaties van 28 februari 2016 over openstelling van het omroepbestel in relatie tot artikel 2.88 Mediawet volledig te onderschrijven. De brief wordt onderdeel van het wettelijk verplichte coördinatiereglement. De Staatssecretaris doet zijn uiterste best om de omroepen die de brief niet hebben getekend te betrekken bij de afspraken.	Debat [01-03-2016] – voortzetting Media-debat Eerste Kamer	De Kamer wordt over de toezegging geïnformeerd met de brief Mediabegroting 2019 in november 2018.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt het lid Ten Hoeve toe de inhoudelijke strekking van de motie Ten Hoeve c.s. (34 264 , K) over te nemen indien hij een doorbraak over het wetsvoorstel met de dertien regionale omroepen bereikt.	Debat [11-10-2016] – Wetsvoorstel 34 459 aanvullingen bij toekomstbestendig maken van de landelijke publieke mediadienst	De Eerste Kamer is op 2 september 2016 geïnformeerd over de stand van zaken wetsvoorstel modernisering regionale publieke omroep . In deze brief geeft de voormalig Staatssecretaris aan dat het voorliggende wetsvoorstel nog niet aan de Kamer wordt voorgelegd. Er is nu geen voornemen om het wetsvoorstel alsnog in te dienen.

DIRECTIE ONDERZOEK EN WETENSCHAPSBELEID

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Martens (CDA), Bruijn (VVD) en Nooren (PvdA), toe over twee jaar met de VSNU en het Rectoren College te overleggen over de uitbreiding van het ius promovendi, over vijf jaar de wetswijziging te evalueren en die mee te nemen bij de Balans van de wetenschap in 2022. De naleving van de handreiking, het transnationale aspect, het toenemende aantal Engelstalige masteropleidingen en de aansluiting van die opleidingen op de beroepspraktijk worden daarbij betrokken.	Debat [06-06-2017] – Debat bevordering Internationalisering in het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek	Momenteel wordt bezien hoe de uitwerking van de toezegging kan worden vormgegeven.

DIRECTIE PRIMAIR ONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Ganzevoort (GroenLinks) en Backer (D66), toe de centrale eindtoets op zorgvuldige wijze in te voeren in het speciaal basisonderwijs, ná invoering van het passend onderwijs en pas als een adaptieve toets beschikbaar is.	Debat [03-12-2013] – Plenair debat 33 157 Wetvoorstel centrale eindtoets en leerlingenonderwijsvolgsysteem primair onderwijs	Inmiddels is gebleken dat de digitale adaptieve Centrale Eindtoets in 2018 nog niet voor alle leerlingen in het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs geschikt zal zijn en heeft de Minister van Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media om die reden besloten een verplichte eindtoets in het speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs op te schorten. De Eerste Kamer zal in augustus 2019 geïnformeerd worden.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van een opmerking van het lid Pijlman (D66, toe de motie-Pijlman c.s. (34 031, I) mee te nemen als onderdeel van de beleidsreactie op het definitieve advies van het Platform Onderwijs 2032.	Debat [22-09-2015] – Wetsvoorstel Aanbieden van Onderwijsstijd in de Engelse, Duitse of Franse Taal voor het Primair Onderwijs	De beleidsreactie wordt voorjaar 2019 naar de Eerste en Tweede Kamer verzonden.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Van Bijsterveld (CDA) en Kops (PVV), toe het percentage onderwijsstijd in de Engelse, Duitse of Franse taal pas te wijzigen na discussie met de Kamers over de resultaten van de evaluaties.	Debat [22-09-2015] – Wetsvoorstel Aanbieden van Onderwijsstijd in de Engelse, Duitse of Franse Taal voor het Primair Onderwijs	De pilot Tweetalig Primair Onderwijs (TPO) loopt tot en met schooljaar 2018–2019. De Eerste Kamer ontvangt de resultaten van de evaluaties nadat de evaluatierapporten zijn opgeleverd. Aan de toezegging wordt opvolging gegeven indien een wijziging van het genoemde percentage eventueel in de toekomst aan de orde komt.
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Pijlman (D66), aan de Eerste Kamer toe de systematiek van de indexering die het Ministerie van OCW in de regel ontvangt van het Ministerie van Financiën door te berekenen aan het dienstencentrum.	Debat [07-02-2017] – Behandeling Wetsvoorstel bekostiging levensbeschouwelijk onderwijs en godsdienstonderwijs op openbare scholen	De Eerste Kamer is op 6 juni 2018 geïnformeerd met de voorhangbrief Besluit tot wijziging van het Besluit bekostiging WPO en het Besluit bekostiging WEC in verband met de bekostiging van godsdienstonderwijs of levensbeschouwelijk vormingsonderwijs op openbare scholen. Naar verwachting ontvangt de Eerste Kamer in september 2018 een verdere reactie.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Eerste Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Bruijn (VVD), Schalk (SGP) en Sent (PvdA), toe de evaluatie van de wet ook naar de Eerste Kamer te sturen. In de evaluatie wordt mede ingegaan op de additionele mogelijkheden om kleine scholen in stand te houden en op het aantal scholen dat gebruikmaakt van de mogelijkheid om een samenwerkingschool te vormen. Daarbij wordt tevens aangegeven welk deel daarvan onder een bijzonder bestuur komt te vallen en welk deel onder een openbaar bestuur.</p>	Debat [11-07-2017] – Wetsvoorstel Wet samen sterker door vereenvoudiging samenwerkingschool	De evaluatie wordt in 2020 naar de Eerste Kamer verstuurd.

DIRECTIE VOORTGEZET ONDERWIJS

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt de Kamer, naar aanleiding van vragen van de leden Fierman (CDA), Ganzevoort (GroenLinks), Kuiper (ChristenUnie) en de Lange (OSF) toe om (1) het ECPO te verzoeken de tijdens het debat genoemde wensen van de Eerste Kamer – waaronder het invoeringstraject – mee te nemen in het evaluatiekader, (2) het evaluatiekader aan de Kamer te sturen, (3) het passend onderwijs te evalueren en een halfjaarlijkse monitor aan de Kamer te zenden, alsmede (4) de wetgeving aan te passen indien dit nodig blijkt uit de evaluatie en/of monitoring.</p>	Debat [02-10-2012] – Passend Onderwijs (32 812)	De Eerste Kamer wordt jaarlijks geïnformeerd met de voortgangsrapportage Passend Onderwijs. De evaluatie wordt in 2020 uitgevoerd. De Kamer wordt uiterlijk eind 2020 over de evaluatie geïnformeerd.
<p>De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt toe, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Sent (PvdA), voorafgaand aan de start van de tweede periode voor herregistratie, waarin rechtsgevolg verbonden wordt aan niet-herregistratie (de laatste fase) opnieuw een debat te voeren met de Eerste Kamer om te bezien hoe de arbeidsrechtelijke consequenties zich hebben ontwikkeld.</p>	Debat [14-02-2017] – Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registrervoortportaal	Dit debat zal eind 2022 / begin 2023 moeten worden ingepland. De laatste fase staat namelijk gepland om op 1/8/2023 in werking te treden.
<p>De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van het lid Bruijn (VVD), de Eerste Kamer toe in de evaluatie van de wet in 2022 bekijken of er met het «one man, one vote»-systeem wordt gewerkt.</p>	Debat [14-02-2017] – Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registrervoortportaal	Het punt wordt meegenomen in de evaluatie van de wet, die is voorzien voor 2022.
<p>De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Bruijn (VVD), De Vries-Leggedoor (CDA) en Sent (PvdA) toe de Eerste Kamer te informeren over het proces van invoering van het lerarenregister en dit mee te nemen in de evaluatie.</p>	Debat [14-02-2017] – Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registrervoortportaal	In het najaar van 2018 zal er een update over het proces van de invoering van het lerarenregister aan de Eerste Kamer verzonden worden. De evaluatie van de wet is voorzien binnen zes jaar na inwerkingtreding van de wet, dat wil zeggen in 2022.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zegt, naar aanleiding van vragen en opmerkingen van de leden Pijlman (D66) en Sint (PvdA), de Eerste Kamer toe in de evaluatie van de wet in 2022 te bekijken of en hoe de beroepsgroep informeel leren en teamleren een plek in het register heeft gegeven.	Debat [14-02-2017] – Wetsvoorstel Invoering van het lerarenregister en het registervoortportaal	De Eerste Kamer wordt geïnformeerd met een brief over evaluatie van de wet, die is voorzien voor 2022.

Bijlage 4: Subsidieoverzicht

Tabel Subsidies art.nr. 1 Primair onderwijs (bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Regeling Onderwijsvoorzieningen jongeren met een handicap (UWV) ¹	23.191	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	geen	2019	2018 ²
Regeling Onderwijs in het buitenland (Stichting NOB)	10.724	13.394	13.394	13.394	13.394	13.394	13.394	geen	2019	2018 ²
WOOS: Humanistisch vormend en godsdienstonderwijs	11.510	11.630	12.130	12.630	13.130	13.630	13.630	geen	2023	2023
WOOS: Basis voor Presteren («School aan Zet» en «Beta en Techniek»)	1.519							2015	geen ³	2017
WPO: Academische ziekenhuizen en SBD's voor onderwijs aan zieke leerlingen ⁴	6.920	6.920	6.920	6.920	6.920	6.920	6.920	geen	2019	2018 ²
WOOS: Arbeids- en kenniscycli	2.020							geen	geen ⁵	2017
WOOS: aanpassen lesmateriaal ten behoeve van visueel gehandicapte en dyslectische leerlingen (Dedicon)	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	geen	2019	2018 ²
WOOS: Techniekpact	2.275	1.825	1.375					geen	2019	2019
WOOS: FODOK	60	35						2014	2019	2018
WOOS: Goed Worden, Goed Blijven (PO-Raad)	3.089							geen ⁵	2019	2018
SLOA/WOOS: Nederlands Gebarencentrum	487	487	487	487	487	487	487	geen	2019	2018
WOOS: Ouderorganisatie	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	2014	2019	2018
WOOS: PO-Raad diverse	3.671							geen	geen ³	2017
WOOS: Stichting Gedragswerk	640	640	640	640	640	640	640	2015	2020	2018
WOOS: Vensters PO	330							2014	geen	2018
WOOS: Onderwijsconsulenten (Stichting Ondersteuning Scholen en ouders)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	geen	2019	2018
WOOS: Q voor besturen (PO Raad)	2.245							geen ⁶	2018	2018
Regeling lerarenbeurs voor scholing en zij-instroom	0	0	6.000	12.000	13.000	21.000	21.000	2015	2021	2021
Kaderregeling Subsidiering onderzoek en wetenschap: Pre COOL-onderzoek (NWO)	375	375	375	375	375			2015	2019	2020
WOOS: Regeling Cultuurbegeleider	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000			geen	2020	2020
Overige beschikkingen op basis van WOOS/SLOA	12.551	24.198	27.783	29.381	31.870	31.870	31.870	divers	divers	divers

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal van de regeling)
Totaal subsidie(regelingen)	88.877	90.434	99.704	106.427	109.041	117.541	117.541			

- ¹ Wettelijke grondslag op basis van de Wet op het primair onderwijs.
² De regeling wordt jaarlijks getoetst en opnieuw toegekend.
³ Betreft een kortlopende subsidies. Zijn immiddels beëindigd.
⁴ Dit betreft de bekostiging van academische ziekenhuizen.
⁵ Geen volgende evaluatie. Vanaf 2018 in lumpsum.
⁶ Evaluatie via monitor bestuursakkoord PO 2017.

Tabel Subsidies art.nr. 3 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Basissubsidie Stichting Kennisnet	12.280	12.260	12.240	12.240	12.240	12.240	12.240	2015	2020	jaarlijks ¹
ICT projecten (incl. transparantie)	6.172	4.749	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000	2017	2020	jaarlijks ²
Pilot zomerscholen	8.276	8.150	9.000	–	–	–	–	2018	2019	2020
Ovenig totaal	27.745	47.072	62.543	63.766	64.761	64.626	64.796			
Bestaande uit:										
WOOS:										
Stichting school en Veiligheid	1.835	1.625	1.096	1.096	1.096	1.096	1.096	2017		jaarlijks ¹
Europes Platform	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	2014	2020	jaarlijks ²
Kansengelijkhed	11.500	17.436	31.000	31.000	31.000	31.000	31.000	geen	2018	2020
VMBO-techniek³	–	3.500	5.000	2.800	1.000	1.000	1.000			
Overige subsidies⁴	13.310	23.411	24.347	27.770	30.565	30.430	30.600	divers	divers	divers
Totaal subsidieregelingen	54.473	72.231	88.783	81.006	82.001	81.866	82.036			

¹ Regeling wordt jaarlijks verlengd (betreft jaarlijkse instellingssubsidie op basis van een bestuurlijke verplichting)

² Subsidie wordt jaarlijks getoetst en verlengd.

³ Er wordt subsidie verschafft voor het bijkochen van technische docenten, het verbeteren van het vmbo-imago en vakwedstrijden en ter ondersteuning en uitvoering van de regionale aanpak.

⁴ Onder meer subsidies voor excellente en zwakke scholen, lopbaarhoriëntatie en -begeleiding, lerarenregister en het lerarenontwikkelfonds

Tabel Subsidies art.nr. 4 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (regeling)(jaartal)
Subsidieregeling praktijkieren	196.500	201.524	185.048	202.500	196.500	191.500	175.500	geen	2018	2019
Permanent leren	–	–	7.250	186.650	196.800	196.800	196.800	geen	n.n.b.	n.b.
Subsidieregeling Tel mee met Taal	14.072	22.795	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000	2017	2018	2021
Loopbaanorientatie	1.462	2.753	2.253	1.275	1.275	1.300	1.300	2016	2020	2019
ROC Leiden	7.017	525						geen	n.n.b.	2018
<i>Overig totaal bestaande uit:</i>									<i>divers</i>	<i>divers</i>
<i>Beoordeling kwaliteitsplannen/excellentiplannen</i>	<i>2.000</i>	<i>2.000</i>	<i>1.021</i>					<i>2017</i>	<i>2019</i>	<i>2019</i>
<i>Overig</i>	<i>14.257</i>	<i>18.610</i>	<i>13.421</i>	<i>7.822</i>	<i>12.560</i>	<i>12.560</i>	<i>12.560</i>	<i>12.560</i>		
Totaal subsidieregelingen	235.308	248.207	220.993	410.247	419.135	414.160	393.160			

Tabel Subsidies art.nr. 6 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Regeling: Stimulering Bèta/techniek	3.143							2017	n.v.t.	2018
WOOS: Overige subsidies ≤ € 1 miljoen ¹	1.858	1.909	408	355	153	153	153	divers	divers	divers
Totaal subsidieregelingen	5.001	1.909	408	355	153	153	153			

¹ In de reguliere beleidsaanwijzingen van de verschillende begrotingsartikelen worden ook de subsidies van het betreffende begrotingsartikel verstrekt onder de WOOS doorgelicht.

Tabel Subsidies art.nr. 7 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Regeling: Open en online onderwijs	988	1.576	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	Geen	2020	2022
WOOS: Overige subsidies ≤ € 1 miljoen ¹	1.565	2.501	2.641	2.566	2.493	2.288	2.288	divers	divers	divers
Totaal subsidieregelingen	2.553	4.077	4.641	4.566	4.493	4.288	4.288			

¹ In de reguliere beleidsaanwijzingen van de verschillende begrotingsartikelen worden ook de subsidies van het betreffende begrotingsartikel verstrekt onder de WOOS doorgelicht.

Tabel Subsidies art.nr. 8 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie/regeling (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaar al met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaar al)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Subsidiebeschikking (WOOS) Neth-ER	600	600					2013			2018
Incidenteel subsidies voor het uitwisselen van cultuur	186	196	196	196	196	196	196	Geen evaluatie voorzien	Gezien aard regeling geen evaluatie voorzien ¹	2023
DutchCulture										2017
Stichting Lezen en Schrijven										2018
Overige incidentele subsidies	70	115	125	125	60	60	70	Geen evaluatie voorzien	Gezien aard regeling geen evaluatie voorzien ¹	2022
Docentenuitwisseling Fulbright Center										2018
NWS										2019
Totaal subsidieregelingen	856	911	321	321	256	266	266			

¹ Vanwege het algemene, kaderstellende karakter van de WOOS en Kaderregeling heeft deze geen einddatum en is een evaluatie van doelmatigheid en doeltreffendheid als zodanig niet mogelijk. Evaluatie van verstrekte subsidies op basis van de regeling kan deel uitmaken van beleidsevaluaties. In de reguliere beleidsdoorlichtingen van de verschillende begrotingsartikelen worden ook de subsidies van het betreffende begrotingsartikel verstrekt onder de WOOS doorgelicht; de planning beleidsdoorlichtingen is te vinden in de Beleidsagenda.

Tabel Subsidies art.nr. 9 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie/regeling (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaar al met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaar al)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Regeling Lerarenbeurs	109.945	97.078	104.300	104.300	104.300	104.300	2017		2021	1-4-2022
Regeling zij-instroom		8.000	4.000	4.000	4.000	4.000	2017			1-1-2022
Regeling korte scholingstrajecten		6.500	6.500	6.500	6.500	6.500	geen ¹	2019		1-1-2020
WOOS: Impuls Lerarentekorten voor en wetenschap en techniek pabo	2.625	1.609					geen ²			2018
WOOS: Onderwijscoöperatie	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945	2.945	geen ³			2017
WOOS: Promotiebeurs voor leraren (via NWO)	3.251						geen ³			
WOOS: Projecten professionalisering	3.899	2.000					geen ³			
WOOS: Overige projecten	2.674	5.794	4.976	3.584	3.584	3.019	geen ³			
Totaal subsidieregelingen	125.339	109.426	126.721	121.329	120.764	120.764				

¹ De regeling is pas in 2017 in werking getreden.² Resultaten zijn nog niet beschikbaar.³ Verantwoording vindt plaats via de jaarrekening of het jaarverslag van de subsidieontvangers.

Tabel Subsidies art.nr. 14 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal) (-regeling)(jaartal)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Wet Specifiek Cultuurbeleid:										
Verbreden inzet cultuur	8.991	13.968	16.516	16.566	14.491	17.516	17.516	2013-2016	2018	jaarlijks
Internationaal cultuurbeleid (incl. HGIS)	6.327	9.172	9.005	9.005	8.052	8.052	8.052	2016	2018	jaarlijks
Programma leesbevordering	3.437	3.413	3.350	3.350	3.350	3.350	3.350	2017	2019	2019
Creatieve Industrie	1.823	7.566	7.475	1.975	1.975	1.975	1.975	*1	*1	*1
Monumentenzorg	0	1.939	0	0	0	0	0	*1	*1	*1
Programma Erfgoed en ruimte	2.667	3.848	0	0	0	0	0	2016 ²	ntb ³	2018 ³
Programma Erfgoed en fysieke leefomgeving	0	0	3.000	2.250	2.450	2.750	2.750	n.v.t.	Ntb ³	2025
Specifiek cultuurbeleid	22.284	43.747	38.017	31.293	17.586	13.864	13.864	*1	*1	
Totaal subsidieregelingen	45.529	83.653	77.363	64.439	47.904	47.507	47.507			

¹ Bovenstaande subsidies zijn veelal programma's en activiteiten, die niet het karakter hebben van een subsidieregeling. Om die reden is niets ingevuld onder «laatste evaluatie», «volgende evaluatie» en onder «einddatum subsidie (regeling)». De middelen worden beschikt en verantwoord door het Ministerie van OCW op basis van de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid. De verantwoording bevat een activiteitenverslag of bestuursverslag en een financieel verslag of jaarrekening die voorzien is van een accountantsverklaring. Naast evaluatie is ook monitoring toegevoegd, omdat dit ook inzicht biedt in de voortgang en effectiviteit van beleid. In 2022 vindt tevens een beleidsdoorlichting plaats.

² Interne Midtermreview door de ADR

³ Vervolgprogramma op Erfgoed en ruimte, Erfgoed en fysieke leefomgeving, wordt nader ingevald, inclusief evaluatie Erfgoed en ruimte.

Tabel Subsidies art.nr. 15 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal) (-regeling)(jaartal)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Regeling op het Specifiek Cultuurbeleid										
Totaal subsidieregelingen	311	649	894	894	894	894	894	Geen¹		

¹ Bovenstaande subsidie bevat programma's en activiteiten die niet het karakter hebben van een subsidieregeling. Om die reden is niets ingevuld onder «laatste evaluatie», «volgende evaluatie» en onder «einddatum subsidie (regeling)». De middelen worden beschikt en verantwoord door het Ministerie van OCW op basis van de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid en de Mediawet 2008. De verantwoording bevat een activiteitenverslag of bestuursverslag en een financieel verslag of jaarrekening die voorzien is van een accountantsverklaring.

Tabel Subsidies art.nr. 16 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie/regeling (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Subsidieregeling Stichting AAP										
WOOS:	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	1.032	Geen	Geen ¹	2033 ¹
Stichting NLBIF	0	550	550	550	550	550	550	2014 ²	2021	jaarlijks ³
Naturalis Biodiversity Center	6.265	6.265	6.265	6.265	6.266	6.266	6.266	2014 ²	2021	jaarlijks ³
BPRC	9.608	9.608	9.608	9.608	9.609	9.609	9.609	2014 ²	2021	jaarlijks ³
NCW/T/NEMO	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	3.366	2014 ²	2021	jaarlijks ³
STT	221	221	221	221	221	221	221	2014 ²	2021	jaarlijks ³
Nationale Coördinatie	1.254	4.189	5.195	5.803	6.252	6.252	6.252	2014 ²	2021	jaarlijks ³
Totaal subsidieregelingen	21.746	25.231	26.237	26.845	27.296	27.296	27.296			

¹ Looptijd subsidie tot en met 2033 is vastgelegd in de subsidieregeling Stichting AAP.² Deze instellingen zijn onderdeel van het Nederlandse wetenschapsstelsel en zijn vanuit die rol meegenomen in het IBO wetenschappelijk onderzoek.
³ Subsidie wordt jaarlijks getoetst en verlengd.

Tabel Subsidies art.nr. 25 (Bedragen x € 1.000)

Naam subsidie/regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaar) met hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaar) (-regeling)(jaartal)	Einddatum subsidie (-regeling)(jaartal)
Subsidieregeling emancipatie 2011	4.266	1.623	786	78				2018 ¹		2017
Subsidieregeling gender- en lhbt-gelijkheid 2017-2022	697	2.340	2.645	3.353	3.406	3.416	3.416		2022 ¹	
Totaal subsidieregelingen	4.963	3.963	3.431	3.431	3.406	3.416	3.416			

¹ Evaluatie van verstrekte subsidies op basis van de regeling kan deel uitmaken van beleidsevaluaties.

Bijlage 5: Evaluatie- en overig onderzoek

Art.nr. 1 Primair onderwijs			
	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Primair onderwijs	2022	2022
1b.	Ander ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Pre-cool onderzoek (NRO)	2009	2020
	Evaluatie Wet centrale eindtoets en verplicht leerlingvolgsysteem	2014	2019
	Effectstudie Pilot Tweetalig PO	2015	2020
	Bewegingsonderwijs: relatie sport, bewegen en leerprestaties (NRO)	2015	2020
	Lange termijnevaluatie passend onderwijs (NRO)	2015	2020
	Onderzoek VVE innovatiecentra	2017	2020
	Kwaliteit van sturing in het po (NRO)	2017	2019
	Pilot werkplaatsen Onderwijsonderzoek po (NRO)	2018	2019
	Beleidsonderzoek naar werkdruk t.b.v. tussenevaluatie werkdrukakkoord (uitvoerende nog niet bekend)	2019	2020
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Monitor Techniekpact	2012	2020

Art.nr. 3 Voortgezet onderwijs				
	Titel/onderwerp		Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid			
1a.	Beleidsdoorlichtingen			
	Voortgezet onderwijs		2022	2022
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid			
	Lange termijnevaluatie passend onderwijs (NRO)		2015	2020
	Evaluatie nieuwe profielen vmbo		2015	2021
	Monitoring en evaluatie technisch vmbo		2018	2023
	Kansengelijkheid		2017	2018
	Evaluatie wet veiligheid op school		2019	2019
	Evaluatie SLOA 2013		2019	2019
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid			
2a.	MKBA's			
	N.v.t.			
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid			
	N.v.t.			
3.	Overig onderzoek			
	Monitoring experiment regelluwe scholen PO en VO		2015	2021
	Jaarlijks onderzoek groepsgrootte in het VO		2013	2021
	Monitor experimenten doorlopende leerlijnen Vakmanschapsroute en Technologieroute		2014	2022
	Schaduwonderwijs		2019	2019

Art.nr. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Art. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	2019	2019
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Analyse effectrapportage RMC	Jaarlijks	In april
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Positie schoolverlaters op de arbeidsmarkt (CBS)	Jaarlijks	September
	Monitor experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo 2014–2021	2014	2021
	Ontwikkeling/monitoring toetsen taal en rekenen	Jaarlijks	Voorjaar
	Evaluatie Kwaliteitsafspraken Nieuwe stijl	2018	2022
	NRO kennisrotonde (jaarlijkse bijdrage)	2017	2020
	Onderzoek NLFO	2017	2017
	De Toekomst van Volwasseneneducatie; Evaluatie wijziging Wet educatie en Beroepsonderwijs	2017	2017
	NRO evaluatie 2 beleidsinterventies in het mbo: * herziening kwalificatiestructuur	2017	2020
	* doelmatigheid	2017	2021
	Monitoring en evaluatie «Ruimte in de kwalificatiestructuur/Cross-overs/Certificaten»	2018	2025
	Monitor Tel mee met taal	2016	2018
	NRO onderzoek t.b.v. Programma Tel mee met taal	2016	2018
	Monitor Keuzedelen	2018	2021
	Evaluatie regeling Praktijkleren	2018	2018
	Evaluatie commissie Macro Doelmatigheid-MBO	2018	2018
	Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek (RPE)/beleidsdoorlichting artikel 4	2018	2019
	NRO Onderzoek Prognoses Onderwijs-Arbeidsmarkt	2018	2021
	Academische Werkplaats Burgerschap	2018	2020
	Academische Werkplaats ICT	2018	2020
	Adult Learning Lab	2018	2018
	Burgerschaps-lab	2018	2019
	Onderzoek tevredenheid werkgeversonderzoek (motie Straus)	2018	2018
	Verkenning Horizontale verantwoording	2018	2019
	Evaluatie van de Wet op het toelatingsrecht	2018	2020

Art.nr. 6 Hoger beroepsonderwijs

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Artikel 6 en 7 (hbo en wo)	2018	2019
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N. v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Studentenmonitor (jaarlijks) (artikel 6, 7 en 11)	2018	2019
	Monitor beleidsmaatregelen (jaarlijks) ((artikel 6, 7 en 11))	2018	2019
	Medezeggenschapsmonitor (artikel 6 en 7)	2015	2018
	Monitoring en evaluatie experiment vraagfinanciering en pilots flexibilisering (artikel 6 en 7)	2016	2021
	Evaluatie experiment Flexstuderden (artikel 6 en 7)	2017	2022
	Evaluatie nadere vooropleidingseisen mbo – hbo opleidingsroutes (artikel 6)	2017	2021
	Monitoring implementatie wet Invoering associate degree-opleiding (artikel 6)	2017	2022
	Onderzoek bekostigingssystematiek (artikel 6 en 7)	2017	2018

Art.nr. 7 Wetenschappelijk onderwijs

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Zie bij artikel 6		
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Zie bij artikel 6		

Art.nr. 8 Internationaal beleid

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	N.v.t.		
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	N.v.t.		

Art.nr. 9 Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Onderzoek doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	2021	2021
1b.	Ander onderzoek doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Arbeidsmarktbarometer	2016	2019
	Loopbaanmonitor	2016	2019
	Integrale Personeelstelling VO (IPTO)	2016	2018
	Verdiepende analyse op DUO-bestanden en ontwerp monitor en nulmeting	2018	2019
	Verdiepend onderzoek naar belangrijke oorzaken van werkdruk en good practices	2019	2020
	Evaluatie subsidieregeling vermindering werkdruk 2018	2018	2019
	Anders organiseren	2018	2019
	Differentiëren lerarenopleidingen	2018	2019
	Nudgeproject om instroom in lerarenopleidingen te bevorderen in relatie tot twee jaar halvering collegegeld	2018	2019
	Lerarenregister: nulmeting	2018	2019
	Lerarenregister: customer journey	2018	2019
	Strategisch HRM en professionalisering	2018	2019
	Bevoegdheden	2019	2019
	Onderzoek naar bijzondere nadere vooropleidingseisen	2019	2019
	Onderzoek naar pilot mbo-pabo	2019	2019
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	TALIS Teaching and Learning International Survey	2016	2019

Art.nr. 11 Studiefinanciering

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen	2019	2020
	Studievoorschot hoger onderwijs		
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Monitoring studievoorschot hoger onderwijs	2015	2019

Art.nr. 12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	N.v.t.		
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	N.v.t.		

Art.nr. 13 Lesgeld

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	N.v.t.		
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	N.v.t.		

Art.nr. 14 Cultuur

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Beleidsdoorlichting Artikel 14	2021	2021
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Eerste evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen	2019	2019
	Derde evaluatie Wet vaste boekenprijs	2018	2019
	Effecten Geefwet op cultuur	2018	2019
	Evaluatie «muziek in de klas»	2018	2020
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Onderzoek cultuurparticipatie (VTO) en mediagebruik (MediaTijd) SCP	Doorlopend	
	CBS Cultuurstatistiek/Maatwerk	Doorlopend	
	Monitor Cultuureducatie PO/Cultuureducatie met Kwaliteit 2017–2020	2017	2021

Art.nr. 15 Media

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Art. 15 media	2019	2020
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	N.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Klanttevredenheid aanbod tv-pakketten (deel mediamonitor)	2019	2019
	Diversiteit aanbod tv-pakketten (deel mediamonitor)	2019	2019
	Evaluatie van de gemeentelijke bekostiging lokale publieke media-instellingen 2015–2018	2019	2019

Art.nr. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Onderzoek en wetenschapsbeleid	2021	2021
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	Evaluatie NWO	2020	2020
	Evaluatie KB	2019	2019
	Evaluatie KNAW	2019	2020
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	n.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	N.v.t.		

Art.nr. 25 Emancipatie

	Titel/onderwerp	Start	Afronding
1.	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
1a.	Beleidsdoorlichtingen		
	Het bevorderen van emancipatie	2018	2018
1b.	Ander ex-post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
2.	Ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid		
2a.	MKBA's		
	N.v.t.		
2b.	Ander ex ante onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid		
	n.v.t.		
3.	Overig onderzoek		
	Emancipatiemonitor	Doorlopend	
	LHBTI-monitor	Doorlopend	
	Bedrijvenmonitor	2018	2019
	Economische zelfstandigheid: Aansluiting onderwijs- en arbeidsmarkt jongeren	2016	2018

Aangeboden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal door de Minister van Financiën.

Vervaardiging parlementaire stukken en

begeleiding productieproces

Sdu Uitgevers

afdeling Dataverwerking

e-mail traffic@sdu.nl

Vormgeving omslag en DTP omslag

The Odd Shop, Amsterdam

Uitgave

Ministerie van Financiën